

T.C.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

ORTAOKUL DERS KİTAPLARINDAKİ DEĞERLERİN GÖSTERGEBİLİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

Übeydullah PİLATİN

DİYARBAKIR 2016

T.C.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

ORTAOKUL DERS KİTAPLARINDAKİ DEĞERLERİN GÖSTERGEBİLİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

Übeydullah PİLATİN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Behçet ORAL

DİYARBAKIR 2016

KABUL VE ONAY

Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürlüğüne

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında DOKTORA tezi olarak kabul edilmiştir. 04/03/2016

Başkan	: Prof. Dr. Bürhan AKPUNAR	.....
Danışman	: Prof. Dr. Behçet ORAL	.....
Üye	: Doç. Dr. Bayram AŞILIOĞLU	.....
Üye	: Doç. Dr. Rıfat EFE	.....
Üye	Yrd. Doç. Dr. Faysal ÖZDAŞ	.....

Onay
Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Rıfat EFE
Enstitü Müdürü

04/03/2016

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi DÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

04/03/2016

Übeydullah PİLATİN

ÖNSÖZ

Değerler eğitimi birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de önemli bir araştırma alanı olmuştur. Değerler eğitiminin nasıl olması gerektiği, hangi değerlerin öğretilmesi gerektiği, öğretim programındaki değerlerin kazandırılmasına yönelik yaklaşımlar, değerlerin sınıflandırılması gibi değerlerle ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Ancak öğretim faaliyetlerini yönlendiren ders kitaplarının, değer öğretimini nasıl gerçekleştirdiği ve değerlerin ders kitaplarındaki bulunuş hali ile ilgili bir çalışmanın olmaması değer eğitimi konusunda bir eksiklik olarak görülmüştür. Bu eksikliği gidermek için göstergebilimin yöntemi kullanılarak değerlerin analizi ile ilgili bir çalışma yapılmıştır. Edebiyat, matematik, felsefe, sinema, reklamcılık gibi birçok alanda kullanılan göstergebilim, anlam yaratma ile ilgili iletişimin süreçlerini analiz etmekte ve daha güçlü iletişim ve etkileşim ortamlarını aramaktadır. Değerler eğitimi ile göstergebilimin birlikte kullanılacağı bir çalışmanın değer eğitimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmada ortaokulda kullanılan ders kitaplarında bulunan değerler, göstergebilim ve bu bilimin son aşamalarından olan sosyal göstergebilim ve kip olgusu ile analiz edilmiş, ders kitaplarında bulunan değerlerin incelenmesine olanak sağlayan "Değerleri Göstergebilimsel Açıdan İnceleme Aracı" geliştirilmiş ve ders kitaplarındaki değerler bu araç kulanılarak incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda ortaya çıkan bulgular açıklanmıştır.

Bu araştırmanın yapılması, yönlendirilmesi ve sonuçlandırılmasına katkıları olan danışmanım Prof. Dr. Behçet ORAL'a, hem ders hem tez aşamasında kendisinden çok şey öğrendiğim değerli hocam Doç. Dr. Bayram AŞILIOĞLU' na, Doç. Dr. Rıfat EFE' ye, Yrd. Doç. Dr. Faysal ÖZDAŞ'a, Dr. Ahmet KESKİN'e; bana yardımcı olan doktora arkadaşlarıma, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen annem, babam, kardeşlerim, eşim ve kızım Ronida Meryem'e teşekkür ederim, onlara karşı büyük bir sevgi beslediğimi belirtmek isterim.

Übeydullah PİLATİN

Diyarbakır 2016

ÖZET

ORTAOKUL DERS KİTAPLARINDAKİ DEĞERLERİN GÖSTERGEBİLİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

PİLATİN, Übeydullah

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Behçet ORAL

Mart-2016, xxvii+ 344 sayfa

Bu araştırmada, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının ortaokullarda 5 yıl süreyle kullanılmasına onay verdiği kitaplar göstergebilimsel yönden analiz edilmiştir. 13 ders kitabında bulunan toplamda beş değer (hoşgörü, sorumluluk barış, dayanışma ve vatanseverlik) incelenmiştir. İncelenen ders kitapları 5 ve 6. sınıf sosyal bilgiler; 5, 6, 7 ve 8. sınıf din kültürü ve ahlak bilgisi, 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitabı olarak kullanılan müzik çalışma kitapları, T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ders kitabı ve son olarak vatandaşlık ve demokrasi eğitimi 8. sınıf ders kitabıdır.

Bu araştırmada, ders kitaplarının göstergebilimsel açıdan incelenmesini mümkün kılacak bir inceleme aracı geliştirilmiştir. Söz konusu inceleme yöntemine göre ders kitap kapağının analizi, değer frekansı, kullanılan kip çeşidi, değer kipi ve derecesi, değer metaforu, kitaplarda kullanılan değerlerle ilgili görsellerin göstergebilimsel üçgeni, metinlerin göstergebilimsel üçgeni, değerin aktarım biçimleri, değer belirten resim sayısı ve değerin kitaplarda kullanım sayıları bu yöntemle ortaya konmuştur.

Yapılan inceleme sonucunda 13 ders kitap kapağından 5 tanesinin değerlerle ilişkili olduğu görülmüştür. Ders kitaplarında hoşgörü değeri en fazla din kültürü ve ahlak bilgisi 8. sınıf ders kitabında yer almıştır. Ders kitaplarında sorumluluk değeri en fazla vatandaşlık ve insan hakları dersi 8. sınıf kitabında, dayanışma değeri en fazla din kültürü ve ahlak bilgisi 5. sınıf kitabında yer almıştır. Barış değeri en çok T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf, vatanseverlik değeri en çok T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ders kitabında kullanılmıştır. Hoşgörüyle ilgili kullanılan görsel kaynak sayısı en çok

vatandaşlık ve demokrasi eğitimi ders kitabında kullanılmıştır. Sorumluluk değerini belirten görsel kaynak sayısının en çok sosyal bilgiler 5. sınıf, barış değerini belirten görsel kaynak sayısının en çok T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf, dayanışma değerini belirten görsel kaynak sayısının en çok din kültürü ve ahlak bilgisi 5. sınıf, vatanseverlik değerini belirten görsel kaynak sayısının en çok T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ders kitabında kullanıldığı görülmüştür. Değerlerle ilgili 2 metafor kullanıldığı tespit edilmiştir. Ders kitaplarında verilen değerler düz yazı ve resim kullanımı dışında 20 farklı metinsel ve görsel biçim ile verilmiştir. 13 Ders kitabında yapılan göstergebilimsel analiz sonucunda hoşgörü değeriyle ilgili 25, sorumluluk 100, barış 49, dayanışma 47 ve vatanseverlik değeri ile ilgili 38 gösteren tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada değer öğretiminde 28 gerçek olmayan (illüstrasyon-resimleme) görsel kaynak kullanılmış ve 90 adet gerçek fotoğraf kullanılmıştır. Ders kitaplarında geçen resimlerin göstergebilimsel analizine göre Resim 4.8, 4.20, 4.14, 4. 20, 4.22, 4.23, 4.24, 4.27, 4.28, 4.33,4.34, 4.37, 4.40, 4.42, 4. 56 ve 4.61'de değer öğretimi için uygun olmayan gösteren ve gösterilenlerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada incelenen ders kitaplarında hoşgörü değeri metin içerisinde 75 defa geçmiş ve bu kitaplarda 17 görsel kaynak kullanılmıştır. Ders kitaplarında dayanışma değeri metin içerisinde 112 defa geçmiş ve bu kitaplarda 17 görsel kaynak kullanılmıştır. Ders kitaplarında barış değeri metin içerisinde 183 defa geçmiş ve bu kitaplarda 9 görsel kaynak kullanılmıştır. Ders kitaplarında vatanseverlik değeri metin içerisinde 22 defa geçmiş ve bu kitaplarda 31 görsel kaynak kullanılmıştır. Ders kitaplarında sorumluluk değeri metin içerisinde 250 defa geçmiş ve bu kitaplarda 48 görsel kaynak kullanıldığı tespit edilmiştir. Ders kitaplarında bulunan değerler Charles Sanders Peirce'nin göstergebilimsel üçgeni ölçüt alınarak incelenmiştir. Ders kitaplarında verilen gösteren ve gösterilenler dikkate alınarak değerlerle ilgili analizler ortaya çıkarılmıştır. Ders kitaplarında değer konusunda 26 yüksek kip, 1 düşük kip kullanılmıştır. Kip frekansı hiç kullanılmamış ve kip çeşidi olarak da 2 düşük objektif kip kullanılmıştır. Bu araştırmada ders kitaplarında değerlerin öğretilmesinde kullanılan gösterenlerin 58 tanesinin bireysel alanla, 59 tanesinin milli alanla, 70 tanesinin dini, 50 tanesinin tarihi-toplumsal alanla ve 28 tanesinin uluslararası alanla ilgili olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırmada ders kitaplarında değerlerle ilgili olarak kullanılan gösterenlerle (işaret) ilgili sonuçlar ortaya konmuştur. Hoşgörü değeri ile ilgili gösterenlerin en fazla

vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinde olduğu görülmüştür. Sorumluluk değeriyle ilgili en fazla gösterenin sosyal bilgiler 5. sınıf, barış değeriyle ilgili en fazla gösterenin din kültürü ve ahlak bilgisi 5. sınıf, dayanışma değeriyle ilgili en fazla gösterenin din kültürü ve ahlak bilgisi 5. sınıf, vatanseverlik değeriyle ilgili en fazla gösterenin T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ders kitabında kullanıldığı görülmüştür.

Yapılan göstergebilimsel araştırmada ders kitaplarının, değerleri aktarmada ve anlam oluşturmada eksikliklerinin olduğu daha da önemlisi uygun olmayan görsellerin ve metinlerin mevcut olduğu görülmüştür. Kip ve metafor kullanımlarının oldukça düşük sayıda kullanıldığı tespit edilmiştir. Müzik dersinin öğretim programında bulunan değerlerin çalışma kitaplarında yer almadığı tespit edilmiştir. Son olarak değer eğitiminin daha etkili olarak öğretilmesini sağlamak amacıyla ders kitaplarının yeniden gözden geçirilmesi ve eksikliklerinin tamamlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Değer Eğitimi, Göstergebilim, Ders Kitabı, Metafor, Kip, Charles Sanders Peirce, Gösterilen, Gösteren.

ABSTRACT

ANALYSE OF VALUES IN TEXTBOOKS OF SECONDARY SCHOOLS BY SEMİOTİCAL VİEW

PİLATİN, Übeydullah

Department of Educational Sciences

Curriculum and Instruction

Advisor: Prof. Dr. Behçet ORAL

March-2016, XXVii + 344 pages

This research was held in order to find out results of semiotic analyse of textbooks which used at secondary schools. For this research books which approved by Ministry of Education, Board of Education and Discipline using at secondary schools for 5 years analysed by semiotical view. Totally five values (tolerance, responsibility, peace, solidarity and patriotism) which found in 13 textbooks examined. Books which examined are social sciences of 5 and 6. grades, education of religion and ethics that 5, 6, 7 and 8. grades, music workbooks 5, 6, 7 and 8. grades, history of Turkish revoluation and Kemalism 8. grade, finally textbook of citizenship and democracy education 8. grade.

In this research a method is developed which give posibility to analyse textbooks by semiotic view. According to as mentioned method book cover of textbooks, frequency of value, kind of mod, modal and degree of value, metaphor of value, semiotic analyse of visuals which used in textbooks, semiotic analyse of texts, number of pictures which explainer of values, kinds of transport which contain values and number of pages which explainer of values were found out.

As result of analyse, 5 of books cover which confirmed from 13 text books were relevant to values. Value of tolerance was mostly located in eighth grade textbook of education of religion and ethics. Value of responsibility was mostly located in textbook of

eighth grade citizenship and democracy education, value of solidarity was mostly located in fifth grade textbook of education of religion and ethics. Value of peace was moslty located in textbook of eighth grade history of Turkish revoluation and Kemalism, value of patriotism was mostly located in textbook of eighth grade history of Turkish revoluation and Kemalism. Number of visual source about value of tolerance was mostly used in textbook of eighth grade citizenship and democracy education. Number of visual source about value of responsibility was mosly used in textbook of fifth grade social sciences. Number of visual source about value of peace was mosly used in eighth grade textbook of history of Turkish revoluation and Kemalism. Number of visual source about value of solidarity was mosly used in textbook of fifth grade education of religion and ethics, number of visual source about value of patriotism was mosly used in eighth grade textbook of history of Turkish revoluation and Kemalism. Two methaphors were used about values. Values which located in textbooks were given in 20 forms except of plain text and picture. As result of semiotical analyse of 13 textbooks; 25 signs used about tolerance, 100 signs about responsibility, 49 signs about peace, 47 signs about solidarity and 38 signs about patriotism confirmed. Research conducted for teaching values 28 illustrations and 90 real photographs used. According to analyse of pictures which contained in textbooks in pictures of 4.8, 4.20, 4.14, 4. 20, 4.22, 4.23, 4.24, 4.27, 4.28, 4.33,4.34, 4.37, 4.40, 4.42, 4.56, and 4.61 identified as non conforming signs and signified of values.

Research conducted values of tolerance used in textbooks for 75 times and used 17 visual sources. Value of solidarity used 112 times in textbooks and 17 visual sources. Value of peace used 183 times and 9 visual sources in textbooks. Values of patriotism used 22 times and 31 visual sources in textbooks. Value of responsibility used 250 times and 48 visual sources in textbooks. Values which contained in textbooks examined by criterion of Charles Sanders Peirce's semiotical triangle. Signs and signified elements considered and analyses about values were found out. About values 26 high modalities and 1 law modality were used in textbooks. Frequency of modality of values unused and as kind of modality 2 law objective modalities used. In this research signs of values in textbooks were confirmed as 58 signs about individual field, 59 signs about national field, 50 signs about religious field, 70 signs about historic-social field and 28 signs were about international field.

In this research results of signs about values which used in textbooks were found out. Signs about tolerance mostly used in textbook of eighth grade citizenship and democracy

education. Signs about responsibility mostly used in textbook of fifth grade social sciences, signs of peace mostly used in fifth grade textbook of education of religion and ethics, signs of solidarity mostly used in fifth grade textbook of education of religion and ethics, signs of patriotism mostly used in eighth grade textbook of history of Turkish revoluation and Kemalism.

In this semiotical research it was seen that textbooks have deficiencies to create of meaning about teaching values most importantly it was seen that unsuitable pictures and text were existed. Modal and metaphor were used quite a little. Values which exist in curriculum of music lessson weren't seen in music workbook. Finally for the porpose of teaching values more effective it was made out that textbooks must review, improve and fulfil their deficiencies.

Key Words: Teaching of Values, Semiology, Textbook, Metaphor, Modality, Charles Sanders Peirce, Signified, Sign.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY ..... **i**

BİLDİRİM ..... **ii**

ÖNSÖZ ..... **iii**

ÖZET ..... **iv**

ABSTRACT ..... **vii**

İÇİNDEKİLER ..... **x**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **xvii**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xx**

RESİMLER LİSTESİ ..... **xxi**

KISALTMALAR ..... **xxvii**

1.GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu 1

1.2. Araştırmanın Amacı 4

1.3. Araştırmanın Önemi 6

1.4. Sayıltılar 6

1.5. Sınırlılıklar 7

1.6. Tanımlar 8

2. KURAMSAL ÇERÇEVE 9

2.1. Değer Kavramı 10

2.1.1. Din ve Değerler 12

2.1.2.Gelenekler ve Değerler 13

2.1.3. Yasalar ve Değerler 14

2.1.4. Felsefe ve Değerler 15

2.1.5. Tarih Değerler 15

2.2. Değer Eğitimi 16

2.2.1. Cumhuriyet Döneminde Değer Eğitimi 20

2.2.2. 19. Milli Eğitim Şurasında Değer Eğitimi 21

2.2.3. MEB'in 2005-2006 Yeni İlköğretim Programı 23

2.2.4. MEB'in Öğretim Programları 24

2.2.5. Ortaokullarda Okutulan Zorunlu Derslerde Değerler 25

2.2.5.1. T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler 26

2.2.5.2. Sosyal Bilgiler 4- 7. Sınıf Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler .. 27

2.2.5.3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 4- 8. Sınıf Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler 28

2.2.5.4. Müzik Dersi 1- 8. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerler 31

2.2.5.5. Demokrasi ve İnsan Hakları Dersinde Yer Alan Değerler 33

2.2.6. MEB Tarafından Ortaokullarda Okutulan Zorunlu Derslerde Değerlerin Belirtilmediği Dersler 34

2.3. Göstergebilim 35

2.4. Göstergebilim Ekolleri 37

2.5. Göstergebilim Tarihi 37

2.5.1. Dil ve Konuşma 40

2.5.2. Gösteren, Gösterilen 41

2.5.3. Dizim ve Sistem 42
2.5.4. Sözlük Anlam ve Yan Anlam 43
2.6. Göstergebilim ortaya çıkaran unsurlar 43
2.7. Göstergebilimden Sosyal Göstergebilime Geçiş 46
2.7.1. Sosyal Göstergebilimde Metafor 47
2.7.2.Sosyal Göstergebilimde Kiplik 49
2.7.3. Dilbilimsel Kiplik 52
2.7.4. Kip Çeşitleri 52
2.8. Çoklu Kip 54
2.9. Göstergebilimde Mod 55
2.10. Çok Kiplilikle İlgili Analizler 56
2.11. Göstergebilimin Kullanıldığı Alanlar 58
2.12. Eğitim ve Öğrenme Alanında Göstergebilim ve Analizler 59
2.13. Göstergebilimin Çözümleme Araç ve Modelleri 61
2.13.1. Yapısal İlişkiler-Homologasyon 61
2.13.2. Gerçekte olan-görünen Analiz Aracı 62
2.13.3. Tansiyon Modeli 63
2.13.4. Eyleyenler Modeli 64
2.13.5. Peirce'in Semiotic Üçgen Modeli 65
3.YÖNTEM 69
3.1. Araştırmanın Modeli 69
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi 69
3.3. Veri Toplama Araçları 70

3.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumu 72

4. BULGULAR 74

4.1. Ortaokul 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi 74

4.2. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi 83

4.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin İncelenmesi 84

4.4. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin İncelenmesi 84

4.5. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi 84

4.6. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi 88

4.7. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi 92

4.8. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi 94

4.9. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi 96

4.10. Sorumluluk Değerinin Göstergebilimsel Analizi 101

4.11. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi 116

4.12. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi 120

4.13. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi 135

4.14. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Sorumluluk Değerinin Analizi 140

4.15. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi 147

4.16. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6 Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi 151

4.17. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi 158

4.18. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi 161

4.19. Barış Değerinin Analizi 167

4.20. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Analizi 172

4.21. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabında Barış Değerinin Analizi 181

4.22. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Analizi.. 184

4.23. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Analizi.. 186

4.24. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5 Ders Kitabında Barış Değerinin Analizi 191

4.25. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6 Ders Kitabında Barış Değerinin Analizi 197

4.26. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Barış Değeri200

4.27. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değeri204

4.28. Dayanışma Değerinin Analizi 206

4.29. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi 206

4.30. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi 210

4.31. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi .. 212

4.32. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi 216

4.33. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi 219

4.34. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5 Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi 223

4.35. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6 Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi 235

4.36. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi 237

4.37. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi 241

4.38. Vatanseverlik Değerinin analizi 247

4.38.1. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi 247

4.38.2. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi 266

4.38.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi 272

4.38.5. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi 274

4.39. Müzik Dersinde Değerlerin 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Düzeyinde İncelenmesi 282

5. TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER 283

5. 1 Tartışma 283

5.2. Sonuçlar 300

5.3. Öneriler 304

KAYNAKÇA 306

EKLER 332

EK-1 Ortaokul Ders Kitaplarında Bulunan Bütün Değerlerin Frekans Listesi 332

EK-2 Değerlerin Kip Derecesinin, Çeşidinin ve Frekansının Tablosu 333

EK-3 Derslere Göre Değerlerin Kullanım Sayısının Tablosu 334

EK-4 Derslere Göre Değerler Konusunda Kullanılan Görsel Kaynak Sayısının Tablosu 335

EK-5 Değer Belirten Kitap Kapakları 336

EK-6 Ders Kitaplarında Değerlerin Kullanım Sayıları 337

EK-7 Ders Kitaplarında Değerlerin Görsel Kaynak İstatistiği 340

EK-8 Ders Kitaplarında Değerlerin Gösteren İstatistiği 342

ÖZGEÇMİŞ 344

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2. 1. İlk ve Ortaokulların Haftalık Ders Saatleri Ve Zorunlu Dersleri 25

Tablo 2. 2. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 4- 8. Sınıf Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler 31

Tablo 2. 3. Kiplerin İfade Türleri 50

Tablo 3.1. Örneklem Olarak Belirlenen Değerlerin Frekansları 69

Tablo 4.1. Fatih Sultan Mehmet'in Hoşgörü Konusundaki Tutumu 86

Tablo 4. 2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı 94

Tablo 4. 3. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Kip Çeşidi ve Kip Frekansı 129

Tablo 4. 4. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Kip Çeşidi ve Kip Frekansı 134

Tablo 4. 5. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 139

Tablo 4.6. Vatadaşın Görev ve Sorumlulukları (Öntemel, 2014: 141) 145

Tablo 4. 7. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 146

Tablo 4. 8. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6 Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi ve Değer Frekansı 156

Tablo 4. 9. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 159

Tablo 4. 10. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 166

Tablo 4. 11. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 171

Tablo 4. 12. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 179

Tablo 4. 13. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 181

Tablo 4. 14. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 184

Tablo 4. 15. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 196

Tablo 4. 16. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6 Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 198

Tablo 4. 17. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 202

Tablo 4. 18. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 208

Tablo 4. 19. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 214

Tablo 4. 20. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 218

Tablo 4. 21. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı..... 221

Tablo 4. 22. Dayanışma Belirten Tablo (Karahan, 2014: 56) 224

Tablo 4. 23. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı 233

Tablo 4. 24. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı .. 270

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1. Semioloji-İşaret İlişkisi..... 38

Şekil 2. 2. Göstergebilimin ve İlgili Çalışma Alanları (Kumral, 2013: 33) 40

Şekil 2.3. Saussure'a Göre Dilbilimsel İşaretler (Bally ve Sechehaye, 1959) 45

Şekil 2.4. Saussure'a Göre Göstergebilimde Anlam Oluşması 46

Şekil 2.5. Çoklu kip (Multimodality), Sosyal Göstergebilim (Social Semiotics) ve Göstergebilimin (Semiotics) Gelişimi 53

Şekil 2. 6. "Hakkımızda" Sayfası 56

Şekil 2. 7. "Öğrencilerin Arşivi" Sayfası..... 57

Şekil 2.8. Mümkün Olan Bazı Yapılar (Hébert, 2011: 14)..... 61

Şekil 2.9. Tensive Modelinin 4 Sahası ((Hébert, 2011:61) 63

Şekil 2. 10. Greimas'ın Eyleyenler Modeli 64

Şekil 2.11. Pierce'nin Semiotic Modeli (Garey, 2012: 33) 65

Şekil 2.12. Peirce'nin Üçlüsünün Stop İşaretine Uygulanışı (Orgsem, 2015:5) 66

Şekil 3.1. Değerlerin Göstergebilimsel Analizinde Kullanılan Araç..... 71

RESİMLER LİSTESİ

Resim 4.1. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinin Kapak Resmi 73

Resim 4.2. What's Up Ders Kitabının Kapağı (Nordensvärd, 2010:23) 74

Resim 4.3. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Çocuk Haklarıyla İlgili Resim 74

Resim 4. 4. Nezih Danyal'ın Bir Karikatürü (Baydar, 2014: 27) 77

Resim 4. 5. Hoşgörü Belirten Bir Fotoğraf (Baydar 2014: 52) 78

Resim 4.6. Hoşgörü Belirten Bir Fotoğraf (Baydar, 2014: 52). 79

Resim 4. 7. Mevlana'nın Fotoğrafı ve "Gel" Rubaisi (Baydar, 2014: 52) 79

Resim 4.8. Vatandaşlık Ve Demokrasi Eğitimi Ders Kitabında Hoşgörünün Anlatıldığı Mardin Resmi 80

Resim 4. 9. Hoşgörü Kelimesinin Kullanıldığı Metinden Önce Verilen Fotoğraf ... 82

Resim 4. 10. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörüyü Belirten Resim 84

Resim 4. 11. Hoşgörü Konusunda Verilen Fatih Sultan Mehmet'in Resmi 85

Resim 4.12. Hoşgörü Konusunun İşlendiği Sayfada Kullanılan Resim 86

Resim 4.13. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Konusunda Verilen Resim 90

Resim 4.14. Hoşgörüyü Belirten Resim (Kabakçı, 2014: 68) 92

Resim 4.15. Hoşgörüyü belirten resim (Kabakçı, 2014: 69) 93

Resim 4.16. Hoşgörü İle İlgili Bir Resim (Kabakçı, 2014: 96) 93

Resim 4.17. Hoşgörü İfade Eden Resim (Turan, 2014: 42) 99

Resim 4.18. Hoşgörü İfade Eden Resim (Turan, 2014: 108) 99

Resim 4.19. Cavit Demirci'nin Sorumluluk Belirten Karikatürü 102

Resim 4.20. Sorumluluk İle İlgili Bir Resim (Baydar, 2014: 111) 107

Resim 4. 21. Sorumluluk Belirten Resim (Baydar, 2014: 112) 108

Resim 4. 22. Sorumluluk Belirten Bir Resim (Baydar, 2014: 125) 109

Resim 4. 23. Sorumluluk Belirten Bir Resim (Baydar, 2014: 125) 110

Resim 4. 24. Sorumluluk Belirten Bir Resim (Baydar, 2014: 139) 111

Resim 4. 25. Sorumluluk Belirten Bir Resim (Baydar, 2014: 139) 111

Resim 4.26. Engellilere Tekerlekli Sandalye Almak için Yapılan "Engelleri Aşıyoruz" Kampanyası 112

Resim 4. 27. Sorumluluk İfade Eden Bir Resim (Baydar, 2014: 132) 113

Resim 4. 28. Sorumluluk İfade Eden Bir Resim (Baydar, 2014: 132) 114

Resim 4. 29. Sorumluluk İfade Eden Bir Resim (Baydar, 2014: 132) 115

Resim 4.30. Mustafa Kemal'in Sakarya Savaşında Sorumlu Bir Komutan Olduğunu Gösteren Fotoğraf 117

Resim 4. 31. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 15) 120

Resim 4. 32. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 16) 121

Resim 4. 33. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 22) 122

Resim 4. 34. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 23) 122

Resim 4.35. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 23) 123

Resim 4.36. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 24) 124

Resim 4.37. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 24) 125

Resim 4. 38. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 25) 126

Resim 4. 39. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 25) 126

Resim 4. 40. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 25) 127

Resim 4. 41. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 128) 128

Resim 4. 42. Sorumlulukla İlgili Fotoğraf (Demircioğlu, 2014: 128) 128

Resim 4. 43. Sorumlulukla İlgili Fotoğraf (Demircioğlu, 2014: 141) 129

Resim 4. 44. Sorumlulukla İlgili Fotoğraf (Demircioğlu, 2014: 141) 129

Resim 4. 45. Sorumlulukla İlgili Fotoğraf (Demircioğlu, 2014: 154) 130

Resim 4.46. İçişleri Bakanlığı (Demircioğlu, 2014: 154) 131

Resim 4. 47. Kültür ve Turizm Bakanlığı (Demircioğlu, 2014: 154) 131

Resim 4. 48. Sağlık Bakanlığı (Demircioğlu, 2014: 155) 132

Resim 4. 49. Dış işleri Bakanlığı 133

Resim 4.50. Adalet Bakanlığı (Demircioğlu, 2014: 155) 133

Resim 4. 51. Sorumluluk Belirten Bir Yazı (Köstüklü, 2014: 19) 138

Resim 4. 52. Sorumluluk Belirten Amblemler (Öntemel, 2014: 38) 140

Resim 4. 53. Sorumluluk Belirten Resim (Öntemel, 2014: 139) 140

Resim 4. 54. Sorumluluk Belirten Resim (Öntemel, 2014: 140) 141

Resim 4. 55. Sorumluluk Belirten Resim (Öntemel, 2014: 160) 142

Resim 4. 56. Sorumluluk Belirten Resim (Öntemel, 2014: 161) 142

Resim 4.57.'Sınır Tanımayan Doktorlar Kuruluşu' Konusunda Sorumluluk Belirten Resim 143

Resim 4.58. Sorumluluk Belirten Resim (Öntemel, 2014: 166) 143

Resim 4. 59. Sorumluluk Değeri İle İlgili Resim (Karahan, 2014: 71) 150

Resim 4. 60. Kutsal Kitabımızla İlgili Resim 154

Resim 4. 61. Sorumluluk Belirten Bir Resim (Yılmaz, 2014: 100) 155

Resim 4. 62. Sorumluluk Belirten Bir Resim 156

Resim 4. 63. Sorumluluk Belirten Bir Fotoğraf (Turan, 2014: 17) 164

Resim 4. 64. Sorumluluk Belirten Bir Fotoğraf (Turan, 2014: 23) 165

Resim 4. 65. Barış Çarkı (Baydar, 2014: 117) 170

Resim 4. 66. Barış İle İlgili Bir Resim (Bulut, 2014: 169) 177

Resim 4. 67. Barış İle İlgili Bir Resim (Bulut, 2014: 170) 178

Resim 4.68. Yurtta Barış Dünyada Barış İlkesine Bağlı Olan Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri 178

Resim 4. 69. Barışla İlgili Bir Gazete Haberi (Bulut, 2014: 177). 179

Resim 4. 70. Barışla İlgili Bir Resim (Köstüklü, 2014: 137) 183

Resim 4. 71. Barışla İlgili Olarak Verilen Amblemler (Öntemel, 2014: 156) 185

Resim 4. 72. Barışla İlgili Resim (Karahan, 2014: 41) 194

Resim 4. 73. Barışla İlgili bir Resim (Karahan, 2014: 41) 195

Resim 4. 74. Barışla ilgili Bir Resim (Kabakçı, 2014: 82) 200

Resim 4.75. Anadolu'da Yüzyıllar Boyunca Farklı İnanç Mensuplarının Barış İçinde Yaşamasıyla İlgili Bir Resim 204

Resim 4. 76. Dayanışma Belirten Karikatür (Baydar, 2014: 27) 208

Resim 4. 77. Dayanışma Belirten Tablo (Bulut, 2014: 64) 209

Resim 4. 78. Dayanışma Belirten Tablo (Bulut, 2014: 64) 210

Resim 4. 79. Dayanışma Belirten Tablo (Bulut, 2014: 64) 211

Resim 4. 80. Yardım Melekleri İle İlgili Bir Gazete Haberi (Bulut, 2014: 64) 212

Resim 4. 81. Dayanışma İle İlgili Bir Tablo (Demircioğlu, 2014: 45)..... 213

Resim 4.82. Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonu İle İlgili Bir Resim 215

Resim 4. 83. Dayanışma İle İlgili Bir Resim (Öntemel, 2014: 116) 218

Resim 4. 84. Dayanışma İle İlgili Bir Resim (Öntemel, 2014: 117) 219

Resim 4. 85. Dayanışma İle İlgili Bir Amblem (Öntemel, 2014: 118) 220

Resim 4. 86. Dayanışma İle İlgili Bir Resim (Öntemel, 2014: 119) 220

Resim 4. 87. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5 Ders Kitap Kapağı 222

Resim 4. 88. Dayanışma Belirten Fotoğraf (Karahan, 2014: 41) 229

Resim 4. 89. Dayanışma Belirten Fotoğraf (Karahan, 2014: 67) 230

Resim 4. 90. Dayanışma Belirten Fotoğraf (Karahan, 2014: 72) 231

Resim 4. 91. Dayanışma Belirten Tablo (Karahan, 2014: 96) 231

Resim 4. 92. Dayanışma Belirten Fotoğraf (Karahan, 2014: 104) 232

Resim 4. 93. Bayramların İnsanları Birbirine Yakınlaştırmasıyla İlgili Fotoğraf . 238

Resim 4. 94. Bayramların İnsanları Birbirine Yakınlaştırır (Kabakçı, 2014: 41) ... 238

Resim 4. 95. Dayanışma İle İlgili Resim (Turan, 2014: 44) 242

Resim 4. 96. Dayanışma İle İlgili Resim (Turan, 2014: 35) 243

Resim 4. 97. Dayanışma İle İlgili Resim (Turan, 2014: 35). 244

Resim 4. 98. Toplumsal Dayanışma İbadeti Olan Sadakayla İlgili Resim 244

Resim 4. 99. Dayanışma İle İlgili Resim (Turan, 2014: 34) 245

Resim 4.100. Vatanseverlik Belirten Resim (Baydar, 2014: 130) 247

Resim 4. 101. Vatanseverlik Belirten Resim (Baydar, 2014: 130) 247

Resim 4. 102. Vatanseverlik İfade Eden Resim 249

Resim 4. 103. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 27) 255

Resim 4. 104. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 26) 256

Resim 4. 105. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 26) 256

Resim 4. 106. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 26) 257

Resim 4. 107. Vatanseverlik Belirten Kuvay-i Milliye ile İlgili 258

Resim: 4. 108. Vatanseverlik Belirten Kuvay-i Milliye ile İlgili Fotoğraf 258

Resim 4.109. Kuvay-i Milliye İçinde Kahramanlık Destanları Yazan Bir Vatanseverin Hayat Hikâyesi (Bulut, 2014: 31) 259

Resim 4. 110. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 30) 259

Resim 4.111. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 32) 260

Resim 4. 112. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 36) 261

Resim 4. 113. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 48) 261

Resim 4. 114. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 48) 262

Resim 4. 115. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 48) 263

Resim 4. 116. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 50) 263

Resim 4. 117. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 54) 264

Resim 4. 118. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 56)..... 265

Resim 4. 119. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 57) 265

Resim 4. 120. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 57) 266

Resim 4. 121. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 58) 266

Resim 4. 122. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 57) 267

Resim 4. 123. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 91) 268

Resim 4. 124. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 145) 268

Resim 4. 125. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 146) 269

Resim 4. 126. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 146) 270

Resim 4. 127. Vatanseverlik Değerini Belirten Bir Resim 271

Resim 4. 128. Vatanseverlik Değerini Belirten Kitap Kapağı 272

Resim 4. 129. Vatanseverlik Belirten Resim (Köstüklü, 2014: 73) 273

Resim 4. 130. Vatanseverlik Belirten Bir Resim (Öntemel, 2014: 40) 274

Resim: 4.131. Vatanseverlik İfade Eden Resim (Karahan, 2014) 276

Resim 4.132. Vatanın Geliştirilmesi Konusunda Verilen Fotoğraf 280

Resim 4. 133. Vatan Sevgisi Konusunda Verilen Fotoğraf..... 280

KISALTMALAR

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

BM: Birleşmiş Milletler

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ilişkin problem durumu, araştırmanın önemi, sayıltılar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Eğitimin en önemli boyutlarından birisi de yetiştirilmek istenen bireyde bulunması gereken özelliklerdir. Bu özellikler arasında bireyde milli, dini, aileyle ilgili ve bireysel olarak sahip olunması gereken değerler gelir. Değer eğitimi büyük olasılıkla eğitim kadar eski bir meseledir. Eğitimin amacı sadece insanı daha çok bilgili yapmak değildir. İnsanı vatandaşlığa hazır hale getirmek de eğitimin önemli amaçları arasındadır (Menezes ve Campos, 2000: 317). Bu anlamda bireylerden beklenen sadece başarı olmadığı; ayrıca duygu ve düşüncelerini etkileyen ve toplumsal bütünleşmeye katkı sağlayan ortak ve geçerli değerlere sahip olarak yetişmenin de gerekli olduğu dikkate alınmaktadır. Bu durum, "değer eğitimini" eğitimin önemli amaçlarından biri haline getirmektedir.

Eğitim tarihine bakıldığında değer eğitiminin 20. yüzyılla beraber daha çok önem kazandığı ve eğitimin önemli bir sorunu haline geldiği görülür. Bu durum ülkemizde de önemsenmeye başlanmış ve konuyla ilgili birçok kitap, makale ve tez yayınlanmıştır (Türk, 2009; Adıgüzel ve Ergünay, 2012; Akbaş, 2014; Kenan, 2009; Turan ve Ulusoy, 2014; Ulusoy ve Dilmaç, 2012; Ersoy ve Şahin, 2012; Parlakyıldız, 2009; Şen, 2008; Ertürk, 2006; Özkan, 2006; Karagöz, 2009; Çapoğlu, 2014; Gürses, 2010; Karagöz, 2009; Sezer, 2005). Bu incelemeler dışında bir veya birkaç değerin değerler eğitimi açısından incelenmesi (Akyol, 2010), bir dersin bazı değer türlerini içermesi açısından değerlendirilmesi (Güzel, 2013), bir ders kitabındaki edebi metinlerin diğer herhangi bir değeri içermesi açısından incelenmesi (Somuncu, 2008), ders kitaplarında ulus-devlet anlayışı ve devletin temel nitelikleri ortaya çıkan değerlerin incelenmesi (Özkan, 2006), sosyal alan kitaplarında bulunan çağdaş değerler (Kuşçu, 2009) konusunda çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar, değerler konusunda zengin yaklaşımlar ortaya koymuş ve değerlerin önemini vurgulamıştır. Ancak ders kitaplarında değer öğretimi konusunda hangi

görsel ve metinsel kaynakların kullanıldığı, bu kaynakların amaca uygunluğu ve öğrencilere verilmek istenen mesaj konusunda yeterli çalışmanın olmaması, genel olarak değer eğitimi konusunda önemli bir eksiklik olarak görülmüştür.

İngilizce "Textbook, coursebook, school book" (Güngör, 2010:336) olarak geçen ders kitabı, eğitimi yönlendiren ve amaçlara daha kısa sürede ulaşmayı sağlayan bir materyaldir. Ders kitabı belli bir ders için başlıca kaynak görevi görür (Öncül, 2000:308). Ders kitapları, okulda verilen eğitim-öğretim faaliyetleri için önemini sürdüren en önemli kaynaktır. Öğrenci, öğretmen, eğitim yöneticileri ve eğitim programları için önemli bir unsur olarak değerlendirilen ders kitapları, öğretimi yönlendiren ve en kısa sürede istenen hedeflere ulaşmayı sağlayan, uzmanlarca hazırlanan pratik bir araçtır. Geçmişten beri ders kitapları eğitimdeki önemini sürdürmüştür. Ancak asıl önemini formal eğitimle kazanmıştır. Özellikle zorunlu eğitimde, eğitim-öğretimin en önemli kaynaklarından birisi konumuna gelmiştir. Bununla beraber her türlü eğitim-öğretim faaliyetleri için yardımcı niteliği vardır. Ders kitapları sistemli bir biçimde düzenlenmiş ve belli bir derste kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Ders kitaplarını, değer eğitimi konusunda sistemli bir yapıya dönüştürmenin, kitap içeriğini belirli bir sistem dâhilinde düzenlemenin, değer eğitimine olumlu bir etki sağlayacağı söylenebilir.

Ders kitabı analizleri araştırmacıların amacına göre değişkenlik göstermiştir. Kitaplar görsel, içerik, tasarım, metin türleri, resim, karikatür vb. yönleriyle incelenmiştir. Ders kitaplarının özellikle ders isimleri ve derslerin özellikleri gibi yönleriyle de incelenmesi daha özgün ve etkin çalışmaların ortaya çıkarılmasına katkı sağlamıştır. UNESCO'nun 2010 yılında ders kitapları araştırması ve düzenlemesi konusunda yayınladığı çalışmada, ders kitaplarının özellikle tarih, coğrafya ve vatandaşlık eğitiminin uluslararası anlayışı desteklemesi yönünde olması gerektiği vurgulanmıştır (Pingel, 2009:8). Ders kitaplarının incelenmesi ve değerlendirilmesi konusunda birçok çalışma yapılmıştır: (Lawrence, 2011; Lebrun, Lenour vd. 2002; Trench, 2013; Tok, 2010; William, 1983; Mukundan, 2012; Mahmood ve Iqbal, 2009; Gülersoy, 2013; Yurt ve Aslan, 2014; Solak ve Yaylı, 2009; Öcal Ve Yiğittir, 2007; Demircioğlu, 2013; Çakır, 2013; Bütüner, 2006. Bu çalışmaların öğretim faaliyetleri üzerinde önemli bir etkisinin olduğu düşünülmektedir.

MEB, ders kitaplarının önemini dikkate almakta, bu konunun incelenmesi ve değerlendirilmesi konusunda bazı çalışmalar yapmaktadır (URL-1, 2013). Eğitim

programları konusunda yapılan değişiklikler, konu ve içerik alanında yapılan yenilikler vb. ders kitaplarının da belirli bir değişimden geçmesini zorunlu kılmıştır. MEB, bu konu ile ilgili bir yönetmelik çıkarmıştır. 2012 yılında yapılan bazı değişikliklerle bu yönetmelik uygulanmaya devam etmektedir. Bu yönetmelik, MEB'e bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitapları ile bakanlıkça hazırlanacak, satın alınacak veya hibe yoluyla sağlanacak diğer eğitim araç-gereçlerinin niteliklerinin belirlenmesi, hazırlanması, hazırlatılması, incelenmesi, inceletilmesi, değerlendirilmesi, kabulü, uygunluk süresi, ilanı, yayımlanması, dağıtımı, inceletme ve inceleme ücretleri ve ders kitabı üreten yayınevlerinde aranacak kıstaslarla ilgili hususları kapsar (URL-2, 2011).

Ders kitaplarında yer alan değerler ve genel olarak değerlerin göstergebilimsel yöntemlerle incelenmesi konusunda yurt dışında oldukça sınırlı sayıda çalışma vardır Bunlardan birisi de Sulkunen ve Törrönen, (1997) tarafından yapılan ve özellikle sosyal göstergebilimin kiplik alanının vurgulandığı çalışmadır. Sosyal göstergebilimin kullanıldığı başka bir çalışma da ders kitaplarının öğrenme üzerinde daha fazla etkili olması amacıyla yapılan analizdir. Bu çalışma özetle ders kitaplarının tasarımı konusunda yapılmıştır (Bezemer ve Kress, 2008). Sınıflarda çokkiplilik (multimodality) konusunda bir çalışma olan ve Jewitt tarafından yapılan araştırma, öğrenme ve öğrenci algısı üzerinde çokkipliliğin etkisi ve sınıfta bu modelin uygulanabilirliği üzerinedir (Jewitt, 2008). Değerlerin sınıflandırılması konusunda Christodoulou, ders kitaplarında bulunan değerleri 18 kod altında incelemiştir (Christodoulou, 2012). Bu kodlardan bazıları; sosyal kod, entelektüel, kültürel, ekonomik, çevresel, profesyonel, ulusal, coğrafi, dini, duygusal, okul eğitimi, teknolojik, etik ve öğrenme kodlarıdır.

Göstergebilim, anlam ve anlam yaratma sürecini bilimsel yöntemlerle incelemektedir. Başta değerler olmak üzere göstergebilimin eğitim alanında uygulanması, eğitim ve öğretimin amaçlarının daha kısa sürede gerçekleşmesini sağlayabilir. Öğrenme-öğretme faaliyetlerinde anlam ve mesajların önemli olması, göstergebilimin de anlam yaratma süreciyle ilgili olmasından dolayı, göstergebilim ve eğitimin birbiriyle yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Göstergebilimin, eğitimin bir parçası olması gerektiği ve hatta eğitimin pedagojisi olarak kullanılması gerektiğini düşünen araştırmacılar da vardır (Han, 2011: 60).

Türkiye'de çeşitli üniversitelerde göstergebilim konusunda yüksek lisans ve doktora düzeyinde birçok çalışma olduğu bilinmektedir. Bu araştırmaların birbirinden farklı enstitü ve fakültelerde olması, göstergebilimin yapısı gereğince birçok disiplinle ilişkili olduğunu kanıtlamaktadır. Örneğin halkla ilişkiler dalında çocuklara yönelik medya ortamlarındaki siyasi içerik, göstergebilimsel yönden incelenmiştir (Sezgin, 2013). Antropoloji anabilim dalında masalların göstergebilimsel çözümlemeleri yapılmıştır (Kanca, 2009). İngilizce bölümünde, reklamlarda toplumsal cinsiyetin göstergebilimsel temsili ile ilgili araştırma yapılmıştır (Çankaya, 2009; Çankaya, 2010). Bunların dışında doğa içerikli reklamların analizi (Horzum, 2008), reklam analizi (Parsa, 2004), sanat eğitimi alanında yapıtların göstergebilimsel analizi (Batu, 2011), gazetecilik alanında göstergebilim (Demir, 2009), radyo-televizyon alanında film incelemesi (Çelebi, 2009), romanın göstergebilimsel incelemesi (Demirören, 2013; Yazıcı, 2007), kadın resminin göstergebilimsel analizi (Aşçı, 2012), hukukun göstergebilimsel analizi (2006), sanatçıların eserlerinin göstergebilimsel incelenmesi (Can, 2011), şiirlerin göstergebilimsel incelemesi (Özdemir, 2010), hikâyelerin göstergebilimsel çözümlemesi (Çevirme, 1999) vb. Bu çalışmalar göstergebilimin çok yönlü bir bilim dalı olduğunu göstermektedir. Eğitimde göstergebilimsel yöntemlerin kullanıldığı bazı çalışmalara da ulaşılmıştır. Örneğin Türkçe ders kitaplarının incelenmesi (Demir, 2008), çocuk resmilerinin göstergebilimsel analizi (Bayav, 2006), Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilköğretim programına uygunluğunun göstergebilimsel incelemesi (İşeri, 2002), öğretim programlarında göstergebilimin etkileri (Vicdan, 2010). Bu araştırmaların yanı sıra değer eğitimi kapsamında yapılan göstergebilimsel analizlerin mevcut olmayışı, değerlerin öğretilmesi konusunda bir sorun olarak ele alınmıştır

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaokullarda ders kitabı olarak kullanılan sosyal bilgiler (5 ve 6), din kültürü ve ahlak bilgisi (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), müzik (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük (8. sınıf), vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinde (8. sınıf) yer alan değerleri göstergebilimsel, sosyal göstergebilimsel ve kipsel açıdan

incelemek, bu değerlerin anlam yaratma süreçlerini göstergebilimsel açıdan ortaya çıkarmaktır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1- Ders kitabı kapaklarının öğretim programındaki değerlerle ilişkisi var mıdır? Varsa değerle ilgili olarak verilen kitap kapağının göstereni nedir?

2-Öğretim programında değerlerin belirtildiği ancak bu değerlerin ders kitabına aktarılmadığı dersler var mıdır varsa hangileridir?

3- Sosyal bilgiler (5 ve 6), din kültürü ve ahlak bilgisi (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), müzik (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük (8. sınıf), vatandaşlık ve demokrasi eğitimi (8. sınıf) ders kitaplarında değerin geçtiği sayfa sayısı ve değerin kitaptaki toplam sayısı nedir?

5-Değerlerin ders kitaplarında geçtiği modlar (değer aktarım biçimleri) nelerdir?

6- Sosyal bilgiler (5 ve 6), din kültürü ve ahlak bilgisi (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), müzik (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük (8. sınıf), vatandaşlık ve demokrasi eğitimi (8. sınıf) ders kitaplarında hoşgörü, sorumluluk, barış, vatanseverlik ve dayanışma değerleri ile ilişkili olan resimler hangileridir ve bu resimlerin göstergebilimsel üçgeni nedir?

7- Sosyal bilgiler (5 ve 6), din kültürü ve ahlak bilgisi (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), müzik (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük (8. sınıf), vatandaşlık ve demokrasi eğitimi (8. sınıf) ders kitaplarında değerle ilişkisi olan metinler hangileridir ve bu metinlerin göstergebilimsel üçgeni nedir?

8- Sosyal bilgiler (5 ve 6), din kültürü ve ahlak bilgisi (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), müzik (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük (8. sınıf), vatandaşlık ve demokrasi eğitimi (8. sınıf) ders kitaplarında değer konusunda metafor kullanılmış mıdır? Eğer kullanılmışsa bunlar nelerdir?

9-Değerlerin kullanıldığı kipler hangileridir?

10- Sosyal bilgiler (5 ve 6), din kültürü ve ahlak bilgisi (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), müzik (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük (8. sınıf), vatandaşlık ve

demokrasi eğitimi (8. sınıf) ders kitaplarında değer kipleri, değer frekansları ve değer dereceleri (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) nedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Değerler eğitimi ve değerler konusunda özellikle son 10 yılda yapılmış birçok yüksek lisans, doktora tezi ve diğer akademik çalışmalar mevcuttur. Bu çalımalar genel olarak değerlerin neler olduğu, öğretim programlarında mevcut olan değerlerin nasıl işlendiği, değerlere karşı tutumların öğretmen ve öğrenci açısından incelenmesi vb. gibi konuları kapsamaktadır. Ancak eğitimin temel amaçlarından biri olan değerlerin ders kitaplarındaki mevcut durumunun göstergebilim yani anlam yaratma durumları hakkında herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Değerler, eğitim alanında şüphesiz bir öneme sahipken, onların ders kitaplarına yansıması ve öğrencilere anlamlı bir bütün olarak sunulması da önem arz etmektedir. Bu durumda bireylerden başlayarak ailede ve toplumda değerlerin uygulandığı, daha uyumlu, ahlaki olgunluk sahibi, huzurlu ve mutlu insanlardan oluşan bir ortam sağlanabilir. Bu açıdan araştırmanın konusu olan değerlerin göstergebilimsel incelemesi, önemli bir inceleme konusu olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada değerlerin göstergebilimsel bir araçla incelenmesinin alana katkı sağlaması açısından fark oluşturması beklenmektedir.

1.4. Sayıltılar

1- Değerlerin göstergebilimsel incelenmesi konusunda Charles Sanders Peirce'nin geliştirdiği göstergebilimsel üçgen, en uygun analiz yöntemlerinden birisi olarak varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma:

Talim ve Terbiye Kurulu'nun 2014-2015 yılı için, ders kitabı olarak kabul ettiği kitaplarla sınırlıdır. Bu ders kitaplarının listesi aşağıdadır:

1-Ed. Karaman, Y. (2014). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5, Tuna Matbaacılık, Ankara.

2- Ed. Yılmaz, A. (2014). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6, Tutku Yayıncılık, Ankara.

3- Ed. Kabakçı, A. (2014). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7, Tutku Yayıncılık, Ankara.

4- Ed. Turan, N. (2014). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, Küre Yayıncılık, Ankara

5- Ed. Demircioğlu, İ. H. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 5, Devlet Kitapları, 5. Baskı, Ankara.

6- Ed. Köstüklü, N. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 6, Devlet Kitapları, 4. Baskı, Ankara.

7- Ed. Öntemel, F. (Belirtilmemiş). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 7, Evren Yayıncılık ve Basım., 4. Baskı, Ankara.

8-Ed. Bulut, İ. (2014) İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8, Semih Ofset SEK Yayınları, Ankara.

9- Baydar, A. (Belirtilmemiş) İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi 8. Sınıf Ders Kitabı, Eko Yayınları, Ankara.

10-Çelik, M.ve Şendağ, B., A. (2014). İlköğretim Müzik Çalışma Kitabı (5, 6, 7 ve 8. Sınıf), MEB devlet Kitapları, Ankara.

1.6. Tanımlar

Değer: "Kullanışlı ya da arzulanır olma, işe yararlık... Amaç ve araçlar hakkındaki inanç. Kıymet, paha, bir şeyin karşılığıdır. Bir nesneyi işe yarar, aranır, arzulanır, sevilir kılan şey,"(Demir& Acar, 2002: 91) gibi farklı anlamlara gelmektedir. "Daha net bir anlatımla değerler, toplumsal normların ya da toplumsal kuralların temelini de oluşturmaları sebebiyle, bir nevi toplumsal denetim aracı olarak görev icra eder" (Ulusoy ve Arslan, 2014:3).

Ders Kitabı: Eğitimi yönlendiren ve amaçlara daha kısa sürede ulaşmayı sağlayan bir materyaldir (Güngör, 2010:336).

Göstergebilim: Göstergenin genel olarak "kendi dışında her şeyi temsil eden ve dolayısıyla bu temsil ettiği şeyin yerini alabilecek nitelikte olan her çeşit biçim, nesne, olgu, vb. olarak tanımlanır. Bu açıdan sözcükler, simgeler, işaretler vb. gösterge olarak kabul edilir" (Rıfat, 2009: 12).

Metafor: Gerçekte başka bir şeyi temsil etmeyen fakat farklı bir anlamı temsil etmek için kullanılan bir işarettir " (Han, 2011: 68).

Kiplik (Modality): Kiplik temel anlamda fiil ile özne arasındaki ilişkiyi belirtirken, kip kipliğin dilde ifade ediliş biçimidir" (Günay, 2014:529).

Mod: Mod anlam oluşturma için göstergebilimsel bir kaynaktır, hareketli veya durağan resimler, jest, düzen, müzik, yazı ve konuşma modun farklı örnekleridir" (Nordensvärd, 2010: 12).

Gösteren (Singn-Signifier): Bir ses ya da görüşün (vizyon) somut dünyasıdır (Martin and Ringham: 2000:123). Bir kişi için, herhangi bir şeyin yerini, herhangi bir bakımdan ya da herhangi bir sıfatla tutan bir şeydir (Rıfat, 2009: 31).

Gösterilen (Signified): Ses veya simge ile anlatılmak istenen fikir veya idealardır (Martin and Ringham: 2000:123).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Değer Kavramı

Eğitimin önemli özelliklerinden biri onun aracılığı ile edinilen kazanımlardır. Gelişmenin bir boyutu olarak kabul edilen eğitimden beklenen önemli faydalardan biri de, bireye toplumsal değerler kazandırarak bireyin toplumsallaşmasına katkı sağlamaktır. Değerlerin ölçülmesi ve değerlendirilmesinin diğer kazanımlara göre daha zor olduğu söylenebilir. Değerlerin farklı yollarla (arkadaş grubu içinde, toplum içinde, iş ortamında vb.) kazanılması mümkün olmakla birlikte; değerlerin planlı eğitim yoluyla oluşturulması özellikle önemli görülmektedir. Öğrencilerin etkilendiği çevre sadece okul ile sınırlı değildir. Aile, sosyal çevre, medya (özellikle internet ve televizyon) öğrencileri ciddi bir şekilde etkilemektedir. Çoğu zaman bu etki olumsuz olabilmekte ve insanlar arası ilişkilerin zedelenmesine neden olabilmektedir. Bu durumda özellikle insanlar arası ilişkileri düzenleyen ortak değerlerin oluşturulması ve bunların yetişmekte olan yeni kuşaklara kazandırılması önem kazanmaktadır.

Devletlerin uyguladığı eğitim programları ihtiyaç duyulduğu takdirde değişebilmektedir. Bu durumda program geliştirme ekipleri görev almaktadır. Bireyin, devletin ve toplumun ihtiyaçları gözden geçirilmekte, eğitim ve teknoloji alanındaki gelişmeler de dikkate alınarak yeni bir program geliştirilmekte veya var olan program gözden geçirilmektedir. Program geliştirmenin bazı temelleri olmakla beraber toplumsal temeller önemli bir yere sahiptir. Çünkü okul ile toplum arasında sıkı bir ilişki vardır. İkisinin de birbirini yansıtma zorunluluğu olsa da okul, toplumun bir adım önünde ilerlemektedir. Toplumun var olan kültür ve değerleri, okullar aracılığıyla geleceğe taşınmaktadır. Dolayısıyla program geliştirme uzmanları, programı geliştirirken ve planlarken toplumsal temelleri kullanmak ve dikkate almak ihtiyacını duyarlar (Demirel, 2008: 41).

Bir eğitim programından beklenen önemli bir işlev de kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. “Bir toplumun değerleri, inançları ve normları yalnızca onları öğretme yoluyla değil, eğitim sistemin işleyişinde onların açıklanmasıyla da diğer kuşaklara geçer gider” (Demirel, 2008: 42). Eğitim programı, birey ile toplumun sosyal ve kültürel beklentilerini içerebildiği gibi devletin de bu program aracılığıyla bazı hedeflere

ulaşmak istediği bilinmektedir. Toplumun beklentilerinin yanı sıra devletin de öğrencilerde olmasını arzu ettiği bazı davranış ve değerler vardır. Bu anlamda eğitim programları söz konusu talepleri değerlendirmek zorundadır. "Eğitim programı tasarlayıcıları, geliştiricileri ve uygulayıcıları için eğitim programının desteği olan değerleri dikkate alması aynı zamanda eğitim programının bütün öğrencilerin yaşam değişiklikleri üzerindeki etkisini düşünmesi kritik önemdedir" (Stpehenson, 2005: 39).

Değer kavramı sözlükte, kullanışlı ya da arzulanır olma, işe yararlık anlamına gelir. Ayrıca amaç ve araçlar hakkındaki inanç, kıymet, paha, bir şeyin karşılığıdır. Diğer bir tanımda, bir nesneyi işe yarar, aranır, arzulanır, sevilir kılan şey (Demir& Acar, 2002: 91) gibi farklı anlamlara gelmektedir. "Daha net bir anlatımla değerler, toplumsal normların ya da toplumsal kuralların temelini de oluşturmaları sebebiyle, bir nevi toplumsal denetim aracı olarak görev icra eder" (Ulusoy ve Arslan, 2014:3). Toplumu oluşturan bireylerin hayatta nasıl bir role sahip olacaklarını belirleyen değerler aile, devlet, din, gelenek ve eğitimle doğrudan ilişkilidir. Değerlerin birçok tanımından hareketle Kuş, "Değerler davranışların temelinde yatan ve davranışlara yön veren standartlardır" (Kuş, 2009: 50) değerlendirmesinde bulunmuştur. Çünkü bireyin beklentileri karşılayacak bir niteliğe dönüşmesi ancak bu olgularla gerçekleşmektedir. Din ve geleneğin, bireyden istediği tutum ve değerler sabit iken, özellikle eğitim ve onu yönlendiren devletin bireye kazandırmak istediği değerler, zaman içinde değişebilmektedir. Bu değişimin ardında siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmeler vardır. Bu anlamda öğrencilere kazandırılmak istenen bazı temel değerlerin, öğrenciler tarafından nasıl algılandığı, görsel olarak nasıl ifade edildiği üzerinde bir araştırma yapmak, değerlerin kazandırılması ve değerlendirilmesi konusunda bazı pratik sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Türkiye'de olduğu gibi birçok ülkede eğitim bir devlet politikası olarak ele alınmaktadır. Ülkenin her yerinde uygulanacak eğitim programları devletin ve toplumun belirlediği ekonomik, sosyal, felsefi ve siyasal amaçlar yansıtılarak hazırlanmaktadır. Dolayısıyla okullar, bireyleri sadece kendisine yetebilen, meslek sahibi bir vatandaş olmaktan öteye başka fonksiyonları da yürütürler. "Okul, mevcut politik inanç, değer ve normlar içinde öğrencileri sosyalleştiren politik olayları eleştirel bir biçimde tartışan bir yer olarak görülebilir" (Şişman, 2002: 17-18). Ulus-devlet modelinde okullar, siyasi iktidarın sağlanmasında önemli kurumlar olarak görülmektedir. Devletin politikaları buralarda doğar ya da devlet varlığını okullar aracılığıyla topluma kabul ettirir. "Okul,

mevcut hükümet sistemini meşrulaştırır, politik yapısının istikrarını sağlar." (Şişman, 2002: 19). Devletin varlığını sürdürmesinin ülkedeki eğitim sistemine bağlı olması, devletin eğitim sistemini oluşturması ve onu yönlendirmesini gerekli kılmıştır. Bu anlamda devlet, okullarda uygulanacak olan programlara hem kendisinin hem de toplumun isteklerini içeren kazanım ve değerleri belirleme hakkına sahiptir.

Bireylere kazandırılmak istenen değerler, devletin, ilgili kişi ve kuruluşların yönlendirmesiyle eğitim programlarında yerini almaktadır. Günümüzde uygulanan eğitim programlarında devletin ve ilgili kurumların belirlediği değerlerin hangileri olması gerektiği, değerlerin amacı, kapsam, dayanak ve tanımları açıklanarak ülke genelinde uygulanacak şekilde eğitim programlarında yerini almıştır. Devlet ve toplumun değişen ihtiyaçlarına göre yeni değerler belirlenerek eskisiyle değiştirilebilmektedir. Eğitim programlarının değişme durumu söz konusu olduğunda, programı uygulayan ekiplerin, ilgili kurum ve çevrelerden görüş aldıktan sonra programa bazı değerlerin alınması mümkün olmaktadır. Türkiye'de MEB tarafından hazırlanan 2010-2014 stratejik planında, "oluşturulan misyon, vizyon ve değerler gözden geçirilerek revize edilmiştir." (URL-3, 2009).

Her ülke, eğitim programlarında yer alan değerler konusunda farklı görüş ve temel değerlere sahip olabilir. Bazı ülkelerde özel durumlarından kaynaklanan sebeplere bağlı olarak farklı değerlere öncelik verilmektedir. Örneğin Avustralya gibi göçmenlerin fazla olduğu ülkelerde birlik, özgürlük, tolerans ve dâhil olma temel değerler olarak programda yer almıştır (Lovat, 2009: 17). Bunun dışında başka insanların ve onların kültürünün farkında olmak, demokratik bir toplumda farklılığı kabul etmek, dâhil olma (ülke veya topluma) ve diğerlerini de dâhil etme (Lovat, 2009: 15) gibi tutumların, bireylerin davranışlarına dönüştürme amacı vardır. Bu durumun temel nedeni olarak göçmenlerin ülke nüfusundaki oranının yüksek olması dolayısıyla vatandaşların entegre olmalarına verilen önemdir. Bu çalışmanın devlet gibi güçlü bir irade tarafından yapılması uygulamayı kolaylaştırmıştır. Öte yandan sevgi, dürüstlük, saygı gibi değerlerin bütün toplumlarda ve eğitim örgütlerinde ortak değerler olarak benimsendiği söylenebilir.

Eğitim yoluyla birey ve onun hayatında değişim meydana getirmek, eğitimin var olduğu günden bu yana süregelen bir süreçtir. Eğitimciler, tarihi süreç içerisinde eğitimlerinin amaçlarını ve ulaşması gereken hedefleri ortaya koymuştur. Bu noktada

değerler, hedef ve amaçları yönlendirmektedir. Değer kavramı sosyal ve fen bilimlerinde kullanılan ortak bir kavram olsa da sosyal bilimlerde geniş bir anlamda kullanılmaktadır. Bu açıdan değer kavramı, sosyal bilimler sözlüğünde genel olarak, "insanların hayatın anlamı ve günlük yaşamın biçimlendirilmesi konusunda alternatif yollar arasından bir tercih yapmalarını sağlayan yol gösterici nitelikteki soyut yahut somut ilke, inanç veya varlıklardan her biri" (Demir ve Acar, 2002: 92) olarak tanımlanmaktadır. Aynı kaynakta değerler geleneksel, tarihsel, kültürel, dinsel ve felsefi olarak dallandırılmakta ve tanımlanmaktadır. Ancak politik, ekonomik, ideolojik vb. açıdan da değerler dallandırılmaktadır. Dolayısıyla başta din olmak üzere değer üreten birçok faktör vardır.

2.1.1. Din ve Değerler

Genel olarak dinler insanların nasıl yaşaması gerektiği, bireyin bireyle, bireyin toplumla ve bireyin yaratıcıyla olan ilişkilerini ortaya koyan ve pratikte uyulması gereken norm ve kuralları açıklamaktadır. Bütün dinlerin ortak noktası mutlak değer üretmesidir. Oluşturulan değerlere birey ve toplumun uyum sağlaması beklenir. Avrupa toplumlarında en çok benimsenen inanç sistemleri içinde temel din olarak Hristiyanlık öne çıkmaktadır. Dolayısıyla batı toplumlarında ve bireylerinde bu din etkili olmaktadır. Türkiye toplumunda temel dinin İslam olması dolaysıyla birey ve toplumun hayatında İslam dininin etkisi doğal olarak mevcuttur. İslam dini başta Allah'a ve Peygamber Hz. Muhammed'e inanmak olmak üzere insana büyük önem vermiştir. Genel olarak islamda iman, eşitlik, kardeşlik, birlik, cesaret, özgürlük, ilim, sosyal ve ekonomik adalet, ahlak, aile vs. alanlarında uyulması zorunlu olan ölçüler mevcuttur. "İslam insanı sabırlı, doğru, yardımsever, cömert, vefalı, dürüst, mütevazı, hoşgörülü, affedici yumuşak, nazik ve halis olmaya teşvik eder (Hatem, 1999: 91) Din, gerek birey gerekse toplumsal hayatın maddi ve manevi olmak üzere her alanına dair kurallar koyarak bir düzen oluşturmuştur. "İslam dininde, İslami değerleri düzenli olarak her Müslümana duyurma sorumluluğu vardır."(Kağan, 1960: 60). Bu değerlere uyulması durumunda bireysel ve toplumsal sorunların çözüleceğine dair bir kanaat vardır. "İslam dini, toplumdaki bütün kesimleri birleştirmeyi amaçlar, böylece bütün insanlar kendilerini bir ailenin üyesi olarak hissederler." (Kağan, 1960: 44) Bu çerçevede, toplumun geleceğinin ve birliğinin inşasında dini değerler önemli rol oynar.

İnsan üzerinde dinin en temel etkisinden biri ahlak olgusudur. Davranış düzeni olarak tanımlanabilen ahlak (Görgün, 2010:7) felsefenin konusu olmakla beraber dini bir perspektife de sahiptir. Ahlak insan davranışlarının iyi ve kötü olarak ayrılmasına ve insan davranışlarını iyiye yönlendirmeye hizmet eder. İslamın emrettiği ahlak kurallarından temel olanları evrensel bir niteliğe sahiptir. "İslâm dininde temel ahlâk kurallarının evrensel olduğunu gösteren en açık delillerden biri, tarih boyunca gelmiş geçmiş bütün toplumlara aynı ahlâkî prensiplerin emir ve tavsiye edilmiş olmasıdır." (Arslan, 2010: 46) İslamda ahlaki davranışlar konusunda Kur'an'da insanların nasıl davranması gerektiği belirtilmiştir. Aynı zamanda nelerin yapılmaması gerektiği de yazılmıştır Dini açıdan incelendiğinde insan, toplum, bitki, çevre, hayvan vs. konularında birçok tavsiyeler mevcuttur. " Her şeye gücü yeten Allah çevreyi temiz, saf ve yararlı ve insana koşumlu olarak yarattı ve onu insanın muhafazasına sevketmiştir." (URL-4 1998).

2.1.2. Gelenekler ve Değerler

Değerler, tutum, davranış, kişilik özelliği, inanç, düşünce vb. olarak ortaya çıkar. Dinin değer üreten bir kaynak olduğu daha önce ifade edilmişti. Bununla beraber toplumun oluşmasını ve devamını sağlayan gelenekler de değer üreten temel bir faktör olarak değerlendirilmektedir. "Sadece siyasetin ve yasaların belirlediği normlar değil din, adet, gelenek ve görenek gibi kurumların ürettiği normlar da aynı ölçüde geçerli ve bağlayıcıdırlar" (Özipek, 2005: 73). Bu durumda toplum, geleneğin belirlediği bazı değerleri gelecek kuşaklara aktarma görevini sağlamaya çalışır.

Toplumun bireyden istediği tutum ve davranışların bazıları değer olarak adlandırılmış ve bu değerler gelenek, görenek ve örfler tarafından üretilmiş ve devamlılığı da yine onlar tarafından sağlanmıştır. Gelenekler, insanlara toplumun istediği yönde yaşamasını sağlayan standartlar geliştirir. Değerler de insanların yaşamlarını yönlendirmede ve hayatlarını şekillendirmede en etkili elementler olduğu için (İşcan ve Senemoğlu, 2009:2), hem değerler hem de gelenekler toplumun devamlılığını sağlamada önemli işlevler yerine getirmektedir.

Değerler toplumdan topluma bazı farklılıklar gösterse de temel olarak dürüstlük, iyilik, verimlilik, misafirperverlik, yardımseverlik, cömertlik vb. gibi değerlerin bütün

toplumlarda benzer veya aynı olduğu görülmektedir. Ancak bu değerleri gelecek kuşaklara aktarmak konusunda her toplumun bireyden beklentisi farklılık arz etmektedir. Dışa kapalı ve gelişmemiş yerel toplumlarda daha katı bir tutum ortaya çıkmaktadır. Dışa açık, şehirleşen, modern sanayi toplumlarında bu durum biraz serbest bir biçim arz eder.

2.1.3. Yasalar ve Değerler

Değerler; birey, aile yaşamını ifade ettiği gibi toplum yaşamını da ifade eder. Bir toplumun toplum olabilmesi için o toplumu oluşturan bireylerin paylaştıkları ortak birtakım değerler olması gerekir. Örneğin anayasacılık düşüncesini kabul eden bütün toplumlarda paylaşılan en temel değer devletin bir vatandaşı olarak bütün bireylerin hukuk önünde eşit olduğuna dair inançtır (Gönenç, 2013:1074). Yasalar devlet tarafından çıkarılmış, yazılı hukuk kurallarıdır. Bu kurallara uyma zorunluluğu vardır. Kurallara uymayan bireyler, yine kanunlarla belirlenmiş kurallar ölçüt alınarak çeşitli yaptırımlara maruz kalmaktadır. Yasalar toplumun ve bireylerinin arzuladığı huzurlu, güvenli ve istikrarlı bir hayatı amaç edinir. Dolayısıyla değerlerin amacıyla aynı paralelde hareket eder. Yasaların temelinde değerler vardır. Gelenek ve din ayıplama gibi manevi yaptırımlar uygularken değerlere karşı gelen kişi veya topluluklar yasalar karşısında para cezası ve hapis gibi maddi yaptırımlarla karşılaşırlar.

Yasalar toplumda huzur, barış, istikrar ve değerlerin sigortasıdır. Ortaya çıkan sorunlar, yasalar yoluyla çözülmekte, huzur ve istikrar tekrar sağlanmaktadır. Değişen ve gelişen dünyada hemen hemen bütün toplum ve ülkelerde yasalar da değişime ayak uydurma ihtiyacı hissetmektedir. Gelişen ve hayatın her alanına yayılan teknoloji, beraberinde çeşitli yasal değişiklik ve düzenlemeler getirmiştir. Örneğin internet gibi sanal ortamlarda bireylerin birbirlerine, bireylerin topluma ya da bireylerin devlete karşı olan olumsuz tutum ve davranışları hukuk süzgecinden geçirilerek, bu alanlarda birey, devlet ve toplum gibi değerlere karşı işlenebilecek çeşitli nitelikteki haksızlık ve suçlar cezalandırılmaktadır. Toplumun değerlerine zaman içerisinde cevap vermeyen yasalar değişebilmektedir. “Ne zaman ki bir ülkenin anayasası değişen sosyal değerler ve siyasi eğilimlerle uyumsuz hale gelir, o zaman siyasi partiler anayasa reformunu programlarına alırlar” (Gönenç, 2013:1069). Anayasa ve yasalar dışında bir ülkede bulunan kanun

hükmünde kararnameler, uluslararası hukuktan kaynaklanan uygulamalar, yönetmelik ve kararnameler de, anayasa ve yasaların hükümlerine bağlı olmakla birlikte daha ayrıntılı ve spesifik konularda çeşitli değerleri korur ve değerlerin devamlılığının sağlar

Okullar, okul ortamında değerlerin korunması amacıyla çeşitli kuralları uygulamaya çalışır. Bu kurallar okulun amaçlarını gerçekleştirmek ve müfredatın uygulanması konusunda, onu engelleyecek veya aksatacak durumları ortadan kaldırmak amacıyla genellikle okul yönetimi ve ilgili yetkililer tarafından konmaktadır. Kurallara bakıldığında çevreyi temiz tutmak, saygılı olmak, sorumlulukları yerine getirmek, geç gelmemek, nezaketli olmak gibi uyarı ve kurallar, okul ortamında belirli değerlerin yaşatılması ve korunmasını sağlamaktadır.

2.1.4. Felsefe ve Değerler

Felsefe, insanın uğraştığı temel bilim dallarından biri olarak görülmektedir. Milattan çok önce başlayan felsefe hareketleri; insan, yaşam, evren, tanrı, doğru, iyi gibi temel kavramlar konusunda, düşünceyi temel alan analiz ve değerlendirmeleri konu almıştır. Felsefenin üç temel alanı bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla varlık, bilgi ve değerdir (Dombaycı, 2012:1). Doğru ve iyi olanı bulma çabası olarak değerlendirilen felsefe, doğal olarak değer üreten bir düşünce sistemi olmuştur. "İnsan ve değerler problemi, her zaman felsefenin temel konularından biri olagelmiştir" (Memmedzade, 2011:245). Felsefe hem belirli değerleri temel alarak ortaya çıkmış hem de zaman içinde değer oluşturmuştur. Felsefe, doğru ve iyi olanı ortaya çıkarırken aynı zamanda bunların yaşatılmasını ve gelecekte daha iyisini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

2.1.5. Tarih ve Değerler

Geçmişte yaşayan insanları, devlet ve toplulukları inceleyerek kendi alanını belirleyen tarih bilimi, geçmişi sunarak insanı daha iyi bir geleceğe hazırlamaktadır. Elde edilen tarihi belge ve olaylarla geçmişin değerleri ortaya çıkarılmaktadır. Dolayısıyla tarih, var olan değerleri gün yüzüne çıkaran yardımcı bir kaynak olarak değerlendirilmektedir.

Türk eğitim tarihine bakıldığında medreseler ve daha sonra Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca eğitim kurumlarında gerçekleştirilen reform, ıslah ve değişikliklerin temelinde toplum, birey ve devletin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların zaman içinde değişme gereksinimi yatmaktadır. Eğitim kurumlarındaki bu değişimin ardında değerler ve felsefi yaklaşımlar etkili olmuştur. Değer ve felsefi yaklaşımlar tarihi süreçte de değişmektedir. Bu durum bütün toplum ve devletler için geçerlidir. Din, gelenek, felsefe, sosyoloji, psikoloji, teknoloji vb. konuda yaşanan reformlar bu değişimin nedeni olarak değerlendirilebilir. Bu değişim süreci değerler açısından bugün de devam etmektedir. "Ekonomik krizler, küresel ısınma ve su sıkıntısı gibi küresel düzeydeki kaygılar toplumdaki değerler konusuna ciddi bir önem verilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır." (Harland ve Pickering, 2011:1). Siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeler bölge, ülke ve kıtalararası ilişkileri daha önce hiç olmadığı kadar zorunlu kılmakta ve toplumların nüfus yapısı değişmektedir. Dolayısıyla demokrasi, tolerans, iletişim, saygı, barış, katılım gibi değerler ön plana çıkmaktadır.

2.2. Değer Eğitimi

Değer eğitimi, geçmişte tam olarak adlandırılmamışsa da "uluslararası olarak ahlak eğitimi, etik eğitimi, karakter eğitimi gibi isimlerle adlandırılmaktadır" (Lovat, T. ve Tooney, R. 2009:1). Eğitimin programlı bir şekilde devlet veya bazı kurumlar tarafından verilmeye başlandığı zamandan beri bireyden beklenen bazı davranış, tutum ve yetenekler yazılı veya yazısız olarak belirlenmiştir. Ancak bireyden beklenenlerin hepsi değer olarak adlandırılamamaktadır. Bunun en önemli nedeni de değerlerin belirlenmesi ve uygulanması, öğretilmesi ve öğrenilmesinin çok değişkenli ve analizinin zor olmasıdır. Ayrıca "okuldaki değerler tam olarak keşfedilememekte, açık-seçik belirtilememektedir. Belki de bunun nedeni değerlerin derin bir şekilde (tam olarak ölçülemeyecek düzeyde) öğretmenlerde mevcut olmasından dolayı analizlerinin zor olmasıdır (Halstead ve Taylor,2005:3). Bu durumda öğretmenler değer eğitimi konusunda başat faktör olmakla beraber onların bu eğitimle donatılması, değerler eğitiminine katkı sağlar.

Değerler başta toplum olmak üzere devlet, aile ve birey için eğitimin amaçları arasında olmasına rağmen çağlar boyunca ayrıntılı olarak incelenen ve ortaya çıkan bir kavram olmamıştır. Değerler eğitimi geçmişinin 1920'li yıllarda Amerika'da karakter

eğitimi adı altında yapılan çalışmalara dayandığı görülür (Elbir ve Bağcı, 2013:132). Bu tarihten önce devlet yöneticileri, eğitim yöneticileri, eğitim politikacıları ve program uzmanları gibi ilgili kişiler, eğitilen bireylerde bazı değerlerin öğretilmesini zaman ve çevrenin şartlarına göre istedikleri tartışılmaz bir gerçektir. Ancak bugünkü anlamda değerler eğitiminin daha çok tartışılan ve sistemli bir şekilde öğretilmeye çalışılan bir alan gibi dikkate alınmadığı söylenebilir. Bu durumla ilgili Türk eğitim tarihinden bazı örnekler verilebilir. Türklerin Müslüman olmadan önce tarihte kurdukları Hun, Göktürk ve Uygur devletlerinin eğitimlerinin temel özelliklerine bakıldığında Türklerin yaşama biçimlerinin etkisiyle eğitimlerinin şekillendiği bilinmektedir. Çocukların ve gençlerin toplumsallaştırılıp eğitilmesinde toplumun töresinin önemli rol oynadığı, bu dönemin edebi eserlerinde yaygın olarak talimin yani öğretici amaçların olduğu, bilim sevgisi, mesleki eğitimin önemli olduğu, eski Türklerde, genellikle cinsiyet farkı gözetmeden, büyük bir çocuk sevgisi olduğu bilinmektedir (Akyüz, 2011:3). Bu dönemde bağımsızlık, savaşmak, cesaret, sevgi, saygı, itaat, hayvanları eğitme, at sevgisi, gök tanrı inancı, göçebe hayat vs. toplum için ayrıca o dönemde çocukları ve gençleri yetiştiren kişiler için değer olarak kabul edildiği ve bu değerlerin nesillere aktarılmasının önemli olduğu söylenebilir. Türklerin Müslüman olmadan önce örgün eğitim kurumlarının varlığı hakkında kesin bir bilgi bulunmamasına rağmen, o dönemin toplumsal, ekonomik, siyasi, askeri ve kültürel özelliklerin değerleri belirlediği ve bu değerlerin doğal olarak nesillere aktarılmasının istendiği konusunda bir şüphe yoktur.

Türklerin Müslüman olmaları ve yerleşik düzene geçmeleri, eğitimi olumlu yönde şekillendiren iki temel etmen olmuştur (Akyüz, 2011: 21). Bu dönemden sonra yerleşik hayatın özellikleri, yerleşim yerleri, mimari yapı, örgün eğitim kurumları, İslam dini ve âlimlerin etkisiyle Türklerde bazı değerlerin değiştiği ve din gibi önemli bir değişimi yaşadıklarından dolayı yeni değerlere sahip oldukları görülmüştür. Örneğin Türk eğitim tarihinin önemli eğitim kurumlarından olan medreseler, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Sünnilik, Hanefilik, Arap dili, İslam hukuku, yardımlaşma, saygı, alçak gönüllülük, sorumluluk, adil olma, liderlik, özgüven vb. değer eğitimi altında olmasa da ve eğitim programlarında mevcut değilse de, bu değerlere sahip bireylerin yetiştirildiği söylenebilir. Sadece eğitim kurumları değil, camiler, cemaatler, sosyal çevre, aile, gelenekler vb. değerlerin öğretilmesine katkı sağladığı, en azından değerlerin bireylerde bulunması için gayret gösterdiği bilinmektedir.

Selçuklu ve Osmanlı medreselerinin amacı ve ulaşmak istediği hedefler belli olsa da özellikle eğitim programları, kazanım ve değerler konusunda yazılı olan kaynakların, medreselerin tarihsel sürecine, ülke içindeki nicelik ve niteliklerine bakıldığında sınırlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak belirtildiği gibi bu eğitim kurumlarının toplum ve devletin ihtiyacını karşıladığı ve mezun adaylardan beklenen tutum yetenek ve davranışların kurumun hocaları ve yetkilileri tarafından kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu anlamda medreseler de değer üreten ve değerleri nesilden nesile aktaran bir işleve sahip olmuştur.

Bugünkü eğitim programları ve eğitim sistemleri dikkate alındığında değerler eğitimi, eğitim kurumlarında belirli bir alan haline gelmiş ve bu eğitimin önemi zamanla artmıştır. Okulların değer eğitimi için yaptıkları etkinlikler ülkeden ülkeye ve eğitim sistemlerinden bir diğer eğitim sitemine değişse de Halstead ve Taylora göre değerler eğitiminde genel olarak iki önemli görev bunmaktadır: Birincisi sahiplenilen değerlerin belirlenmesi ki bu okulun, eğitimcilerin, ya da seçilenler aracılığıyla toplumun sorumluluğudur. İkincisi de sahiplenilen değerlerin öğrencilere aktarılmasıdır. Bu da okulun birçok alanda uyguladığı durumlar; eğitim programındaki derslerde, programlar arası konular, spor ve topluluk bağlantıları, hayır için yapılan bağış veya para toplama, genelde ekstra program etkinlikleri, öğretmen-öğrenci ilişkileri, okulun yönetimi ve yapısı, okul disiplini, pastoral sistem, öğretme-öğrenme süreci, örtük program ve okulun toplumsal özelliğinde görülmektedir (Halstead and Taylor,2005:8). Bu özellikler daha çok bugünün eğitim sistemleri ile ilgili bilgiler olduğundan eğitim tarihinde değerler eğitimi ile ilgili kesin bir şekilde yazılı olan bir eğitim programından bahsetmek zordur.

Osmanlı devletinden sonra kurulan Türkiye'nin eğitim kurumları incelendiğinde Osmanlı devleti döneminde açılan eğitim kurumlarının bir süre devam ettiği görülmektedir. Bunlar arasında Osmanlı devletinin 19. asırda açmış olduğu modern okullar ve medreseler örnek olarak gösterilebilir. Özellikle II. Meşrutiyet döneminde eğitimde yapılan reformlar Türkiye'nin Cumhuriyet Dönemi eğitim politikasını da etkilemiştir. "Cumhuriyet dönemindeki Türk eğitim düşüncesini, eğitim yapısını ve mevzuatını anlayabilmek için II. Meşrûtiyet Ddönemi eğitimini iyi bilmek gerekir (Ergün, 2009:263). Ancak bu dönemden önce de Tanzimat Dönemi'nde Osmanlıda sosyal, kültürel ve eğitim başta olmak üzere birçok alanda yapılan değişimler yani modernleşme, çeşitli reformlarla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla eğitimde değişim Tanzimat Dönemi'yle hız

kazanmış ve sonraki dönemlerde de önemini korumuştur. "Tanzimatla başlayan kültürel modernizasyonun nitelik olarak fazla değişmeden hız ve açılım kazandığı II. Meşrutiyet Devrinde diğer bütün alanlarda olduğu gibi eğitimde de birçok yenilik ve düzenleme yapılmıştır" (Gündüz, 2010:116). Eğitimde değişimler ilgili birçok fikir ve tartışma bu dönemde vuku bulmuştur. "II. Meşrutiyet Dönemi'nde eğitimin milli ve dini içeriğine yönelik Türkçü, İslamcı ve Batıcı paradigmalar çok sayıda tartışma yapmış ve bu tartışmalar ilk defa bu dönemde mebzul miktarda eğitim yayınlarına yansımıştır. (Gündüz, 2010: 116-117). Bu dönem ve daha sonraki dönemlerde de eğitim, siyasi iradelerin etkisi altında kalmıştır. Gündüz bu konuyu şöyle ifade etmektedir:

> Dönemin (II. Meşrutiyet) eğitim düşüncesini anlayabilmek için bir anlamda dönemin siyasetini de anlamak gerekir. Çünkü eğitimi büyük ölçüde yönlendiren siyaset olmuştur. Bu durum özellikle Türk siyasal ve düşünsel hayatında böyle olmuştur… Bu dönemde belirgin olarak üç siyasal, kültürel ve toplumsal akım baş başa gitmiştir. Bunlar, Türkçülük, İslamcılık ve Batıcılıktır (Gündüz, 2010:120).

Osmanlı devletinin batılı devletlerden esinlenerek açtığı modern okullar, eğitim programları, ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi, medreseler konusunda çeşitli reformların yapılması vs. dönemin en önemli konuları olmuştur. Avrupa ile ilişkilerin en yoğun olarak yaşandığı ve batılılaşma kavramına alışma devresinin başlangıcı olarak değerlendirilebilen bu dönem "Batı ile Türkiye arasında demir perdelerin artık tamamen yıkıldığı, her alanda kapıların ardına kadar açıldığı bir dönemdir." (Ergün, 1996: 50) Batılı ülkelerde eğitim gören Türklerin de etkisi ile batılı devletlerin eğitim sistemi ve batı kaynaklı olan dini, sosyal, kültürel, mesleki ve hatta aile değerleri Türk toplumuyla yüzleştirilmiştir. Geleneksel dini eğitim karşısında Batılı tarzda modern okullar bir ikililik (iki değişik uygulama) oluşturmuş ve eğitimle kazandırılmak istenen değerler uzun yıllar boyunca birbiriyle çatışmış veya değerler karmaşası yaşanmıştır.

Bu dönemde özellikle eğitim alanında yapılan reform ve değişimlerin hedefi yetiştirilmek istenen birey tipidir. Dolayısıyla bireyde bulunması gereken değerlerdir. Bu dönemde çıkarılan süreli yayınlarda çeşitli fikir akımlarının eğitimle ilgili görüşleri ele alınmıştır. İçtihad, Sebilür'Reşad, Türk Yurdu bu yayınlardan bazılarıdır (Gündüz, 2007). Osmanlı devletinin yıkılması ve Türkiye'nin kurulmasıyla beraber Osmanlıda siyasi, kültürel, ideolojik ve eğitim yönünden büyük bir etkisi olan II. Meşrutiyet'in etkisi birçok alanda Türkiye Cumhuriyeti'nde de görülmüştür.

2.2.1. Cumhuriyet Döneminde Değer Eğitimi

Fransız Devrimi'nden sonra kurulan ulus-devletlerin en önemli özelliği eğitimin devlet tarafından verilmesi, eğitimin millileştirilmesi, istenen vatandaş tipinin yetiştirilmesi, eğitimin yaygınlaştırılmasıdır. Bu gün sadece ulus devletler değil birçok devlet eğitim konusunda çeşitli görüşlere sahiptir. Hemen hemen bütün ülkelerde eğitim bir devlet politikası olarak ele alınmaktadır (Şişman, 2002: 17). Eğitim Bakanlığının hazırladığı eğitim programları ülkenin her yerinde uygulanmıştır. Bu programlar ülkenin felsefi, siyasi, ekonomik ve kültürel hedeflerine uygun olarak hazırlanmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde bireysel değerler ve mesleki değerlerin yanında toplumsal ve vatandaşlık değerleri de eklenerek öğretim programlarında yer almıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ulus-devlet olarak kurulduğundan dolayı diğer ulus-devletler gibi eğitim belirli bir politikaya göre düzenlenmiştir. Tevhid-i Tedrisat bu politikasının en somut göstergesidir. Bu kanunla eğitimde çok köklü değişimler yaşanmıştır. 3 Mart 1924 yılında TBMM'de kabul edilen bu yasa ile Türkiye'deki tüm eğitim kurumları MEB'e bağlandı (Arı, 2002:187). Bu dönemden sonra eğitim devlet tarafından ve eğitim programlarının uygulanmasıyla eğitim devletin denetiminde verilmeye başlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk ve eğitim yöneticileri, Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim politikasını oluştururken Batıyı örnek alarak, laik ve milli bir eğitim planını oluşturmuşlardır. Kalkınmış Batıya ulaşabilmek için Batı'nın kültürel, sosyal ve siyasal kurum ve davranışlarını benimsemek gereğine inanmışlardı. Bu kadro için eğitim, Doğulu bünyeyi Batılı yapmak demekti. Çabalar bu amaca yönelikti. Medreseler de bu yüzden kapatılmış öğretim birliği (Tevhid-i Tedrisat) bu nedenle gerçekleştirilmişti. (Ateş, 2010:243). Bu eğitim yasasıyla laik ve milli eğitim MEB tarafından yürütülmüştür.

Cumhuriyet Dönemi eğitim tarihine genel olarak bakıldığında, hangi değerlerin hangi derste verileceği ile ilgili resmi bir yayın olmasa da laik ve çağdaş değerlerle donatılmış, milliyetçi değerleri benimseyen bir insan yetiştirmek amaçlanmıştır. Atatürkçülük de en önemli değerler arasındadır. Ülke için gerekli insan gücü, meslek elemanları ve nitelikli insan yetiştirmek de Cumhuriyet Dönemi'nin eğitimle kazandırmak istediği değerlerdendir. Cumhuriyet Dönemi'nde demokrasi, cumhuriyet, köylü ve şehirli

arasındaki eğitim farkının giderilmesi, kız-erkek eşitliği, Türk dili, tarih bilinci gibi değerler de ön plana çıkanlar arasında yerini almıştır. Genellikle bu değerler ders kitaplarında düz metin, tavsiye, şiir ve tarihi olaylar şeklinde verilmeye çalışılmıştır. Öğretmenler de bu değerlerin kazandırılması konusunda önemli bir faktör olarak görülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde anayasa başta olmak üzere MEB tarafından uygulanan yasa ve yönetmeliklere ve ayrıca yapılan şuralarda alınan kararlara bağlı olarak, okullarda hangi değerlerin aktarılması gerektiği ile ilgili gerekli yazılı bilgiler incelendiğinde, eğitimde değerler hakkında önemli bilgiler ortaya çıkarılabilir.

2.2.2. 19. Milli Eğitim Şurasında Değer Eğitimi

Öğretmen yetiştirilmesi, istihdamı ve mesleki gelişimi, eğitim ortamları kurum kültürü ve okul liderliği, güçlü okul kültürü, spor, sanat ve beceri konuları bu toplantının gündem maddeleri olmuştur. MEB'in son şurasının değerler eğitimi açısından en önemli özelliği, değer eğitimi adlı özel bir gündem maddesinin olmasıdır. Değerler konusunda alınan kararlar numaralarıyla birlikte şöyledir (URL-5, 2014):

29. Madde: MEB tarafından, çocuklarımızın ve gençlerimizin sahip olduğu değerleri belirlemeye yönelik ülke çapında alan araştırması yapılmalı ve bu araştırma her 4 yılda bir güncellenmelidir.

30. Madde: Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.

31. Madde: Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır.

32. Madde: Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitimine yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitimine yer verilmelidir.

33. Madde: Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

34. Madde: Tüm eğitim-öğretim kademelerinde değerler eğitimine yönelik, STK'larla iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği program ve materyal geliştirilmelidir.

35. Madde: Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim-öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

36. Madde: Ödüllendirme kriterlerinde, değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen öğrencilere yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

37. Madde: Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ve eğitim çalışmalarına önem verilmeli; bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

38. Madde: Öğrencilerin akademik başarıları yanında değerlerin oluşumunda önemli yeri olan duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimlerine yönelik de yatırım yapılmalıdır.

39. Madde: Değerler eğitimi konusunda önemli işlev gören din kültürü ve ahlak bilgisi dersi çoğulcu bir anlayışla tüm öğretim kurumlarında daha etkin olarak okutulmalıdır.

40. Madde: İlköğretim ve ortaöğretim ders kitapları, Türkçemizi doğru kullanmaya katkı sağlayıcı olmalı; fen ve teknoloji, matematik vb. derslerde kullanılan terimler Türk Dil Kurumu ile iş birliği yapılarak yeniden düzenlenmelidir.

41. Madde: Tüm ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında 26 Eylül tarihi "Türk Dili Bayramı" olarak kutlanmalı ve bu alanda yetişmiş Türk dili uzmanlarının katılacağı etkinlikler düzenlenmelidir.

42. Madde: Anayasa'nın 24. maddesinin "Din kültürü ve ahlak eğitimi devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak eğitimi ilköğretim ve

ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitimi-öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlıdır" hükmü gereğince isteyen anne ve babaların çocuklarının ahlaki ve manevi değerlerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla seçmeli din eğitimi verilebilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır.

Değerlerle ilgili kararlar dışında toplantının geneli değerlendirildiğinde temel insani, ahlaki, sosyal, kültürel ve demokratik değerler, kültürel farklılıklara duyarlılık, toplumda bütünleşme, ortak duygu ve değerlerin devamlılığı ve Türkçe eğitimi değerler arasında ön plana çıkanlardandır.

2.2.3. MEB'in 2005-2006 Yeni İlköğretim Programı

Eğitim programının birçok tanımı yapılmıştır. Eğitim devlet, toplum, aile, öğretmen, öğrenci, veli gibi birçok etkeni olan bir konu olduğu için tanımı da çok farklı olabilmektedir. Shao-Wen, bir dizi amaçları gerçekleştirmek için bilinçli bir şekilde geliştirilen bir kavram olmadığı için eğitim programını tarihi bir kaza olarak değerlendirmiştir. (Su, 2012:153). Genel olarak eğitimden beklenen hedeflerin gerçekleştirilmesi için yapılan bir plan olarak değerlendirilebilir. Genel anlamda eğitim programı, öğrencilerin yaşantılarını düzenleme olarak tanımlanabilir (Demirel, 2008:3). Saylor ve Alexander'a göre eğitim programı, okulun, okul içi ve dışındaki bütün durumlarda beklenen sonuçlara ulaşmak için giriştiği tüm çabalardır (Akpınar, 2009:137). MEB, 2005-2006 yılında eğitim programlarında değişiklikler yapmış ve bu gün uygulanmakta olan öğretim programlarına kazandırılması gereken değerleri dâhil etmiştir.

Türkiye'de eğitimin daha modern ve etkili olması konusunda en önemli tartışmalardan birisi de eğitim programları olmuştur. Türkiye'de ve dünyada eğitim bilimleri ve eğitim psikolojisi başta olmak üzere bilimsel gelişmeler ışığında, özellikle Avrupa'daki eğitim modellerinin de incelenmesiyle ortaya çıkarılan yeni eğitim programıyla eğitim-öğretim öğrenci merkezli, daha esnek, toplumsal ve bireysel ihtiyaçlara cevap veren bir niteliğe dönüşmüştür. Bu düzenlemeler sonucunda, 2005–2006 akademik yılında yapılandırmacı yaklaşımı temel alan yeni ilköğretim programı

uygulamaya konulmuştur. Çelik, Şen ve Taşkın (2010), yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle öğrencinin, öğretim sürecinin merkezine alındığını ve sınıfta pasif alıcı konumundan, bilgiyi kendisinin yapılandırdığı bir konumuna getirildiğini ifade etmiştir.

Yeni programda değerler eğitimi ile ilgili okulun da önemli bir rol aldığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerin değerleri, aile, din, sosyal çevre, toplum, sosyal medya ve televizyondan öğrendiği ve geliştirdiği gerçeğinin yanında okulların da değer eğitiminde önemli bir rol üstlenmesi, eğitim ve öğretim programlarının değer eğitimine daha fazla önem vermesi gerektiği gerçeğini ortaya koymuştur. MEB ve üniversitelerdeki eğitim bilimleri bölümleri, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi birey, toplum ve devletin daha çok mutlu olacağı, toplum ve devletin devamlılığını sağlamaya ve onları geliştirmeye yardımcı olan değerleri, eğitim programlara dâhil ederek ilgili çalışmaları yoğunlaştırmıştır. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde "Değerler Eğitimi" adında bir programın açılması, değerler eğitiminin artık eğitimin bir alt dalı olabileceğini göstermektedir. Bu eğitimin gelecekte eğitim fakültelerinde aday öğretmenler için zorunlu bir ders olarak getirilebileceği ihtimali bulunmaktadır. Çünkü değerlerin öğrenci davranışlarına dönüştürülmesi sıradan bir bilgi veya becerinin öğrenciye aktarılması gibi kolay bir süreç değildir. Bu bağlamda değerleri öğrencilere aktarabilen ve bu değerleri davranış ve tutumlara dönüştürebilen öğretmenlerin yetiştirilmesi de en önemli konular arasındadır.

2.2.4. MEB'in Öğretim Programları

MEB'in 2006 yılından itibaren uygulanmasını kararlaştırdığı öğretim programlarında bazı zorunlu ve seçmeli derslerin içeriğine, kazandırılması gereken değerler açıkça belirtmiştir. Ortaokullarda seçmeli ve zorunlu ders sayısı haftada 35'tir. Talim Terbiye Kurulunun İlkokul ve ortaokullar için 22 No'lu ve 28.05.2013 tarihli kararına göre her sınıfın göreceği seçmeli dersler ve haftalık ders çizelgesi Tablo 2. 1' de görülmektedir:

Tablo 2. 1. İlk ve Ortaokulların Haftalık Ders Saatleri Ve Zorunlu Dersleri (URL-6, 2014)

İLKOKULLAR VE ORTAOKULLAR HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ

DERSLER		SINIFLAR							
		İlkokul				Ortaokul			
		1	2	3	4	5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	Türkçe	10	10	8	8	6	6	5	5
	Matematik	5	5	5	5	5	5	5	5
	Hayat Bilgisi	4	4	3					
	Fen Bilimleri			3	3	4	4	4	4
	Sosyal Bilgiler				3	3	3	3	
	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük								2
	Yabancı Dil		2	2	2	3	3	4	4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi				2	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar	1	1	1	1	1	1	1	1
	Müzik	1	1	1	1	1	1	1	1
	Oyun ve Fizikî Etkinlikler	5	5	5	2				
	Beden Eğitimi ve Spor					2	2	2	2
	Teknoloji ve Tasarım							2	2
	Trafik Güvenliği				1				
	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım					2	2		
	Rehberlik ve Kariyer Planlama								1
	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi				2				

2.2.5. Ortaokullarda Okutulan Zorunlu Derslerde Değerler

MEB, zorunlu olarak okutulan bazı derslerin öğretim programlarında kazandırılması istenen değerleri listelemiştir. Zorunlu derslerin bütününde değerlerin olmaması, değerlerin bazı derslerin niteliğine uygun olmadığından dolayı olmuştur. Bu durum ders içeriği ve değerlerin birbirine uygun düşmemesiyle ilgilidir. Örneğin matematik dersi, soyut-matematiksel zekâyı ön plana koyan, sayısal verilerle sonuç elde etme yeteneği ile ilgili bir derstir. Dolayısıyla barış, sevgi, hoşgörü gibi değerlerin bu dersin içeriğiyle ilişkilendirilebilmesi uygun görünmemektedir. MEB'in zorunlu derslerinin öğretim programlarına göre din kültürü ve ahlak bilgisi, (4-8. Sınıflar), müzik (1-8. sınıflar), sosyal bilgiler (4-8. Sınıflar), vatandaşlık ve demokrasi (8. Sınıf) ve T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük derslerinde kazandırılması gereken değerler belirtilerek değerlerin öğretilmesi planlanmıştır. Diğer zorunlu derslerde milli eğitimin temel amaçları, dersin temel amaçları, derste beklenen beceriler ve kazanımlar başlığı altında öğrencilerden bazı

tutum ve davranışlar istenmiş ancak değer eğitimi ve değerler adı altında herhangi bir bölüme rastlanılmamıştır.

2.2.5.1. T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Genel olarak tarih öğretiminin eğitim programlarında önemli bir yeri vardır. Zorunlu bir ders olması ve her öğretim kademesinde yer alması tarihi diğer derslerden ayırmaktadır. Bu dersin öğretimi birçok amacın gerçekleşmesi içindir. Black'e göre tarih farklı sebeplerden dolayı öğretilmektedir. Tarih politik bir alan olmasından dolayı politikacılar ve politik partiler bunu kontrol etmeye çalışmaktadır (Black, 2011). Özellikle ulus-devletle yönetilen ülkelerde milliyetçi olan, vatanını seven ve ona hizmet etmeye istekli olan, ülkesinin birliğini ve bütünlüğünü koruyan bireylerin yetiştirilmesinde diğer derslerden çok tarihin dolaysız bir etkisi vardır. Batı ülkelerinde iyi ve vatansever vatandaş yetiştirmek amacıyla tarih öğretilmektedir (Black, 2011:1). MEB'in 23.02.2006 tarihinde kararlaştırdığı öğretim programının bazı amaçları vardır. Bu amaçlardan bazıları; öğrencilere Milli Mücadele'de çekilen zorlukların anlatılması, Atatürk'ün öncülüğünde gerçekleşen Türk İnkılâbı'nın tarihi öneminin kavranması, öğrencilerin laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmasıdır. Ayrıca vatan ve milletini seven bir birey olması, öğrencilerin ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti'nin temelinde Atatürk ilke ve inkılâplarının olduğunun bilincine varmasıdır (URL-7, 2010). Öğretim programına göre bu derste öğrencilere kazandırılması gereken değerler şunlardır:

a- Çalışkanlık

b- Sorumluluk

c- Vatanseverlik

ç- Bağımsızlık

d- Barış

e- Dayanışma

2.2.5.2. Sosyal Bilgiler 4- 7. Sınıf öğretim Programlarında Yer Alan Değerler

İlk ve ortaokul öğrencilerinin genel anlamda sosyal bilimlerden faydalanması ve bu bilimleri tanıması amacıyla hazırlanan bu dersin içeriğinde başta tarih, coğrafya, vatandaşlık olmak üzere birçok bilim dalından konunun bu ders adı altında toplandığı bilinmektedir. Bu ders birey, aile ve farklı grupları anlamada, insanların ne düşündüğünü, nasıl yaşadıklarını, birbirimizle nasıl interaktif hale geleceğimizi öğretir ve etrafımızdaki dünyayı tanımamız konusunda bize yardımcı olur (Ontario, 2014: 7).

MEB'in 30.06.2005 tarihli kararıyla onayladığı sosyal bilgiler dersinin öğretilmesinin birden çok amacı vardır. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varmak, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş yetiştirmek, Atatürk ilke ve inkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavramaktır. Ayrıca lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmak, ekonominin temel kavramlarını anlamak, meslekleri tanımak, bilim ve teknolojinin gelişim süreci, bilimsel düşünmeyi, İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini kavramak vb. amaçlardan bazılarıdır (URL-8, 2010). Sosyal bilgiler 4-7. sınıf öğretim programlarında yer alan değerler:

a- Aile birliğine önem verme

b- Adil olma

c- Bağımsızlık

ç- Sevgi

d- Barış

e- Özgürlük

f- Bilimsellik

g- Çalışkanlık

h- Dayanışma

I- Duyarlılık

J- Dürüstlük

k- Estetik

l- Hoşgörü

m-Misafirperverlik

n- Sağlıklı olmaya önem verme

o- Saygı

ö- Sorumluluk

p- Temizlik

r- Vatanseverlik

s- Yardımseverlik

2.2.5.3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 4- 8. Sınıf Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler

Zorunlu dersler arasında olan din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, eğitimin genel amaçları doğrultusunda kendi amaçlarına da sahiptir. Öğretim programları içerisinde en fazla değer eğitimi din kültürü dersinin öğretim programında yer almaktadır. Toplam 61 adet değerin öğretim programına dâhil edildiği bu dersin içeriği, değer eğitimine uygun olan bir ders olarak önemini korumaktadır. Öğrenciye bu dersin içeriğini öğretmenin birçok amacı vardır. Ahlaklı, dini değerleri uygulayan ve yaşatan, insani değerleri ön plana koyan ve bildiklerini tatbik eden bir birey yetiştirmek bu dersin hedefidir. Öğrenci, öğrendiği bilgileri açıklayabilmeli, inandığı ya da bildiği bir şeyin neden ve niçin öyle olduğunu izah edebilmelidir. Kendi gayretinin bir ürünü olarak; hangi davranışının doğru, hangi davranışının yanlış olduğunu ayırt edebilecek bir ölçüt geliştirebilmelidir (Eğri, 2003:280).

MEB'in 28.12.2006 tarihinde kararlaştırdığı din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin amacı birçok açıdan ele alınmıştır (URL-9, 2010). Bunlar:

Bireysel açıdan;

1. Temel dinî ve ahlaki sorulara cevap verebilmelerini,
2. İnanma ve yaşama özgürlüklerinin bilincine varmalarını,

3. Dinî inanç ve ibadetlerini başkalarının istismarına kapılmaksızın gerçekleştirmelerini,

4. Dinî kavramları doğru anlayıp kullanmalarını,

5. Doğru dinî bilgiler ile batıl inanç ve hurafeleri ayırt etmelerini,

6. Dinin içtenlik ve sevgi boyutunu fark ederek onun insan için vazgeçilmez bir öğe olduğunu kavramalarını,

7. İslam dinini ve diğer dinleri ana kaynakları ile birlikte tanımlamalarını,

8. Dinin emirleriyle toplumsal beklenti ve alışkanlıklara dayalı olan davranışları ayırt etmelerini,

9. İslamın iman, ibadet ve ahlak esaslarını tanımalarını,

10. İslam dininin akıl ve bilimle uyum içinde olduğunu, din ve bilimin birbirinin alternatifi olmadıklarını kavramalarını,

11. Aklın, dinî sorumluluğun temel şartı olduğunu; dinin aklın kullanılmasını istediğini ve bilimsel bilgiyi teşvik ettiğini kavramalarını,

12. Kendi inancı ile mutlu ve barışık olmalarını,

Toplumsal açıdan;

13. Toplumsal olarak yaşanan dinî ve ahlakî davranışları tanımalarını,

14. Toplumdaki farklı dinî anlayış ve yaşayışların sosyal bir olgu olduğu bilincine varmalarını,

15. Başkalarının inanç ve yaşayışlarına hoşgörü ile yaklaşmalarını,

16. Toplum içindeki hurafelere dayalı sağlıksız dinî oluşumları ayırt etmelerini,

17. Fiziki ve toplumsal çevreyi koruma bilincine ulaşmalarını,

Ahlaki açıdan;

18. Ahlaki değerleri bilen ve bunlara saygı duyan erdemli kişiler olmalarını,

19. Öğrenilen ahlakî değerleri içselleştirmelerini,

20. İnanç ve ibadetlerin davranışları güzelleştirmedeki olumlu etkisini kavramalarını,

Kültürel açıdan;

21. Dinin kültürü oluşturan unsurlardan biri olduğunu kavramalarını,

22. Dinin, diğer kültür unsurları üzerindeki etkilerini kavramalarını,

23. Doğru dinî bilgiler yardımıyla nesiller arası anlayış farklılıklarına sağlıklı bir şekilde yaklaşmalarını,

24. Türklerin İslam dinini kabul ediş sürecinde etkili olan unsurları değerlendirmelerini,

25. Dinî ve millî bayramların, milleti birleştiren temel değerlerden olduğunu kavramalarını,

Evrensel açıdan;

26. Evrensel değerlere kendi dinî bilgi ve bilinçleriyle katılmalarını,

27. Diğer dinleri temel özellikleriyle tanıyarak mensuplarına hoşgörüyle yaklaşmalarını,

28. Evrensel insani değerlerin İslamın insani değerleri ile örtüştüğü bilincine ulaşmalarını amaçlamaktadır.

Bu amaçlar ve eğitimin diğer genel amaçlarını gerçekleştirirken öğrencilere kazandırılması gereken 61 değer belirlenmiş ve öğretim programına yazılmıştır. Tablo 2.2.' te bu değer listesi bulunmaktadır.

Tablo 2. 2. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 4- 8. Sınıf Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler (URL-10, 2010)

1- Adalet	**23-** Fedakârlık	**45-** Samimiyet
2- Aile kurumuna ve birliğine önem verme	**24-** Gazilik	**46-** Saygı
3- Demokrasi bilinci	**25-** Görgülü olmak	**47-** Sevgi
4- Dürüstlük	**26-** Güvenirlik	**48-**Sorumluluk
5- Alçak gönüllülük	**27-** Hakseverlik	**49-** Sözünde durmak
6- Bağımsızlık	**28-** Hakikat sevgisi	**50-**Şehitlik
7- Bağışlama	**29-** Hayâ	**51-** Şükür
8- Barış	**39-** Hoşgörü	**52-**Tarihsel mirasa duyarlılık
9- Türk bayrağına ve İstiklâl Marşı'na saygı	**31-** İbadet yerlerine saygı	**53-** Temizlik
10- Bilimsellik	**32-** İffet	**54-** Tutumluluk
11- Cesaret	**33-** İyi niyet	**55-** Türk büyüklerine saygı
12- Cömertlik	**34-** Kadirşinaslık	**56-** Vatanseverlik
13- Çalışkanlık	**35-** Kanaat	**57-** Vefa
14-Dayanışma	**36-** Kardeşlik	**59-** Yardımseverlik
15- Doğa sevgisi	**37-** Merhamet	**59-** Sabır
16-Doğal çevreye duyarlılık	**38-** Millet sevgisi	**60-**Sadelik
17- Doğruluk	**39-** Millî birlik şuuru	**61-**Sağlıklı olmaya önem verme
18- Dostluk	**40-** Misafirperverlik	
19- Duyarlılık	**41-** Mürüvvet	
20-Emaneti korumak	**42-** Namuslu olmak	
21- Estetik	**43-** Nezaket	
22-Paylaşımcı olmak	**44-** Ölçülülük	

2.2.5.4. Müzik Dersi 1- 8. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Yetenek geliştirme dersleri arasında olan müzik bireyi sosyal, kültürel ve sanatsal alanda geliştirdiği gibi karakter ve duygusal açıdan da etkilemektedir. Aristo müzik konusunda şöyle demiştir: "Müzik karakteri şekillendirmede bir güce sahiptir ve bu nedenle gençlerin eğitiminde kullanılmalıdır. Yine Platon'un müzik konusundaki görüşü şudur: Müzik ahlaki bir yasadır. Ruhu evrene geçirir, aklı kanatlandırır ve her şeye yaşam verir… Müziksiz bir hayat yanlış olurdu (URL-11, 2002)

Müzik dersinin öğretim programlarında yer almasının birçok amacı vardır. Bu amaçlar; farklı kültürlerin müziği ve günlük yaşamda müziğin rolü konusunda farkındalık

yaratma, müzikle kendini yaratıcı olarak ifade ederek yetenek geliştirmektir. MEB'in 28.08.2006 tarihinde kararlaştırdığı müzik dersinin öğretimin programına göre müzik dersinin amacı şöyledir (URL-12, 2010):

1- Müzik yoluyla estetik yönünü geliştirmek,

2-Duygu, düşünce ve deneyimlerini müzik yoluyla ifade etmelerine imkân sağlamak,

3- Yaratıcılık ve yeteneğini müzik üretme yoluyla geliştirmek,

4- Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası müzik kültürlerini tanımak,

5- Kişilik ve özgüven gelişimlerine katkı sağlamak,

6- Müzik aracılığıyla zihinsel becerilerinin gelişimini sağlamak,

7- Müzik yoluyla bireysel ve toplumsal ilişkilerini geliştirmek,

8- Bireysel ve toplu olarak, nitelikli değişik türlerde şarkı dinleme, söyleme ve çalma etkinliklerine katılımlarını sağlamak,

9- Müziksel algı ve bilgilerini geliştirmek,

10- Türkçeyi doğru ve etkili kullanmalarını sağlamak,

11-İstiklâl Marşı başta olmak üzere millî marşlarımızı özüne uygun olarak seslendirmelerini sağlamak,

12- Müzik yoluyla sevgi, paylaşım ve sorumluluk duygularını geliştirmek,

13- Millî birliğimizi, bütünlüğümüzü pekiştiren ve dünya ile bütünleşmemizi kolaylaştıran müzik kültürü ve birikimine sahip olmalarını sağlamak,

14- Atatürk'ün Türk müziğinin gelişmesine ilişkin görüşlerini kavramak ve Atatürk ilke ve inkılâplarına gönülden bağlı, kültürlü bireyler olarak yetişmelerini sağlamak.

Bu amaçların yanında müzik dersi öğretim programında bulunan değerler paylaşım, hoşgörü ve sorumluluktur.

2.2.5.5. Demokrasi ve İnsan Hakları Dersinde Yer Alan Değerler

Öğretim programındaki zorunlu dersler incelendiğinde özellikle inkılâp tarihi ve demokrasi ve insan hakları derslerinin uluslaşma ve vatanseverlik değerini öne çıkaran dersler olduğu görülmektedir. Özellikle ulus-devlet modeli ile yönetilen ülkelerde devlet yönetiminin bu derslerle eğitim programlarını yönlendirdiği bilinmektedir. Devletin bu yönlendirmesinin sebebi devlet yapısı ve işleyişi, devletin ve vatandaşların görevleri, iyi vatandaş profili, demokratik hayata katılım, duyarlı, insan haklarına saygılı ve hoşgörülü vatandaş yetiştirme istediğidir. Modern toplumlarda yaşayan bireyler için de devlet bu istekleri gerçekleştirmeyi arzular. Tok'a göre modern liberal demokratik toplumda vatandaşlık statüsünün iki ana boyutu olduğu söylenebilir: Hak ve kazanımlar boyutu ve sorumluluklar boyutu (Tok, 2005:237). Dolayısıyla bu dersin genel olarak haklar, kazanımlar ve sorumluluklar yönüyle eğitilmiş bireyler yetiştirdiği söylenebilir.

MEB'in 24.07.2013 tarihli kararıyla kabul ettiği demokrasi ve insan hakları dersinin öğretim programının amacı aşağıdaki gibidir (URL-13, 2014):

1- Demokratik devlet yapısının işleyişi ile aile, okul ve toplumsal çevrede demokrasi kültürünün yaşatılması için gerekli koşulları tanımaları,

2- İnsan hak ve özgürlüklerini ve bunların demokratik yaşamdaki yerini ve önemini anlamaları,

3- Doğru ve güvenilir bilgiye dayalı akıl yürütme sürecini işleterek etik ilkeler doğrultusunda demokratik hayata aktif olarak katılmaları,

4- Ön yargıların etkisinde kalmadan demokratik kültürde bir zenginlik olarak kabul edilen çeşitliliğin yaşatılması ve geliştirilmesinde aktif rol almaları,

5- Yaşamın her alanında barış ve uzlaşma kültürünün oluşması ve gelişmesine katkı sağlayarak çatışmalara barışçıl çözümler aramaları,

6- Hak ve özgürlüklerini yaşama geçirmeleri ve savunmaları için görev ve sorumluluklarının bilincinde olmaları ve bunları korumayı içtenlikle istemeleri,

7- Özgür ve özerk bireyler olarak toplumsal yaşama aktif olarak katılmaya istekli olmaları,

8- Çeşitliliği kültürel bir zenginlik kabul ederek toplumun bir arada barış ve uzlaşı içinde yaşamasını istemeleri amaçlanmaktadır. İnsan hakları ve demokrasi dersi değerler listesi aşağıdadır:

a-Dayanışma

b-Hoşgörü

c-Sorumluluk

ç-Sevgi

d-Saygı

e-Yardımseverlik

f-Barış

g-Diğerkâmlık

h-Milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma

I-Adil olma

İ-Öz saygı

j-Paylaşma

2.2.6. MEB Tarafından Ortaokullarda Okutulan Zorunlu Derslerde Değerlerin Belirtilmediği Dersler

Bireylerin tutum ve davranışlarına yön veren değerler çeşitli konularla ilgilidir. Dolayısıyla sınıflandırmaları da farklıdır. Örneğin millet sevgisi, tarihsel mirasa duyarlılık, vatanseverlik, Türk büyüklerine saygı gibi değerler milli değerlerle dolayısıyla tarih ve vatandaşlık dersi ile ilgilidir. Yine laik, demokratik ve çağdaş değerler inkılâp tarihi ve vatandaşlıkla ilgilidir. Bu durumda bireyin yeteneklerini, anlama, eleştirel, yaratıcı, yansıtıcı düşünme özelliklerini, doğayla ilgili bilgi ve kavrama düzeylerini yükselten matematik, fen bilimleri, görsel sanatlar gibi derslerde değerleri konu alanıyla ilişkilendirmek ve bu derslerde değer öğretimini gerçekleştirmek zor görünmektedir. MEB'in zorunlu dersler içerisinde, o derslerin öğretim programlarında değerlerin

belirtilmediği dersler şunlardır: Türkçe, matematik, fen bilimleri, yabancı dil, görsel sanatlar, beden eğitimi ve teknoloji ve tasarım. Daha önce haftalık ders saatleri içinde haftada bir saat rehberlik ve kariyer planlama dersi artık bir ders olmaktan çıkarıldığı için zorunlu ders olma özelliğini yitirmiştir. Zorunlu dersler arasında değer eğitimi olan dersler; T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük, sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlak bilgisi, insan hakları yurttaşlık ve demokrasi, müzik ve bilişim teknolojileri ve tasarımdır.

2.3. Göstergebilim

Bilim, tarih içinde gelişerek bu günkü seviyesine ulaşmıştır. Geçmişte bütün bilimlere tek bir kaynak olarak bakılmış ve bir âlim ya da filozof birçok bilim dalında kendini geliştirmiş ya da birçok bilim dalını geliştirme imkânına sahip olmuştur. Yaşanılan dönemdeki bilimsel bilgilerin sınırlı oluşu, fen veya sosyal bilimlerden birçok disiplinin, bir kişi tarafından bilinmesini kolaylaştırmıştır. Ancak zaman içinde bilim hızla gelişmiş ve fen, sosyal, sağlık bilimleri gibi sınıflara ayrılmıştır. Ayrılan bilim dalları da kendi içinde sistematik bir şekilde gelişmiştir. Bu süreçte yeni bilim dalları ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi de göstergebilimdir (Semiotics).

Bazı bilim dalları herkes tarafından bilinirken bazıları ise daha az bilinmektedir. Daha az bilinenlerden birisi de göstergebilimdir. Göstergebilim birçok bilim dalı ile ilişkisi olan çok yönlü bir disiplin olmakla beraber oldukça yeni bir bilim dalıdır. 20. asrın ortalarından beri muazzam bir araştırma konusu olmuş, beden dili, sanat, hitabet, görsel iletişim, medya, efsane, anlatı, dil, eserler, jest, göz teması, reklam, mutfak, deyim ve anlam üretmek için insan tarafından icat edilen veya kullanılan herhangi bir şeyi de kapsayarak oldukça geniş bir çalışma alanına yayılmıştır (Danesi, M. 2004:4). Göstergebilimle ilgili araştırmacı, akademisyen ve yazarlar tarafından farklı tanımlar yapılmıştır. Bu bilim dalı işaretlerin anlamlandırılmasını ve çevremizdeki sembollerin anlamlandırılma sürecini konu edinmektedir. Kısacası anlam bilim olarak değerlendirilir. Bu kavram Yunanca semeion sözcüğüne dayanır. Semeion, eski Yunancada gösterge, işaret anlamına geliyordu. Bir hastalığın belirtisi anlamında tıp dilinde kullanılmıştır. Türkiye'deki tıp fakültelerinde hala semiyoloji adlı, hastalık belirtilerini deşifre etmeyi öğreten bir ders okutulmaktadır (Erkman-Akerson, 2005: 49). Rıfat göstergebilim

(Fransızca semiotique ya da semiologie) tanımını, –göstergeleri inceleyen bilim dalı- ya da "göstergelerin bilimsel incelenmesi" olarak yapmıştır. (Rıfat, M. 2009: 11). Burada gösterge kavramı vurgulanmaktadır. Göstergenin genel olarak "kendi dışında her şeyi temsil eden ve dolayısıyla bu temsil ettiği şeyin yerini alabilecek nitelikte olan her çeşit biçim, nesne, olgu, vb. olarak tanımlanır. Bu açıdan sözcükler, simgeler, işaretler vb. gösterge olarak kabul edilir" (Rıfat, 2009: 12).

Göstergebilim için daha başka tanımlar da yapılmıştır. "Göstergebilim işaret bilimidir ve bu bilim, işaretlerin analizini ve işaret sistemlerini kapsar" (Orgsem, 2014). Göstergebilim herhangi bir mesajın alışverişidir, bildirimdir. Aynı zamanda göstergebilim anlam çalışması üzerinde odaklanmıştır. Bu nedenle göstergebilim iletişim biliminin asıl bir branşı olarak sınıflandırılabilir. (Sebeok, 1994:6). Göstergebilim (semiology), işaretleri ne teşkil eder, onları hangi kurallar idare eder sorularına cevap verir (Ed. Bally ve Sechehaye, 1959: 16). Barthes'e göre göstergebilim, form-biçim bilimidir; böyle olunca içerik bir tarafa anlam üzerinde çalışır (Lavers: 1972:110). Göstergebilimi izah etmeye çalışan Stoics'tan Roger Bacon'a, Francis Bacon'dan Locke'a, Lumbert'dan Huserl'a, Saussure, Pierce, Morries ya da Barthes'e bütün yazarlar, göstergebilimi işaretler teorisi olarak tanımlamıştır (Eco,1981: 36). De Morentin'e göre göstergebilim; varyasyonların, dünyadaki insanın çevresini saran her şeyin manasını nasıl ürettiği konusunda çalışan bir disiplindir; bir enstrümanda manaların nasıl üretildiği (hangi yapılandırılmış manaların kullanıldığı) üzerinde çalışır (De Morentin, 2008: 25). Dilbilimsel işaret iki taraflı olan fikir ve ses-resim ile tanımlanabilir. Saussure'un çalışmasında bu durum gösteren (signified) ve gösterge (signifier) ile açıklanmıştır (Terence, 1977: 13).

Göstergebilim anlam oluşturma sürecini ve sosyal bir bakışla ortaya koyan bir disiplindir. Bu nedenle başta sosyal bilimlerde çalışan araştırmacılar olmak üzere birçok alanda araştırması olan bilim adamları ve araştırmacılar için önemli görünen bir disiplindir. De Morentin, göstergebilimin kimler için önemli olduğu konusunda şöyle demiştir:

> Avukat, sosyolog, psikolog, tarihçi, sanat mezunları, sanat eleştirmeni, dilbilimci, antropolog, coğrafyacı, arkeolog, turizm mezunu, ekonomist, filozof, terminoloji uzmanı, çevirmen, epistemolojist, kütüphaneci, yayıncı, haber veren, konuşan kimse, mimar, müzeci, politik bilimci, sağlık bilimi mezunları, nüfus istatistik araştırmacısı (demograf), eğitimci-pedagog ve sosyal bilimler alanındaki diğer birçok kimse, göstergebilime, kendi araştırma ve çalışmalarının tutarlılık ve sertliğinin yapılandırma aracı olarak ihtiyaç duymaktadır (De Morentin, 2008: 15).

2.4. Göstergebilim Ekolleri

Göstergebilim birçok disiplinle ilişkili olduğu için bu bilim dalının birçok teorisi vardır. Ancak uzmanlar göstergebilimi 3 önemli ekole ayırmaktadır (Souryana, 2912: 19). Bunlar:

1-Saussure'ın Teorisi (yapısal göstergebilim olarak da bilinmektedir)

2-Peircean Teorisi

3-Hallidays'in sosyal-göstergebilimi

2.5. Göstergebilim Tarihi

Saussure, 1916'da yayınlanan Genel *dilbilim (General Linguistics)* derslerinde işaretlerin genel bilimini ya da göstergebilimin varlığını kabul etmiştir. Dil üzerinde yaptığı çalışmalar bu bilimin varlığını ve prensiplerini ortaya çıkarmıştır. Saussure, anlam yaratma sürecine etki eden faktörleri açıklamaya çalışmıştır. Bu nedenle göstergebilimin amacı işaret sistemlerini, varlık ve sınırlarını: resim, jest- hareket, müzik sesi, nesneleri ve bütün bunların karmaşık bağlantılarını ele almaktır. Bu bilim dil üzerine yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıktığı için daha çok dil bilimi ile bütünleşmiş bir yapı gibi görünmektedir. Saussure'a göre göstergebilim dil bilimin bir parçasıdır (Barthes, 1964: 10). Saussure'un teorisi, dilin özelliklerinin kavranması ve nesneleri adlandırmakla ilgili bir sistemdir, nesneler maddesel dünyada ortaya çıkar, biz o nesneyi adlandırırız ve o isimle başkalarıyla iletişime geçeriz, böylece o kelime kullanıma girer. Burada dilin işlevi farklıdır. Ona göre dil, bir nesneyi nasıl ortaya çıkaracağımızı belirleyen bir mekanizmadır. Dil düzenli ve uyumlu gerçeği ifade etmez, dilin rolü daha güçlü ve karmaşıktır. Dilin fonksiyonu, organize etmek, yapılandırmak ve aslında gerçeğe erişim imkânı sağlamaktır (Graeme ve Turner, 1990: 11).

Göstergebilim, işaretlerin nasıl anlam oluşturduğu ile ilgilenir. İşaret ise başka bir şeyi temsil eden şeydir. Bu durum şekil 2. 4' te şöyle gösterilir (Cosci, 2014):

Şekil 2. 1. Semioloji-İşaret İlişkisi

Göstergebilim konusunda birçok alanda uzman olan kişiler örneğin filozoflar, tarihçiler, dil bilimciler vs. çalışmıştır. Bu durum göstergebilimin birçok disiplinle ilişkili bir bilim dalı olmasına neden olmuştur. Göstergebilim tarihi hakkında aşağıdaki bilgiler yararlı olacaktır (Cosci, 2014):

1-Hippocrates (460-377 BC), göstergebilimi tıp biliminin bir branşı olarak belirledi.

2-Aristotle (384-322 BC), göstergebilimi 3 model olarak belirledi.

3-Henry Stubbes (1670), tıp biliminin bir branşı olarak tanımladı (işaret-semptomların yorumlanması bağlamında).

4- John Locke (1690), göstergebilimi, filozofların temsil ve bilgi arasındaki ilişkiyi anlaması için bir araç olarak, felsefeye yerleştirdi.

5-Charles Sanders Peirce (1890'lar), Amerikalı pragmatist felsefeci, göstergebilimin resmi-formal teorisini geliştirmeye başladı.

6-Ferdinand de Saussure (1906) İsviçreli dilbilimci, kendisinin göstergebilim teorileri hakkında ders vermeye başladı.

7-Claude Lévi-Strauss (1950'ler), Belçikalı-Fransız antropolog, göstergebilimi kültürel mitler ve sosyal alanlarda uygulamaya başladı.

8-Roland Barthes (1950'ler), Fransız edebiyat eleştirmeni, göstergebilimi sosyal davranışların hepsine uygulamaya başladı.

9-Jacques Lacan (1960'lar), Fransız psikiyatrist, Freud'un psiko-analizine uyguladı.

10-Louis Althusser (1960'lar), Fransız marksist filozof, göstergebilimi marksist teoriye uyguladı.

11-Michel Foucault (1960'lar), Fransız filozof, göstergebilimsel sistemlerin tarihi önemini keşfetti.

12-Jacques Derrida (1960'lar), Fransız-Cezayirli filozof, Saussure'ın dilbilimini yeniden yapılandırdı.

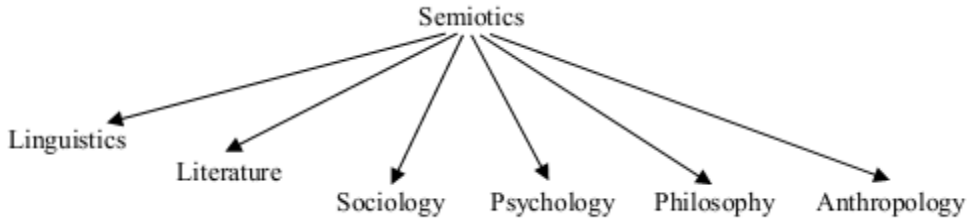
13- Julia Kristeva (1960'lar), Fransız-Bulgar filozof, Lacan'ın psikoanaliznin feminist eleştirisiyle göstergebilim çalışmalarını sürdürdü.

14- Gilles Deleuze ve Félix Guattari (1960'lar), Fransız filozof ve psikoanalist, Marksist ve Freud analizlerini eleştirdi.

Göstergebilim tarihi, bu bilim dalının özellikle 1960'lı yıllarda çok popüler olduğunu, gelişimini bu yıllarda sürdürdüğünü ve çoğunlukla Fransızların bu alanda çalışma yaptığını göstermektedir. Göstergebilim, dilbilim ile çok yakın ilişki içinde olduğundan dolayı dil öğretimi ile ilgili çalışmalarda bu bilim dalından yararlanılmaktadır. Sadece dilbilim değil sosyoloji, edebiyat, psikoloji, antropoloji, felsefe alanları da göstergebilimle yakından ilişkilidir (Kumral, 2013: 33). Göstergebilim alanında çalışan ve farkı bilimlerle uğraşan bilim adamlarının yaklaşımları göstergebilim alanının gelişmesini sağlamıştır. Örneğin "Saussure'ın göstergebilimi dilbilimin bir branşı, Peirce'nin göstergebilimi felsefenin bir branşıdır"(Deledalle, 200:1) Özmakas, bu konuyu şöyle açıklamıştır (Özmakas, 2009: 35):

> Peirce, göstergebilim kavrayışını mantık temeline oturtmuş ve üçlü ayrımlar üzerine kurduğu gösterge sistemiyle dil felsefesi sahnesinde kendisine önemli bir yer açmıştır. Göstergebilimin öteki babası sayılan Ferdinand de Saussure, çalışmalarını Avrupa'da ortaya koyarken, Peirce ise Amerika'da çalışmıştır. Bu coğrafi farklılık, yalnızca basit bir mekânsal fark olmakla kalmamış, her iki düşünürün sistemleri arasında da bir fark oluşmasına neden olmuştur. Saussure göstergeyi yalnızca dil temelinde incelemiştir. Peirce ise bilim ile faydacılık (pragmatism) temeline oturan bir mantık kuramı geliştirmeye çalışırken, doğal olarak gösterge kavramıyla dil felsefesine eğilmiş ve bir gösterge kuramı geliştirmiştir.

Şekil 2. 2.Göstergebilimin ve İlgili Çalışma Alanları (Kumral, 2013: 33)

Göstergebilimin birçok bilim dalıyla ilişkili oluşu, onun birçok yöntem ve teknik kullanmasına, farklı türlerdeki işaretleri çözümlemesine ve zamanla göstergebilim alanında birçok yeni bilginin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yine zamanla göstergebilimin ilkeleri ve bilgi alanı genişlemiş ve bu bilim dalının bölümlere ayrılma gereksinimi ortaya çıkmıştır. Barthes göstergebilimi 4 ana başlık altında gruplandırmıştır (Barthes, 1964: 12).

2.5.1. Dil ve Konuşma

Saussure'a göre dilin doğası karışık ve çok şekilli olduğundan ilk başta sınıflandırılma yapılamayan bir gerçek gibi görünse de dilin, ortaya çıkarılamayan bir bütünlükte fiziksel, psikolojik, mantıksal, akli, bireysel ve sosyal yönleri vardır. Bu nedenle dil sosyal bir kurum ve bir değerler sistemidir. Dil belirli sayıdaki elementlerden oluşmuştur. Dile bu açıdan bakıldığında işaretler madeni para gibidir, bu paranın bir değeri vardır ve birey o değer kadar bir şeyler satın alır ancak bu madeni para diğer madeni paralarla daha düşük ya da daha yüksek değer açısından ilişkisi nedeniyle de bir değere sahiptir (Barthes, 1964).

Konuşma, dile zıt olarak (kurum ve sistem açısından) aslında bireysel bir davranış olarak seçme ve gerçekleştirmedir. Bu da konuşma konusunun bireyin kişisel düşüncelerini açıklamak için dilin bir kod gibi kullanılabilmesiyle gerçekleşen kombinasyondur. Ona göre ne konuşmasız bir dil ne de dilin dışında bir konuşma vardır. Konuşma, dili geliştirir. Dil konuşmanın ürünü ve enstrümanıdır. Gerçekten de dil ve konuşma arasında bir diyalektik vardır (Barthes, 1964).

2.5.2. Gösteren, Gösterilen (signified and signifier)

Saussure'un terminolojisinde gösteren ve gösterge, işaretin (sign) bileşenleridir. Saussure'un dilbilimsel alanda gerçekleştirdiği göstergebilim çalışmalarında işaret-gösterge temel dilbilimsel birimdir ayrıca gösteren ve gösterileni içerir. Signifier resim, ses, kelime vs. şekillerdir. Signified ise signifier görüldüğünde akla gelen düşüncedir (Pham, 2013: 14).

İşaret terimi konusunda farklı yazarlarca isteğe bağlı olarak benzer veya farklı kavramlar kullanılmıştır. Bunlardan başlıcaları: sinyal-işaret (signal), nişan, endeks (index), ikon (icon), sembol (symbol) ve göz önünde canlandırıp dile getirme (allegory). Örneğin Peirce işaretleri 3 sınıfa ayırmıştır. İkon, indice (indeks-ipucu) ve sembol (Cobley, 2001: 31). İkon göstergebilimsel nesne ile ilişkili olan bir işarettir (Churchill'in fotoğrafı ikonun orijinal öğesidir). İndeks, göstergebilimsel nesne ile fiziksel, gerçekçi ve hayali gibi durumsal bağlantı ile ilişkilidir. (Rüzgârgülü belirli bir yönde hareket eder, burada belirli yön veya nokta indekstir) Ormancı için duman, ateşin (orman yangını) indeksidir. Sembol ise biraz daha karmaşık görünebilir. Çünkü sosyal bir anlaşma gereği vardır. Yani herkesin bir işaretin ne anlama geldiğini bilmesi gerekir. Mesela kola kelimesi bir içecek türü olarak anlaşılsa da gerçekte kola kelimesinin (k-o-l-a), gazlı bir içecek olan kola ile hiçbir bağlantısı yoktur. Sadece kola, gazlı içeceğin işareti olarak kullanılır. Yani kola dendiğinde herkesin aklına gazlı içecek gelir (Cobley, 2001).

İşaretler aslında bir şeyi göstermek için kullanılmaktadır. "Gösterge, temelde, bir temsil etme, yerini tutma işlemi gerçekleştirir. Dil de, o anda orada olmayan durum ve şeylerden söz etmemizi sağlar" (Akerson, 2005: 93). Saussure bir dil bilimci olduğu için, gösterge sisteminde esas olarak kelimelere ve dile odaklanmıştır. Kendisi göstergeyi, işaret eden (kelime) ve işaret edilen (nesne/kavram) arasındaki ilişki olarak şekillendirmiştir. Bu ilişkiyi aşağıdaki eşitlikle göstermiştir" (Echtner, 1999: 48 aktaran: Çulha, 2011:415):

GÖSTERGE (SIGN) = GÖSTEREN (SIGNIFIER) ⟺ GÖSTERİLEN (SIGNIFIED)

Saussure, gösteren-gösterilen konusunu şöyle ifade etmiştir (Martin ve Ringham, 2000: 83):

> Saussure'a göre kelimeler nesne veya kavramların yerine geçen semboller değildir ama işaretler (sign) iki yapı oluştururlar: gösteren ve gösterilen. Bu nedenle şeylerin kendisi dil sisteminin bir parçası değildir. Kelimelerin önemi yalnızca ilişkiler sistemine dayanmaktadır. Gösteren ve gösterilen, dilin iki temel seviyesini temsil eder. Gösteren ilke olarak somut ses ve görüş dünyasıyla ilgilidir. Öte yandan gösterilen kavramı ikon veya sesle ifade edilen düşünce kavramı ile ilgilidir. Gösterilenin gösterenle ilişkisi Saussure tarafından bir kâğıdın ön ve arka bölümü olarak anlatılmıştır. Başka bir ifadeyle dilin iki seviyesi birbiriyle karşılıklı olarak önceden farz edilen şeyle ilişkilidir; şekil ve içerik birbirinden ayrılamaz. Örnek olarak "ağaç" kelimesi (dilbilimsel işaret) ses ve yazı işareti (gösteren) ile oluşmuştur ve ayrıca kelime düşünce yani gösterilen ile oluşmuştur.

Saussure'a göre gösteren 'bir şey' değildir, ama bir şeyin zihinsel temsilidir. Öküz kelimesi hayvan değildir fakat öküzün zihinsel temsilidir. Gösterge gösterenden sonra gelir ve her zaman maddesel-cismanidir (sesler, nesneler, resimler vs.). 'Çalışma' gösteren ise 'ödül' göstergedir. 'Çalışma' gösteren ise 'maaş' göstergedir (Barthes, 1964). Barthes, gösteren, gösterge ve işaret ilişkisi konusunu şöyle açıklar: Doğal olarak gösteren, gösterge ve işaret arasında işlevsel bir etkileşim vardır (Lavers, 1972:112).

2.5.3. Dizim ve Sistem (Syntagm and System)

Dizim, bireyin algılamasını ilgilendiren bir durumdur. İnsanlar söz veya yazı ile mesaj gönderirken belirli bir kurala göre kelimeleri sıralar. Dizim işaretlerin kombinasyonudur (Barthes, 1964). Sistem de işaretlerin bir araya gelmesiyle ilgilidir. Bu işaretlerin değeri bir dizi ilişkisel özelliklerle, aynı evrende olan diğer işaretleri de göz önüne alarak ortaya çıkar. Ayrıca diğer evrendeki bir dizi işaretlerin göz önüne alınmasıyla da belirir. Sistemin etkili bir mevcudiyeti yoktur fakat sistem, işaretleri yazı ve söylemlerle somutlaştırmak için bütün ihtimalleri, mümkün olan şeyleri kapsar (De Morentin, 2008: 36).

2.5.4. Sözlük Anlam ve Yan Anlam

Yan anlam (cannotation) gösteren, gösterge ve anlamlamayı içine alan bir sistemdir. Yan anlam, göstergesi işaretle oluşturulmuş ikinci anlamdır (Miller,1990:7). Yan anlam kendini bir metnin başka yeri veya ayrı bir metinle ilişkilendirmede bir güçtür. (Miller, 19990:8). Göstergebilim anlam yaratma süreci ve anlam yaratmaya etki eden faktörleri açıklarken yan anlamdan da faydalanır. Bir bakıma yan anlam göstergebilimin çalışma alanıdır ve metin incelemelerinde bu fonksiyonun, anlam üzerindeki etkisi araştırılır. "Yan anlam bir bilgi bölümünde ya da bir dokümandaki belirli bir konuyla ilintili olan ekstra bilgidir. Göstergebilimsel yan anlamda ekstra bilgi, bir dokümandaki kavramların tanımıdır" (De Morentin, 2008: 23). Leeuwen yan anlam konusunu şöyle açıklar:

> Göstergebilimsel buluş ve yeniliğin ikinci mekanizması yan anlamdır (connotation). Bu kavram, birçok biçimde kullanıldığı gibi ilk çözümleme için iyi bir fikirdir. Sözlük anlam ve yan anlam arasındaki fark ilk olarak 19. yy. filozofu John Stuart Mill, tarafından "A System of Logic (1843)" adlı kitabında görülmüştür. O kelimelerin iki çeşit anlama sahip olduğunu açıklamıştır. Örneğin "beyaz" kelimesi kar, kâğıt, denizköpüğü vs. bütün beyaz şeyleri anlatır. Ancak, beyaz, soyut fikir "beyazlık" anlamına gelir, bütün beyaz şeyleri kapsayan 'beyaz' bir kelimedir. Diğer filozoflar, bu kavramı, "yayılma-genişleme" ve "maksat" olarak kullanırken; Mill, sözlük anlam ve yan anlam olarak, diğer dil bilimci ve göstergebilimciler Mill'in sözlük anlamını için atıf (reference) kavramını ve yan anlam için de duyu (sense) kavramını kullanmıştır (Leeuwen, 2005: 37).

2.6. Göstergebilimi Ortaya Çıkaran Unsurlar

6 anahtar faktör birlikte veya ayrı ayrı göstergebilim araştırmalarının zengin alanını meydana getirmektedir. Bunlar mesaj (message), kod (code), kaynak (source), hedef (destination), kanal (channel) ve bağlam (context). Oysa asıl kavram işarettir (sign) (Sebeok, 1994: 10).

İşaret, göstergebilimin ana fikri olarak düşünülmüştür (Leuwen, 2005:3). Bu kavram eski yunanda kullanıldığından beri birçok anlama gelmektedir. Medikal göstergebilimde en azından Alcmaeon, Hipokrat ve Galen döneminden beri belirti anlamında kullanılmaktadır

(Sebeok, 1994: 10). Hastaların rahatsızlıklarını gösteren bir belirti olarak adlandırılmış ve bu belirtilere göre tedavi sağlanmıştır. TDK'nın sözlüğüne göre işaret anlam yükletilen şey, anlamlı iz, belirti, gösterge, alamet, el-yüz hareketleriyle gösterme, insanlar arasındaki anlaşmayı görüşmeyi sağlayan bütün semboller olarak tanımlanmaktadır (URL-14, 2014). "Saussure, modern dil bilimde dili, işaretlerin sistemli bir yapısı olarak dikkate almıştır" (Lipka, 1992: 40). Saussure'a göre sembol kelimesi dil bilimsel işaretleri belirlemek için kullanılmaktadır. (Bally ve Sechehaye, 1959: 69). İşaret, bir dilin en küçük iletişim birimindeki bir fikir olabilir. Yani işaret bir kelime, fotoğraf, ses, ekrandaki bir görüntü, bir müzik notası, jest veya bir elbisenin bir öğesi olabilir (Turner, 1990: 11). Mesela yerel kıyafet veya foklor elbisesi giyen bir kimsenin halk oyunları gösterisinde oynayacağı mesajı muhtemeldir. Yine tabelalardaki yazılar, şekiller birer işarettir. Metal daire içindeki bir yıldız, mercedes marka otomobili işaret etmektedir. Bu işaretler bir mesaj vermek için vardır. Örneğin Barthes basılı bir fotoğrafın bir mesaj olduğunu söylemiştir (Stephen, 1977: 15). Örneğin bu basılı fotoğrafta kardan adam bulunursa, kardan adam bir işarettir. Yani kış mevsimini işaret etmektedir. İşaretler genel bir anlamı ortaya çıkarmak için kullanılsa da onlar bulunulan ortama ve kültüre göre anlam kazanabilirler. Çünkü kültürün iletişimde anlam oluşturma özelliği vardır. "Kültür bir iletişim ve mana sistemi olarak değerlendirilir"(Torop ve Kull, 2001: 88). İşaretler konusunda örnekler çoğaltılabilir. Sarı yaprak sonbaharın işareti, gözyaşı hüznün işareti, ter sıcaklığın işareti, gül sevginin işareti, ders çalışma başarının işareti, el öpme saygının işareti sayılabilir.

Dil ve yazı, işaretlerin iki belirgin sistemidir; yazı, dilin yegâne amacının temsili için var olmaktadır (Bally ve Sechehaye, 1959: 23). Saussure, yazının önemini şu şekilde açıklamaktadır (1959: 24):

1-Kelimelerin yazılı olan şekli bize bir şeyin kalıcı ve değişmez olduğunu fark ettirir; yazı, zaman içinde dilin birliği için sesten daha uygundur.

2- İnsanların çoğu doğal olarak görsel etkiye daha fazla dikkat eder çünkü bunlar işitsel etkilerden daha çok net ve daha fazla kalıcıdır.

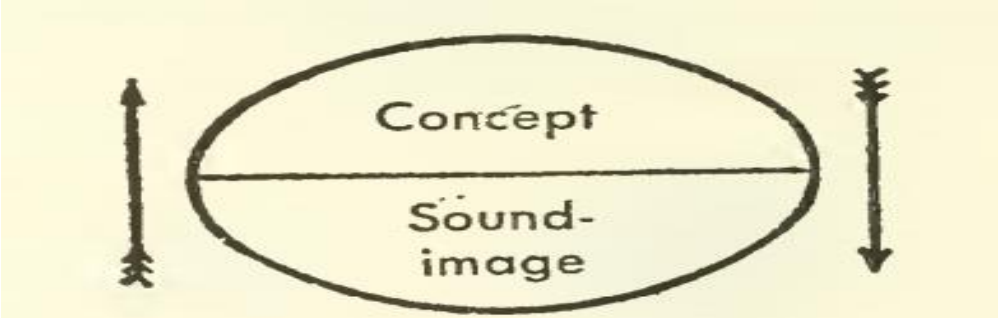
3- Yazı dili, yazının önemini arttırır. Yazı gramer ve sözlüğe sahiptir; okulda çocuklara yazı, kitaplar vasıtasıyla öğretilir; dil, görünüşe göre kodlar tarafından yönetilir; kodlar, kuralların kullanımıyla, imlayla meydana gelir ve bu yazının birinci derecede önem kazanmasının nedenidir.

4- Dil ile imla arasında bir anlaşmazlık olduğunda, uyuşmazlığın çözümü dil bilimciler dışında herkes için zordur ve onların bu konudaki yazılı formülleri ister istemez başarılıdır.

Saussure'a göre yazının iki sistemi vardır: Birincisi ideograftır (kavram yazı). Her bir kelime tek bir işaretle temsil edilir ve bu kelimenin sesi ile ilgili değildir. Her yazılı işaret bütün bir kelimenin yerine geçer. İdeografik sistemin klasik örneği Çincedir. İkinci sistem ise fonetiktir. Bu da seslerle kelime üretmeye çalışır. Bu sistem bazen alfabetik bazen de heceyledir ki bunlar konuşmada küçültülemez elementlerdir Bally ve Sechehaye, 1959: 24).

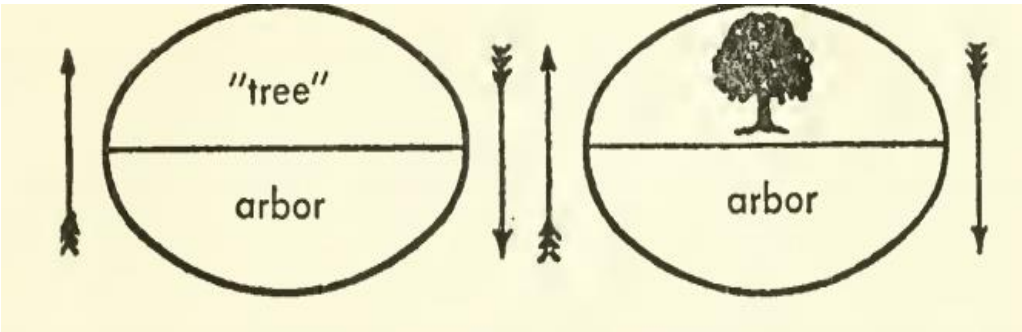
Saussure'a göre dil bilimsel işaretler iki psikolojik öğeden meydana gelir ve bu durum şekil 2.3'te şöyle temsil edilebilir:

Şekil 2.3. Saussure'a Göre Dilbilimsel İşaretler (Bally ve Sechehaye, 1959: 66)

Concept elemanı kavram ve anlayış, sound-image ise ses, resim ve şekillerle ilgilidir. Bu iki öğe birbiriyle birleşmiştir ve ikisi de birbirini hatırlatır. Burada örnek olarak aşağıdaki şekil gösterilebilir:

Şekil 2.4. Saussure'a Göre Göstergebilimde Anlam Oluşması (Bally ve Sechehaye, 1959: 68)

Bu şekilde arbor (gölgelik) şekil (yazı) olarak kullanılmış bir işaret olarak değerlendirilir. Gölgelik de tree (ağaç) anlamını kavram olarak akla getirir (Bally ve Sechehaye, 1959: 68).

2.7. Göstergebilimden Sosyal Göstergebilime Geçiş

Anlam bilimi olarak konuşma, metin, resim vb. içerikleri inceleyerek anlam oluşturma süreçlerini belirli yapısal kurallara göre inceleyen göstergebilim zamanla çalışma alanını genişletmek zorunda kalmıştır. Çünkü iletişim dünyası da büyük bir değişim yaşamış artık kitap, dergi, konuşma gibi öğelerden ziyade video, reklam, film, karikatür, tiyatro, internet, sosyal paylaşım siteleri gibi geniş ve eskisinden farklı bir iletişim alanı ortaya çıkmıştır. Bu durumda anlam oluşturma süreci de doğal olarak bazı değişimler yaşamıştır. İnsanlar farklı sembol, resim, cihaz ve dil kullanarak yeni ve eskisinden daha karmaşık bir anlam oluşturma sürecini yaşamıştır. Göstergebilim de bu yeni durumdan etkilenerek sosyal göstergebilim (Social Semiotics) adında yeni bir alan ortaya çıkarmıştır. Sosyal göstergebilim, göstergebilimin ilke ve amacını kullanmakla beraber bazı yeni ilke ve prensipleri de kabul etmiştir. Bu yeni alanın bazı prensiplerini Leeuwen (2005:1) aşağıdaki gibi sıralamıştır:

1-Sosyal göstergebilim salt bir teori olarak kendi içeriğini uygulayan bir alan değildir. Belirli örnek ve problemler karşısında kendi öz ilkelerini kullanır ama diğer alanları da kullanma gereği duyar.

2-Sosyal göstergebilim bir soruşturma şeklidir. O hazır cevaplar vermez. O cevap vermek için soruları ve araştırma yolunu formülleştirir.

2.7.1. Sosyal Göstergebilimde Metafor

Metafor (metaphor) kavramı sözlükte "yazılı veya sözlü bir şekil veya tarz olarak bir kelime ya da cümlenin bir nesne veya eyleme uygulanmasıdır (ki gerçekte tam anlamıyla uygulanabilir değil)" (Hobson, 2002:273). Metafor Türkçede istiare, mecaz veya benzetme olarak geçmektedir. İstiare "bir şeyi anlatmak için ona benzetilen başka bir şeyin adını eğreti olarak kullanma, eğretileme: -Bu adam hayatının son baharında – cümlesinde son bahar kelimesi yaşlılığı anlatan bir istiaredir" (Parlatır vd. 1994:397). Tanımlardan da anlaşılacağı gibi metaforun verilen mesajın-anlamın tam olarak algılanması veya mesajın daha güçlü olarak algılanmasını kolaylaştırıcı bir etkisinin olduğu söylenebilir. Çünkü metafor işleminde bir şey başka bir şey ile anlatılmak istenmektedir. "Metafor gerçekte başka bir şeyi temsil etmeyen fakat farklı bir anlamı temsil etmek için kullanılan bir işarettir" (Hani 2011: 68). Erarslan, metafor konusunda aşağıdaki düşünceleri ifade etmiştir (Erarslan, 2011:1):

> Metafor, bir kavramın bireyde oluşturduğu etiket, anlam ya da kavramsal ifadelerdir. Metafor, görme ve anlama sürecidir. Bireylerin basit olarak bir kavramı bir başka kavramla açıklamasından daha önemli ve güçlü bir zihinsel üretimdir çünkü ilgili kavrama dönük sahip olunan derinliği ve deneyimleri ifade eder.

İletişimde mesajların içeriğinin anlaşılması, iletişimin iki taraflı olarak gerçekleşmesi için gereklidir. Bazı soyut anlamlar veya üzerinde önemle durulan konularda karşı tarafa mesajın tam ve etkili bir şekilde anlatılması gerekli olabilir. İşte bu durumda metaforlara başvurulmaktadır. Metafor, bir öğrencinin bir görev ya da amaca ulaşmak için onların yardım görmeden çabalamalarının ötesinde onlara kılavuzluk sürecini belirtir ve yetişkin ile çocuk arasına özgü bir biçimdeki etkileşimdir (Wake, 2006: 49) Özellikle öğrencilere

bir konu ya da kavram hakkında bilgilendirme yapıldığı sırada kullanılan metaforlar, algılama ve anlama sürecini etkileyerek öğrenme-öğretme sürecine hizmet eder. Bu anlamda metafor " Bir şeyi belirli bir perspektiften görme yoludur" (Clair, 1998: 84).

Metafor konusunda birçok farklı araştırmaların olduğu görülmüştür. Örneğin Çin'de reklamlar metafor yönünden incelenmiştir (Chun, 2010). Metafor yapılırken sadece dil ile ilgili özellikler dikkate alınmaz, dilin konuşulduğu çevre ve kültürel özellikler de önemlidir. Bu anlamda Çin'de yapılan bir araştırma ile Amerika'da yapılan bir araştırmada, metaforlar arasında bazı farklılıkların olması muhtemeldir. Ancak anlamın veya mesajın daha etkili ve güçlü verilmesi amacı aynıdır. Bu durumda her kültürün veya ülkenin metafor kullanımlarının farklılık göstermesi normal olarak karşılanabilmektedir. Caballero ve Antunano (2007:284) kültürün metafor araştırmalarındaki önemini belirtmiştir.

Metafor kavramının bir örnek üzerinde gösterilmesi daha açıklayıcı olabilir. Örneğin "Bu doktor bir kasaptır" (Brandt, 2005). Bu cümlede genelleme olmamış ve bu sıfatı ile diğer doktorlar ayırt edilmiştir. Bu cümlede doktor (cerrah) ve kasabın çalışma alanı aslında birleştirilmiştir. Doktorun alanında yetersiz olduğunu, beklenen performans ya da görevi yerine getiremediğini, doktorun kasaba benzetilmesiyle anlatılmaya çalışılmıştır. Bu örnek cümlede benzetmenin niteliği, benzetmenin yapıldığı dil ve kültür ortamına göre değişebilmektedir. Ancak burada doktora yapılan bir eleştiri ortak noktadır. "Bu doktor bir kasaptır, alıcı bu ifadeyi şöyle almalı; doktor dikiş atarken daha dikkatli olmalı, çünkü müdahale edilen kişi, yüzündeki yara izi ile ömür boyu yaşayacak" (Brandt ve Brandt, 2005:220).

Metaforun özeliklerinden birisi de işaret konusunda (gösteren-gösterilen) farklı durumudur. Burada belirli bir konusu olan gösteren konsepti, başka bir konu olan gösterilen konsepti ile anlatılır (O'Neill, 2005: 61). Yani gösteren, farklı bir konu olan gösterilenle anlatılmaya çalışılır. O'Neill bu konuyu bir örnekle şöyle açıklar (O'Neill,2005: 62):

> Örneğin " Gemi su içinden çift sürdü. (Pullukla çift sürmek) ya da Gemi su içini keserek geçti (dilim dilim keserek). İkisi de geminin seyri (suda gemi seyri) ile ilgilidir ama (bu iki cümlede) bu eylem iki farklı bilgi alanıyla ilgili gösterenleri kullanmıştır. Burada suda seyir ve çift sürme alanıyla ilgili (pullukla) iki metaforik

> ilişki tertiplenmiştir… Aynı şekilde başka bir örnek de "çöllerin gemisi" kavramının develeri atfetmesidir.

Metafor kavramı anlam yaratma süreci ile ilişkili olduğundan dolayı doğal olarak göstergebilimle de ilişkilidir. Sosyal göstergebilim içinde yer alan bir kavramdır. Eğitim alanında da metaforun önemli bir kavram olduğu söylenebilir. Çünkü metaforda asıl amaç söylenmek isteneni daha etkili bir şekilde ortaya koymaktır. Eğitimde, özellikle eğitim ve öğretim faaliyetlerinde mesaj veya göstergelerin daha anlamlı dolayısıyla güçlü olması eğitimin amaçlarının da daha etkili ve daha kısa sürede gerçekleşmesine hizmet eder. Bu anlamda Kamala'nın (2013: 33) metafor ve eğitim konusundaki düşünceleri önemlidir:

> Metaforların eğitim politikasını ifade etme, kitap yayınlama, kitap seçimi, kullanımı, öğretme politikaları, öğretme yöntemleri, eylem öğretme, öğrenme veya öğrenme süreci, ders içeriği; iletişim ve okulun doğasını bir araya getirdiği keşfedilmiştir.

Eğitimde metaforla ilgili birçok araştırmanın yapıldığı görülmüştür. Bunlara örnek olarak Özdemir ve Akkaya'nın (2013) araştırması gösterilebilir. Araştırmada okulun birçok metafora (hapishane, kafes, tımarhane, çiçek kale, anne, bilgi ve eğitim yuvası vs.) benzetilmiştir. Yine Yalçın ve Erginer (2012), çalışmasında okul müdürleri için baba, ağaç, çoban, lokomotif, sinir küpü, canavar, padişah, melek vs. gibi metaforlar kullanılmıştır. Saban da (2008) okula ilişkin metaforları incelemiştir. Fabrika, hastane, çiçek, hayat, sihirli gelecek, ayna, arıkovanı vs. gibi metaforlar okul için kullanılmıştır. Daha farklı örnekler açısından Çelikten (2005) "Kültür ve Öğretmen Kodları" adlı çalışmayı, Tortop (2013) üniversite hocası hakkındaki metaforlar konusunda çalışmıştır.

2.7.2.Sosyal Göstergebilimde Kiplik

Kiplik (Modality) kavramı sözlükte "bir şeyde bulunan, tecrübe edilen veya belirtilen özel bir haldir", belirli bir metot veya prosedür, duyusal kavrayışın belirli bir şeklidir (URL-15, 2014). Kiplik, " ihtimal ve gereklilik söylemini yapan dil bilimsel anlamın bir kategorisidir" (Fintel, 2006:1). Kiplik, konuşmacının açıklamanın doğruluğu

konusundaki sorumluluğunu belirtir (Campell, 2007: 14). Kip genel anlamda iletişimde etkili olan ve anlamı yönlendiren bir konumdadır. Kipler sosyal göstergebilimsel çözümleme açısından önemli bir kavramdır. "Kiplik, gerçeklik konusunda sosyal göstergebilimsel yöntemdir" (Leeuwen,2005:160). Kipler mesaj ve iletilerin kesinlik dereceleri, gerçekleşme ihtimalleri ve bu ihtimallerin sonuçları konusunda insana bilgi verir. Günay'a göre kiplik, fiil ile özne arasındaki ilişkiyi belirler, kip ise kipliğin dilde ifade ediliş biçimidir (Günay, 2014:529). Kip kendini çeşitli ifade türleri ile belirtir. Kiplerin belli başlı ifade türleri tablo 2.3' te sıralanmıştır.

Tablo 2. 3. Kiplerin İfade Türleri (Günay, 2014:532, aktaran Kerimoğlu 2011: 83)

1.Yükümlülük kipliği	**2. Bilgi kipliği**	**3. Devinim kipliği**
a) Olanaklılık	a) Doğrulanmış	a) Yeterlilik
b) Zorunluluk	b) Karar verilmemiş	b) Gönüllülük
c) Gereklilik	c) Yanlışlanmış	
d) İzin	d)Varsayım / Çıkarım	
e) Yasak	e) İhtimal	
f) Emir	f) Aktarım (kanıt)	
g) İstek	g) Duyum (kanıt)	
h)Niyet/ gönüllülük		

Göstergebilimci ve dil bilimciler kipler konusunda çalışma yapmaktadır. Konuşma veya yazı dilinde kipler yapısal olarak incelenmekte ve ortaya çıkardığı anlam önem kazanmaktadır. Bu anlamda göstergebilimci ve dil bilimciler, konuşulan veya yazılan bir şeyin doğruluk derecesi ile ilgilenmezler. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu söyleyerek konuşan ve yazanı sorgulamazlar. Örneğin bir bilim kurgu romanında yazar, gerçekte olmayan bir teknoloji veya bir yaşamı okuyuculara sunabilir. Burada yazarın söylediklerinin ne kadar doğru veya gerçekleşmeye uygun olduğu sorgulanmaz ancak romanda anlatılanların ne kadar etkili bir şekilde anlatılabildiği, okuyucuların algılaması üzerindeki etkisi incelenmektedir. Bu örneğe zıt olarak başka bir şey de söylenebilir.

Mesela bir konuşmacı kullandığı işaretler, göstergelerle gerçekte var olan bir problemi yokmuş gibi gösterebilir. Burada amacını nasıl gerçekleştirdiği önemlidir, yoksa bir gerçekliği, bir problemi yokmuş gibi göstermesi göstergebilim veya dil bilim için sorun değildir. Leeuwen bu konuyu şöyle açıklamaktadır Leeuwen (2005:160):

> Göstergebilimci ve dil bilimciler –bu nasıl doğru?- sorusunu sormazlar ancak doğrunun nasıl temsil edildiğini sorarlar. Onlar kesin doğru ile ilgilenmezler fakat konuşmacılar ve yazarların ve diğer işaret (sign) üreticilerinin gördüğü doğruyla ilgilenirler ve göstergebilimsel kaynaklarla bunu açıklarlar. Aslında iki şey aynı zamanda meydana gelmez. Olmayan bir şeyi olmuş gibi göstermek tam olarak mümkündür. Realist kurgu bunu yapar. Ve keza gerçekte olan bir şeyi, gerçekliği şüpheli gibi göstermek de mümkündür.

Dil bilimsel alanla doğrudan ilgisi olan kip kavramının aslında felsefe ve psikoloji alanıyla ilgili olduğu söylenebilir (Papafragou, 1998: 21). İnsanın iletişim kurarken dilbilgisine yüklediği anlamlar sadece bir mesaj olmaktan çok verilen mesaja olan güveni, mesajın güçlülüğünü de ortaya koyar. Bu açıdan kiplik kavramı salt bir dilbilgisi konusu olmaktan çıkmıştır. Hacquard (2006), kipin halleri konusunda ayrıntılı açıklamalarda bulunmuştur. Bu durumda kullanılan kiplerin belirli bir mantık ve anlam sürecine sahip olduğu söylenebilir.

2.7.3. Dilbilimsel Kiplik

Dil bilgisi, yapı olarak kiplik konusunu içerir. Dil bilgisi sisteminde kiplik bir öğe olarak görülebilir. Dil bilgisinde 3 tür kiplikten bahsedilebilir. Bu kipler İngilizcede may, will ve must olarak bulunmaktadır. Bunlar aynı zamanda kipliğin 3 derecesini açıklar. Dil bilgisinde gerçek veya yanlış önemli değildir. Önemli olan derecelerdir. Bu dereceler aşağıdaki örnekte açıklanmıştır (Leeuwen (2005:162) :

1- (MAY) O belki başka bir isim kullanabilir (düşük kip -low modality)

2-(WILL) O başka bir isim kullanacak (bu cümlede açık bir istek var) (orta kip-median modality)

3-(MUST) O başka bir isim kullanmalı (Bu cümlede bir gereklilik var) (yüksek kip-high modality)

Kiplik kavramı için önemli olan başka bir konu da kipin frekansıdır (Frequency Modality). Frenaks kipi aşağıdaki gibi açıklanabilir (Leeuwen (2005:163) :

1- O bazen başka bir isim kullanır (düşük frekanslı kip-low frequency modality)

2-O çoğu kez başka bir isim kullanır (orta frekanslı kip-median frequency modality)

3-O her zaman başka bir isim kullanır (yüksek frekanslı kip-high frequency modality)

2.7.4. Kip Çeşitleri

Kiplerin kategorilere ayrıldığı başka bir konu da objektif-sübjektifliktir. Konuşma ve yazıda söylenen ve yazılanların objektiflik ve sübjektiflik ayrımları vardır ve her bir ayrım kendi arasında 3 dereceye ayrılmaktadır. Bu duruma örnek olarak aşağıdaki cümleler gösterilebilir (Leeuwen (2005:163) :

1-Onun başka bir isim kullandığını seziyorum (düşük subjektif kip)

2-Oldukça eminim ki o başka bir isim kullanıyor (orta subjektif kip)

3-İnanıyorum ki o başka bir isim kullanıyor (yüksek subjektif kip)

Yukarıdaki cümlelerde, özne durumunda olan kişi, isim kullanmakla ilgili şahsi fikirlerini paylaşıyor. Bu durumda öznel bir değerlendirme gerçekleşmiştir. Ancak söylenenlerin gerçekte ne kadar doğru olduğu değil, söylenmek istenenin yapı olarak (kip) ne kadar doğru söylendiği önem kazanmıştır. Aşağıda sübjektifliğin zıttı olan objektif kiplik ile ilgili bir örnek verilmiştir (Leeuwen, 2005:164) :

1- Onun başka bir isim kullanması mümkündür (düşük objektif kip)

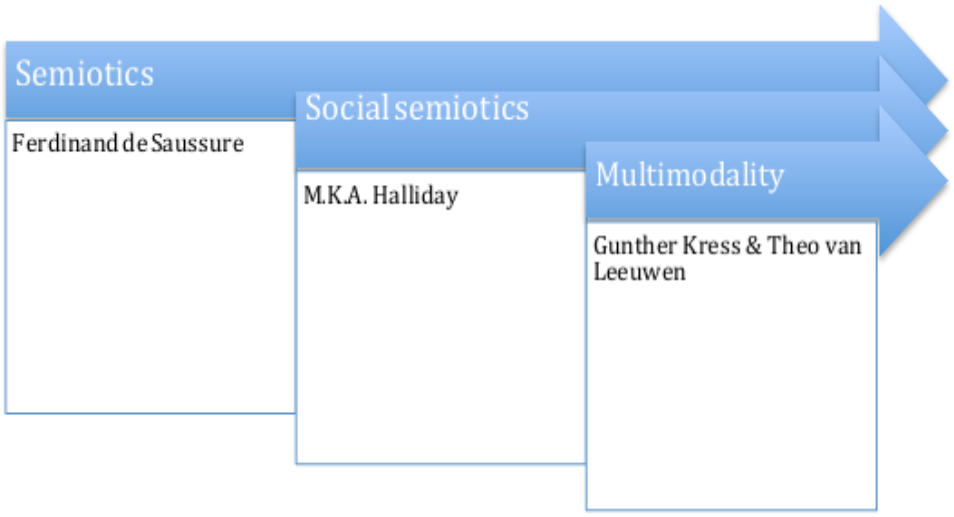
2- O büyük olasılıkla başka bir isim kullanıyor (orta objektif kip)

3- Onun başka bir isim kullandığı bir gerçektir (yüksek objektif kip)

Sosyal göstergebilim kip dışında resim, diyalog, video, müzik, bilgisayar program ve sunumları vb. üzerinde de çeşitli çözümlemeler yapmaktadır (Aiello, 2006; Agawu, 2009). Bu gün yayınlanan gazete, kitap, dergi vb. türlerin içeriğinde birçok metin türünün bulunması, ayrıca resim, karikatür, video, film ve müzik alanında birçok işaret ve gösterge kullanıldığından dolayı bu alana ihtiyaç duyulmuştur.

Göstergebilim, sosyal göstergebilim ve kip olgusu göstergebilimin sınırları içinde olan ve gittikçe gelişen bir alana sahiptir. Bu üç öğenin ilişkisi aşağıdaki gibidir:

Şekil 2.5. Çoklu kip, Sosyal Göstergebilim ve Göstergebilimin Gelişimi (Nordensvärd, 2010: 8):

Aslında çok kiplilik olgusu, göstergebilim ve sosyal göstergebilimden beslenerek, kaynağını iki öğeden alarak ortaya çıkmıştır. Çok kipliliğin içeriği ve çıkış noktası göstergebilim ve sosyal göstergebilimidir (Nordensvärd, 2010). Bu nedenle kip alanını daha iyi anlamak bir anlamda göstergebilimin bu gün geldiği noktayı da anlamaktır.

2.8. Çoklu Kip (Multimodality)

Multimodality kavramı modal kelimesinden gelmektedir. Modal, "Bir madde veya içeriğe karşıt olarak genel yapı veya şekil, fiil kipini veya bir dilbilimsel formu ifade etme" anlamına gelir (Allen, 2002:564). Çoklu kip konuşma, yazma, jest ve mimik, resim, video gibi kiplerden en az iki veya daha fazlasının bir kitap, sayfa, gazete, reklam vs. gibi bir

yapı içerisinde bulunmasıdır. Çok kiplilik, metinde bulunan her bir kipin kendine has özelliklerinin yanında diğer kiplerle beraber olduklarında iletişime dolayısıyla anlama değer katmaktadır. Bu durumda kiplerin uyum içinde olması yazar, konuşan, yayıncı vb. için çok önemlidir. İletişim oluşumuna bakıldığında, kiplerin önem dereceleri birbirinden ayırt edildiğinde, dinleyicilere yönelik anlamlı metinlerin yaratılması için kiplerin birbiriyle nasıl ilişkili oldukları kuramlaştırılabilir (Oleksiyak, 2012).

Kip terimi başta dil bilgisi alanını ilgilendiren bir konu olarak görünse de felsefe, edebiyat, mantık gibi birçok alanı da kapsayan geniş kullanıma ulaşmış bir durumdadır. Özellikle göstergebilim alanına daha sonradan dâhil olduğu söylenebilir. Bilindiği gibi "göstergebilim bir inceleme yöntemidir" (Akerson, 2005: 15). Yazı veya konuşmalarda anlam yaratma süreçleri incelendiğinde sadece kullanılan kelimelerin değil ayrıca kelimelerin kullanılma tarzlarının da anlam yaratma sürecine katkı sağladığı görülmüştür. Örneğin "biz hoşgörülü olabiliriz" cümlesindeki kip ile "biz hoşgörülü olmak zorundayız" cümlesinde kullanılan kipin birey üzerinde bıraktığı etki derecesi farklıdır. Dolayısıyla kiplerin anlam yaratmada özellikle etki derecesi yönünden büyük farklar oluşturduğu söylenebilir. Bu sonuçlara bakıldığında göstergebilim alanında "her sözcük bir göstergedir" (Akerson, 2005: 35) ifadesi doğru olmakla beraber sözcüğün içinde bulunduğu kipin de birer gösterge olduğu söylenebilir. Yıldız, göstergebilimde kullanılan kipler konusunu şöyle ifade etmektedir (Yıldız, 2011: 48):

> Göstergebilim kuramının kiplik kavramında da bir eylemin başka bir eylemle biçimlendirilmesi söz konusudur. Bu çift katmanlı eylemlerin oluşması anlamına gelir ve bu eylemler, birer eylemin sonucu anlatı kişisi olan eyleyenlerin de bütün eylemlerine yansıyan bir durumdur. Her bir eyleyen için ayrı ayrı kipsel tutumlar oluşur. Göstergebilimde ele alınan kiplikler, göstergebilimin tüm çözümleme-anlamlandırma aşamalarında olduğu gibi öncelikle özne açısından incelenirler. Öznenin eyleme geçebilmesi için gerekli olan dış koşullar yerine getirildikten sonra ya da getirilmeden önce öznenin bilişsel ve duygusal açıdan eylemine hazır hale gelme durumu, kiplikle ilgili bir durumdur. Öznenin bu aşamada sahip olması beklenen dört temel kiplik vardır: arzu (/istemek/), bilgi (/bilmek/), yetenek (-a bilmek-muktedir olmak), zorunluluk (zorunda olmak). Öznenin eylemini başarılı bir şekilde gerçekleştirip nesnesine ulaşması için bu kipliklere sahip olması beklenir.

2.9. Göstergebilimde Mod

Göstergebilimin birçok kaynağı vardır. "Mod anlam oluşturma için göstergebilimsel bir kaynaktır, hareketli veya durağan resimler, jest, düzen, müzik, yazı ve konuşma modun farklı örnekleridir" (Nordensvärd, 2010: 12). Her bir modun kendine özgü önemi ve iletişimde görevi vardır. Bir kitap, gazete veya ders sayfasında bulunan bir resim veya karikatürün de iletişim değeri olmakla beraber bir görevi de vardır. "Elbette görselin iletişim kodunda eşsiz gerçekliği inkâr edilemez" (Duncum, 2004: 25). Resimlerin iletişimdeki önemi hakkında söylenen ve söyleyeni belli olmayan "Bir resim bin kelime değerindedir." sözü de ilgi çekicidir.

Her mod farklı kaynaklara sahiptir. Örneğin yazma ve konuşma dil bilimsel, kelime anlam, söz dizimsel gibi kaynaklara sahip iken resim modunda büyüklük, renk, şekil, pozisyon vb. kaynakları vardır (Nordensvärd, 2010: 13) Mod konusunda Bezemer ve Kress şöyle düşünmektedir (Bezemer ve Kress, 2008:172):

> Mod, anlam oluşturmak için sosyal ve kültürel olarak biçimlenmiş kaynaktır. Resim, yazı, sayfa düzeni, konuşma, hareketli resim modun örnekleridir, hepsi öğrenme kaynağı olarak kullanılmaktadır. Anlam farklı modlarla ve birden fazla mod ile yapılır. Modlar farklı mod kaynaklarına sahiptir. Örneğin yazının söz dizimsel ve dil bilimsel, kaynakları vardır, grafik kaynakları da punto çeşidi, büyüklük ve noktalama işareti gibi yapıdaki kaynaklardır. Belki yazı diğer kaynakları da kullanabilir, örneğin renk kaynağı. Konuşma ve yazı dil bilgisi, söz dizimi ve sözcükle ilgili durumları paylaşır. Bunun ötesinde konuşma ses, ses frekans değeri, tonlama, ses kalitesi, uzunluk ve sessizliğe sahiptir. Resim çerçeveli alanda (sayfada) elemanların posizyonu, büyüklük, renk, biçim, farklı ikonlar, uzamsal ilişki ve hareketli resimlerin durumu, resmin geçici başarısı, hatlar, döngü ve devinim kaynaklarına sahiptir.

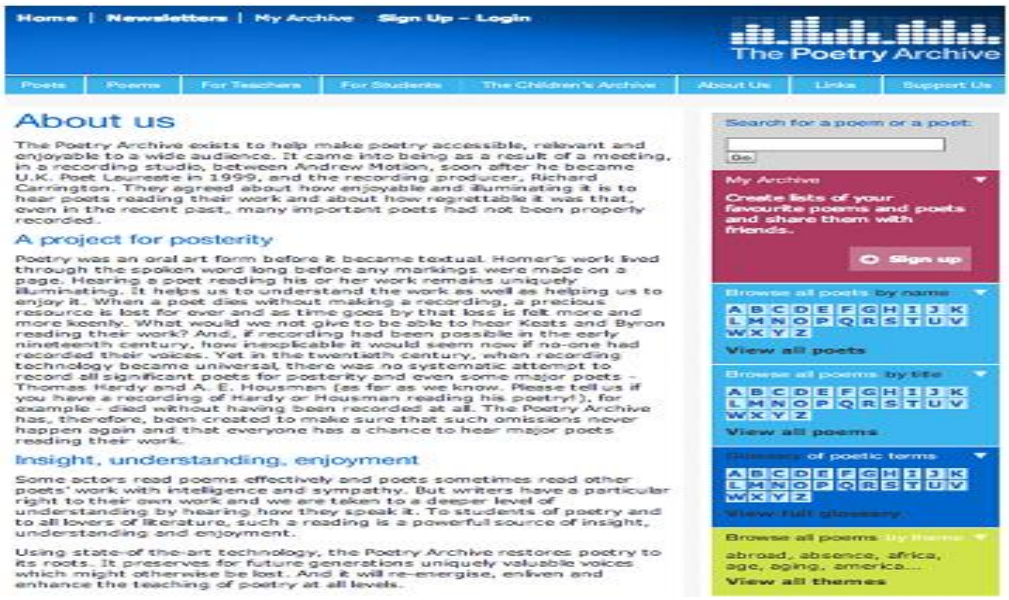
2.10. Çok Kiplilikle İlgili Analizler

Çok kiplikle ilgili yapılan araştırmalarda genel olarak metinler ve diyalogların incelendiği görülmüştür. Ancak daha farklı çalışmalar da vardır. Dijital ortamlarda okunan e-kitapların okuyucular üzerindeki etkisi ve onların düzenlenmesini konu edinen çalışma bunlardan biridir (Meyers, Zaminpaima vd., 2014). Diğer bir çalışma da İnternet ortamında online içerik üzerinde yapılan iki online sayfa analizidir (Domingo, Jarey vd., 2014:6-8).

Şekil 2. 5 ve 2. 6 şiirle ilgili web sitelerinin sayfalarıdır. Bazı web sitelerinin temel özelliklerine her ikisi de sahiptir. Ancak bazı yönleri ile önemli derecede birbirinden ayrılmaktadır. Bu farklılıklar şöyle açıklamıştır (Domingo, Jarey vd.,2014:7):

> Bu her iki ekran sayfası olağan web sayfası özelliklerine sahiptir: menü, gezinme butonları vs. ancak aralarında çarpıcı bir farklılık var. Şekil 2.5.'te gösterilen 'hakkımızda' sayfası en büyük elementi olan geleneksel blok metin türünü gösteriyor: Bu niteliği en azından kısmen "geleneksel sosyal usul" ile bilgisayarın veya mobil teknolojilerin, teknolojik potansiyellerine dokunmadan düzenlenmiştir. Şekil 2. 6'daki Öğrencilerin arşivi sayfası farklı öğelerle düzenlenmeyi gösteriyor ki geleneksel kitap sayfası ile çok az benzerlik gösteriyor ya da hiç benzerlik göstermiyor. Yazma yeri her iki sitede farklıdır. 'Hakkımızda' sayfasının büyük kompozisyon öğesi olan yazılı metni, basmakalıp çizgisel usul ile düzenlenmiştir. Öğrencinin arşivi sayfası geleneksel yazı öğesini göstermiyor, yazı baskın değil çizgisel usul de baskın değildir.

Şekil 2. 6. "Hakkımızda" sayfası

Şekil 2. 7. "Öğrencilerin Arşivi" Sayfası

2.11. Göstergebilimin Kullanıldığı Alanlar

Göstergebilim dil bilim konusunda ortaya çıkan bir bilim dalı olsa da bu bilimin yöntem ve ilkeleri zaman içinde birçok alanda kullanılmıştır. Barthes'in kaleme aldığı Camera Lucida (1982) adlı kitap, fotoğrafın insan üzerinde duygusal, düşünsel, kültürel vb. yönden etki bıraktığını ve fotoğrafın aslında görünenden daha çok anlam ifade ettiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Fransız göstergebilimci Barthes (1973) Mythologies adlı kitabında film, spor ve modern batı toplumunun yemek alışkanlıkları üzerinde göstergebilimsel analizler yapmıştır (Turner, 1990: 13). Tipografi-basım-matbaacılık ile göstergebilim arasındaki ilişki konusunda (Serafini, Clausen vd. 2012) araştırma mevcuttur. Göstergebilim ve kimya arasındaki ilişkiyi araştıran Weininger (1998), göstergebilimsel işaretler, görsellik ve kimya biliminin göstergesini araştırmıştır. Besbes tiyatro alanında göstergebilimi kullanmış, Samuel Beckett'in bütün dramatik çalışmalarını göstergebilimsel bir çalışmayla incelemiştir. (Besbes, 2007). Göstergebilimi psikolojik açıklamalar açısından ele alan Bell (2002), psikolojinin öznellik ve kimlik konularını incelemiştir. Tagg, gösteregebilim-müzik ilişkisini ortaya koymuştur (Tagg, 1999). Rudra

Soden (2009), kadın dergilerinin göstergebilimsel analizini yaparak kitap dışındaki süreli yayınların da bu alanda incelendiğini göstermiştir.

Göstergebilim kaynakları sadece birçok bilim dalı, dil bilim, medya, edebiyat alanında değil ayrıca dinsel kitap analizlerinde de kullanılmaktadır. Bu konuya örnek olarak Hassanein gösterilebilir. Hassanein, Kuran-ı Kerim'de geçen Hz. Yusuf ve kardeşlerinin hikâyesini, yapısal-bilişsel göstergebilimsel analizle incelemiştir (Hassanein, 2013). Başka bir örnek olarak Saryoto gösterilebilir. Saryoto, Harry Potter ve Deathly Hallows romanlarında İslami değerlerin göstergebilimsel analizini yapmıştır (Saryoto:2013).

Göstergebilimsel çözümlemelerin kullanıldığı başka bir alan da yemek ve aşçılığa ait kodların çözümlenmesidir. Stano (2014), yemekle ilgili işaretleri İtalya, kanada ve İsviçre'de yaptığı araştırmalarla yemeklerin göstergebilimsel çözümlemelerini yapmıştır. Hobyane (2012) "Judith" adlı eser üzerinde göstergebilimsel bir inceleme yapmıştır. Eser üzerinde tematik, öyküsel ve mecazi analizler yapılmıştır. Göstergebilimi ekonomi alanına (pazarlama, alış-veriş) uygulayan araştırmacılar vardır. Bunlardan en önemlileri arasında Floch gösterilebilir (Rossolatos, 2014: 55). Onun bu konuda yazdığı "Visual Identities (2000)" ve Semiotics, Markeitng and Communication (2011)" adlı çalışmaları, semiolojinin ekonomi alanındaki uygulamalarını içermektedir. Ayrıca Alfonso, bazı filmlerin İtalya dışında, İtalyanları nasıl temsil ettiğine dair bir doktora tezi yazmıştır (Alfonso, 2012).

2.12. Eğitim ve Öğrenme Alanında Göstergebilim ve Analizler

Göstergebilim farklı işaretlerle (resim, yazı, jest, fotoğraf vs.) ilgilenerek bu işaretlerin anlam yaratmadaki etkisini ortaya koyar. Eğitim de bireyi işaretler aracılığıyla değiştiren bir araçtır. Öğrenme ve öğretme faaliyetleri hep işaretler ve onların tam olarak algılanması yoluyla gerçekleştiğinden dolayı, göstergebilim eğitimle ilişkilendirilebilir. "Göstergebilim eğitimle iki yönde ilişkilendirilir: Bir taraftan öğrenme ve öğretim sembolik süreçlere sahip olduğu için göstergebilimi içermektedir, diğer taraftan öğretim ve

öğrenme süreçlerini çalışmak, iletişim ve işaretlerin oluşum çalışmasının bir parçasıdır (Nöth, 2010:1).

Göstergebilim kendi arasında da bazı belirli bölümlere ayrılmıştır. Genel olarak göstergebilim ve göstergebilimin bir alt dalı olan sosyal göstergebilim ile eğitim-öğrenme arasındaki ilişkiyi inceleyen önemli çalışmalar yapılmıştır. Sosyal göstergebilim, iletişimin farklı modlarındaki çok fonksiyonlu durumu keşfeder (Yumin, 2009:6 9). Sosyal göstergebilim en önemli iki konuyu, iletişimin materyal kaynakları ve onların sosyal olarak düzenlenmiş olan kullanımlarını araştırır. Materyal kaynaklar yüz ifadesi, jestler kısacası sözsüz iletişimdir ve bu iletişim sosyal olarak düzenlenmiştir (Leeuwen, 2005: 93). Görsel iletişim olarak değerlendirilen resimler, fotoğraflar, web siteleri, filmler vb. göstergebilimsel analizlere konu olmuştur. Bu analiz çalışmalarına gösterilebilecek örnekler: Kordjazi,(2012) İki İngilizce öğrenim yazılımını inceleyerek (Tell Me More ve English at Home) cinsiyet konumlandırmasının göstergebilimsel çözümlemesini yapmıştır. Jeff Bezemer ve Gunther Kress, İngiltere'de, 1930'dan 2005'e kadar ders kitaplarında daha iyi bir öğrenme için yapılan düzenlemeleri, göstergebilimsel bir inceleme ile ele almışlardır. (Bzemer ve Kress, 2008). Kiss ve Weninger (2013) EFL (yabancı dil öğrenmeyle ilgili) ders kitaplarının kültürel içeriklerini göstergebilimsel yaklaşımla ele almışlardır. Onlara göre göstergebilimsel yaklaşım, temel analitik görev olarak göstergebilimin bağlamsal kaynaklarının anlam yaratma süreçlerini nasıl biçimlendirdiklerini irdelemektedir (Kiss ve Weninger, 2013:2). Bezemer, çokkipli sosyo-göstergebilimsel yaklaşımın okulda, müzede ve hastanade araştırma-öğrenme üzerindeki etkisini araştırmıştır (2012). Pozzer ve Roth, Lisede kullanılan biyoloji ders kitaplarına dair çalışma yapmıştır (Pozzer ve Roth, 2002:7). Ostler, Geoman vd., matematik dersinde grafikle ilgili hesap makinesi ve ilgili grafik kullanımın öğrencilerin cebir yeteneklerinin geliştirmesi konusunda yine göstergebilimden yararlanmışlardır (Ceen Unumaha, 2014). Alswaikh ve Morgan Filistin'de okutulan matematik kitaplarının göstergebilimsel yöntemle analizini yapmışlardır. (Alswaikh ve Morgan, 2013). Matematik öğreniminde göstergebilimsel perspektifle ilgili bir diğer çalışma Ludlow ve Presmerg'e (Ludlow ve Presmerg, 2006) aittir. Yine matematiğin öğretimi ve öğrenilmesinde göstergebilim fonksiyonlarının kullanılması konusunda Godino ve Batareno'nun (2003) çalışması önemlidir. Eijk ve Roth (2008), biyoloji ders kitaplarında bilimsel simgelerle ilgili bir çalışma yapmıştır. Jamani, bilimsel teorilerin eğitim bağlamında sınıflarda kullanıldığında,

anlam yaratmanın nasıl gerçekleştiğini anlamak amacıyla ilgili bir çalışma yapmıştır (Jamani, 2011). Ayrıca Radford (2013), Stables and Gough (2006), Semetsky (2007) ve Kaufman (2012) konuyla ilgili çalışmalar yapmıştır.

Okullarda öğretim amacıyla hazırlanan ve uygulan bazı yöntem ve teknikler ve etkileri üzerinde bazı göstergebilimsel analizler yapılmıştır. Bu çalışmalara örnek olarak Wright ve Forest'ın (2007) çalışmaları gösterilebilir. Söz konusu çalışmada bilgiyi yapılandırma ve oyun merkezli yöntemlerin öğretimdeki rolü göstergebilimsel bir açıdan incelenmiştir. Öğrencilerin öğrenme alanlarının ve eğitim gördüğü çevrenin, bireyin öğrenme yaşantısına sağladığı katkıyı inceleyen Shapiro (2012), okulun mimari yapısı, öğrencilere sunulan kitap ve eğitim programları, davranışsal mesajlar ve okul yönetimiyle ilgili uygulamaları, göstergebilimsel açıdan incelemiş ve daha etkili ve anlamlı bir öğrenme ortamının göstergebilimsel çözümlemelerle sağlanabileceğini kendi çalışmasında ortaya koymuştur.

2.13. Göstergebilimin Çözümleme Araç ve Modelleri

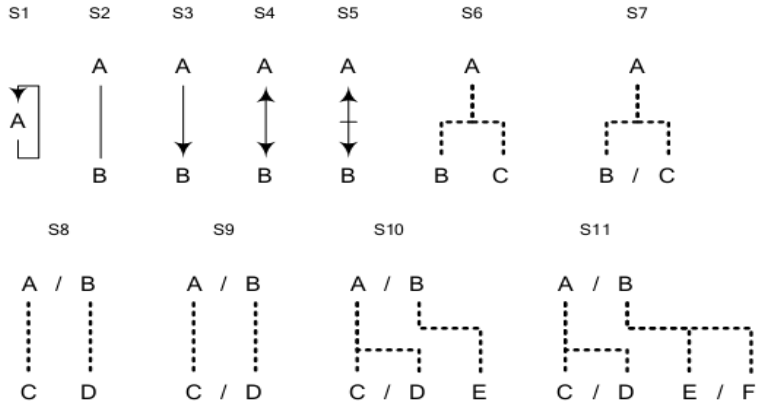
Göstergebilimin çalıştığı alanlar hakkında elde edilen bilgiler göstergebilimin kullanıldığı alanlar bölümünde verilmişti. Göstergebilim alanı çok geniş olduğundan ve araştırmacıların da farklı bilim dallarıyla ilişkileri olduğundan dolayı, bu bilim dalının kullandığı birçok ve farklı göstergebilimsel model ve analiz teknikleri vardır. Bu model ve tekniklerin bazıları hakkında ayrıntılı bilgiler verilecektir. Ancak diğer çözümleme araç ve metotlarının en azından ismini belirtmek yararlı olacaktır:

2.13.1. Yapısal İlişkiler-Homologasyon

Göstergebilimsel çözümlemelerin uygulandığı metin, resim, sembol gibi yapılar birçok faktörün bir araya gelmesiyle oluşur. Analizler yapılırken analiz yapılan nesnelerin yapısal ilişkileri ortaya çıkarılmaya çalışılır. Yapılar gösteren, gösterge ve işaretlerden oluşmuştur (Hébert, 2011: 13). Yapılar arasında ilişkiler olduğuna göre bu ilişkileri

çözümlemek önem arz etmektedir. Yapısal ilişkiler konusunda aşağıdaki şekil, mümkün olan bazı yapıları göstermektedir:

Şekil 2.8. Mümkün Olan Bazı Yapılar (Hébert, 2011: 14).

Homologasyon en az iki zıt element arasındaki ilişkidir. Örnek olarak A/B ve C/D gösterilebilir. A ile B arasında ve C ile D arasında her zaman bir ilişki vardır. Yapısal ilişkilerin çözümlenmesinde aşağıdaki ilişkiler ortaya çıkarılmaya çalışılır (Hébert, 2011):

a) Bir birime/çoklu birime ait ilişkiler

b) Dil bilgisinde dönüşlü/geçişli ilişkiler

c) Yönetimsel olan/olmayan ilişkiler

d) Karşılaştırmalı ilişkiler

e)Dünyevi ve uzamsal ilişkiler

f) Hayali/gerçekçi ilişkiler

2.13.2. Gerçekte olan-Görünen Analiz Aracı

Greimas and Courtés tarafından geliştirilen bu model varolan/görünen (being/seeming) zıtlığına dayanır. Bir metinde yer alan gerçek-sahte dinamikleri tetkik etmek için kullanılabilir. Aşağıdaki faktörler göz önüne alınır (Hébert, 2011: 51):

1- Konuyu değerlendirmek

2-Hedefi değerlendirmek

3- Hedefteki özel nitelikleri değerlendirmek

4-Veridictory durum: gerçek (gerçekte olan-görünen) sahte (gerçekte olmayan-görünmeyen) aldatıcı -illusory (gerçekte olan-görünen) Gizli-secret (gerçekte olan-görünen)

5- Zamanın değerlendirilmesi

6-Bu faktörler arasındaki değişimler

2.13.3. Tansiyon Modeli

Fontanille and Zilberberg tarafından tanıtılan bu modelde, verilen bir değer iki ölçüde ortaya çıkarılabilir. Birincisi yoğunluktur ikincisi ise derecedir. Bu model genelde grafikle gösterilir. Bilgi üzerine uygulanabilir. Bu modelde genel olarak 4 değer vardır (Hébert, 2011: 61):

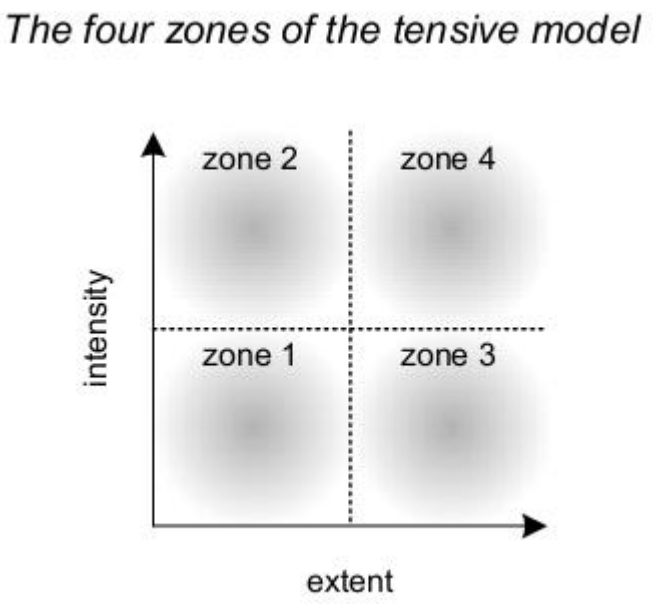
1-Düşük yoğunluk ve düşük derece

2-Yüksek yoğunluk ve düşük derece

3-Düşük yoğunluk ve yüksek derece

4-Yüksek yoğunluk ve yüksek derece

Şekil 2.9. Tensive Modelinin 4 Sahası ((Hébert, 2011:61)

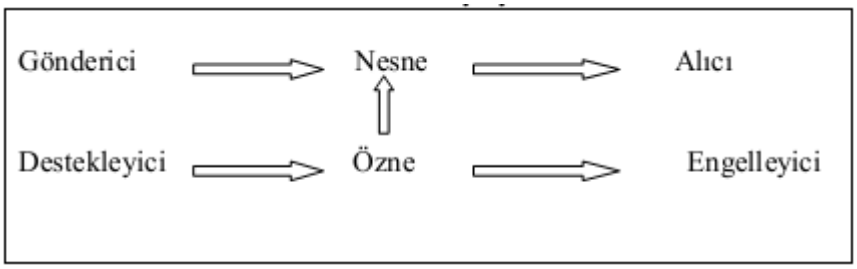

2.13.4. Eyleyenler Modeli

A. J. Greimas tarafından geliştirilen bu modelde, işlem 6 parçaya bölünmüştür: gönderici, alıcı, nesne, engelleyici, özne ve destekleyici. Bu modelde metin genelde kesitlere ayrıldıktan sonra söz konusu başlıklar ölçüt alınarak ayrıntılı inceleme yapılmaktadır. Dağlı, bir metni kesitlere ayırma konusunu şöyle açıklamaktadır (Dağlı, 2012: 16):

> Greimas'ın yöntemine göre çözümlemede ilk iş, metni kendi içinde anlamlı bütün oluşturan, aynı zamanda asıl metnin bütünsellik içerisinde görev üstlenen parçalarına, anlam kavşaklarına (kesitlere) ayırmaktır. Metnin sürecini değiştiren, yönlendiren olay ve kişilerin dikkate alındığı bu işlem yüzey yapıdan derin yapıya doğru yapılan yolculukta ilk basamaktır. Bu açıdan metne bakıldığında metinde üç kesit ve bir açıklama kesitinin varlığı görülür.

Şekil 2. 10. Greimas'ın Eyleyenler Modeli (Yücel, 1999:119, aktaran Altunkaya, 2012:763)

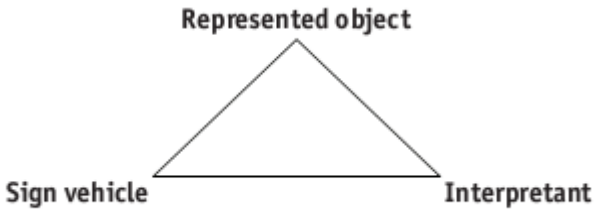
Greimas'ın eyleyenler modeli şemasını şöyle açıklanmaktadır (Bayat, Hamzadayı vd., 2013:356):

> Eyleyenler, bir anlatıda çeşitli biçimlerde bulunan birimler arasındaki bağıntıları ortaya koyar. Buna göre üç eylem ekseni bulunur: iletişim, isteyim ve edim ekseni. Gönderici-nesne-alıcı'nın oluşturduğu eksen iletişim eksenidir. İletişim ekseninde göndericinin işlevi, özneyi alıcıya bir şey iletmesi için harekete geçirmektir. Özne-nesne ekseni isteyim eksenidir. Bu eksende özne çeşitli engelleri aşarak nesneye ulaşmaya çalışır. Destekleyici-özne-engelleyici'nin oluşturduğu eksen ise edim eksenidir. Burada özne isteyim'den edim'e geçer ve nesneye ulaşmak için destekleyiciden bir yardım ya da yeti alır. Ancak engelleyici, özneye güçlükler çıkararak nesneye ulaşmasını engeller

2.13.5. Peirce'in Semiotic Üçgen Modeli

Göstergebilim alanında tanınan bilim adamlarından biri olan Peirce kendi adıyla göstergebilimsel bir analiz oluşturmuştur. Onun göstergebilimsel modelinde 3 element vardır: Birincisi Representamen, ikincisi object, üçüncüsü interpretant (Parmentier, 1994: 25). Representamen kavramı biçim, object-sign-vehicle göndergeyi ve interperant ile de yorumlayıcıyı kastetmektedir.

Şekil 2.11. Pierce'nin Semiotic Modeli (Garey, 2012: 33)

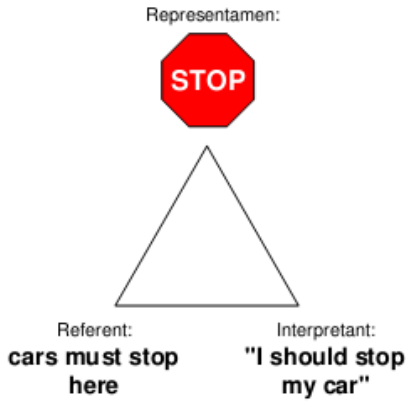

Peirce' ın üçlü modelinde gösterenin güçlülüğüne göre bir öğe diğerlerinden daha güçlü olabilir. Peirce, gösterge konusunda birçok tanım yapmıştır. Akerson'un araştırmasına göre onun 76 gösterge tanımı vardır. Akerson, Peirce'nin gösterge konusunu şöyle açıklamıştır (Akerson, 2005:110):

> Bir kişi gösterge sayılabilecek bir şeyle karşılaşıyor ve bu şeyi gösterge olarak algılıyor. Yani bu şeyin başka bir şeyi temsil ettiğini, onun yerini tuttuğunu algılıyor. Bu kişinin zihnide bir izlenim oluşuyor. İşte bu yeni izlenime Peirce, yeni bir gösterge diyor. Ancak bu yeni gösterge, bireyin zihninde oluşan bir yorum-göstergedir. Birincisinin tıpkısı değil. Belki de birincisinden daha kapsamlı, daha gelişkin. Gene de birey, bu süreç aracılığıyla, ilk göstergenin neyi temsil ettiğini anlar. Temsil edilen nesne, göstergenin kendisinin dışındaki bir şeydir. Bu dış nesneye daha sonraları *gönderge* dendi. Bu nesne ile göstergesi tam olarak örtüşmez, gösterge o nesneyle ilgili, o nesneyi çağrıştıran bir kavramı temsi eder, hatta bunu kısmen yapar.

Peirce, bir gösterge veya işareti incelerken 3 bakış açısıyla değerlendirme yapmıştır. Bu bakış açılarını daha somut bir ifade ile belirtmek için Stop (Dur!) işaretini örnek olarak vermiştir:

Şekil 2.12. Peirce'nin Üçlüsünün Stop İşaretine Uygulanışı (Orgsem, 2015:5)

Bu şekilde gösterilen bilgilere göre stop işareti bir gösterge olarak representamen bölümünde yer almıştır. Burada asıl somut öğe göstergedir. Stop göstergesinin olduğu yer de durma düşüncesi de referent bölümünde yani bir söz veya simge ile ima edilen şeydir. İnterpretant bölümünde ise yorumlayan kişi vardır. Yani stop göstergesini gören kişi, daha önceki tecrübelerine dayanarak bu göstergenin durmak gerektiği mesajını verdiğini anlar.

Bu analiz dışında araştırmalar sonucunda daha çok analiz araç ve tekniklerine ulaşılmıştır. Bu model ve teknikler aşağıda sıralanmıştır (Rossolatos, 2014):

1-Semprini'nin Brand Semiottics Modeli

2-Danesi'nin Brand Semiottics Modeli

3-Groupe'ın Triadic Model of the iconic Sign Modeli

4-Durand'ın Taxonomy of Rhetorical Figures in Printing Advertising Modeli

5-Mic and McQuarrie' nın Taxonomy of Schemes and Tropes Modeli

6-Jakobson'un Communication Theory Modeli

7-Peirce'nın Theory of Communication Modeli

8-Jensen'ın Sociosemiotic/Peircean Theory of Communication Modeli

9-Eco'nun Cod Theory Modeli

10- Greimas'ın Theory of Participatory Communication Modlei

11-Semprini'nin Model of Enunciation Modeli

12-Pasquier'in Model of Communication Modeli

13-Greimas'ın Actantial Modeli

14-Greimas'ın Structualist Semiotic Theory Modeli

15-Rastier'in Connectionist Approach to Textuality Modeli

16-Pierce'nin Triadic Modeli

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel işlemler üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırmalar kategorisinde olan döküman analizi kullanılmıştır. Doküman inceleme, mevcut olan dökümanların incelenmesi ile bilgi toplama olarak tanımlanabilir. Bu araştırmada yazılı materyallerin içeriğinde ne olduğu, içeriğin nasıl kullanıldığı, amacının ne olduğu gibi sorulara cevap aranır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007: 203). Araştırmada, ders kitaplarında değerlerin nasıl verildiği, değerlerin hangi metafor, işaret ve görsellerle ortaya konulduğu incelenmiştir. Bu araştırmada "Ders kitaplarında mevcut olan değerler nelerdir? Değerleri ifade eden görseller nelerden oluşmaktadır? Mesajları ileten işaretler nelerdir? Mesajlar ne ifade etmektedir? "sorularına da cevap aranmıştır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, ortaöğretim kitaplarında mevcut olan 73 değerdir. MEB, ortaokul öğretim programlarında toplam 5 dersin 13 ders kitabında 73 farklı değerin kazandırılmasını planlamıştır. 5 dersin öğretim programları araştırmacı tarafından incelenmiş ve hangi değerin hangi ders programında yer aldığı tespit edilmiştir. MEB'in zorunlu derslerinin öğretim programlarına göre din kültürü ve ahlak bilgisi, (5-8. Sınıflar) öğretim programda 61 değer, müzik (5-8. sınıflar) öğretim programında 3 değer, Sosyal bilgiler (5-8. Sınıflar) öğretim programında 20 değer, vatandaşlık ve demokrasi (8. Sınıf) öğretim programında 19 değer, ayrıca T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde 6 değer bulunmaktadır. Bazı değerler 5 dersin öğretim programında mevcut iken bazı değerler

sadece bir dersin öğretim programında var olmuştur. Araştırmada hangi değerlerin inceleneceği konusunda bir inceleme yapılmış ve bazı değerlerin birden çok dersin öğretim programında var olduğu görülmüştür. Hangi değerlerin inceleneceği konusunda değer frekansları (yani bir değerin birden fazla öğretim programında yer alması) ölçüt alınmıştır. Dolayısıyla araştırmacı, frekans sayısı 4 ve üzeri olan değerleri örneklem olarak incelemeye karar vermiştir (bütün değerlerin frekansları EK 2'de yer almaktadır). Bunun sonucunda frekansı 4 ve üzeri olan değerler belirlenmiştir. Bu araştırmada frekansı 4 ve üzeri olan 5 değer örneklem olarak belirlenmiştir. Örneklem olarak belirlenen değerler, frekansları ile birlikte Tablo 3.2' de yer almaktadır:

Tablo 3.1. Örneklem Olarak Belirlenen Değerlerin Frekansları

Değer No.	**Değer Adı**	**Değer Frekansı**
1	Sorumluluk	5
2	Hoşgörü	4
3	Dayanışma	4
4	Vatanseverlik	4
5	Barış	4

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Charles Sanders Peirce'ın göstergebilimsel çözümlemelerde kullanılan semiotik üçgeni kullanılmıştır. Bu üçgen ve diğer göstergebilimsel araçlardan oluşan ve bu araştırmaya özgü olan ders kitaplarında değer inceleme aracı oluşturulmuştur ve bu araçla ders kitaplarından veriler toplanmıştır.

Bu araştırmada göstergebilimsel çözümleme yöntemi olarak kullanılan "değerlerin göstergebilimsel analiz aracı", göstergebilim, sosyal göstergebilim ve kiplik (modality) kuramından faydalanılarak oluşturulmuştur. Bu analiz aracında değerler hem metinsel hem de görsel olarak incelenmiş ayrıca bu araç, ders kitaplarında değerlerle ilgili istatistiksel bilgilere de ulaşılmasına olanak sağlamıştır. Değer analiz aracı, araştırmanın sınırlarını belirlemiş, incelenecek konuyu standart hale getirmiştir. Şekil 3.4' de "değerlerin göstergebilimsel analiz aracı" özgün şekli ile gösterilmiştir. Bu aracın uygulaması aşağıdaki adımlara göre gerçekleştirilmiştir:

1- İncelenecek değerin öğretim programından seçilmesi

2- Öğretim programı çerçevesinde hazırlanan ders kitabının ders planı bölümünün incelenerek, doğrudan verilecek değerlerin tespit edilmesi

3- Ders kitabı kapak sayfasının değerle ilgili işaretlerinin tespiti

4- Ders kitabında değerin geçtiği sayfa sayısı ve değerin kitaptaki toplam sayısının belirlenmesi

5- Değerlerin ders kitaplarında geçtiği modların (metin türleri) ortaya çıkarılması

6- Değerle ilgili olan resimlerin tespit edilmesi

7- Görsellerde değerlerin, Peirce'nin gösterge üçgen modeline göre incelenmesi

8-Değerle ilgili metaforların tespiti

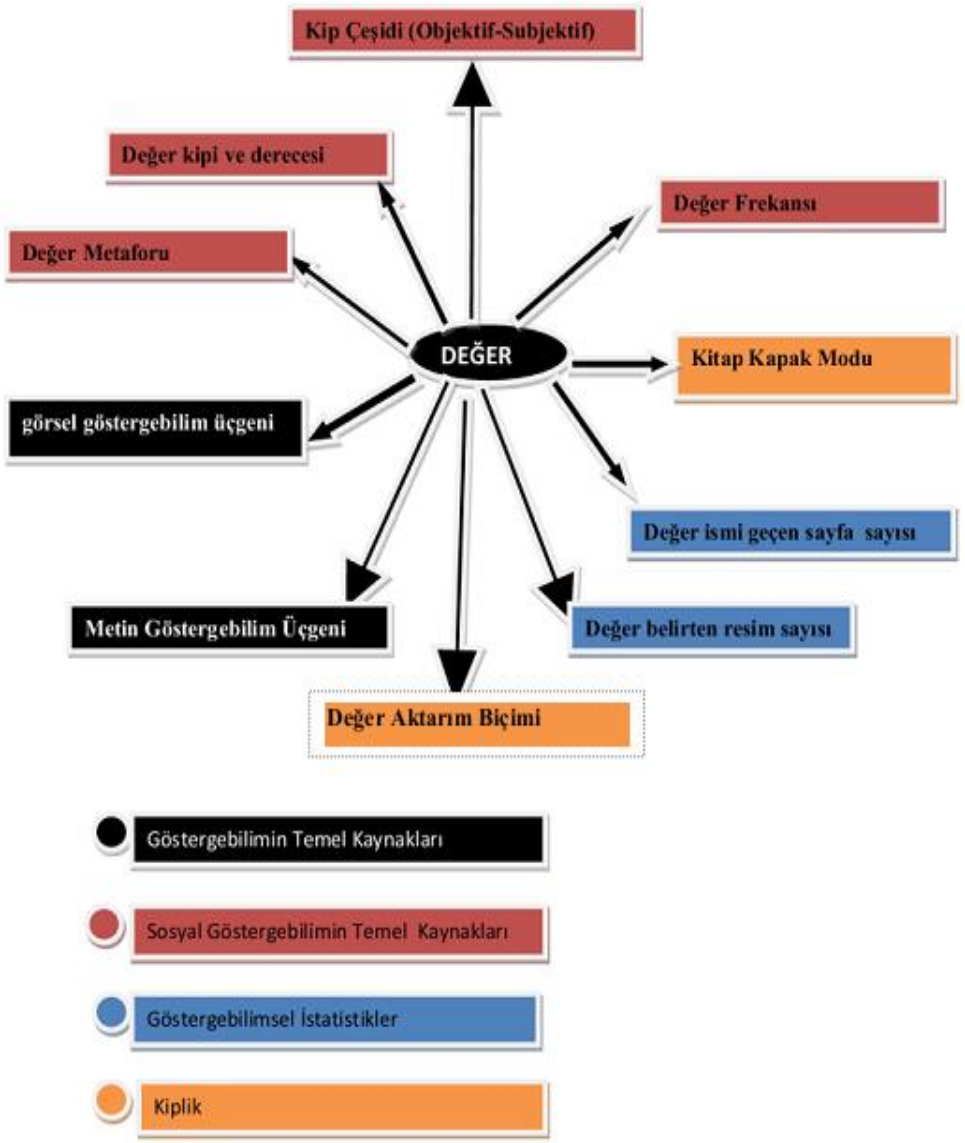
9- Değerlerin kullanıldığı kiplerin ortaya çıkarılması

10-Değer kiplerinin derecelerinin tespiti (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk)

11- Değer frekanslarının tespiti (bazen, çoğu kez, her zaman)

12-Kullanılan kip çeşidinin tespiti (objektif-sübjektif)

Şekil 3.1. Değerlerin Göstergebilimsel Analizinde Kullanılan Araç

3.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumu

Ders kitaplarında elde edilen veriler, "Değerlerin Göstergebilimsel Analiz Aracı" na göre çözümlenmiştir. Ders kitaplarında değer ifade eden görsel ve metinsel ifadelere göstergebilimsel üçgen uygulanmıştır. Göstergebilimsel üçgenin birinci kısmında bulunan

gösteren ve ikinci kısmında bulunan gösterilen bölümünün belirtildiği görsel ve metinsel ifadeler, gösterilen ve gösteren bağlamında yorumlanmıştır. Gösteren veya gösterilenden herhangi birisinin bulunmadığı durumlarda göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır. Ders kitaplarında geçen değer sayıları ve değer ifade eden resimlerin sayıları toplanmış, böylece hangi ders kitabnda hangi değerin daha çok kullanıldığı tespit edilmiştir. Ders kitap kapaklarının, değerlerle ilişkisi ortaya çıkarılmıştır. Değerler konusunda kullanılan metaforlar, kullanılan kip frekansı, kipin derecesi, çeşitleri ve değer aktarım biçimleri din kültürü ve ahlak bilgisi, (5-8. Sınıflar), müzik (5-8. sınıflar), sosyal bilgiler (5-8. Sınıflar), vatandaşlık ve demokrasi eğitimi (8. Sınıf), ayrıca T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarından elde edilen değerler bireysel, toplumsal, dini, ulusal ve uluslararası alanlara göre sınıflandırılmıştır. Değerler, göstergebilimsel inceleme aracına göre analiz edilmiş, sonuçlar tablolaştırılmış, grafik ve çizelgelerle de gösterilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, elde edilen bulgular araştırmanın soruları dikkate alınarak sırasıyla sunulmuştur.

4.1. Ortaokul 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi

Bu ders kitabının sözlük kısmında hoşgörü, başkalarının paylaşılmayan düşünce ve davranışlarına karşı anlayışlı olma, tolerans olarak tanımlanmıştır (Baydar 2014:147).

4.1.1. Ortaokul 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi ders Kitabı Kapağında Hoşgörü Değerinin Analizi

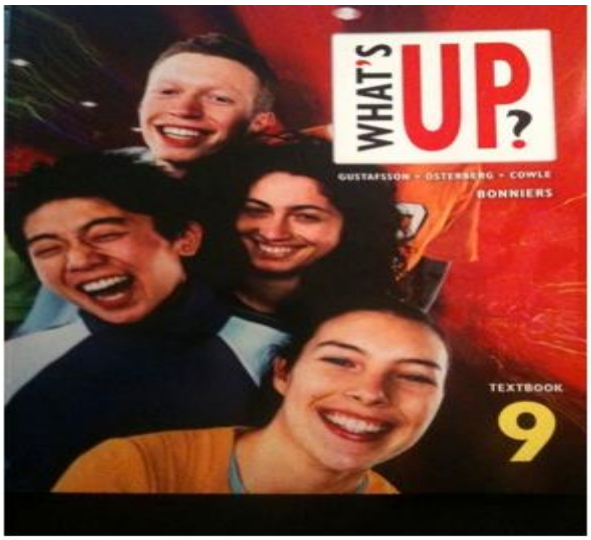
Resim 4.1. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinin Kapak Resmi (Baydar 2014).

Resim 4,1'de görüldüğü gibi kitabın kapak resminde farklı boyut ve renklerde 5 el resmi bulunmaktadır. Bu ellerin havaya kalkmış halde bulunması, bir devlet içinde yaşayan vatandaşın, belirli haklarının olduğunu ve bunları isteme hakkına da sahip olduğunu göstermektedir. Ellerin farklı renklerle boyanmış olmasıyla, toplumda yaşayan

vatandaşların farklılığına da dikkat çekilmiştir. Farklı renkli ellerden her birinin de aynı şekilde havaya kaldırılmış olması, hepsinin eşit derecede olduklarını göstermektedir.

Resim 4.2. What's Up Ders Kitabının Kapağı (Nordensvärd, 2010:23)

Resim 4.3. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Çocuk Haklarıyla İlgili Resim (Baydar, 2014:27).

Resim 4.1'in Göstergebilimsel Analizi		
Gösteren (Represented Object)	Gösterilen (Referent)	Yorumlayıcı (Interpretant)
Yeşil, kahverengi, turuncu, sarı ve kırmızı renklerle boyalı eller	Elini kaldıran 5 ayrı renkle boyanmış el	Her biri farklı özelliklere sahip vatandaşlara karşı hoşgörü ile yaklaşılmalı

4.1.2. Değer ismi geçen sayfa sayısı

Vatandaşlık ve demokrasi 8 ders kitabında hoşgörü değeri sayfa 15, 19, 26, 28, 35, 53 (üç defa), 54, 69, 74, 133 ve 159 olmak üzere toplamda 13 defa kullanılmıştır.

4.1.3.Hoşgörü Değeri Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Vatandaşlık ve demokrasi ders kitabında hoşgörü değeri ile ilgili olan görsel kaynak sayısı, kapak sayfası hariç 4'tür. Sayfa 27'de Nezih Dalyan'ın bir karikatürü (yardımcı görsel materyal), sayfa 52'de bulmaca adlı resim, yine aynı sayfada Mevlana'nın resmi ve son olarak da sayfa 53'te Mardin şehrinden bir görünümü konu alan bir fotoğraf yer almaktadır.

4.1.4. Hoşgörü Değerin Aktarım Biçimi

1-Tablo halinde soru hali-sormaca (sayfa 15), bilgi metni (sayfa 19, 28, 53, 69, 133), yönerge (26, 133).

4.1.5. Vatandaşlık ve Demokrasi Ders Kitabında Değerlerin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

> Sevgi, saygı, yardımseverlik, barış, çalışkanlık, vatanseverlik, dürüstlük, güven, erdem, sorumluluk ve *hoşgörü* insan davranışlarına yön veren değerlerden bazılarıdır. İnsanlar; ahlak ilkelerinin temelinde bulunan bu değerleri doğumdan başlayarak aile, okul ve toplumda eğitim yoluyla öğrenir, benimser ve kişiliklerinin bir parçası hâline getirirler (Baydar, 2014: 28).

Yukarıdaki alıntıda hoşgörü değerinin gösterileni belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Kars, çeşitli etnik grupları ve mezhepleri barındıran zengin, renkli bir kültüre sahiptir. Kars'ın toplumsal yapısı, çeşitli etnik grupların (şehrin yerlileri, Kafkasya ve Doğu Anadolu'da yaşayan bir Türk boyu olan Terekemeler, Kürtler, Azeriler ve Türkmenler) kültürel gelenekleriyle harmanlanmıştır. Bu özelliğiyle de etkileyici bir kent durumundadır. Çok kültürlülük sayesinde yörenin zengin bir folkloru bulunmaktadır. Kentte farklı diller konuşulur, farklı dinsel inançlar ve farklı yaşam biçimleri görülür. Kars'ta Türkmen boylarının, Azerilerin ve Doğu Anadolu yöresi insanlarının örf, âdet gelenek ve görenekleri bütün oluşturur (Baydar 2014: 53).

Kars'ın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kars	Kars'ın toplumsal yapısı, çeşitli etnik grupların (şehrin yerlileri, Kafkasya ve Doğu Anadolu'da yaşayan bir Türk boyu olan Terekemeler, Kürtler, Azeriler ve Türkmenler'in kültürel gelenekleriyle harmanlanması, Kentte farklı dillerin konuşulması, farklı dinsel inançlar ve farklı yaşam biçimlerinin görülmesi	Kars, farklı dil, din, ırk ve yaşam biçimlerinin olmasından dolayı hoşgörüye örnek gösterilen bir şehirdir…

Türkiye Büyük Millet Meclisinde ülkemizin her yöresinden, farklı görüşleri temsil eden siyasi partilere üye milletvekilleri bulunmaktadır. Farklı görüşleri savunan bu insanlar bir arada ülkemizin geleceğiyle ilgili kararlar alabilmektedir (Baydar 2014: 53).

TBMM'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
TBMM	Ülkemizin her yöresinden, farklı görüşleri temsil eden siyasi partilere üye milletvekillerinin oluşu, farklı görüşlerin savunulması	TBMM, ülkemizin her yöresinden farklı görüşleri temsileden milletvekillerinden oluştuğu için hoşgörülü bir kurumdur, hoşgörüyü gösterir

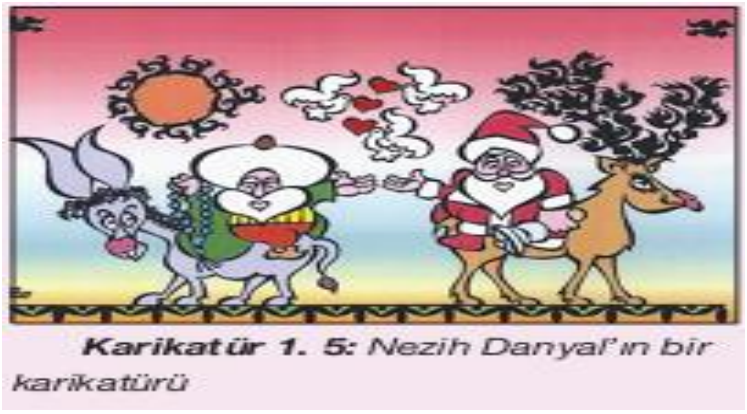
Kültürel farklılıklar, hoşgörüyle geliştirilip zenginleştirilir. Yunus Emre daha 13. yüzyılda bu konuda "Sen seni ne sanırsan diğerine de onu san." diyerek *hoşgörü* ve

empatinin önemini belirtmiştir. Hoşgörü ve uyum farklı dil, din ve görüşten insanların barış içinde, birlikte yaşamalarını mümkün kılmıştır (Baydar 2014: 53).

Yunus Emre'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Yunus Emre	Farklı dil, din ve görüşten insanların barış içinde birlikte yaşamalarını mümkün kılmıştır. Sen seni ne sanırsan diğerine de onu san	Hoşgörülü olmalıyım ki farklı dil, din ve görüşten insanlar barış içinde yaşasınlar. Kendim ve başkası arasında fark gözetmemeliyim (Empati)

4.1.6. Vatandaşlık ve Demokrasi 8 Ders Kitabında Değer Belirten Görsellerin Göstergebilim Üçgeni

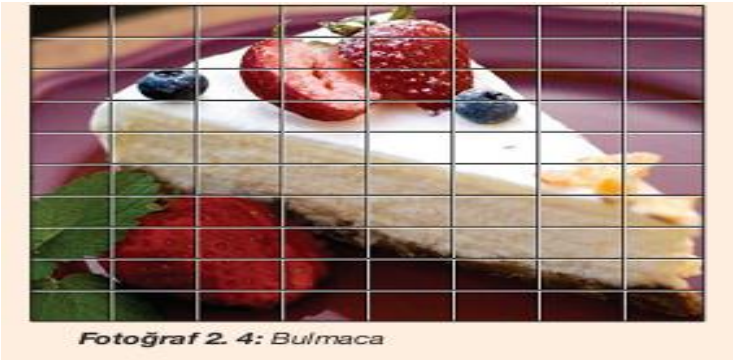
Resim 4. 4. Nezih Danyal'ın Bir Karikatürü (Baydar, 2014: 27)

Karikatür 1. 5: Nezih Danyal'ın bir karikatürü

Nezih Danyal'ın Karikatürünün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Güvercin fırlatan Nasrettin Hoca ve Noel Baba	Tespih-çan, beyaz Sarık-kırmızı şapka, Eşek-geyik, yeşil Cübbe-kırmızı cübbe, kalp sembolü, beyaz güvercin (İslamiyet ve Hristiyanlık)	Hoşgörülü olmalıyım ki farklı dil, din (Müslüman-Hristiyan) ve görüşten insanlar barış içinde yaşasınlar. Ben kendim için ne istersem başkası için de onu istemeliyim

Resim 4. 5. Hoşgörü Belirten Bir Fotoğraf (Baydar 2014: 52)

Fotoğraf 2. 4: Bulmaca

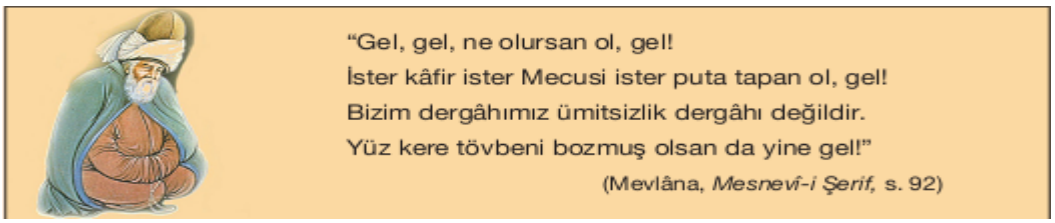
Resim 4. 5'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Dilimlere ayrılmış ama bütünlüğü bozulmamış olan yaş pasta	Yaş pastada, her bir parçanın ahenkli ve uyumlu bir şekilde olması, birbirini dışlamadan veya üzerini örtmeden bulunması	Her bir dilim toplumda farklı olan birey veya farklı grup gibidir. Hepsi toplumun uyumu için geçerlidir. Farklılıklar olmalıdır ki ahenk olsun…

Resim 4.6. Hoşgörü Belirten Bir Fotoğraf (Baydar, 2014: 52).

Resim 4. 6'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Dilimlere ayrılmış ve bütünlüğü bozlulmuş olan yaş pasta	Yaş pastada, her bir parçanın ahenkli ve uyumlu bir şekilde olması, parçaların birbirini dışlamadan veya üzerini örtmeden bulunması	Her bir dilim toplumda farklı olan birey veya farklı grup gibidir. Hepsi toplumun uyumu için geçerlidir. Farklılıklar olmalıdır ki ahenk olsun…

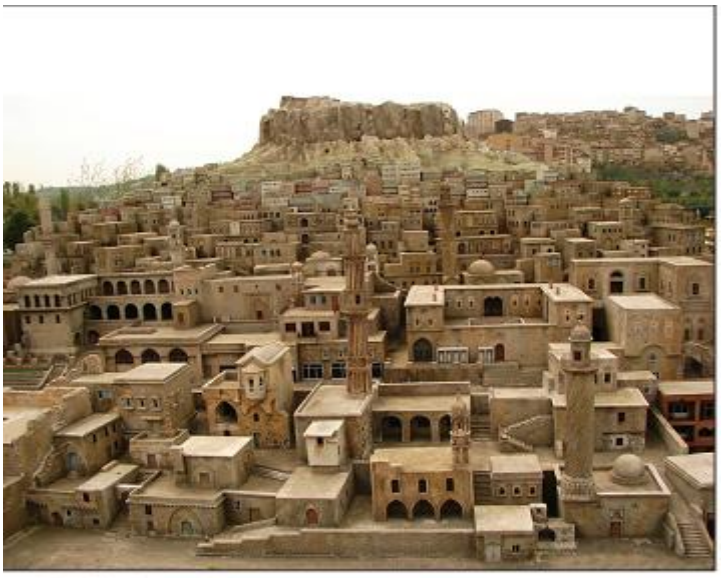
Resim 4. 7. Mevlana'nın Fotoğrafı ve "Gel" Rubaisi (Baydar, 2014: 52)

Resim 4. 7'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mevlana' nın gel, gel, ne olursan ol, gel sözü	Kişi, Mecusi, kâfir, putperest, tövbesini bozan olursa da dergâha (İslam'a davet, arkadaşlık, tanışma, misafirlik, bir olma, beraber yaşama vs.) gelebilir.	İnancım, geçmişim ne kadar farklı olursa olsun yine de dergâha (İslam'a davet, arkadaşlık, tanışma, misafirlik, bir olma, beraber yaşama vs.) gidebilirim…

Türkiye'de *hoşgörü* değerini öğretme konusunda verilebilecek birçok örnek bulunmaktadır. Bu örnekler arasında tarihi en eski olanlardan birisi de Mardin şehridir. "Mardin ve çevresi, coğrafî konumuna bağlı olarak tarih boyunca birçok kavmin, etnik grubun ve dinsel cemaatin yurdu olmuştur" (Özcoşar, 2007:365). Birçok din ve ırkın asırlardır birlikte yaşadığı bu şehir sakin ve huzurlu bir yaşama sahiptir. Dolayısıyla çok kültürlülüğün *hoşgörüyle* karşılandığı Mardin'in bu özelliği, ders kitabına da konu olmuştur.

Resim 4. 8. Vatandaşlık Ve Demokrasi Eğitimi Ders Kitabında Hoşgörünün Anlatıldığı Mardin Resmi (Baydar, 2014: 52).

Fotoğraf 2. 5: Mardin'den bir görünüm

Resim 4. 8'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mardin	Birçok kavmin, etnik grubun ve dinsel cemaatin yurdu olması, aynı mahallede yükselen cami ve kiliseler, çok kültürlülük.	Birçok kavim, etnik grup ve dinsel cemaatin birlikte yaşamış olmasından dolayı Mardin, hoşgörü ifade eden bir şehirdir…

4.1.7. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Kullanılan Cümlelerin Değer Derecesi ve Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk)

a-) *Hoşgörü* ve uyum farklı dil, din ve görüşten insanların barış içinde, birlikte yaşamalarını mümkün *kılmıştır* (Aşan, 2012: 52).

Bu cümlede hoşgörü mümkün olmakla ifade edilmiştir. Dolayısıyla Halliday'in kiplik anlayışına göre mümkün kılmıştır sözü, kip derecesi konusunda düşük kiptir.

b-) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 26. maddesi: Eğitim, insan kişiliğinin tam gelişmesini, insan haklarıyla temel özgürlüklere saygının güçlenmesini amaç olarak almalıdır. Eğitim bütün uluslar, ırklar ve dinî topluluklar arasında anlayış, *hoşgörü ve dostluğu güçlendirmeli* ve Birleşmiş Milletler'in barışın sürdürülmesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir (Aşan, 2012: 52).

Vatandaşlık Ve Demokrasi Eğitimi Ders Kitabının Kullanılan Cümlelerin Değer Kipi Çeşidi:

Meli-Malı	Hoşgörü ve dostluğu güçlendirmeli	Kiplik Türü: Yüksek Objektif Kip

4.1.8. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Kullanılan Değerinin Metaforu

Bu kitapta hoşgörü ile ilgili bir metafor kullanılmıştır. Karikatür 1.5'de Noel Baba, geyiğe ters bindirilerek Nasrettin Hoca'ya benzetilmiştir.

4.1.9. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Bu ders kitabında hoşgörü ile ilgili herhangi bir değer frekansına rastlanılmamıştır.

4.2. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi

Bu kitapta hoşgörü kelimesi 3 defa geçmiştir. Bilgi metni değer modu olarak kullanılmıştır. Herhangi bir kip derecesi ve metafora rastlanılmamıştır. Kitap kapağında hoşgörü değerini ifade eden herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır. Bu kelimenin geçtiği metinden önce de Atatürk'ün Balkan Atlantı'na üye ülkelerin temsilcileriyle birlikte çekilmiş olan fotoğrafı verilmiştir:

Resim 4. 9. Hoşgörü Kelimesinin Kullanıldığı Metinden Önce Verilen Fotoğraf (Bulut, 2014:149)

Atatürk Balkan Antantı'na üye ülkelerin temsilcileriyle birlikte

Resim 4.9.'da ve metinde, hoşgörü kelimesinin göstereni belirtilmediğinden göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

> Türk-Ermeni ilişkileri hakkında; Ermeniler, Türklerin Anadolu'ya girişinden sonra, Türklerden adil, insani, hoşgörülü, bir yönetim gördüler. Selçuklu Türklerinin hâkimiyetine

giren Ermeniler, Bizans'ın baskısından kurtuldular. Osmanlı döneminde ise Ermenilere din ve vicdan hürriyeti en üst düzeyde verildi. Ermeni Patrikliği kuruldu (Bulut, 2014:178).

Türk-Ermeni İlişkilerinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Türk-Ermeni İlişkileri	Ermenilerin Türklerden adil, insani, hoşgörülü, bir yönetim görmesi, Selçuklu Türklerinin hâkimiyetine giren Ermenilerin, Bizans'ın baskısından kurtulması, Osmanlı döneminde ise Ermenilere din ve vicdan hürriyetinin en üst düzeyde verilmesi	Ermenilerin Türklerden adil, insani, hoşgörülü, bir yönetim görmesi, Selçuklu Türklerinin hâkimiyetine giren Ermenilerin, Bizans'ın baskısından kurtulması, Osmanlı Dönemi'nde ise Ermenilere din ve vicdan hürriyetinin en üst düzeyde verilmesinden dolayı Türkler Ermenilere hoşgörü ile yaklaşmıştır

4.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin İncelenmesi

İlköğretim sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabında hoşgörü değeri, 8. ünitede "Benzerliklerimiz ve Farklılıklarımız" konusunda dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan bazı çocukların özellikleri ve ilgi alanları verilmiştir. Öğrencilerden çocuklarla ilgili olarak benzerlik ve farklılıklarının neler olduğu sorusu yöneltilmiştir. Sonuç olarak hoşgörüyü belirten bir gösterge veya gösteren kullanılmamıştır.

4.4. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin İncelenmesi

İlköğretim sosyal bilgiler 6. sınıf ders kitabında hoşgörü değerini ifade eden herhangi bir gösteren veya belirtiye rastlanılmamıştır.

4.5. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi

Bu kitapta hoşgörü değeri 13 defa kullanılmıştır. Değer modu olarak bilgi metni ve fotoğraf kullanılmıştır. İlköğretim sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabı kapağında hoşgörü

değeri ile ilgili herhangi bir belirti yer almamaktadır. Hoşgörü değeri ile ilgili 4 fotoğraf kullanılmıştır.

> …Günümüzde kişilerin birbirlerine göstermekte güçlük çektiği *hoşgörüyü* Osmanlılar, yüzyıllarca farklı kültürlere ve uluslara göstermişlerdi. Osmanlı Devleti'nin sınırlarının ulaştığı her yerde bu *hoşgörü* ve birlikte yaşam ile ilgili birçok kanıt varlığını hâlâ devam ettirmektedir… (Öntemel, 2014: 60).

Yukarıdaki metinde, hoşgörü kelimesinin gösterileni belirtilmediğinden göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Resim 4. 10. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörüyü Belirten Resim (Öntemel, 2014: 60)

Aynı semtte bulunan ve koruma altına alınan Roma Dönemine ait Augustus (Agustus) Tapınağı

1427'de Osmanlı Sultanı II. Murat tarafından Ankara, Ulus'ta yaptırılan Hacı Bayram Camisi

Resim 4. 10'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Agustus Tapınağı Ve Hacı Bayram Camii	Osmanlı Devleti döneminde farklı dinlerin bir arada yaşaması, aynı semtte tapınak ve caminin bulunması	Osmanlılar döneminde tapınak ve caminin aynı semtte bulunmasından dolayı devlet farklı dinlere hoşgörü ile yaklaşmıştır.

Resim 4. 11. Hoşgörü Konusunda Verilen Fatih Sultan Mehmet'in Resmi (Öntemel, 2014: 60)

Hoşgörünün Adresi Osmanlı

Ben ki Sultan Mehmet Han'ım. Üst ve alt tabakada bulunan bütün halk tarafından şu şekilde bilinsin ki bu fermanı taşıyan Bosna rahiplerine lütufta bulunup şu hususları buyurdum: Söz konusu rahiplere ve kiliselerine hiç kimse tarafından engel olunmayıp rahatsızlık verilmeyecektir. Bunlardan gerek ihtiyatsızca memleketimde duranlara ve gerekse kaçanlara, ferman olsun ki memleketimize gelip korkusuzca sakin olsunlar ve kiliselerinde yerleşsinler; ne ben ne vezirlerim ne de halkım tarafından hiç kimse bunlara herhangi bir şekilde karışıp incitmeyecektir. Kendilerine, canlarına, mallarına, kiliselerine ve dışarıdan memleketimize getirecekleri kimselere, yeri ve göğü yaratan Allah hakkı için Peygamberimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.) hakkı için, yedi mushaf hakkı için, yüz yirmi dört bin peygamber hakkı için ve kullandığım kılıç için en ağır yemin ile yemin ederim ki yukarıda belirtilen hususlara söz konusu rahipler, benim hizmetime ve benim emrime itaatkâr oldukları sürece hiç kimse tarafından muhalefet edilmeyecektir." Bu ferman suretinde de görüldüğü gibi azınlıklar, tam bir hürriyet ortamı içinde hayatlarını sürdürmüşlerdir (Bosna Ruhbanlarına Fatih Sultan Mehmet Han'ın verdiği ahitname Halil İnalcık, Günsel Renda, Osmanlı Uygarlığı, C 1, s. 120). (Öntemel, 2014: 60).

Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet'in Fermanı'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmet'in fermanı	Rahiplere ve kiliselere engel olunmaması, Hristiyanlara, canlarına, mallarına, kiliselerine ve dışarıdan memleketimize getirecekleri kimselere dokunulmaması, onlara güvence verilmesi	Hristiyanlara, rahiplerine, kiliselerine ve dışarıdan getirdikleri kimselere dokunmayan, onları koruyan Fatih Sultan Mehmet bu davranışlarıyla hoşgörülü bir yönetim sergilemiştir

Resim 4.12. Hoşgörü Konusunun İşlendiği Sayfada Kullanılan Resim (Öntemel, 2014: 62)

Osmanlılarda her millet kendi kıyafetini giyerdi.

Resim 4.12'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Yerel kıyafetli 3 Kişi	Osmanlı Dönemi'nde insanların kendi yerel, özgün kıyafetlerini giyebilmeleri	Osmanlı döneminde herkes kendi yerel-özgün kıyafetini giyebildiğinden dolayı hoşgörülü bir devlet idi…

Tablo 4.1. Fatih Sultan Mehmet'in Hoşgörü Konusundaki Tutumu

Osman Gazi ve Orhan Gazi	Rumların hükümdara itimat etmeleri
Fatih Sultan Mehmet	Patriğe baskı kurulmamasını istemesi
II. Murat	Rum vezirin hoşgörü konusunda gönderdiği mektup

Hoşgörü sahibi olanlar çoğu zaman karşısındakinin kalbini kazanırlar (Öntemel, 2014: 83).

Vatandaşların görevleri konusunda: *Hoşgörü* ve diyalog bilinci olmalıdır (Öntemel, 2014: 141).

Yukarıdaki alıntıların daha önce göstergebilimsel üçgeni verildiğinden burada tekrar göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

4.6. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi

Bu kitabın kapağında hoşgörü değerini ifade eden herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.6.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Bu ders kitabında hoşgörü değeri sayfa 13, 56, 57, 80, 85, 98, ve 131. (2 defa) sayfalarda kelime olarak toplamda 8 defa kullanılmıştır.

4.6.3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değeri belirten Görsel Kaynak Sayısı

Bu ders kitabında hoşgörü değeri ile ilgili olan görsel kaynak sayısı 3'tür. Sayfa 57'de yer alan bu fotoğraflardan birincisi camiyi, ikincisi kilise ve üçüncüsü de sinagogu göstermektedir.

4.6.4. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Aktarım Biçimi

Bu kitapta hoşgörü değeri bilgi metni ve fotoğraf olmak üzere iki mod ile verilmiştir.

4.6.5. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

> Allah'a inanmak iman esaslarının birincisidir. Allah'a inanan kişi, kendisini sürekli görüp gözeten bir yüce yaratıcının bulunduğunu bilir. Yaptıklarından sorumlu olduğunun ve bir gün hesap vereceğinin farkındadır. Bu düşünce onu, kötü işlerden uzaklaştırır. Kimsenin kalbini kırmaz. Herkese sevgi ile yaklaşır. Başkalarına zarar vermekten kaçınır. Kendisi için istediğini, başkası için de ister. Dürüstlükten ayrılmaz. *Hoşgörülü,* merhametli ve cömert olur. Sorumluluklarını bilir, ona göre davranır. Herkes onu sever. Bu sevgi ona huzur ve mutluluk verir. Allah inancı insanın sıkıntılarını azaltır. Karşılaştığı zorluklara dayanma gücü

verir. İnanan kişi Allah'ın kendisine yardım edeceğini bilir. Ümitsizliğe düşmekten kurtulur (Karahan, 2014: 13).

Allah'a İnanan Kişinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Allah'a inanan kişi	Kötü işlerden uzak olmak. Kimsenin kalbinin kırmamak. Herkese sevgi ile yaklaşmak. Başkalarına zarar vermekten kaçınmak. Kendisi için istediğini, başkası için de istemek. Dürüstlükten ayrılmamak...	Allaha inandığım için kötü işlerden uzak olmalıyım. Kimsenin kalbini kırmamalıyım. Herkese sevgi ile yaklaşmalıyım. Başkalarına zarar vermekten kaçınmalıyım. Kendisi için istediğini, başkası için de istemeliyim. Dürüstlükten ayrılmamalıyım. Böylece hoşgörülü olabilirim…

Bilinçli ibadet eden kişi davranışlarını da güzelleştirir. Güven, sorumluluk, sevgi, saygı, dayanışma, kardeşlik, sabır ve doğruluk gibi değerler kazanır. Çevresine *hoşgörülü* davranır (Karahan, 2014: 56).

Yukarıdaki alıntıda hoşgörü değerinin gösterileni belirtilmediğinden göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

> Din, vicdan ve ibadet hürriyetinin olduğu bir ülkede vatandaşlar başkalarının hak ve özgürlüklerine saygılı olurlar. Hiç kimse başkalarının inanç ve düşüncesine karışmaz. Herkes düşüncelerini özgürce dile getirir, ibadetlerini serbestçe yapar. Tüm bu hak ve özgürlükler, kişilerin kendilerini rahat ve huzurlu hissetmelerini sağlar. Kişiler birbirlerine karşı *hoşgörülü* ve saygılı olurlar (Karahan, 2014: 57).

Din, Vicdan ve İbadet Hürriyetinin Olduğu Bir Ülkenin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Din, vicdan ve ibadet hürriyetinin olduğu bir ülke	Vatandaşların başkalarının hak ve özgürlüklerine saygılı olması. Hiç kimsenin başkalarının inanç ve düşüncesine karışmaması. Herkesin düşüncelerini özgürce dile getirmesi, ibadetlerini serbestçe yapması	Ülkemde din, vicdan ve ibadet hürriyeti olduğu için hak ve özgürlüklere saygılı olmalıyım, herkesin düşüncesini söylemesine izin vermeliyim ve hiç kimsenin ibadetini yapmasına engel olmamalıyım, böylece hoşgörülü olurum

> …Kur'an'da insandan yararlı olan şeyleri yapması, zararlı olanlardan uzaklaşması istenir. Onda, insana ve topluma zararlı olabilecek hiçbir şey önerilmez. Buna karşılık, insanlar arasındaki ilişkilerde doğruluk, adalet, *hoşgörü*, sevgi ve saygı gibi erdemler öğütlenir… ((Karahan, 2014: 80)

İnsanlarla ilişkilerimizde dürüst, iyi niyetli, ölçülü ve *hoşgörülü* olmamız öğütlenir. (Karahan, 2014: 85)

> Türk milleti dayanışmaya önem vermiştir. Çünkü dayanışmanın özünde iyiliği sevme ve kötülükten kaçınma yer alır. Dayanışmaya önem veren toplumlarda bireyler birbirlerini sever ve sayarlar. Birbirlerinin inanç ve düşüncelerine *hoşgörülü* olurlar… (Karahan, 2014: 98).

Yukarıdaki alıntılarda hoşgörü değerinin gösterileni belirtilmediğinden göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Yurtta barış, yurttaşların birbirlerini sevmeleri, birbirlerinin haklarına, farklılıklarına saygı göstermeleri ve *hoşgörülü* olmalarıyla gerçekleşir…

131. sayfada (Karahan, 2014) hoşgörü değeri Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış." ilkesiyle verilmeye çalışılmıştır. Bu durumun göstergebilimsel üçgeni aşağıdaki gibidir:

Atatürk'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk	Yurtta barış dünyada barış	Atatürk'ün istediği dünyada ve yurtta barışın gerçekleşmesi için insanları sevmeliyim ve insanların haklarına ve onların farklılıklarına karşı hoşgörülü olmalıyım

4.6.6. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Değer Belirten Görsellerin Göstergebilim Üçgeni

Resim 4.13. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Konusunda Verilen Resim (Karahan, 2014: 57)

Ankara Kocatepe Camisi | *Mersin Ortodoks Kilisesi* | *İstanbul Zülfaris Sinegogu*

Din ve vicdan özgürlüğünün, laikliğin olduğu ortamlarda gerçekleştiği vurgulanmıştır (Karahan, 2014: 57).

Resim 4.13.'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cami, Kilise, Sinagog	Din ve vicdan özgürlüğü ve laiklik olan yerde kişiler birbirine karşı hoşgörülü olur	Laik olan, din ve vicdan özgürlüğünün olduğu ülkemde hoşgörülü olmalıyım

4.6.7. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değer Derecesi ve Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk)

Din kültürü ve ahlak bilgisi 5. sınıf ders kitabında hoşgörü değer derecesi ve değer kipi kullanılmamıştır.

4.6.8. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Metaforu

Din kültürü ve ahlak bilgisi 5. sınıf ders kitabında hoşgörü Değerinin Metaforu kullanılmamıştır.

4.6. 9. Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Din kültürü ve ahlak bilgisi 5. sınıf ders kitabında hoşgörü değer frekansına rastlanılmamıştır.

4.7. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6 Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi

Bu ders kitabında hoşgörü değerini belirten herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.8. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi

Bu ders kitabında hoşgörü değeri toplamda 7 defa kullanılmıştır. Değerlerin kullanıldığı metin türü bilgi metni ve 3 fotoğraftır. Bu ders kitabının kapağında hoşgörü değeriyle ilgili herhangi bir belirtiye yer verilmemiştir. Ayrıca bu değerle ilgili metafor da kullanılmamıştır.

…Oruç tutan kişi her şeyden önce ibadet ettiğinin bilincinde olmalıdır. Güler yüzlü, anlayışlı ve *hoşgörülü* olmaya önem vermelidir (Kabakçı, 2014: 36).

Oruç Tutan Kişi'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Oruç tutan kişi	Oruç tutan kişi ibadet ettiğinin bilincinde olmalı, hoşgörülü olmaya önem vermelidir	Oruç tutmak ibadettir ve oruçlu insanlar hoşgörülü olmaya önem verdiği için hoşgörülü olmalıyım

"Mevlevilikte, İslam'ın sevgi ve hoşgörüyü ön plana çıkaran yorumuna önem verilir (Kabakçı, 2014: 38)."

Mevleviliğin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mevlevilik	Mevlevilik hoşgörüyü ön plana çıkarır	Mevlevilikte hoşgörü önemli olduğu için ben de hoşgörüye önem vermeliyim

Resim 4.14. Hoşgörüyü Belirten Resim (Kabakçı, 2014: 68)

Sema yapan Mevleviler

Resim 4.14'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Sema Yapan Mevleviler	Sema yapan Mevleviler, Mevlana Türbesi	Mevlana hoşgörüyü ön plana çıkardığı için ben de hoşgörülü olmalıyım

Resim 4.15. Hoşgörüyü belirten resim (Kabakçı, 2014: 69)

Hacı Bektaş Veli Türbesi / Nevşehir

Resim 4.15'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Hacı Bektaş Veli Türbesi	Hacı Bektaş Veli Türbesi ve etrafında çiçekler	Hacı Bektaş Veli önemli bir âlimdir. O, hoşgörüyü ön plana çıkarmıştır. Öyleyse ben de hoşgörülü olmalıyım

Resim 4.16. Hoşgörü İle İlgili Bir Resim (Kabakçı, 2014: 96)

Farklı ırklara ve inançlara hoşgörülü olmak gerekir.

Resim 4.16'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Zenci bir Müslüman ile tokalaşan Mehmet Görmez	Mehmet Görmez (Diyanet İşleri Başkanı) ve siyah renkli bir kişinin güler yüzle selamlaşması	Rengi farklı olan kişilere karşı güler yüzlü, hoşgörülü olmalıyım

...Başkalarıyla ilişki içerisinde olduğumuz ortamlarda en çok dikkat etmemiz gereken konulardan birisi de *hoşgörü* ve bağışlamadır (Kabakçı, 2014: 98).

> *Hoşgörülü* ve affedici olmak hem dini hem de ahlaki bir ilkedir. Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de bizleri hoşgörülü olmaya teşvik eden ayetler bulunur. Örneğin, bunlardan birinde, "O takva sahipleri ki bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışlarda bulunanları sever." buyrulur. Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) de bir hadisinde şöyle buyurmuştur: Gerçek pehlivan güreşte rakibini yenen değil, öfkelendiği zaman öfkesini yenendir." (Kabakçı, 2014: 95).

…Son derece merhametli, bağışlayıcı ve *hoşgörülü* bir insan olan Hz. Peygamber, Mekkelileri toplayıp herkesin serbest olduğunu, kendilerine zarar verilmeyeceğini açıkladı (Kabakçı, 2014: 96).

…Merhametli, bağışlayıcı ve *hoşgörülü* olmaya özen gösterelim (Kabakçı, 2014: 96).

4.8.1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı

Vermeli	Hoşgörülü olmaya önem vermeli	Kiplik Derecesi: yüksek kip
Göstermeli	Hoşgörüye özen göstermeli	Kiplik Derecesi: yüksek kip
----	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
----	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.9. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Analizi

4.9.1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Hoşgörü Değerinin Analizi

Bu ders kitabının kapağında hoşgörüyü ifade eden herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.9.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değer ismi geçen sayfa sayısı

Bu ders kitabında hoşgörü değeri sayfa 42, 46 (iki defa), 51 (üç defa), 52 (iki defa) 53 (dört defa), 60 (iki defa), 70 (üç defa), 75 (iki defa), 107 (iki defa), 108 (yedi defa), 109 (beş defa) olmak üzere toplamda 33 defa kullanılmıştır.

4.9.3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Belirten Görsel kaynak Sayısı

Bu kitapta hoşgörü değeriyle ilgili iki fotoğraf tespit edilmiştir.

4.9.4. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Aktarım Biçimi

Bu kitapta hoşgörü değeri aktarılırken bilgi metni (sayfa 42, 51, 52,) fotoğraf (sayfa 42) Şema (sayfa 70) olmak üzere toplamda 3 mod kullanılmıştır.

4.9.5. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Hoşgörü Değerinin Metinsel Üçgen Analizi

> Hac ibadeti, farklı kültür ve geleneklere sahip insanlar arasında *hoşgörü* ortamı oluşturur. Hac yapılırken ırk, renk, dil, makam ve mevki farkı olmaksızın herkes aynı giysiler içinde olur. İnsan her türlü farklılığın önemsiz olduğunu fark eder (Turan, 2014: 42).

Yukarıdaki alıntıda hoşgörü değerini gösteren Hac'ın göstergebilimsel üçgeni yapıldığından burada uygulanmamıştır.

> Peygamberimiz insanlara karşı her zaman merhametli, *hoşgörülü* ve affedici davranırdı. O; "Ben ancak insanlığa rahmet olarak gönderildim." sözüyle insanlığa rahmet olarak gönderildiğini vurgulamıştır. Kur'an'da; "And olsun size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün,

müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir." buyrularak peygamberimizin engin merhamet ve *hoşgörüsüne* dikkat çekilmiştir (Turan, 2014: 51).Hz. Muhammed hem çok merhametli hem de son derece hoşgörülü ve affediciydi. Hz. Peygamber, kötülüğe kötülükle karşılık vermezdi; insanları affeder, bağışlar ve *hoş görürdü*. Hiç kimseye beddua etmez, herkesin iyiliğini isterdi. "Ben beddua etmek için gönderilmedim. Ben yalnız rahmet için gönderildim." diyerek bu konudaki yaklaşımını açıkça ifade etmiştir. Peygamberimiz, kendisine ve Müslümanlara Mekke'de yaşama hakkı tanımayan, onları doğdukları şehirden hicret etmek zorunda bırakan müşrikleri, Mekke'nin fethinden sonra affetmiştir. Bu durum, onun engin *hoşgörüsünün* ve affediciliğinin güzel bir örneğidir (Turan, 2014: 53).

Peygamberimizin merhametli ve *hoşgörülü* oluşu İslam'ın daha hızlı ve kolay yayılmasına büyük katkı sağlamıştır. Bu durum Kur'an'da şöyle ifade edilmiştir:"O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen, kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi..." Hz. Muhammed, insanlara merhametli ve hoşgörülü olmayı tavsiye etmiştir. O bir hadisinde şöyle buyurmaktadır: "Hoşgörülü ol ki hoş görülesin." şeklindeki hadisini kendimize ilke edinelim (Turan, 2014: 53).

Hz. Muhammed'in Kişiliğinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Hz. Muhammed	Mümine karşı şefkatli ve merhametli oluşu, kötülüğe kötülükle karşılık vermemesi, affedici, bağışlayıcı olması, beddua etmemesi, hoşgörülü ol ki hoş görülesin sözü.	Hz. Muhammed şefkatli, merhametli, affedici, bağışlayıcı olduğundan ve beddua etmemesinden ve benden hoşgörülü olmamı istemesinden dolayı hoşgörülü olmalıyım

Taassubun bireysel ve toplumsal zararları vardır. Taassup, insanın ön yargılı olmasına neden olur. Kişiyi araştırma yapmaktan ve kendini geliştirmekten alıkoyar. Bağnaz insanlar başkalarının düşünce ve inançlarına saygı göstermez, onlara hayat hakkı tanımazlar. Bağnazlık, insanlararası ilişkilerde sevgi ve *hoşgörüyü* engeller (Turan, 2014: 70). Irkı, dili, rengi, siyasi anlayışı ve dünya görüşü ne olursa olsun, insanlar arası ilişkilerde sevgi ve *hoşgörüyü* ön planda tutmak tüm bağnazlıkları ortadan kaldırır ve insanları birbiriyle kaynaştırır (Turan, 2014: 70).

Taassubun Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Taassub	İnsanın ön yargılı olmasına neden olması, kişiyi araştırma yapmaktan ve kendini geliştirmekten alıkoyması başkalarının düşünce ve inançlarına saygı göstermeyi engelleyip onlara hayat hakkı tanımaması, hoşgörüyü engellemesi.	İnsanın ön yargılı olmasına neden olması, kişiyi araştırma yapmaktan ve kendini geliştirmekten alıkoyması başkalarının düşünce ve inançlarına saygı göstermeyi engelleyip onlara hayat hakkı tanımamasından ve hoşgörüyü engellediğinden dolayı taassublu olmamalıyım…

Farklı inanç sahiplerinin bir arada hoşgörü içinde birlikte yaşaması toplumsal barış açısından önemlidir. İslamiyet, dinî farklı inançlara mensup kişilerin haklarını koruyan bir dindir. İslam, insanların dinî inanç ve yaşayışlarına hoşgörüyle yaklaşılmasını esas alır. İslam'da kişinin bir dine inanıp inanmama kendi isteğine bırakılmıştır. Bu konuda kimseye baskı ve zorlama yapılmaz. Yüce Allah Kur'an'dan şöyle buyurur: "Dinde hiçbir zorlama yoktur..." (Turan, 2014: 108).

Tarih boyunca Müslümanların yönetimi altında yaşayan farklı din mensupları, dinlerini serbestçe yaşamışlardır. Müslümanlar birlikte yaşadıkları insanların dinlerine, inanç, örf ve âdetlerine daima saygılı ve hoşgörülü olmuştur. Hz. Peygamber, insanlara İslam dinini iyilik ve güzellikle anlatmış, kimseye İslam'ı kabul etmesi için herhangi bir baskı ve zorlamada bulunmamıştır. Hz. Peygamber döneminde Medine'de Müslümanlar, Yahudiler ve Hristiyanlar birlikte barış ve hoşgörü içinde yaşamışlardır (Turan, 2014: 108).

Her insan, kendi benimsediği inancın en doğru olduğuna inanır. Bu durum farklı din mensuplarının birbirlerinin inanç ve ibadetlerine saygı göstererek barış ve hoşgörü içinde birlikte yaşamasına engel değildir (Turan, 2014: 108).

İslam ve Müslümanlar'ın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İslam ve Müslümanlar	İslamiyet'in dinî farklı inançlara mensup kişilerin haklarını koruyan bir din olması. İslamın, insanların dinî inanç ve yaşayışlarına hoşgörüyle yaklaşması. İslam'da kişinin bir dine inanıp inanmamayı kendi isteğine bırakılması, 'Allah'ın dinde zorlama yoktur' sözü	İslam dininin farklı inançları koruması, yaşayış ve inançlara hoşgörüyle yaklaşması, din özgürlüğünden dolayı ben de hoşgörülü olmalıyım…

Anadolu'da yüzyıllar boyunca Müslüman, Yahudi ve Hristiyan gibi birçok farklı inanç mensubu barış ve hoşgörü içinde bir arada yaşamıştır. Onlara din ve inançlarından dolayı herhangi bir baskı uygulanmamıştır. Atatürk, Türk milletinin bu niteliğini şu sözüyle dile getirmiştir: "Hiçbir millet, milletimizden çok yabancı unsurların inanış ve ibadetlerine saygı göstermemiştir. Hatta denilebilir ki diğer din sahiplerinin dinine ve milletine saygılı olan tek millet bizim milletimizdir… İstanbul'un fethinden beri Müslüman olmayanların sahip kılındıkları bu geniş imtiyazlar milletimizin dinen ve siyaseten dünyanın en hoşgörülü ve iyiliksever milleti olduğunu kanıtlayan en açık delildir" (Turan, 2014: 108).

Anadolu'nun Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Anadolu	Yüzyıllar boyunca Müslüman, Yahudi ve Hristiyan gibi birçok farklı inanç mensubu barış ve hoşgörü içinde bir arada yaşaması. Onlara din ve inançlarından dolayı herhangi bir baskı uygulanmaması	Anadolu'da yüzyıllarca farklı din mensubu insanların birlikte yaşaması, milletimizin diğer din mensuplarına karşı saygılı olmasından dolayı Anadolu ve milletimiz hoşgörülüdür, bu nedenle ben de hoşgörülü olmalıyım.

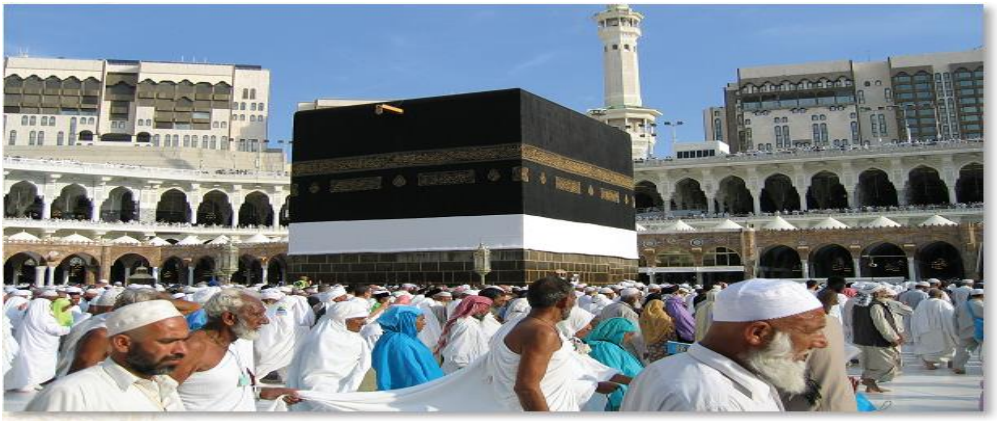
Osmanlı Padişahı Mehmet der ki: Allah bana birçok ülke bahşetti ve hizmetkârı Hz. İbrahim ve Yakup'un sülalesine sahip çıkmamı, kendilerine yiyecek vermemi ve onları himayeme almamı bana emretti." Aranızda kim, Allah'ın yardımı ile İstanbul'a, başkente gelip yerleşmeyi, incirin ve bağın gölgesinde huzur içinde yaşamayı, serbest ticaret yapıp mal mülk sahibi olmayı arzular? (Baki Adam, Dinler Arası Diyalog, Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar, s. 205, Akt.: Turan, 2014: 108).

Fatih Sultan Mehmet'in Yahudi Cemaatine Gönderdiği Mektupla ilgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Fatih Sultan Mehmet'in Yahudi cemaatine gönderdiği mektup	Yahudilere sahip çıkmak, onlara yemek vermek, onları himaye etmek	Fatih Sultan Mehmet Yahudilere sahip çıktığı, onları himaye edip yemek verdiğinden dolayı hoşgörülü idi… O benim atam olduğu için ben de hoşgörülü olmalıyım

Atatürk'e göre din ve vicdan özgürlüğünün ön koşulu hoşgörüdür. Bu nedenle Atatürk hoşgörüye önem vermiş ve hoşgörünün tüm toplumda yaygınlaştırılması için çalışmıştır… (Turan, 2014: 108).

Yukarıdaki alıntının göstergebilimsel üçgeni daha önce yapıldığından burada tekrar uygulanmamıştır.

Resim 4.17. Hoşgörü ifade Eden Resim (Turan, 2014: 42)

Resim 12: Hac esnasında dili, rengi ve ırkı ne olursa olsun insanlar arasında eşitliğin somut örnekleri sergilenir.

Resim 4.17'de hoşgörü değerini gösteren Hac'ın göstergebilimsel üçgeni yapıldığından burada uygulanmamıştır.

Resim 4.18. Hoşgörü ifade Eden Resim (Turan, 2014: 108)

Resim 16: Dinler, insanların inanç ve ibadetlerine saygı göstererek barış ve hoşgörü içinde birlikte yaşamayı emreder.

Resim 4. 18'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cami ve kilise	Kilisede ibadet eden iki kişi ve camide ibadet eden insanlar, Hz. İsa'nın heykeli, cami avizesi ve takke takan Müslümanlar.	Dinler (İslam ve Hristiyanlık) inanç ve ibadete saygıyı istediği için hoşgörülü olmak gerekir…

4.10. Sorumluluk Değerinin Göstergebilimsel Analizi

4.10.1. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi

4.10.2. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Sorumluluk Değerinin Analizi

Bu ders kitabının kapağında sorumluluk değeri ile ilgili herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.10.3. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Değer ismi geçen sayfa sayısı

İlköğretim vatandaşlık ve demokrasi eğitimi 8. sınıf ders kitabında sayfa 13, 15, 19, 22, 28, 31, 42, 44 (iki defa), 45, 48, 50 (dört defa), 57, 61, 63, 73, 74, 76, 79 (oniki defa), 80 (Dört defa), 81 (dokuz defa), 87, 103, 106, 107 (üç defa), 110 (yedi defa), 111 (on yedi defa), 112, 113 (üç defa), 115 (beş defa), 116 (üç defa), 118, 119 (dört defa), 122 (iki defa), 125 (üç defa), 126 (iki defa), 128, 129 (beş defa) 133, 135, 136, 137 (iki defa), 138, 139, 140 (iki defa), 141 (üç defa), 142, 143 (dört defa), 144 (sekiz defa) olmak üzere toplamda 131 defa kullanılmıştır.

4.10.4. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerini Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Bu ders kitabında toplam 11 görsel kaynak kullanılmıştır.

4.10.5. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Aktarım Biçimi

Bu ders kitabında sorumluluk değeri tablo, bilgi metni, bildiri, örnek durum metni, soru, resim, fıkra, öykü, şiir, tablo, haber metni, bilgi notu, atazözü, gazete haberi, cümle tamamlama olmak üzere 15 aktarım biçimi kullanılmıştır.

4.10.6. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

Öğretmenimize, sınıfımızın temizlik ve düzeninden kız arkadaşlarımızın *sorumlu* olması gerektiğini söyledik (Baydar, 2014: 13).

Yukarıdaki alıntıda ders kitabı, öğrencilerden insanın değerinin ve onurunun korunması, insana saygı gösterilmesiyle ilgili bir durumun olup olmadığını sormuştur. Sınıf temizlik ve düzeninin sadece kızların sorumluluğu olmadığı sonucunun çıkarılması gerekmektedir.

Okulunuz, görev ve *sorumluluklarınızı* size hatırlatır, bu konuda sizi yönlendirir mi? (Baydar, 2014: 15).

Yukarıdaki alıntıda, öğrencilere sorumluluk konusunda okulun yönlendiriciliğinin olup olmadığı sorulmuştur.

…Ön yargı; dışlama, aşağılama gibi olumsuz davranışları, insan haklarının özündeki özgürlük, insanlara saygı, hoşgörü ve *sorumluluk* gibi değerlerle bağdaşmaz (Baydar, 2014: 19).

Yukarıdaki alıntıda ön yargının olumsuz bir tutum olduğunu vurgulamak amacıyla bazı değerlerin yanı sıra sorumluluk değeri ile uyuşmadığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu bilgi notunda amaç önyargının olumsuzluğunu öğrenciye göstermektir.

> Erhan, Taşkın ve Aslı aynı sınıfta okuyan üç arkadaşlardı. Fen ve teknoloji dersinde "Tohumun Yolculuğu" konusunda proje ödevi hazırlamakla ilgili *sorumluluk* aldılar… (Baydar, 2014: 19).

Yukarıdaki alıntıda sorumluluk alan öğrencilerin proje hazırlama konusundaki farklı görüşlerinin projeyi zenginleştirdiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla buradaki amaç farklılıkların birbirini tamamladığı ifade edilmiştir.

Resim 4.19. Cavit Demirci'nin Sorumluluk Belirten Karikatürü (Baydar, 2014: 27).

Karikatür 1. 6: Cavit Demirci'nin bir karikatürü

Resim 4.19' da bozulmuş olan tekerlekli sandalyede oturan bir engelli, onu süren bir kişi ve bisikletinin ön tekerleğini çıkarıp engellinin tekerlekli sandalyesinin bozuk tekerleği ile değiştiren bir kişi gösterilmektedir. Bu karikatürün göstergebilimsel üçgeni aşağıdaki gibidir:

Resim 4. 19'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Bir engellinin tekerlekli sandalyesini kendi bisikletinin tekerleği ile değiştirme	Tekerlekli sandalyenin bozuk tekerleğini kendi bisikletinin sağlam ön tekerleği ile değiştiren ve ona yardım eden kişi, onarım malzemeleri.	Engelli kimselerin ihtiyacını karşılamak benim sorumluluğumdur

Sevgi, saygı, yardımseverlik, barış, çalışkanlık, vatanseverlik, dürüstlük, güven, erdem, *sorumluluk* ve hoşgörü insan davranışlarına yön veren değerlerden bazılarıdır…(Baydar, 2014: 27).

Yukarıdaki alıntıda sorumluluk değerinin insanın davranışlarına yön verdiği vurgulanmıştır.

> Fransız insan ve Vatandaşlık Hakları Beyannamesi; insanların özgür ve eşit doğduğunu, zulme karşı direnme hakkı olduğunu, egemenliğin millete dayandığını ve bir kişi ya da grubun elinde bulunamayacağını, devleti idare edenlerin millete karşı *sorumlu* olduğunu, hiç kimsenin dinî ve sosyal inançları yüzünden kınanamayacağını bildirir (Baydar, 2014: 30).

Yukarıdaki alıntıda devleti idare edenlerin millete karşı sorumlu olduğu konusunda, Fransız İnsan ve Vatandaşlık Hakları Beyannamesi kaynak olarak sunulmuştur.

"Baskıkent Okulu" (Baydar, 2014: 44) adlı bir örnek durumda okulun farklı görüşlere sahip olması gerektiği konusunda sadece disiplini sağlayan bir okul ortamında kimsenin *sorumluluk* almadığını, okulun isteğinin de yalnızca öğrencinin *sorumluluklarını* yerine getirmesi olduğu vurgulanmıştır.

> Nasrettin Hoca'nın yanına telaşla gelen komşusu, "Yetiş hocam evin yanıyor." der. Hoca hiç oralı olmaz. "Evlenirken hanımla yaptığım anlaşmaya göre ben çalışıp ikimize baktığım sürece evle ilgili her türlü *sorumluluk* ona aittir. Şimdi sakin ol ve bizim hanımı bulup bu söylediklerini ona anlat." der (Baydar, 2014: 79).

Bu fıkranın göstergebilimsel üçgeni aşağıdaki gibidir:

Nasrettin Hoca'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Nasrettin Hoca	Nasrettin Hoca'nın evinin yanmasının, eşinin sorumluluğunda olduğunu belirtmesi	Yapılan işbölümü anlaşmalarına göre davranmalıyım. (Ancak önemli konularda sorumluluğum gereği bir rol üstlenmeliyim)

Matematik Sınavı

Lise son sınıfa giden Temel'in babası belediye başkanıdır. Temel'in matematik hariç tüm dersleri iyidir. Babası, matematik öğretmenine ricaya giderse de bir sonuç alamaz ve öfkelenir. Okulun suyunu keser, çöpler alınmaz, pislikten binaya girilmez olur. Sonunda şehrin ileri gelenleri matematik öğretmenine gidip soruna bir çözüm bulmasını isterler. Öğretmenin bir şartı vardır. Trabzonspor'un yapacağı ilk maçta Temel tüm seyircilerin önünde sınav olacaktır. Çaresiz buna razı olurlar. Maç günü gelir, "Trabzon, Trabzon" sesleri göklere yükselirken stadyumun ortasına bir mikrofon, bir masa ve iki sandalye konur. Saha yetkilisi mikrofona yaklaşır, "Belediye başkanımızın oğlu Temel, sizlerin önünde matematikten sözlü sınav olacaktır." diye anons eder. Temel ve matematik öğretmeni sandalyelere otururlar. Sahada öğrencilerin olduğu bölümden "Temel sen bizim gururumuzsun." sesleri yükselir. Öğretmen, Temel'e, "Doğru cevap verirsen sınıfını geçeceksin. Söyle bakalım, iki iki daha kaç eder?" diye sorar. Temel "Dört." der. Öğretmen tam "Aferin, sınıfını geçtin." diyecektir ki öğrencilerin olduğu bölümden haykırışlar yükselir: Hocam, Temel'e bir hak daha ver. Hocam Temel'e bir hak daha ver." (Baydar, 2014: 79).

Yukarıdaki fıkrada Temel'in belediye başkanı olan babasının matematik öğretmenine kızarak okulun suyunu kesmesi, çöpleri almaması, onun sorumsuzluğu olarak belirtilmek istenmiştir (Baydar, 2014: 80).

Beşir Bey'e annesinin hastaneye kaldırıldığını haber vermişlerdi. Beşir Bey, hastaneye gitmek için koşarak arabasına bindi. İleride kırmızı ışık yanıyordu ama yol da boştu. Bu yüzden kırmızı ışıkta durmadan hızla kavşağı geçti (Baydar, 2014: 81).

Annenin Hastaneye Kaldırılmasıyla İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Annenin hastaneye kaldırılması	Koşarak arabaya binme, yolda kimse yok iken kırmızı ışıkta geçme	İnsanın annesi hastaneye kaldırılırsa koşarak arabaya binmeli ve kimse yoksa kırmızı ışıkta geçmeli...

Ekin, okuldan çıkar çıkmaz koşarak o gün hasta olduğu için okula gelemeyen arkadaşı Defne'nin evine gitti. Acele ediyordu çünkü arkadaşına o gün öğretmeninin verdiği ödevleri söyleyip hemen eve gitmesi gerekiyordu. Annesi işe gitmişti ve akşam evde konuklar olacaktı. Bu nedenle Ekin ortalığı toplayacağı konusunda annesine söz vermişti ve çok az zamanı kalmıştı (Baydar, 2014: 81).

Annenin verilen Söz'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Anneye verilen söz	Defne'nin hastalanıp okula gelmemesi, Ekin'in onun evine gidip o günkü ödevleri Defne'ye söylemesi	Arkadaşım hastalanıp okula gelmemişse ona ödevlerini söylemek için evine gitmeliyim. Anneme verdiğim sözü yerine getiremezsem de, durumu anneme anlatırım.

Korhan'ın ödevini bitirmesi gerekiyordu. Ancak komşuları Ayşe teyze telefon ederek kedisinin hastalandığını, küçük oğlunun yanında bir saat kalıp kalamayacağını sordu. Korhan ne diyeceğini şaşırdı (Baydar, 2014: 81).

Korhan'ın Ödevinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Korhan'ın ödevi	Komşu Ayşe teyzenin kedisinin hastalanması ve Korhan'dan çocuğuna bir saatliğine bakmasını istemesi	Korhan Ayşe teyzenin çocuğuna bakmalıdır. Korhan ödevini bir saat geçikmeli yapabilir.

Belediye, insanları uyarmadan onarım nedeniyle Oğuz'un yaşadığı mahalleye üç gün su vermedi. Herkes çok sıkıntı çekti. Oğuz'un babası belediyeye telefon ederek olayı protesto etti (Baydar, 2014: 81).

3 Gün Su Verilmemesinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
3 gün su verilmemesi	Belediyenin insanları uyarmadan 3 gün su kesmesi, Oğuz'un babasının belediyeyi protesto etmesi	Belediye insanları uyarmalıdır. Sorumluluğunu yerine getirmelidir. Belediyenin sorumsuzluğu protesto edilmelidir.

Çetin'in apartmanında oturan Meral Hanım, çöplerini torbaların ağzını sıkıca bağlamadan apartmanın önüne koyuyordu. Komşuları bu durumdan hiç hoşlanmadıkları hâlde Meral Hanım'a bu konuda hiçbir uyarıda bulunmadılar (Baydar, 2014: 81).

Çöple İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Çöpleri, torbaların ağzını sıkıca bağlamadan apartmanın önüne koyma	Komşuların, çöplerden rahatsız olmalarına rağmen, çöp koyanı uyarmaması	Beni uyarmasalar dahi, sorumluluğum gereği çöpleri ağzı açık torba ile kapı önüne koymamalıyım

Sorumluluk, kişinin kendi davranışlarının veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir (Baydar, 2014: 81).

Can Sıkıntısından Patlayan Prens

Vaktiyle her türlü olanağa sahip olmasına rağmen can sıkıntısından, hayatın yaşanmaya değmez olduğundan yakınan bir prens vardı. Kardeşleri, arkadaşları gezer; ava gider, eğlenirken o odasına kapanır, sürekli düşünürdü. Oğlunun bu hâline çok üzülen hükümdar, ülkesinin en bilge kişisini sarayına çağırtıp ondan soruna bir çözüm bulmasını istedi. Yaşlı bilge üç beş gün düşündü ama aklına hiç bir çözüm gelmedi. Hükümdarı öfkelendirmemek için ülkeden gitmeye karar verdi. Üzgün, dalgın bir şekilde ülkeyi terk ederken bir köyün yakınında koyunlarını, keçilerini otlatan küçük bir çobanla karşılaştı. Küçük çoban ona, "Amca, şu hayvanlarıma biraz göz kulak oluver de şu görünen köyden azık alıp geleyim, bugün azık almayı unutmuşum." dedi. Bilge bu isteği zevkle kabul etti. Ancak hayvanlara göz kulak olurken bir keçi yavrusu kenarında oynamakta olduğu uçurumdan aşağı yuvarlanıverdi. Bilge, küçük çobana verdiği sözü tutabilmek için kuzuyu kurtarmalıydı. Bu amaçla uçurumun dibine indi. Önce kuzuyu sırtına bağladı, sonra tırmanmaya başladı. Birkaç tırmanma başarısızlıkla sonuçlandı. Ama yılmadı. Uğraştı, didindi, zorlandı, sonunda kuzuyu yukarı çıkarmayı başardı. Bu arada kendisini öylesine işine verdi ki ülkeyi neden terk ettiğini unuttu. Sonra da aniden aradığı çözümü buluverdi. "İnsan bir amaç için çalışır, başkalarına yardım etmek isterse o kimse için can sıkıntısı söz konusu olamazdı. Bu gerçek herkes dolayısıyla hükümdarın oğlu için de geçerliydi. Bilge, hemen geri döndü ve hükümdarın huzuruna çıkarak şu çözümü sundu: "Hükümdarım, eğer oğlunuzun hayata bağlanmasını istiyorsanız ona sorumluluk yükleyin. Çalışıp ülkesine yararlı olsun. Yükleyeceğiniz sorumluluk ne derece ciddi olursa yaşama o kadar bağlanacaktır." (Özetlenmiştir.) (Baydar, 2014: 110).

Can Sıkıntısından Patlayan Prens'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Can sıkıntısı olan ve hayatın yaşanmaya değmez olduğundan yakınan bir prens	Prense yardım eden bir bilgenin, prense sorumluluk yüklenmesini istemesi. Sorumluluğun ciddiyetinin prensin hayata daha çok bağlanmasını sağlaması.	Sorumluluk yüklenirsem can sıkıntım gider, sorumluluğum ciddiyeti ne derece ciddi olursa o kadar hayata bağlanırım

Sorumluluk

Sorumluluk, kişinin kendi davranışlarının veya yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir. Sorumluluk duygusu, doğuştan getirilen ya da kendiliğinden edinilen bir duygu değildir. İnsanların bu duyguya sahip olmaları için öncelikle eğitilmeleri gerekir. Bir toplum içinde yaşamak insana çeşitli sorumluluklar getirir. Ancak insan kendisine karşı da sorumludur. Eylemlerinin hesabını kendisine karşı da verir. "Bu davranışım doğru mu?", "Bu davranışı bana bir başkasının yapmasını ister miyim?" gibi sorularla kendisini sorgular ve eleştirir. Eğitim, insanların başkalarıyla karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde olduklarını öğrenmelerini sağlar. Ayrıca uzlaşmazlıkların üstesinden gelmek, diğer insanlarla ortak amaçlar ve gelecek için çalışmak, planlama yapabilmek, farklılıklara saygı göstermek, toplumsal yaşama aktif olarak katılımı sağlamak gibi işlevlerin gerçekleşmesi eğitimle mümkündür. İnsanlar, eğitimle haklarının ve sorumluluklarının bilincine varırlar. Olumlu eylemlerinin sonuçlarının hem kendilerinin hem de toplumun yararına olacağını bilirler. Demokratik yönetimin varlığı ve sürekliliği, kendisinin ve toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi için bu sorumluluğu üstlenebilen kişilerin varlığına bağlıdır (Baydar, 2014: 111).

Sorumluluk Kavramının Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Sorumluluk kavramı	İnsanın bu duyguya sahip olması için eğitilmesinin gerekmesi. İnsanın kendisi ve başkasına karşı sorumlu olması. Demokratik yönetimin varlığı ve sürekliliğinin, sorumluluk üstlenebilen kişilerin varlığına bağlı olması	Benim bu duyguya sahip olmam için eğitilmem gerekir. Ben kendim ve başkasına karşı sorumlu olmalıyım. Ben sorumlu olursam demokratik yönetimin varlığı ve sürekliliği de gerçekleşir

4.10.7. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Görsel Göstergebilim Üçgeni

Resim 4.20. Sorumluluk İle İlgili Bir Resim (Baydar, 2014: 111).

Karikatür 4. 1: *Cemalettin Güzeloğlu'nun Sorumluluk adlı karikatürü*

Resim 4. 20'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Yürüyen merdivende ilerleyen kalabalık ve normal merdiveni çıkmaya çalışan engelli	Yürüyen merdiveni kullanan insanların engelliyi görmeden gitmeye devam etmesi. Engellinin normal merdivenden gitmek zorunda kalması ve gerçekten zorlanması.	Yürüyen merdivenlerde, engellilere öncelik vermeliyim. Onlar zorlanmamalı. Bu durumda benim normal merdiveni kullanmam sorumluluğumdur.

Resim 4. 21. Sorumluluk Belirten Resim (Baydar, 2014: 112)

Resim 3. 1: *Gürbüz Doğan Ekşioğlu'nun bir resmi*

Resim 4. 21'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kafes üzerinde olan kuş	Kafes üstündeki kuşun, kafes içinde olan diğer kuşun boğulma tehlikesini bildiği için uçmaması	Zor durumda olan kimselere karşı, elimden geldiği kadar sorumlu davranmalıyım, başkasının hayatını koruma sorumluluğum olmalı

Ders kitabında, "Rumkale Artık Yalnız Değilsin" projesinin tanıtımı yapılmış, tarihi bilince karşı duyarlılık ve sorumluluk ön plana çıkarılmıştır. "ÖSS Eğitim Projesi" tanıtılmış, maddi durumu olmayan öğrencilere yardım edilerek toplumsal sorumluluğun gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Engellilerle engelli olamayanların katıldığı "Altıncı Duyu Sanat" projesi ile engellileri de toplumsal hayata katma sorumluluğu belirtilmiştir. (Baydar, 2014: 114).

Ders Kitabının 119. sayfasında kurallara uymanın sorumluluk gereği olduğu belirtilerek, devlet yöneticilerinin trafik kazasında suçlu olmasına rağmen ceza

almamalarını, düğünde yapılan işlerinin paylaşımını, işadamının vergi vermesini, misafirlere ikramda bulunmama, eksik sayfalı ders kitabı satın almasına rağmen bir tepkide bulunmama, asker uğurlamaya katılma, polisin hırsızlık zanlısına henüz suçunun ispat edilmemiş olmasından dolayı iyi davranması gibi örnek durumlar sorumluluk bilinci bağlamında verilmiş ve öğrencilerden, sorumluluklarının yerine getirmeyenlerin kimler olduğu sorulmuştur (Baydar, 2014: 114).

Ders kitabının 125. sayfasında devletin Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumunda yaşayan çocuklara karşı sorumlu olduğu onların gelişimi için çalıştığı ifade edilmiştir (Baydar, 2014: 125).

Resim 4. 22. Sorumluluk Belirten Bir Resim (Baydar, 2014: 125).

Resim 4. 22’ de Türk Silahlı Kuvvetleri’nin bir birimi olan jandarma gösteren olarak kullanılmıştır. Bu resmin göstergebilimsel üçgeni aşağıdaki gibidir:

Resim 4. 22’nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Jandarma	At üstünde selam veren, bot içinde operasyon yapan, ilk yardıma koşan, bir çocuğun elinden tutan, nişan alan ve selam veren bir bayan jandarma	Türk Silahlı kuvvetleri (Jandarma) her türlü şartlar altında bana yardım eder. Güvenliğimi kontrol altına alarak sorumluluğunu yerine getirir

Resim 4. 23. Sorumluluk Belirten Bir Resim (Baydar, 2014: 125).

Yukarıdaki resimde gösterilen belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

> Devletin vatandaşa karşı bazı görevleri olduğu gibi vatandaşın da devlete karşı yerine getirmesi gereken görev ve *sorumlulukları* vardır. Bunların başında seçme ve seçilme hakkını ülke yararına kullanmak, vergi vermek, resmî nikâh yapmak, kanun ve kurallara saygılı, ülkesine bağlı olmak gibi yükümlülükler gelir. Bir ülkede vatandaşlar görev ve *sorumluluklarını* yerine getirmezlerse yönetim; dürüst, bilgili, çağdaş ve ülke çıkarları için çalışan kişilerin elinde olmaz. Yöneticiler halkı yeterince temsil edemez. Devlet, kamu giderlerini karşılayacak geliri elde edemez. Dolayısıyla vatandaşa karşı görevlerini yerine getiremez. İçte düzeni, dışta bağımsızlığı koruyamaz. Ülkenin bütünlüğü, bağımsızlığı ve varlığı tehlikeye girer. Demokratik yönetimin yerini baskıcı yönetim alır. İnsan hakları korunamaz. Bazı kişi ve gruplara ayrıcalık tanınır. Bütün bu olumsuz sonuçların önüne ancak vatandaşların *sorumluluklarını* yerine getirmesiyle geçilebilir (Baydar, 2014: 125).

Vatandaşlık Görevlerinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Vatandaşlık görevleri	Seçme ve seçilme hakkını ülke yararına kullanmak, vergi vermek, resmî nikâh yapmak, kanun ve kurallara saygılı, ülkesine bağlı olmak	Seçme ve seçilme hakkını ülke yararına kullanmalıyım, vergi vermeli, resmî nikâh yapmalı, kanun ve kurallara saygılı olmalı ve ülkeme bağlı olmalıyım. Böylece sorumluluğumu yerine getiririm

Resim 4. 24. Sorumluluk Belirten Bir Resim (Baydar, 2014: 139)

Resim 4. 24'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Gülümseyen yaşlı bir kadının yanında bulunan 3 bayan	Yaşlı kadının yaptığı resim çalışmasına gülümseyerek bakan 3 bayan	Yaşlı kadınların yaptıklarına ilgi göstererek sorumluluğumu yerine getirmeliyim

Resim 4. 25. Sorumluluk Belirten Bir Resim (Baydar, 2014: 139).

Fotoğraf 4. 22: *"Gençler-Yaşlılar El Ele" projesi kapsamında gerçekleştirilen resim çalışmalarında genç-ler yaşlılardan çok şey öğrendiler.*

Resim 4. 25'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Resim çizen yaşlı bir bayan ve yanındaki 1 genç erkek	Resim çizen yaşlı bayanı dikkatle izleyen bir erkek	Yaşlı insanlara ilgi gösterip sorumluluğumu yerine getirirken onlardan bir şeyler de öğrenebilirim

Resim 4. 26. Engellilere Tekerlekli Sandalye Almak için Yapılan "Engelleri Aşıyoruz" Kampanyası (Baydar, 2014: 140).

Resim 4. 26'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
"Engelleri Aşıyoruz" kampanyası	Kapak toplayan 3 görevli bayan ve bir görevli erkek ve kapakları görevlilere teslim etmeye çalışan bir bayan	Ben de engellilere yardım etmek için kapak toplayıp görevlilere tesim ederek sorumluluğumu yerine getirmeliyim

Sorumluluk Bilinci

Çevremizde açlık, yoksulluk, trafik, işsizlik, göç, çevre kirliliği, israf, insanlığı tehdit eden hastalıklar, kaynakların azalması gibi pek çok sorun vardır. *Sorumluluk* bilinci gelişen kişiler; önce kendilerinin sonra aile ve okul çevresinin, ilçe, şehir, ülke ve dünya sorunlarını çözmeye hazırdırlar. Sadece eleştirmek yerine değiştirirler. En son ne zaman bir ağaç diktiklerini, en son ne zaman çevrelerini güzelleştirdiklerini, en son ne zaman çöp atmak yerine çöp topladıklarını, en son ne zaman yaşlı bir kişiye sarıldıklarını, en son ne zaman bir çocuğun elinden tutup yolun karşı tarafına geçtiklerini düşünürler. Birey olarak *sorumluluk* almanın sorunların çözümüne katkıda bulunma yolunda atılmış bir adım olduğunu bilirler (Baydar, 2014: 141).

Sorumluluk Bilincinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Sorumluluk bilinci gelişen kişi	Önce kendilerinin sonra aile ve okul çevresinin, ilçe, şehir, ülke ve dünya sorunlarını çözmeye hazır olma, eleştirmek yerine değiştirme. En son ne zaman bir ağaç diktiklerini, en son ne zaman çevrelerini güzelleştirdiklerini, en son ne zaman çöp atmak yerine çöp topladıklarını, en son ne zaman yaşlı bir kişiye sarıldıklarını düşünme	Önce kendimin sonra aile, okul çevre, ilçe, şehir, ülke ve dünyamın sorunlarını çözmeye hazır olmalıyım, eleştirmek yerine değiştirmeliyim. Ağaç dikerek, çevremi güzelleştirmeliyim, çöp atmak yerine çöp toplayarak, yaşlı bir kişiye sarılarak sorumluluk bilincimi geliştirmeliyim

Resim 4. 27. Sorumluluk İfade Eden Bir Resim (Baydar, 2014: 132).

Afiş 4. 3: *Atatürk, dilimizin yabancı dillerin etkisinden kurtulması için çok çaba harcamıştır.*

Resim 4. 27'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Türk Dil Bayramı	Ataürk, Türk bayrağı, Türk Silahlı Kuvvetleri. Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milletinin, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarması.	Türk Dil Bayramını kutlamalıyım, Türk bayrağı ve Türk silahlı Kuvvetleri benim için önemlidir. Ülkemi, yüksek istiklalimi korumasını bilen Türk milletinin bir ferdi olarak, dilimi de yabancı diller boyunduruğundan kurtararak sorumluluğumu yerine gitirmeliyim.

Resim 4. 28. Sorumluluk İfade Eden Bir Resim (Baydar, 2014: 132).

Afiş 4. 4: *İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda toplanan Birinci Türk Dil Kurultayı'nın açılış günü olan 26 Eylül, Dil Bayramı olarak kutlanmaktadır.*

Resim 4. 28'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Türk Dil Bayramı	Atatürk, TSK arması, Latin harfi. Atatürk'ün 'Türk dili, dillerin en zenginlerindendir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin' sözü	Sorumluluğumu yerine getirmek için en zengin dillerden biri olan Türk dilini şuurla işlemeliyim…

Resim 4. 29. Sorumluluk İfade Eden Bir Resim (Baydar, 2014: 132).

Afiş 4. 5: *Türkçe, bizi bir arada tutan, ortak duygu ve düşüncelerimizi yansıtan değerlerimizden biridir.*

Resim 4.29'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Üzerinde Türkçe kelimesi yazılan kitap	"Bizim dilimiz", "Türk malı", "kolay öğrenilir","medeniyet dilidir", "zengin kelime hazinesi vardır","dünyada her 22 kişiden biri onu kullanır" sözleri	Sorumluluğunu bilen bir kişi olarak Türk dili benim dilimdir. Türk malıdır, kolay öğrenebilirim, dilim, medeniyet dilidir, dilimin zengin kelime hazinesi var, dünyada dilimi her 22 kişiden biri konuşur

4.10.8. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Bu ders kitabında sorumluluk değerinin değer derecesi, değer kipi çeşidi ve değer frekansı kullanımına rastlanılmamıştır.

4.10.9. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında sorumlulukla ilgili herhangi bir metofor kullanımına rastlanılmamıştır.

4.11. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi

İlköğretim T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ders kitabında sorumluluk değeri sayfa 39, 55 (iki defa), 80, 89, 126 (iki defa), 150 (iki defa) olmak üzere toplamda 9 defa kullanılmıştır. Sorumluluk değerinin kullanıldığı modlar bilgi metni ve fotoğraftır. Sorumluluk değerini belirten bir görsel kaynak tespit edilmiştir.

4.11.1. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Sorumluluk Değerinin Analizi

Bu kitabın kapağında askerlerin geçiş töreni gösterilmektedir. Askere gitme vatandaşların sorumlu olduğu bir görev alarak değerlendirildiğinden sorumluluk değerini ifade etmektedir.

"Bu yüksek meclisin en yaşlı üyesi sıfatıyla ve Allah'ın yardımıyla milletimizin iç ve dış tam bağımsızlık içinde alın yazısının *sorumluluğunu* doğrudan doğruya yüklenip kendi kendisini yönetmeye başladığını bütün dünyaya ilan ederek Büyük Millet Meclisi'ni açıyorum" www.atam.gov.tr (Bulut, 2014: 39).

Şerif Bey'in Konuşmasının Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Sinop Milletvekili Şerif Bey	TBMM'nin milletimizin iç ve dış tam bağımsızlık içinde alın yazısının *sorumluluğunu* yüklenme	Şerif Bey ve TBMM, milletin bağımsızlık içinde alınyazısının sorumluluğunu yüklenerek sorumlularını yerine getirmiştir

Sakarya Meydan Muharebesi'nde ordumuzun geri çekilmesinin ardından mecliste yapılan tartışmalarda, ordunun geri çekilmesi konusunda "Ordu nereye gidiyor? Millet nereye götürülüyor bu işin *sorumlusu* nerededir? Şeklinde eleştirilerde bulunarak Mustafa Kemal'in ordunun başına geçmesi gerektiğini söylüyorlardı (Bulut, 2014: 55).

…Ordumuzun ve milletimizin bu zor günlerinde *sorumluluk* almaktan kaçınmayan Mustafa Kemal TBMM'de başkomutanlığı kabul ederek Meclisin gücünü doğrudan kullanma yetkisini istedi (Bulut, 2014: 55).

Mustafa Kemal'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mustafa Kemal	Atatürk'ün ordu ve milletin zor günlerinde sorumluluk almaktan kaçınmaması.	Atatürk, milletimizin zor günlerinde başkomutanlığı kabul ederek sorumluluk almıştır

Resim 4. 30. Mustafa Kemal'in Sakarya Savaşı'nda Sorumlu Bir Komutan Olduğunu Gösteren Fotoğraf (Bulut, 2014: 57)

Sakarya Savaşı'nda harekâtı yöneten Mustafa Kemal ve yaveri Salih Bozok (1921)

Resim 4. 30'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mustafa Kemal	Mustafa Kemal ve yaveri ile beraber 4 kişi, Atatürk 'ün cephede dürbünden bakması	Mustafa Kemal ve arkadaşları, cephedeki sorumluluklarını düşmanı izleyerek yerine getirmiştir

Milleti temsil eden Meclise karşı *sorumlu* olan, milletvekillerine hesap veren bir hükümet ve millet adına yargı hakkını kullanan bağımsız mahkemeler kuruldu…(Bulut,2014: 80).

Yukarıdaki alıntıda sorumluluk değerinin gösterileni belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

…MEB, tüm eğitim ve öğretim işlerinden *sorumlu* tek kurum oldu…(Bulut, 2014: 89)

MEB'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
MEB	MEB, tüm eğitim ve öğretim işlerinden sorumludur	MEB, eğitim ve öğretim işlerini gerçekleştirerek sorumluluğunu yerine getirmektedir

Cumhuriyet yönetimi ile halkımız daha önce yoksun olduğu temel haklara kavuştu. Cumhuriyet sayesinde elde edilen haklar ile vatandaşların devlete ve birbirlerine karşı *sorumlulukları* da belirlenmiştir. Kanunlara uymak, yurdumuzu korumak, askerlik yapmak, kazancımız oranında vergi vermek, seçimlerde oy kullanmak başlıca *sorumluluklarımızdır* (Bulut, 2014: 126).

Cumhuriyet Yönetiminin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cumhuriyet Yönetimi	İnsanın kanunlara uymak, yurdumuzu korumak, askerlik yapmak, kazancı oranında vergi vermek, seçimlerde oy kullanmak gibi sorumluluğun olması	Sorumlu bir insan olarak kanunlara uymalı, yurdumu korumalı, askerlik yapmalı, vergi vermeli ve seçimlerde oy kullanmalıyım

Yapılan her iş devamlılık ister. Devamı gelmeyen ve korunmayan çalışmalar başarı elde edemez. Türk halkına birçok başarı kazandıran Atatürk ilkeleri de sahip çıkmamız gereken ve *sorumluklarınızı* yerine getirmekle yükümlü olduğumuz bir alandır. Atatürk ilke ve inkılâplarından güç alarak geleceğe güvenle bakmalı, Atatürk'ün işaret ettiği yolda ülkemizi çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmak için çalışmalıyız. İyi bir insan, iyi bir vatandaş olmaya özen göstermeliyiz. Hakları yanında ülkesine ve başkalarına karşı *sorumluluklarımızın* bilincinde olmalıyız (Bulut, 2014: 150).

Atatürk İlkelerinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk ilkeleri	Geleceğe güvenle bakmak, ülkemizi çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmak, iyi bir insan, iyi bir vatandaş olmak. Ülkeye ve başkalarına karşı sorumluluklarının bilincinde olmak	Geleceğe güvenle bakmalıyım, ülkemizi çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmalıyım, iyi bir insan, iyi bir vatandaş olmalıyım. Ülkeme ve başkalarına karşı sorumluluklarımın bilincinde olmalıyım

4.11.2. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 3. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Kip Çeşidi ve Kip Frekansı

olmalı	Sorumluluklarımızın bilincinde olmalıyız	Kiplik Derecesi: yüksek kip
	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.11.3. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında sorumluluk değeriyle ilgili herhangi bir metafor kullanılmamıştır.

4.12. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi

4.12.1 İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Ders Kitabı Kapağında Sorumluluk Değerinin Analizi

Bu kitap kapağında sorumluluk ifade eden bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.12.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değeri Geçen Sayfa Sayısı

Ders kitabında sorumluluk değeri sayfa 13 (üç defa), 15, 16 (iki defa), 22 (dokuz defa), 23, 24 (üç defa) 25 (beş defa) ve 26 olmak üzere toplamda 25 defa kullanılmıştır.

4.12.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değeri Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Bu ders kitabında sorumluluk değerini belirten görsel kaynak sayısı 20'dir.

4.12.4. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Aktarım Biçimleri

Resimli bilgi notu (Sayfa 15), resimli bilgi notu (Sayfa 16), resimli bilgi notu (Sayfa 22), günlük (Sayfa 23), gazete haberi (Sayfa 25), öykü (sayfa 25), internet haberi (Sayfa 103), internet haberi ve fotoğraf (sayfa 128).

4.12.5. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Görsel Üçgeni

Resim 4. 31. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 15)

Resim 4.31'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
10 çocuk ve bir liderden oluşan bir izci takımı	İzcilerin doğayı, yeşili ve gökyüzünü sevmesi, kamp yapması, orada verilen görevlerin yerine getirilmesi, ortak sorumluluk alınması ve doğayla başbaşa yaşamayı öğrenmesi	Bir izci gibi doğayı, yeşili ve gökyüzünü sevmeli, kamp yapmalı, orada verilen görevleri yerine getirmeli, ortak sorumluluk almalı ve doğayla başbaşa yaşamayı öğrenmeliyim

Resim 4. 32. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 16)

Resim 4.32'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
6 öğrenciden oluşan bir proje ekibi	Öğretmenle birlikte bir proje belirleme, grubun toplanması, herkesin rol ve işinin belli olması, herkesin üzerine düşen işi yerine getirmesi, grubun işbirliğiyle çalışan, görev bilinci olan, sorumluluk taşıyan kişilere yer vermesi	Proje üyesi olarak öğretmenle birlikte bir proje belirlemeliyim, grupla toplanmalı, benim rol ve işim belli olmalı, üzerime düşen işi yerine getirmeliyim, iş birliğiyle çalışan, görev bilinci olan, sorumluluk taşıyan bir kişi olmalıyım ki grupta yer alayım

Resim 4. 33. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 22)

Resim 4.33'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Masada ders çalışan çocuk	Açık defter ve kitap, çocuğun elindeki kalem. Huzurlu bir aile ortamına uygun davranış sergileme, derslerde başarılı olmak için gerekli çalışmalar yapma, odayı düzenli tutma.	Sorumluluğumu yerine getirmem için ders çalışmalıyım. Huzurlu bir aile ortamına uygun davranış sergilemeliyim, derslerde başarılı olmak için gerekli çalışmalar yapmalıyım, odamı düzenli tutmalıyım.

Resim 4. 34. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 23)

Resim 4.34'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Çöpleri çöp kutusuna atan öğrenciler	Ellerinde çöp olan bir kız öğrencinin çöpünü çöp kutusuna atması, diğer kızın da elindeki çöple kutuya yönelmesi	Okulumun bahçesindeki çöpleri toplayıp çöp kutusuna atmalıyım

İlköğretim sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabında öğrencinin bir gününde yaptıkları yazılmıştır. Yapılanlar arasında sorumluluk olarak değerlendirilebilecek olanlar aşağıdaki gibidir:

> Sabah kalktığımda yatağımı toplarım, kahvaltımı güzelce yaparım, Kahvaltıdan sonra dişlerimi fırçalarım, okul çantamı alıp okula giderim, okul bahçesinin temiz olması için özen gösteririm, derslere hem soru sorarak hem de cevap vererek katılırım. Dersler sona erdikten sonra kütüphanede çalışırım, akşam yemeği için sofranın hazırlanmasına yardım ederim, yemekten sonra okulda işlediğimiz konuları tekrar ederim, sonraki günün derslerine hazırlanırım, okul çantamı hazırlarım, yatmadan önce dişlerimi fırçalarım (Günlük) (Demircioğlu, 2014: 23).

Resim 4.35. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 23)

Resim 4.35'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Okul kantin sırasında sıraya giren öğrenciler	Bariyerde sıraya girmiş öğrenciler ve kantin	Sorumluluğumu yerine getirmem için kantin bariyerinde sıraya girmeliyim

Resim 4.36. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 24)

Resim 4.36'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Basketbol maçı yapan oyuncular içindeki takım kaptanı	Takım kaptanının arkadaşlarını disiplin içinde olmasını sağlama, bir sorun olduğunda, ilgili öğretmen veya okul yöneticine söyleme.	Bir takım kaptanı olarak sorumluluğumu yerine getirmem için arkadaşlarımı disiplin içinde olmasını sağlamalı, bir sorun olduğunda ilgili öğretmen veya idareciye söylemeliyim

Resim 4.37. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 24)

Resim 4.37'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Basketbol maçı yapan oyuncular içinde takım oyuncusu	Arkadaşlarla düzenli olarak antremanlara katılma, oyun sırasında rakip oyunculardan gelen topları karşılama, takımın başarısı için çaba gösterme	Sorumluluğunu bilen bir takım oyuncusu olarak arkadaşlarımla düzenli olarak antremanlara katılmalı, oyun sırasında rakip oyunculardan gelen topları karşılamalı, takımın başarısı için çaba göstermeliyim

Herhangi Birine Çağrı

Öykümüz *Herkes, Birisi, Herhangi Biri ve Hiç kimse* adlı dört kişi hakkında… Yapılması gereken önemli bir iş vardı ve Herkes, Birisi'nin bu işi yapacağından emindi. Herhangi Biri de yapabilirdi ama Hiç Kimse yapmadı. Birisi buna çok kızdı çünkü iş, Herkes'in işiydi. Herkes, Herhangi Biri'nin bu işi yapabileceğini düşünüyordu. Ama Hiç Kimse, Herkes'in yapmayacağının farkında değildi. Sonunda Herhangi Biri'nin yapabileceği bir işi, Hiç Kimse yapmadığı için Herkes, Birisini suçladı… (Demircioğlu, 2014: 25).

Herhangi Birine Çağrı'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Önemli bir iş	Herkes, birisi, herhangi biri ve hiç kimse	Herhangi biri, bu önemli işi yapmalı ki herkes birbirini suçlamasın…

Resim 4. 38. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 25).

Sorumluluğunu yerine getiren insanlar hiç mi yok? İşte size sorumluluk örnekleri...

Fotoğraftaki arkadaşlarınız Çevre Koruma Kulübü üyeleri. Herkes gibi onların da sağlıklı bir çevrede yaşama hakları var. Bu haklarını kullanabilmeleri için çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekiyor. İşte bunun için kirlenen çevreyi el birliğiyle temizliyorlar.

Şimdi gazete haberini inceleyelim:

Resim 4.38'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Çevre Koruma Kulübü üyelerin çöp toplaması	Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı, bu hak için sorumluluğu yerine getirme, bunun için çevreyi el birliğiyle temizleme, ellerinde poşet olan çocukların çöp araması	Benim sağlıklı bir çevrede yaşama hakkım var. Bu hak için sorumluluğumu yerine getirmeliyim, bunun için çevreyi temizlemeliyim

Resim 4. 39. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 25)

Bir Öğrenci Bir Fidan

Kırıkkale Millî Eğitim Müdürlüğü, ilköğretim öğrencilerinde ağaç sevgisi ve çevre bilincini geliştirmek, tohumdan meyve fidanı yetiştirmek ve bu fidanları dikmek amacıyla "Bir Öğrenci Bir Fidan Projesi" adı altında toplantı gerçekleştirdi.

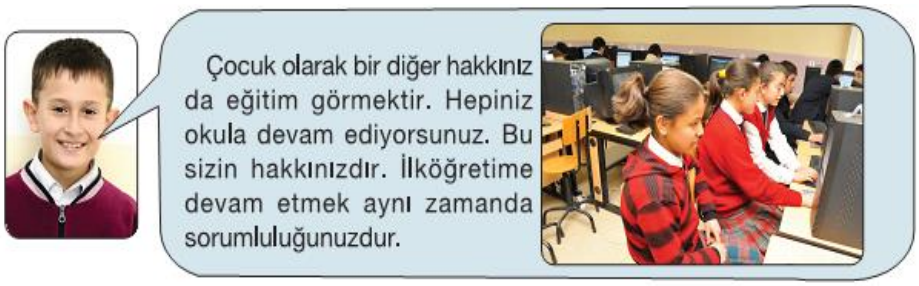
Örnek Olacak

Toplantıda çevre illere örnek olacak bir projenin hayata geçirilmesine yönelik kararlar alındı.

Gazete haberi, 4 Mart 2009.

Resim 4.39'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
"Bir Öğrenci Bir Fidan Projesi" kapsamında fidan diken öğrenciler	Öğrencilerin ağaç sevgisi ve çevre bilinci geliştirme, tohumdan meyve fidanı yetiştirme ve bu fidanları dikme	Sorumluluğumu yerine getiren biri olmam için ağaç sevgisi ve çevre bilincim gelişmeli, tohumdan meyve fidanı yetiştirmeliyim ve bu fidanları dikmeliyim

Resim 4. 40. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 25)

Resim 4.40'ın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Eğitim Hakkı (Bilgisayar laboratuarında bulunan öğrenciler)	Bir çocuk, çocuk haklarından biri olan eğitim görme hakkı, okula devam etmek.	Eğitim görmek benim hakkımdır. Okula devam etmek de benim sorumluluğumdur

Her kurumun görev ve sorumlulukları vardır. Kurumlar bu görev ve sorumluluklarını yerine getirirmek için çeşitli faaliyetlerde bulunurlar (Demircioğlu, 2014: 25) Aşağıdaki internet haberi ve resmi bununla ilgilidir:

Resim 4. 41. Sorumluluk Belirten Resim (Demircioğlu, 2014: 128)

İnternet haberi, 8 Haziran 2006.

Resim 4.41'de gösterilen spor faaliyetlerinin göstergebilimsel üçgeni daha önce yapıldığından burada göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Resim 4. 42. Sorumlulukla İlgili Fotoğraf (Demircioğlu, 2014: 128)

Bir okulumuzun öğrencileri Dünya Çevre Günü nedeniyle çevre temizliği yapıyor.

Resim 4.42'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Dünya Çevre Günü (Çevre Temizliği)	Üzerinde yerlere çöp atmayınız yazan uyarı levhası, ağaçlık alanda çevre temizliği yapanlar	Sorumluluğumu yerine getirebilmem için yere çöp atmamalı ve çevre temizliği yapmalıyım

Resim 4. 43. Sorumlulukla İlgili Fotoğraf (Demircioğlu, 2014: 141)

Resim 4.43'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Katırlarla Kızılay yardım kutuları taşıyan Kızılay görevlileri	Kızılay arması ve telsizi olan Kızılay görevlisi, yardım kutuları taşıyan katırlar, patika yol	Kızılay yardıma muhtaç olan kimselere zor şartlarda da olsa yardım götürerek sorumluluğunu yerine getirmektedir

Resim 4. 44. Sorumlulukla İlgili Fotoğraf (Demircioğlu, 2014: 141)

Resim 4.44'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Bir kız çocuğunu muayene eden doktor	Kulak muayene aleti, doktor, hasta olan kız çocuğu, doktor maskesi, muayene araç gereçleri	Doktor hastayı muayene ederek sorumluluğunu yerine getirmelidir

…Her bakan başbakana karşı *sorumludur*. Bakanlar anayasa ve yasalarda kendilerine verilen görev ve sorumlulukları yerine getirmek için çalışırlar… MEB: Eğitim öğretim işlerini yürütür (Demircioğlu, 2014: 154).

Resim 4. 45. Sorumlulukla İlgili Fotoğraf (Demircioğlu, 2014: 154)

Resim 4.45'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
MEB'in amblemi	Bir okul ve bahçesinde öğrenciler, bir sınıf, öğretmen ve öğrenciler, masada bulunan el sanatlarıyla ilgili eşyalar ve masa etrafında bulunan kadınlar	MEB eğitim-öğretim işlerinden sorumludur

Resim 4.46. İçişleri Bakanlığı: Yurdun içgüvenliğini sağlar, vatandaşlık işlerini yürütür (Demircioğlu, 2014: 154).

Resim 4.46'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İçişleri Bakanlığı Amblemi	Ayakta bekleyen jandarma, motorsiklet üzerinde olan polisler, kurtarma ekibinin çalışması	İçişleri Bakanlığı güvenlik işlerinden sorumludur. Hayati tehlike yaşandığında İçişleri Bakanlığına bağlı kurtarma timleri yardım eder

Resim 4. 47. Kültür ve Turizm Bakanlığı: Milli, manevi, tarihi, kültürel ve turistik değerlerimiz ile ilgili her türlü konuda faaliyette bulunur (Demircioğlu, 2014: 154).

Resim 4.47'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kültür ve Turizm Bakanlığının amblemi	Truva atı, İstanbul Boğaz Köprüsü'nden geçen ve içinde turist olan sultan kayığı, gösteri salonunda palyaço izleyen çocuklar	Kültür ve Turizm Bakanlığı gezi, turizm ve çeşitli gösterilerle ilgilenerek sorumluluğunu yerine getiren bir bakanlıktır

Resim 4. 48. Sağlık Bakanlığı: Yurttaşların hayatını her bakımdan sağlıklı sürdürmesini sağlar ve toplumun sağlığını korur (Demircioğlu, 2014: 155).

Resim 4.48'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Sağlık Bakanlığı amblemi	Bir hasta kadına müdahale eden sağlık görevlisi, bir hastanenin acil servis önü, ambulanslar, bir eczane, ilaçlar ve eczane görevlisi	Sağlık Bakanlığı hastalarla, acil yaşanan vakalarla, ilaç ve eczanelerle ilgilenerek sorumululuğunu yerine geitrir

Resim 4. 49. Dışişleri Bakanlığı: Hükümetçe tayin ve tespit edilecek esaslara göre dış politikayı uygular ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yabancı devletler ve uluslararası kuruluşlarla ilişkilerini yürütür (Demircioğlu, 2014: 155).

Resim 4.49'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İçinde Dışişleri Bakanlığı yazısı ve Türk bayrağı olan amblem	Türkiye-Çin Büyükelçiliği, Türkiye Dışişleri Bakanlığının armasının olduğu bir bina, birçok ülkenini bayrağının olduğu bir toplantı salonu ve görevliler	Türkiye Dışişleri Bakanlığı, yurt dışındaki vatandaşlarla, yurt dışındaki toplantılarla, büyükelçiliklerle ilgilenerek sorumululuğunu yerine getirir

Resim 4.50. Adalet Bakanlığı: Ülke genelinde bağımsız mahkemeler aracılığıyla adaleti sağlar (Demircioğlu, 2014: 155).

Resim 4.50'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İçinde kitap, terazi ve Türk bayrağının olduğu Adalet Bakanlığının amblemi	Adalet mülkün temelidir yazısının olduğu bir mahkeme-duruşma salonu, T.C.Anayasası kitapçığı, Ankara Adalet Sarayı	Adalet Bakanlığı, mahkeme, anayasa ve adliye saraylarıyla ilgilenerek sorumluluğunu yerine getirir

4.12.6. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 4. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Kip Çeşidi ve Kip Frekansı

Gerekir	..Sorumluluklarını yerine getirmesi gerekiyor.	Kiplik Derecesi: yüksek kip
	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.12.6. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metaforu

Bu kitapta sorumluluk değeriyle ilgili herhangi bir metafor kulanılmamıştır.

4.13. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi

4.13.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Sorumluluk Değerinin Analizi

Bu kitap kapağında sorumluluk ifade eden bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.13.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Bu ders kitabında sorumluluk değeri sayfa 18 (iki defa), 19 (iki defa), 21,22, 115 (üç defa) 143 ve 154 olmak üzere toplamda 11 defa kullanılmıştır.

4.13.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Geçtiği Görsel Kaynak Sayısı

İlköğretim sosyal bilgiler 6. sınıf ders kitabında sorumluluk değerinin geçtiği görsel kaynak sayısı 3'tür.

4.13.4. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Aktarım Biçimi

Bilgi metni (sayfa 18), gazete haberi (sayfa 18), resimli metin (sayfa 19), fotoğraflı gazete haberi (sayfa 21), fotoğraflı gazete haberi (sayfa 21), bilgi metni (sayfa 114), bilgi metni (sayfa 115), gazete haberi (sayfa 115, resimli gazete haberi (sayfa 143), bilgi metni (sayfa 154).

4.13.5. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

…Kanunlar ve kurallar çerçevesinde hareket etmek en önemli sorumluluklarımızdandır. (Köstüklü, 2014: 19).

Anayasamızda da belirtildiği gibi, vergi, vermek bir vatandaşlık sorumluluğudur (Köstüklü, 2014: 19).

Vergi Kanunu'na Uymakla ilgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Vergi vermek	Kanunlar ve kurallar çerçevesinde hareket etmek,	Sorumlu bir vatandaş olarak kanun ve kurallara uygun davranmalıyım, vergi vermeliyim

Çorumun Vergi Rekortmenleri

Çorum'da 2008 yılı rekortmenleri belli oldu. Gelir vergisi sıralamasında ilk 5'e giren mükellefler isimlerinin açıklanmasını istemedi. Çorum Valisi yaptığı açıklamada mükelleflere teşekkür ederek "Vergi vermek nasıl bir *sorumluluksa* alınan vergileri de yerli yerinde, halkın hizmetine sunmak da ayrı bir *sorumluluktur*." dedi –Gazete haberi, 11 Mayıs 2009. (düzenlenmiştir) (Köstüklü, 2014:115).

Vergi Vermekle ilgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Vergi vermek	Güçlü bir Türkiye meydana getimek için vergi vermek	Güçlü bir Türkiye meydana getimek için, devlete, dolayısıyla da kendime karşı en büyük sorumluluğu yerine getirmek için vergi vermeliyim

Doğuştan sahip olduğumuz haklar bütün insanlar için geçerlidir. Toplumsal düzenin korunmasında, insanların haklarının kullanılmasının yanında sorumluluklarını yerine getirmesi de önemlidir. Şimdi bu konuya bir örnek olarak aşağıdaki gazete haberini okuyalım.

Kamu Binaları Engellilere Göre Düzenlenecek

Ankara Valiliği, başkentte kamuya açık binaların engelilerin faydalanabileceği şekilde yeniden düzenlenmesi için genelge yayınladı. "Kamuya açık binalarda mimari engellerin kaldırılması" başlığıyla Ankara Valisi'nin imzasıyla yayınlanan genelgede; kamu binalarının koridor, merdiven ve rampa eğilimleri ile asonsör ve tuvalet standartlarının bir kez daha gözden geçirilmesi, gerekli iyileştirici tadilatlara derhal başlanması istendi…(Köstüklü, 2014: 18).

Haklar ile ilgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Doğuştan sahip olunan hakların tüm insanlar için gerçerli olması	Ankara Valisi'nin kamuya açık binalarda mimari engellerin kaldırması, kamu binalarının koridor, merdiven vs. tadilatlara başlanmasının istenmesi.	Kamuya açık binalarda mimari engelleri kaldırmalı, kamu binalarının koridor, merdiven vs. tadilatları yapılmalı. Böylece engelliler konusundaki sorumluluk yerine gelmektedir

Çankaya'da Okul Kantini Denetimi

Çankaya Belediyesi Zabıta Müdürlüğü ekiplerince okul kantinlerinin denetlendiği bildirildi. Belediyeden yapılan yazılı açıklamada, 2009-2010 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısının başlamasıyla okul kantinlerinde denetimlerin arttırıldığı kaydedildi. Denetimlerde, satışa sunulan yiyecek ve içeceklerin sağlık yönünden uygunluğunun kontrol edildiği belirtildi. Ayrıca gıdaların ambalajından kapalı yerde muhafaza edilmesine kadar her türlü ayrıntıya önem verildiği vurgulandı.

Kantinlerdeki mekân düzenlenmesine ve hijyene de dikkat edildiği belirtilen açıklamada, ayrıca Kantinciler Odası'nın belirlediği fiyat listesine bütün kantinlerin uyması gerektiği ifade edildi. Açıklamada, denetimlerde son kullanma tarihi geçmiş ürünlere rastlanmadığı ve kantinlerdeki ürünlere velilerin dikkat ettiğinin belirlendiği bildirildi. Çalışanların her altı ayda bir, gıdayla doğrudan uğraşan personelin ise üç ayda bir, belediyenin sağlık ekipleri tarafından muayenelerinin yapılması gerektiği kaydedildi. Gazete haberi, 15 Şubat 2010. (Düzenlenmiştir) (Köstüklü, 2014: 19).

Okul Kantin Denetiminin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Okul kantin denetimi	Hijyene ve fiyat listesine dikkat etme, son kullanma tarihi geçmiş ürünleri satmama, kantin ürünlerine velilerin dikkat etmesi, kantin çalışanlarının periodik muayenelerinin yapılması	Görevlier hijyene ve fiyat listesine dikkat etmeli, son kullanma tarihi geçmiş ürünleri satmamalıdır. Kantin çalışanlarının periodik muayenelerini yapmalı

Sincan'da Denetim

Sincan Belediye Başkanı, veteriner hekimler ve zabıta ekipleriyle birlikte ilçede bulunman market ve kasapları denetledi. Denetimlerde ağırlıklı olarak et ve süt ürünleri incelendi. Yaklaşık 200 kilo peynir sağlık koşullarına uygun olmadığı için imha edildi. Bunun yanı sıra, denetimlerde gıda sicil sertifikaları kontrol edilirken etlerden de örnekler alınarak bakanlık labaratuvarlarına inceleme gönderildi. Hijyen kurallarına uygun olmayan işyerleri ise uyarıldı (Gazete haberi 5 Mart 2010. Düzenlenmiştir). (Köstüklü, 2014: 21).

'Sincan'da Denetim'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Sincan Belediye Başkanı, Veteriner Hekim ve Zabıta ekipleri	Et ve süt ürünlerinin incelenmesi, gıda sicil sertifikaları kontrol edilmesi, sağlık koşuluna uymayan ürün imha edilmesi, hijyene uygun olmayan iş yerlerinin uyarılması	Görevlilier et ve süt ürünlerini incelemeli, gıda sicil sertifikaları kontrol edilmeli, sağlık koşuluna uymayan ürünü imha etmeli, hijyene uygun olmayan iş yerlerini uyarılmalıdır

4.13.6. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Görsel Göstergebilim Üçgeni

Resim 4. 51. Sorumluluk Belirten Bir Yazı (Köstüklü, 2014: 19)

Günlük yaşamımızda insanların bazen sorumluluk duygusuyla hareket etmediklerine tanık olmaktayız. İşte size bir örnek:

Ayşe harçlıklarından biriktirdiği para ile her gün önünden geçtiği vitrinde gördüğü kazağı satın aldı.

Paketi evde açtığında kazakta küçük bir delik olduğunu fark etti.

Ertesi gün kazağı değiştirmek amacıyla mağazaya gittiğinde satıcı; satılan malın geri alınamayacağını, hatta daha da ileri giderek kazağın evde delinmiş olabileceğini, aslında bu deliğin hiç önemli olmadığını, kazağın tersinden onarılarak kullanılabileceğini söyledi. Kısa süren bir tartışmadan sonra şaşkınlık, üzüntü ve öfke içinde mağazadan çıkan Ayşe, elinde delik kazakla eve döndü.

İpek Gürkaynak, Yurttaş Olmak İçin, s. 124-127.

Ayşe'nin tüketici hakkını ihlal eden satıcı sorumluluğunu da yerine getirmemiştir. Bunun aksine delik olan kazağı değiştererek sorunu hak, özgürlük ve sorumluluk temelinde kolayca çözümleyebilirdi. Ayşe'nin bundan sonra yapması gereken; sorunun çözümü için hak arama yollarını kullanmaktır. Örneğin, satın aldığı kazağa ait fiş ya da faturayı eklediği bir dilekçeyle Tüketici Sorunları İl/İlçe Hakem Heyeti'ne başvurabilir.

Resim 4.51'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Ayşe'nin tüketici hakkı	Ayşe'nin satın aldığı kazağın delik olması, satıcının kazağı almaması, satıcının çeşitli bahaneler öne sürmesi	Satıcının, Ayşe'nin satın aldığı kazağı geri almaması onun sorumsuzluğudur

4.13.7. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 5. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Derecesi, Değer Kipi Çeşidi Ve Değer Frekansı

-	-	Kiplik Derecesi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.13.8. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında sorumluluk değeriyle ilgili metafor kullanılmamıştır.

4.14. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Sorumluluk Değerinin Analizi

4.14.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Sorumluluk Değerinin Analizi

Bu kitap kapağında sorumluluk ifade eden bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.14.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Sorumluluk kelimesi sayfa 19, 38 (üç defa) 61 (iki defa), 139, 141, 143 (üç defa), 144, 148, 160 (iki defa), 161, 162, 166, 168 olmak üzere toplamda 19 defa kullanılmıştır.

4.14.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Geçtiği Görsel Kaynak Sayısı

Bu ders kitabında sorumluluk değerinin geçtiği görsel kaynak sayısı 7'dir.

4.14.4. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Aktarım Biçimi

Bilgi metni (sayfa 38), internet haberi (sayfa 161) olmak üzere toplamda iki mod kullanılmıştır.

4.14.5. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Görsel Göstergebilim Üçgeni

Resim 4. 52. Sorumluluk Belirten Amblemler (Öntemel, 2014: 38)

Yukarıdaki görselde gösterilenler belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Resim 4. 53. Sorumluluk Belirten Resim (Öntemel, 2014: 139)

Resim 4.53'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Yürüyen vatandaşlar (Anayasanın 2. Maddesi)	Vatandaşın, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı olması, toplumun huzur ve güven içinde olması	Toplumun huzur ve güven içinde olması için, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı olmalıyım, böylece sorumluluğumu yerine getiririm

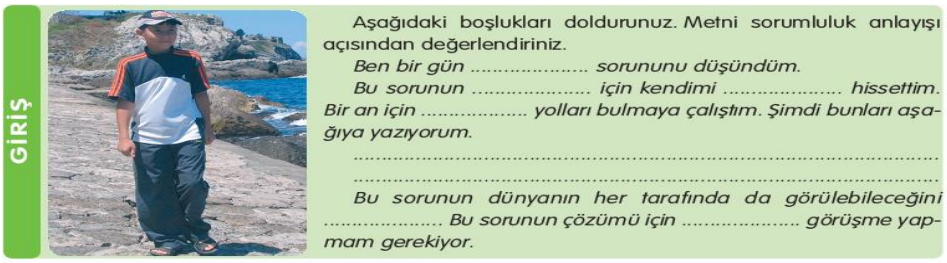
Resim 4. 54. Sorumluluk Belirten Resim (Öntemel, 2014: 140)

Aşağıda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun hazırlamış olduğu dört adet afiş görüyorsunuz. Sizce bu afişlerde verilmek istenen mesaj nedir? Anayasa'mızın 2 ve 5. maddelerine göre bu afişleri değerlendirdiğinizde devletimizin hangi görevlerini yerine getirdiğini söyleyebiliriz? Bireyler olarak bizlere hangi görev ve sorumluluklar düşmektedir? Anlatınız.

Resim 4. 54'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kucaktaki bir bebeğin bakışı, saçlarını tarayan bir kız, işaret parmağını karşıya doğrultan down sendromlu bir çocuk, gülümseyen yaşlı bir kadın ve adam	Kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak.	Sosyal devlet, sorumluluğunu yerine getirmek için kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamalı; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmalı, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmalıdır

Resim 4. 55. Sorumluluk Belirten Resim (Öntemel, 2014: 160)

Yukarıdaki görselde gösterilen belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Lübnana yardım kampanyası ile ilgili internet haberi verildikten sonra öğrencilere; sizce bu kampanyalar ve kişisel sorumluluk arasında nasıl bir ilişki olabilir? sorusu sorulmuştur. Aynı sayfada aşağıdaki resim 4. 55. kullanılmıştır:

Resim 4. 56. Sorumluluk Belirten Resim (Öntemel, 2014: 161)

Resim 4. 56'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Birbirine dokunmuş olan renkli ve renksiz eller	Lübnan'da savaşın yol açtığı sorunların çözülmesi için yardım yapılması. Lübnan'a yardım kampanyası ve kişisel sorumluluk arasında bir ilişkinin olması	Lübnan'da savaşın yol açtığı sorunların çözülmesi için yardım etmeliyim. Lübnan'a yardım kampanyası benim kişisel sorumluluğumla ilgilidir

Resim 4. 57.'Sınır Tanımayan Doktorlar Kuruluşu' Konusunda Sorumluluk Belirten Resim (Öntemel, 2014: 161)

Resim 4. 57'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kutu taşıyan iki kişi	Sınır Tanımayan Doktorlar Kuruluşu. Marmara depremi sonrasında Türk felaketzedelerin yardımına koşması	Sınır Tanımayan Doktorlar Kuruluşu, Marmara depremi sonrasında Türk felaketzedelere yardım ederek kişisel sorumluluklarını yerine getirmiştir

Resim 4.58. Sorumluluk Belirten Resim (Öntemel, 2014: 166)

Resim 4. 58'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Folklor kıyafeti giyen ve halk oyunu oynayan çocuklar	Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye arasında ilişkilerin özellikle kültürel boyutta gelişmesi, yapılan antlaşmalarda Türk kültür öğelerinin yaşatılması	Sorumluluğunu bilen vatansever bir birey olarak folklor olmak üzere Türk kültür öğelerini yaşatan etkinliklerde rol oynamalıyım

4.14.6. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

A. Çalışma Hakkı Ve Ödevi

49. Madde - Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır. (T.C. Anayasası 1982)

32. Madde - 1. Taraf devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler. (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme)

II. Eğitim Hakkı Ve Ödevi

42. Madde - Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. (T.C. Anayasası 1982.)

Yukarıdaki maddeler doğrultusunda bir çalışma yaptınız. Bu çalışma size vatandaşların, devletin Anayasa maddelerine göre pek çok konuda hak ve *sorumluluklarının* olduğunu göstermiş olmalı (Öntemel, 2014: 38)

Çalışma ve Eğitim Hakkı ve Ödevinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Çalışma hakkı ve ödevi, eğitim hakkı ve ödevi	İlköğretimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için ve zorunlu olması, çalışmanın herkesin hakkı ve ödevi olması	Bir vatandaş olarak ilköğretime devam etmeliyim, çalışma hakkım olduğu için de çalışmalıyım.

Sosyal Bilgiler 7 ders kitabının 61. sayfasında Osmanlı toplumunda Müslim ve gayrimüslimlerin *sorumluluklarının* vergi vermek olduğu belirtilmiştir (Öntemel, 2014: 61)

Vergi Vermenin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Vergi vermek	Osmanlı toplumunda Müslim ve gayrimüslümlerin sorumluluğunun vergi vermek olması	Osmanlı toplumunda Müslim ve gayrimüslimler vergi ödeyerek sorumluluklarını yerine getirmiştir

Tablo 4.6. Vatadaşın Görev Ve Sorumlulukları (Öntemel, 2014: 141).

Konu	Kurumların görev ve sorumlulukları	Vatandaşların görev ve sorumlulukları
Cumhuriyet	Tüm kurumlarda Anayasa'ya uygun olarak hareket edilmelidir.	....
Atatürk milliyetçiliği	Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun hareket edilmelidir.	Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkmalıdırlar.
Toplumun huzuru	....	Bireyler sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan güçlenmelidir. Toplumun birlik ve beraberliği artırılmalıdır.
İnsan hakları	....	Demokrasi daha çok benimsenmelidir.
Millî dayanışma	....	Bireylerde toplumsal duyarlık olmalıdır.
Demokrasi	Egemenliğin millete ait olduğu unutulmamalıdır.	....
Laiklik	Din işleri ile devlet işleri birbirinden ayrı yürütülür.	Hoşgörü ve diyalog bilinci olmalıdır.
Sosyal devlet	Ekonomi ve özel girişimler güçlendirilir. Refah seviyesi artırılır.	....
Hukuk	Yargı bağımsız bir şekilde çalışmalıdır.	....

Tablo 4. 8.'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Vatandaşın görev ve sorumluluğu	Atatürk milliyetçiliği, toplumun huzuru, insan hakları, milli dayanışma, laiklik	Atatürk ilke ve inkılâplarına sahip çıkmalıyım, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan gelişmeliyim, toplumun birlik ve beraberliğini arttırmalıyım, demokrasiyi güçlendirmeliyim, toplumsal duyarlılığım, hoşgörü ve diyalog bilincim olmalı

4.14.7. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 7. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

Çıkmalı	...ilke ve inkılâplara sahip çıkmalı	Kiplik Derecesi: Yüksek
Güçlenmeli	Sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan güçlenmeli	Kiplik Derecesi: Yüksek
Arttırılmalı	Toplumun birlik ve beraberliği arttırılmalı	Kiplik Derecesi: Yüksek
Benimsenmeli	Demokrasi daha çok benimsenmeli	Kiplik Derecesi: Yüksek
Olmalı	Toplumal duyarlılık olmalı	Kiplik Derecesi: Yüksek
Olmalı	Hoşgörü ve diyalog bilinci olmalı	Kiplik Derecesi: Yüksek
Olmalı	Sorumluluklarının olduğunu göstermiş olmalı	Kiplik Derecesi: Yüksek
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.14.8. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında sorumluluk değeriyle ilgili metafor kullanılmamıştır.

4.15. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi

4.15.1.İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5 Ders Kitabı Kapağında Sorumluluk Değerinin Analizi

Bu ders kitabının kapağında sorumluluk değeriyle ilgili herhangi bir veriye rastlanılmamıştır.

4.15.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Sorumluluk değeri sayfa 13, 56, 65, 71, 76, 83 (iki defa) 113, 128, olmak üzere toplamda 9 defa kullanılmıştır.

4.15.3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerini Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Sayfa 71'de sorumluluk değerini ifade eden 1 resim kullanılmıştır

4.15.4. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Aktarım Biçimi

Bilgi metni (sayfa 13), bilgi metni (sayfa 56), bilgi metni (sayfa 65), gerçek görsel materyal (Sayfa 71), tablo, kavram eşleştirme (Sayfa 76), bilgi metni (sayfa 83), bilgi metni (sayfa 113), şiir (Sayfa 128).

4.15.5. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Değerlerin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

> Allah'a inanmak iman esaslarının birincisidir. Allah'a inanan kişi, kendisini sürekli görüp gözeten bir yüce yaratıcının bulunduğunu bilir. Yaptıklarından *sorumlu* olduğunun ve bir gün hesap vereceğinin farkındadır. Bu düşünce onu, kötü şeylerden uzaklaştırır. Kimsenin kalbini kırmaz. Herkese sevgi ile yaklaşır. Başkalarına zarar vermekten kaçınır. Kendisi için istediğini, başkası için de ister. Dürüstlükten ayrılmaz. Hoşgörülü, merhametli ve cömert olur. *Sorumluluklarını* bilir, ona göre davranır… (karahan, 2014: 13).

Allah'a İnanmanın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Allah'a İnanmak	Allah 'ın sürekli görüp gözeten yüce bir yaratıcı olması.	Allah beni sürekli gözettiği için yaptıklarımın farkında olmalıyım, sorumluklarımı bilmeliyim

> Bilinçli ibadet eden kişi davranışlarını da güzelleştirir. Güven, *sorumluluk*, sevgi, saygı, dayanışma, kardeşlik, sabır ve doğruluk gibi değerler kazanır. Çevresine hoşgörülü davranır. (karahan, 2014: 56)

Bilinçli İbadetin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Bilinçli ibadet	Bilinçli ibadet eden kişinin davranışlarını güzelleştirmesi	Bilinçli ibadet ettiğim için sorumluluk değerini kazanmalıyım

Hz. Muhammed, evin temizliğinde, yemeğin yapılmasında eşine yardım ederdi. Koyunları sağar, develere yem verirdi. Çarşıya gider, evin gereksinimleri için alışveriş yapardı. Aldığı şeyleri kendisi taşırdı. Bütün bunlar onun *sorumluluklarının* bilincinde bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir (karahan, 2014: 65).

Hz. Muhammed'in Sorumlulukla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Hz. Muhammed	Hz. Muhammed'in evi temizlemesi, yemek için eşine yardım etmesi, koyun sağıp, deveye yem vermesi, alış veriş yapması	Ben de Hz Muhammed gibi, ev işlerini yaparak sorumluluklarımın bilincinde olmalıyım

Sorumluluk: Herkesin üzerine düşen görevi yerine getirmesi (Karahan: 2014: 76).

Sorumluluk Tanımının Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Sorumluluk	Herkesin üzerine düşen görevi yerine getirmesi	Üzerime düşen görevi yerine getirmeliyim

Kur'an, insanlara Allah'ın varlığını ve birliğini açıklayıcı bilgiler verir. Ona nasıl inanılacağını ve ne şekilde ibadet edileceğini belirtir. Kişinin Yüce Allah'a ve diğer insanlara karşı görev ve *sorumluluklarını* bildirir. Evreni ve içindeki bütün varlıkları Allah'ın yarattığını vurgular… (Karahan, 2014: 83).

Kur'an'ın Sorumlulukla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kur'an	Kişinin Yüce Allah'a ve diğer insanlara karşı görev ve sorumluluklarını bildirmesi.	Ben Yüce Allah'a ve diğer insanlara karşı görev ve sorumluluklarımı bilmeliyim

Toplum içinde birlikte yaşayan insanların hepsi aynı düzeyde değildir. Aralarında sosyal ve ekonomik farklılıklar vardır. Örneğin; zengin, yoksul, genç, yaşlı, kimsesiz ve yardım gereksinimi duyan kişiler toplumda birlikte yaşarlar. Yaşadığımız toplumda zor durumda olanlara yardım etmek dinî ve insani bir *sorumluluktur*. (Karahan, 2014: 83).

Zor Durumda Olanlarla İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Zor durumda olanlar	Zor durumda olan insanlara yardım etmenin insani ve dini bir sorumluluk olması	Zor durumda olan insanlara yardım etmeliyim ki insani ve dini sorumluluğum yerine gelsin

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı:

Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.

Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:

Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Mehmet Âkif Ersoy

Yukarıdaki mısralara göre şehitlerimize karşı ne gibi *sorumluluklarımız* vardır? Arkadaşlarınızla ortak bir liste oluşturunuz. (Karahan, 2014: 128).

Şehitlere Karşı Sorumluluklarımızla İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Binlerce kefensiz yatan (şehit)	Bastığın yeri toprak sanma, "atanı incitme". Dünyaları alsan da bu cennet vatanı verme ve ataları düşünmek	Vatanımı hiçbir şeyle değişmemeliyim. Atalarımı düşünmeliyim, onları incitmemeliyim, bastığım yerleri toprak sanmamalıyım (atamın kanı) ki sorumluluğumu yerine getireyim

4.15.6. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Değer Belirten Görsellerin Göstergebilim Üçgeni

Resim 4. 59. Sorumluluk Değeri İle İlgili Resim (Karahan, 2014: 71)

Fotoğraf 38: ***Komşuluk ilişkilerine önem vermek insani ve dinî bir sorumluluktur.***

Resim 4. 59'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mavi kanepede oturan iki bayan (komşu) ile karşılarında oturan bir bayan (komşu)	İnsani ve dini sorumluluk için komşuların eve davet edilmesi	İnsani ve dini sorumluluğumu yerine getirmek için komşularımı evime davet etmeliyim

4.15.7. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Bu kitapta sorumluluk değerinin değer derecesi, değer kipi çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve değer frekansı kullanılmamıştır.

4.15.8. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında değer metaforu kullanılmamıştır.

4.16. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi

4.16.1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Sorumluluk Değerinin Analizi

İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi 6 ders kitabı kapağında sorumluluk değeri ile ilgili herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.16.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Bu kitabın kapağında sorumluluk değeri sayfa 18 (iki defa), 72, 78, 82, 96, 100 (beş defa) olmak üzere toplamda 11 defa kullanılmıştır.

4.16.3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerini Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Sorumluluk değeriyle ilgili 3 görsel kaynak kullanılmıştır.

4.16.4. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Aktarım Biçimi

Bilgi metni (sayfa 18), fotoğraf (sayfa 78) olmak üzere iki mod kullanılmıştır.

4.16.5. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

> Vahiy bize dünyada nasıl yaşamamız gerektiğini, sorumluluklarımızın neler olduğunu öğretir. Anne ve babamıza, akrabalarımıza, komşularımıza, nasıl davranmamız gerektiğini bildirir. Ahlaklı, erdemli bir insan olmamızı tavsiye eder. Örneğin bir ayette, "Biz insana ana ve babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir… diye buyrulur. Başka bir ayette de "Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin." İfadesini kullanır (Yılmaz, 2014: 19).

> Yüce Allah, insanı akıl, irade gibi üstün özelliklere sahip bir varlık olarak ve en güzel şekilde yaratmıştır. Bunun yanı sıra hava, su, sebzeler, meyveler vb. sayısız nimet vermiştir. Allah, buna karşılık insana bazı sorumluluklar yüklemiştir. Kullarına sorumluluklarını bildirmek, dünyada nasıl yaşaması gerektiğini öğretmek için de peygamberler aracılığıyla vahiyler göndermiştir (Yılmaz, 2014: 18).

Vahiy İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Vahiy	Allah'ın insana bazı sorumluklar yüklemesi. Kullarına sorumluluklarını bildirmesi, dünyada nasıl yaşaması gerektiğini öğretmek için peygamber aracılığıyla vahiy göndermesi	Sorumluluklarımın neler olduğunu ve nasıl yaşamam gerektiğini öğrenmem için vahiylere uymalıyım… Anne babama iyi davranmalı ve doğru söz söylemeliyim

Veda Hutbesi'nden alıntı: Herkes kendi işlediği suçtan sorumludur (Yılmaz, 2014: 72).

Veda Hutbesi İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Veda Hutbesi	Herkesin kendi işlediği suçtan sorumlu olması	Ben işlediğim suçtan dolayı sorumluyum

…Verdiğiniz sözü yerine getirin. Çünkü verilen söz *sorumluluğu* gerektirir. Ölçtüğünüz zaman tastamam ölçün ve doğru terazi ile tartın…" İsra suresi, 35-36. Ayetler (Yılmaz, 2014: 82).

Verilen Söz İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Verilen söz	İsra suresi 35. Ayete göre verilen sözün sorumluluk gerektirmesi.	Sorumluluğumu yerine getirmem için verdiğim sözü tutmalıyım

Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, zandan kaçınmayı öğütleyen birçok ayet bulunur…."Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan *sorumludur*." Böylece Yüce Allah bizleri, hakkında kesin bilgi sahibi olmadığımız kişi ve olaylar hakkında görüş açıklamama konusunda uyarır suizanın dini açıdan sorumluluk gerektirdiğine ve günah olduğuna dikkat çeker (Yılmaz, 2014: 96).

Zan İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Zan	Kur'an-ı Kerim'de, zandan kaçınmayı öğütleyen birçok ayetin bulunması,"Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme" sözü, Yüce Allah'ın kesin bilgi sahibi olmadığımız kişi ve olaylar hakkında bizi uyarması, zannın sorumluluk gerektirdiği ve günah olduğuna dikkat çekilmesi	Sorumluluk gerektirdiği için zandan kaçınmalıyım, kesin bilgi sahibi olmadığım kişi ve olay hakkında, sorumluluk gerektirdiğinden ve günah olduğundan dolayı konuşmamalıyım

…Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, inanan insanların özelliklerinden söz eden bir ayette, "Onlar Allah'a ve ahiret gününe inanırlar, iyiliği emrederler, kötülükten men ederler. Hayırlı işlere koşuşurlar. İşte bunlar iyi insanlardır. " denir. Böylece iyiyi emretmenin, kötülükten sakınmanın dini bir *sorumluluk* olduğuna dikkat çekilir (Yılmaz, 2014: 100).

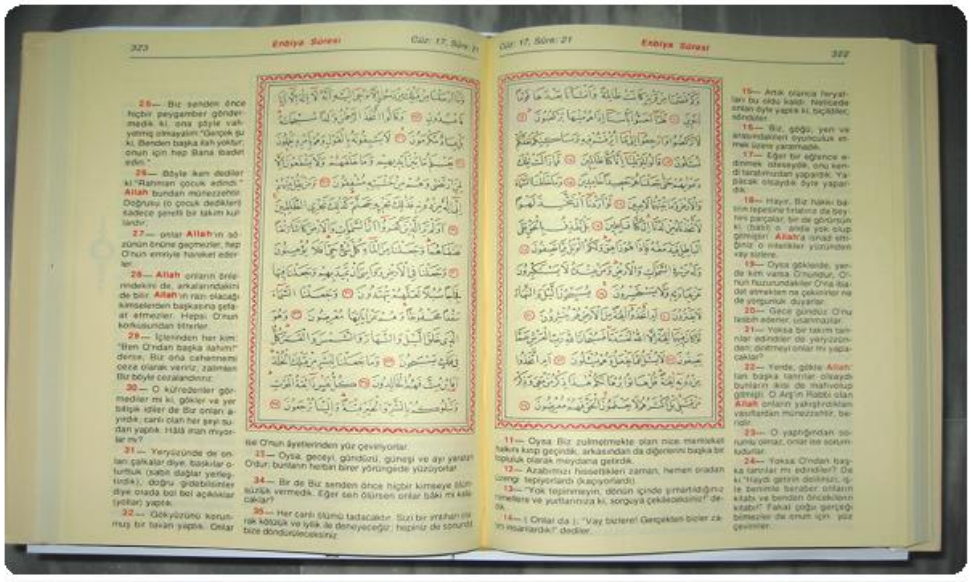
İnanan İnsanların Özellikleri İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İnanan insanların özellikleri	Anne babaya saygılı davranmak, insanın özellikleri arasında Allah'a ve ahiret gününe inanma, iyiliği emretme, kötülükten men etme. Hayırlı işlere koşma. İyiliği emretmek ve kötülükten sakınmanın dini bir sorumluluk olması	Anne babaya saygılı davranmalıyım, Allah'a ve ahiret gününe inanmalıyım iyiliği emretmeli, kötülükten men etmeliyim. Hayırlı işlere koşmalıyım. Böylece dini sorumluluğumu yerine getirmiş olurum

…Her vatandaş devlet mallarını özenle korumalıdır. Okul, hastane, spor salonu vb. ortamlarda devlet malına zarar verenleri kibarca uyarmalıdır. Gerekli durumlarda güvenlik güçlerine haber vermelidir. Yalan söyleyen, dedikodu yapan, başkalarıyla alay eden, kötü alışkanlıklara yönelen arkadaşları olursa onları da nazik bir şekilde uyarmalıdır. Çünkü kötü davranışlar karşısında duyarlı olmak dini ve ahlaki bir *sorumluluktur*. Bilinçli, *sorumluluk* sahibi her Müslüman da bu konudaki *sorumluluklarının* farkında olur (Yılmaz, 2014: 100).

Vatandaş İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Vatandaş	Her vatandaşın devlet malını özenle koruması, devlet malına zarar verenleri uyarması. Gerekli durumlarda güvenlik güçlerine haber vermesi. Yalan söyleyen, dedikodu yapan, başkalarıyla alay eden, kötü alışkanlıklara yönelen arkadaşları olursa onları da nazik bir şekilde uyarması	Devlet malını özenle korumalıyım, devlet malına zarar verenleri uyarmalıyım. Gerekli durumlarda güvenlik güçlerine haber vermeliyim. Yalan söylememeli, dedikodu yapmamalı, başkalarıyla alay etmemeliyim, kötü alışkanlıklara yönelen arkadaşlarım olursa onları da nazik bir şekilde uyarmalıyım.

4.16.6. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Görsel Göstergebilim Üçgeni

Resim 4. 60. Kutsal kitabımız insana çeşitli konularda bilgiler verir, açıklamalar yapar. Ona sorumluluklarının neler olduğunu belirtir (Yılmaz, 2014: 78).

Resim 1: Kur'an, İslam'ı öğrenebileceğimiz temel kaynaktır.

Resim 4. 60'ın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kutsal kitap Kur'an-ı Kerim	Kutsal kitap Kur'an-ı Kerim'in, insana sorumluluklarının neler olduğunu belirtmesi	Sorumluluklarımın neler olduğunu kutsal kitap Kur'an-ı Kerimi okuyarak öğrenmeliyim

Resim 4. 61. Sorumluluk Belirten Bir Resim (Yılmaz, 2014: 100)

Resim 6: Devlet ve millet malına zarar vermek kul hakkı yemektir.

Resim 4. 61'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Zarar görmüş telefon kulübesi ve durak	Devlet malına zarar vermenin kul hakkının ihlali olması, devlet malını koruma ve zarar vereleri uyarma	Dini ve ahlaki sorumluluğumun gereği devlet malına zarar vermemeliyim ki kul hakkı yemeyeyim, devlet malını korumalıyım ve zarar verenleri uyarmalıyım

Resim 4. 62. Sorumluluk Belirten Bir Resim

Resim 29: Ölen Müslümanın cenaze namazını kılmak dinî bir sorumluluktur.

Resim 4. 62'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cenaze namazı	Tabut, imam, cenaze namazı kılan cemaat	Cenaze namazını kılmalıyım ki başkalarının üzerinden sorumluluk kalksın

4.16.7. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 8. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi ve Değer Frekansı

Gerektirir	.. Çünkü verilen söz *sorumluluğu* gerektirir	Kiplik Derecesi: yüksek kip
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.16.8. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metaforu

Bu kitapta sorumluluk değeri ile ilgili herhangi bir metafor kullanılmamıştır.

4.17. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Analizi

4.17.1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Sorumluluk Değerinin Analizi

Bu kitap kapağında sorumluluk değeri ile ilgili herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.17.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Bu ders kitabının kapağında sorumluluk değeri sayfa 48 (iki defa), 67, 68, 89, 91 ve 93 olmak üzere toplamda 7 defa kullanılmıştır.

4.17.3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerini Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Bu kitapta görsel kaynak kullanılmamıştır.

4.17.4. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Aktarım Biçimi

Bu ders kitabında sorumluluk değerinin modu bilgi metnidir.

4.17.5. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

Hz. Muhammed'in peygamber olmasının ona yüklediği bazı görev ve *sorumlulukları* vardır. Kur'an'ı açıklamak, insanları uyarmak, ahlaki açıdan insanlara örnek olmak vb. bunlardan bazılarıdır (Kabakçı, 2014: 48).

Hz Muhammed'in Sorumlukla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Hz. Muhammed	Hz. Muhammed'in Kur'anı açıklamak, insanları uyarmak, ahlaki açıdan insanlara örnek olmak gibi ona yüklenen görev ve sorumluluklarının olması	Hz. Muhammed'in peygamber olmasından dolayı Kur'anı açıklayarak, insanları uyararak, ahlaki açıdan insanlara örnek olarak görev ve sorumluluğunu yerine getirmiştir

> Nakşibendîlik, kökeni Hz. Ebubekir'e kadar dayandırılan tasavvufi bir oluşumdur. Nakşibendîliğe göre insan hem dünya hayatıyla ilgili *sorumluluklarını* aksatmadan yerine getirmeli hem de yaşadığı sürece hiçbir zaman Allah'ı unutmamalıdır… (Kabakçı, 2014: 48).

Nakşibendîliğin Sorumlukla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Nakşibendîlik	Nakşibendîliğe göre insanın dünya hayatıyla ilgili sorumluluklarını aksatmadan yerine getirmesi, Allah'ı unutmaması	Nakşibendîler dünya hayatıyla ilgili sorumluluklarını yerine getirmelidir, yaşadığı sürece Allah'ı unutmamalıdırlar

Mevlevilikte iyi niyetli olmak ve *sorumluluk* duygusu büyük önem taşır (Kabakçı, 2014: 48).

Mevleviliğin Sorumlukla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mevlevilik	Mevlevilikte sorumluluk duygusu büyük önem taşır	Mevleviler sorumluluk duygusuna sahip olmalıdır

> …Toplumsal hayat iş bölümünü, dayanışmayı, paylaşmayı ve yardımlaşmayı gerektirir. Yaşlılara, yetimlere, fakirlere, muhtaç durumda olanlara yardım etmek de toplumsal hayatın gereklerindendir. Bu nedenle ekonomik durumu iyi olan zengin kimseler fakirlere maddi yardımda bulunmalıdırlar. Sahip oldukları maddi imkânların bir bölümünü onlarla paylaşmalıdırlar. Böyle davranmanın hem dini hem de ahlaki bir *sorumluluk* olduğunu bilmelidirler (Kabakçı, 2014: 91).

Zenginlerin Sorumlukla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Zenginler	Zengin kimselerin fakirlere maddi yardımda bulunması. Sahip oldukları maddi imkânların bir bölümünü onlarla paylaşması. Böyle davranmanın hem dini hem de ahlaki bir sorumluluk olması	Zenginler, sahip oldukları maddi imkânların bir bölümünü fakirlerle paylaşmalıdır. Böyle davranmaları onların hem dini hem de ahlaki sorumluluklarıdır

Emanetleri korumak hem dini hem de ahlaki bir sorumluluktur (Kabakçı, 2014: 93).

Emanet İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Emaneti korumak	Emanetleri korumak hem dini hem de ahlaki bir sorumluluktur	Hem dini hem de ahlaki sorumluluğumu yerine getirmem için emanetleri korumalıyım

4.17.6. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 9. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

Bilmeli	...sorumluluk olduğunu bilmelidirler	Kiplik Derecesi: yüksek kip
Gerektirir	verilen söz*, sorumluluğu* gerektirir	Kiplik Derecesi: yüksek kip
Getirmeli	...*sorumluluklarını* aksatmadan yerine getirmeli	Kiplik Derecesi: yüksek kip
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.17.7. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metaforu

Bu kitapta sorumluluk değeri ile ilgili herhangi bir metafor kullanılmamıştır.

4.18. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabıda Sorumluluk Değerinin Analizi

4.18.1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Sorumluluk Değerinin Analizi

Bu ders kitabının kapağında sorumluluk değeri ile ilgili herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.18.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Bu kitapta sorumluluk değeri sayfa 16, 17 (yedi defa), 18, 23 (iki defa), 26 (yedi defa), 29, 30, 63 (beş defa), 73, 75 ve 90 olmak üzere 28 defa kullanılmıştır.

4.18.3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerini Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Bu kitapta sorumluluk değeri ile ilgili iki adet görsel kaynak kullanılmıştır.

4.18.4. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Aktarım Biçimi

Söz konusu kitapta metin türü olarak bilgi metni ve fotoğraf kullanılmıştır.

4.18.5. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

> Allah, insanı alacağı kararlarda, yapacağı davranışlarda serbest bırakmıştır. Bu açıdan insan tercihlerinde özgür, yaptıklarından da *sorumludur*. Kur'an'da; "Kim hidayet

yolunu seçerse, bunu ancak kendi iyiliği için seçmiş olur; kim de doğruluktan saparsa, kendi zararına sapmış olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü üstlenemez…" buyrularak kişinin yaptığı davranışlardan *sorumlu* olduğu bildirilmiştir (Turan, 2014: 17).

"Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür." (zilzal suresi, 7 ve 8. Ayetler).

İnsanın, gücünün yetmediği, seçim yapabilme yetkisi olmayan konularda *sorumlu* değildir. Bir insanın cinsiyetini, anne babasını, boyu ve rengini seçme hakkı yoktur. Bunlar doğrudan doğruya Allah'ın dilemesi ve yaratması ile meydana gelir. Yüce Allah Kur'an'da; "Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar. Herkesin kazandığı (hayır) kendine, yapacağı (şer) da kendinedir…" buyurarak insanın, gücünü aşan konularda *sorumlu* tutulmadığı belirtilmiştir.

Sonuç olarak insan özgür ve irade sahibi olarak yaptıklarından *sorumludur*. Bu nedenle her birey kendi sorumluluklarını bilip, iyi, güzel ve doğru işler yapmalı, kötü, çirkin ve yanlış davranışlardan kaçınmalıdır (Turan, 2014: 17).

Kur'an'ın İlgili Sorumlukla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kur'an	"Kim hidayet yolunu seçerse, bunu ancak kendi iyiliği için seçmiş olur; kim de doğruluktan saparsa, kendi zararına sapmış olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü üstlenemez". "Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür". "Allah her şahsı ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar..."	Ben hidayet yolunu seçmeliyim, yaptıklarımdan sorumluyum, başkalarının günahından sorumlu değilim. Yaptıklarım ne kadar küçük olsa da sonuçlarından sorumluyum. Benim gücümün aştıklarından sorumlu değilim.

İnsan başarılı olmak istiyorsa düzenli ve çok çalışmalı, üzerine düşen *sorumlulukları* yerine getirmelidir (Turan, 2014: 18).

Başarı İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Başarı	İnsanın düzenli ve çok çalışması, üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi	Başarılı olmam için düzenli ve çok çalışmalıyım, üzerime düşen sorumluluklarımı yerine getirmeliyim

Tevekkül eden insan, öncelikle kendi üzerine düşen *sorumlulukları* yerine getirir. Hasta olmamak için temizliğe, sağlığını korumaya özen gösterir. Düzenli ve sağlıklı beslenir. Hastalandığında da tedavi olmak için doktora gider. İyileşmek için gerekli önlemleri aldıktan sonra Allah'a dua eder, ondan şifa diler ve ona güvenir. Aynı şekilde bir çiftçi, tarlasını güzelce sürer, tohumu eker, gübresini atar, gerekirse sulamasını yapar. Tarlasını zararlı böceklerden korumak için her türlü önlemi de aldıktan sonra sonucu Allah'tan bekler…(Turan, 2014: 23).

Tevekkül, tembellik etmek ve sorumluluktan kaçmak değildir (Turan, 2014: 23).

Tevekkül İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Tevekkül	Tevekkül eden insanın öncelikle üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi. Temizliğe, sağlığını korumaya özen gösterme, sağlıklı beslenme, hastalandığında doktora gitme, Allah'a dua etme ona güvenme	Öncelikle üzerime düşen sorumlulukları yerine getirmeliyim. Temizliğime, sağlığımı korumaya özen göstermeliyim, sağlıklı beslenmeli, hastalandığımda doktora gitmeliyim, Allah'a dua etmeli ona güvenmeliyim

Yardımlaşma ve paylaşma, toplumsal dayanışmaya, barışa katkı sağlar. Paylaşma ve yardımlaşmanın olduğu toplumlarda ekonomik ve sosyal adaletsizlikler azalır. Bireyler arasında; paylaşma dayanışma ve *sorumluluk* duyguları gelişir…(Turan, 2014: 29).

Bizler de dinimizin öğütlediği şekilde, muhtaç durumda olan insanlara yardımda bulunmaya çalışmalıyız. Allah'ın bizlere vermiş olduğu nimetleri onlarla paylaşmalıyız. Böyle davranmanın dinî ve insani bir *sorumluluk* olduğunu bilmeliyiz (Turan, 2014: 31).

Yardımlaşma ve Paylaşma İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Yardımlaşma ve paylaşma	Yardımlaşmanın olduğu toplumlarda ekonomik ve sosyal adaletsizliklerin azalması, bireyler arasında sorumluluk duygusunun gelişmesi.Yardımda bulunmanın dini bir sorumluluk olması	Yaşadığım toplumda ekonomik ve sosyal adaletsizliklerin azalması ve bireyler arasında sorumluluk duygusunun gelişmesi için, yardımda bulunmalıyım. Bu, dini bir sorumluluk olduğu için yardım etmeliyim

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en temel özelliği, akıllı ve düşünen bir varlık olmasıdır. İnsan aklıyla düşünür, iyiyle kötüyü ve doğruyla yanlışı birbirinden ayırır. Yararlı ve zararlı olanın farkına varır. Bu nedenle İslam dini sadece akıllı olanları Allah'ın buyruklarından *sorumlu* tutmuştur (Turan, 2014: 63).

İslam'da dini sorumluluğun ön şartı akıl sahibi olmaktır. Dini sorumluluk, Allah'ın emirlerine uymak ve yasaklarından kaçınmaktır… İslama göre akıl sağlığı yerinde olmayan kişiler dini açıdan sorumlu da değildir (Turan, 2014: 63).

Akıl İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Akıl	İnsan akıllı bir varlık olması, iyiyle kötüyü ve doğruyla yanlışı birbirinden ayırması. Yararlı ve zararlı olanın farkına varması. İslam'da dini sorumluluğun ön şartının akıl sahibi olması. Dini sorumluluğun, Allah'ın emirlerine uymak ve yasaklarından kaçınmak olması.	Akıllı bir varlık olduğum için, iyiyle kötüyü ve doğruyla yanlışı birbirinden ayırabilmeliyim. Yararlı ve zararlı olanın farkına varmalıyım. Allah'ın emirlerine uymak ve yasaklarından kaçınmak benim dini sorumluluğumdur

Bir gün, Mısır hükümdarı rüyasında, yedi zayıf ineğin yedi besili ineği yediğini ayrıca yedi yeşil başak ile yedi kuru başak görmüştü. Hükümdar bütün rüya yorumcularını sarayda topladı. Fakat bunlar içerisinden hiçbiri hükümdarın rüyasını yorumlayamadı. Hz.Yusuf'un zindandan kurtulmuş olan arkadaşı, hükümdara, bu rüyayı Hz.Yusuf'un yorumlayabileceğini bildirdi. Hz.Yusuf, hükümdarın rüyasını Mısır'da yedi yıl bolluk arkasından da yedi yıl kıtlık olacağı şeklinde yorumladı. Bu yorumu beğenen, isabetli bulan hükümdar, onu hapisten çıkardı. Devlet hazinesinin *sorumluluğunu* da ona verdi (Turan, 2014: 73).

Hz. Yusuf İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Hz. Yusuf	Hz. Yusuf'un hükümdarın rüyasını, Mısır'da yedi yıl bolluk yedi yıl da kıtlık olarak yorumlaması. Hükümdarın yorumu beğenip isabetli bulması, Yusuf'u hapisten çıkarması, devlet hazinesinin sorumluluğunu ona vermesi	Hz. Yusuf, hükümdarın rüyasını, bildiği için, hükümdar tarafından hapisten çıkarıldı, hükümdar ona devlet hazinesinin sorumluluğunu verdi.

Yüce Allah akıllı ve ergenlik çağına giren her insana *sorumluluk* yüklemiştir (Turan, 2014: 75).

Ergenlik İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Ergenlik	Yüce Allah'ın akıllı ve ergenlik çağına giren her insana sorumluluk yüklemesi	Ergenlik çağıma girdiğim ve akıllı olduğum için Allah bana sorumluluk yüklemiştir

Hinduizm'de insanlar kast adı verilen çeşitli toplumsal sınıflara ayrılırlar. Her toplumsal sınıfın kendine özgü hak ve *sorumlulukları* vardır…(Turan, 2014: 90).

Toplumsal Sınıf İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Hinduizm	Hinduizmde insanlar toplumsal sınıflara ayrılırlar. Her toplumsal sınıfın kendine özgü sorumlulukları var.	Hinduizmde her toplumsal sınıfın sorumluluğu farklıdır

4.18.6. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Görsel Göstergebilim Üçgen

Resim 4. 63. Sorumluluk Belirten Bir Fotoğraf (Turan, 2014: 17)

Resim 7: İnsan iyiye de kötüye de özgür iradesiyle yönelir.

Resim 4. 63'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kütüphanede içerisinde raftan kitap almaya çalışan kız	İnsanın iyiye ve kötüye özgür iradesiyle yönelmesi. Kütüphane ve kitap	Ben özgür irademle iyiye veya kötüye yönelirim

Resim 4. 64. Sorumluluk Belirten Bir Fotoğraf (Turan, 2014: 23)

Resim 12: Başarı için derslere çalışıp Allah'tan yardım dilemek gerekir.

Resim 4. 64'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mum ışığında ders çalışan kız çocuğu	Tevekkül eden insan önce kendine düşen sorumlulukları yerine getirmeli, zor şartlarda çabalamalı ardından da dua etmeli	Zor şartlarda da olsa çalışmalıyım, gayret göstermeliyim. Böylece sorumluluğumu yerine getirdikten sonra dua etmeliyim

4.18.7. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 10. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Sorumluluk Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

Bilmeliyiz	... *sorumluluk* olduğunu bilmeliyiz	Kiplik Derecesi: yüksek kip
Getirmelidir	Sorumlulukları yerine getirmelidir	Kiplik Derecesi: yüksek kip
	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.19. Barış Değerinin Analizi

4.19.1. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Analizi

4.19.2. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Barış Değerinin Analizi

Bu ders kitabının kapağında barış değeri ile ilgili herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.19.3. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Bu kitapta barış değeri sayfa 15, 28 (iki defa), 31, 32 (iki defa), 53, 54, 69, (iki defa), 99, 114, 117 (üç defa), 118 (beş defa), 133, 155, 156, 158 ve 159 olmak üzere toplamda 25 defa kullanılmıştır.

4.19.4. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerini Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Bu kitapta barış değeri ile ilgili bir görsel kaynak kullanılmıştır.

4.19.5. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Aktarım Biçimi

Söz konusu ders kitabında metin türü olarak bilgi metni ve grafik ve şekil olmak üzere toplamda üç mod kullanılmıştır.

4.19.6. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

Okulunuzda öğrenciler arası çatışmalar *barışçıl* yollarla çözümlenebiliyor mu? (Baydar, 2014: 15).

Sevgi, saygı, yardımseverlik, *barış*, çalışkanlık, vatanseverlik, dürüstlük, güven, erdem, sorumluluk ve hoşgörü insan davranışlarına yön veren değerlerden bazılarıdır (Baydar, 2014: 28).

> …Ahlaki değerleri içselleştirmiş, davranışa dönüştürmüş bireyler, toplumun ve insanlığın gelişmesine katkıda bulunurlar. İnsanlık ve toplum insani değerlerle insanın bu yoldaki çabaları sonunda düzen ve *barışa* kavuşur (Baydar, 2014: 28).

Ahlaki Değerleri İçselleştirilmiş Bireyin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Ahlaki değerleri içselleştirmiş, davranışa dönüştürmüş birey	Toplumun ve insanlığın gelişmesine katkıda bulunması	Ahlaki değerleri içselleştirmiş, davranışa dönüştürmüş birey olarak toplumun ve insanlığın gelişmesine katkıda bulunmalıyım ki barış gerçekleşsin

> Birleşmiş Milletler'in kuruluşu; dünya *barışını* korumayı, uluslar arasında ekonomik, toplumsal ve kültürel iş birliği oluşturmayı amaçlayan, uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanılmasını evrensel düzeyde yasaklayan ilk antlaşmadır (Baydar, 2014: 31).

Birleşmiş Milletlerin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Birleşmiş Milletler	Birleşmiş Milletler dünya barışını korur. Uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanılmasını evrensel düzeyde yasaklar	Birleşmiş Milletler dünya barışını, ülkelerin birbirlerine kuvvet (savaş) kullanmasını yasaklayarak barışı korumaktadır

> Atatürk.... Bir ülkede çocuklara ilginin derecesini, çocukların neşeli, şen olmaları gösterir. Onun için çocukları gürbüz ve pervasız olan ülkelerde toplumun onlarla ilgili olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Ne mutlu *barış* anlayışı ve duygusu böyle olan toplumlara." diyordu. (Cemil Sönmez, Atatürk'te Çocuk Sevgisi, s. 55) (Baydar, 2014: 31).

Atatürk'ün Barışla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk	Çocuklara gösterilen ilgi, çocukları gürbüz ve pervasız olan ülkeler	Çocuklara ilginin olduğu, çocukları gürbüz ve pervasız olan ülkelerde barış anlayışı ve duygusu gelişmiştir

Atatürk bağımsızlık, *barış*, özgürlük, insanlığın mutluluğu, insana saygı gibi evrensel değerleri benimsemiş bir devlet adamıdır…(Baydar, 2014: 32).

Atatürk'ün Evrensel Değerlerle İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk	Evrensel değerlerden olan barışı benimsemesi	Atatürk evrensel değerlerden olan barışı benimsemiştir.

> …Kültürel farklılıklar, hoşgörüyle geliştirilip zenginleştirilir. Yunus Emre daha 13. yüzyılda bu konuda "Sen seni ne sanırsan diğerine de onu san." diyerek hoşgörü ve empatinin önemini belirtmiştir. Hoşgörü ve uyum farklı dil, din ve görüşten insanların *barış* içinde, birlikte yaşamalarını mümkün kılmıştır (Baydar, 2014: 53).

Yunus Emre'nin Barışla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Yunus Emre	Sen seni ne sanırsan diğerini de onu san sözü, hoşgörü ve uyum.	Ben kendimi nasıl görürsem başkalarınıda öyle görmeliyim. Hoşgörü ve uyum farklı dil, din ve görüşten insanların barış içinde yaşamalarını sağlamıştır

> Baba, evden okula gitmekte olan kızına, "Selvi yağmur yağıyor, yağmurluğunu giymemişsin." der. Selvi, omuzlarını silkerek gerek olmadığını söyler. Baba, "Elbiselerin

ıslanıp üşüteceksin diye endişeleniyorum. Çünkü ucu hepimize dokunacak." Cevap hazırdır: "Ama yine de yağmurluğumu giymek istemiyorum." Babası sorar: "Ama neden?" Selvi, ekoseli olduğu için ondan hoşlanmadığını, okulda kimsenin böyle bir yağmurluk giymediğini söyler. Babası, "Anladım, okulda farklı bir şey giyen tek kişi olmak istemiyorsun." Selvi istemediğini, herkesin tek renkli yağmurluk giydiğini belirtir. Baba, "Anlıyorum. Burada bir çatışmamız var. Sen ekoseli olduğu için yağmurluğunu giymek istemiyorsun, ben de üşütüp hastalanacaksın diye endişe ediyorum. İkimizin de kabul edebileceği bir çözüm düşünebilir misin? Bu sorunu ikimizi de mutlu edecek şekilde nasıl çözebiliriz?" Selvi duraklar ve annesinin yağmurluğunu ödünç alabileceğini, onun beyaz olduğunu söyler. Babası, "Annen onu giymene izin verir mi acaba?" diye sorar. Selvi, "Sorarım." diye yukarı çıkar ve birkaç dakika sonra yağmurluğu giymiş olarak döner. Kolları çok uzun olduğu için kıvırmıştır. "Annem olur dedi." der. Baba memnundur. "Bu senin ıslanmanı önler. Çözümden memnunsun değil mi, ben de memnunum." der (Baydar, 2014: 69).

İletişimin Barışla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İletişim	Anne, baba ve kızları Selvi arasında bir sorun karşısında kurdukları iletişim	İletişim kurarak sorunlarımı barışçıl yollarla çözmeliyim

…Farklı etnik, dilsel ve dinsel gruplardan oluşan toplumlarda iletişim, diyalog şeklinde gerçekleşir. Farklı grupların diyalog hâlinde olması, birbirlerini kabul etmeleri ve ortak noktalar üzerinde uzlaşmaya hazır oldukları anlamına gelir. Bu açıdan Türkiye gibi farklı kültürleri barındıran ülkelerde diyalog ve iletişim, barış içinde birlikte yaşama kültürü oluşturmak için gereklidir. (Baydar, 2014: 69).

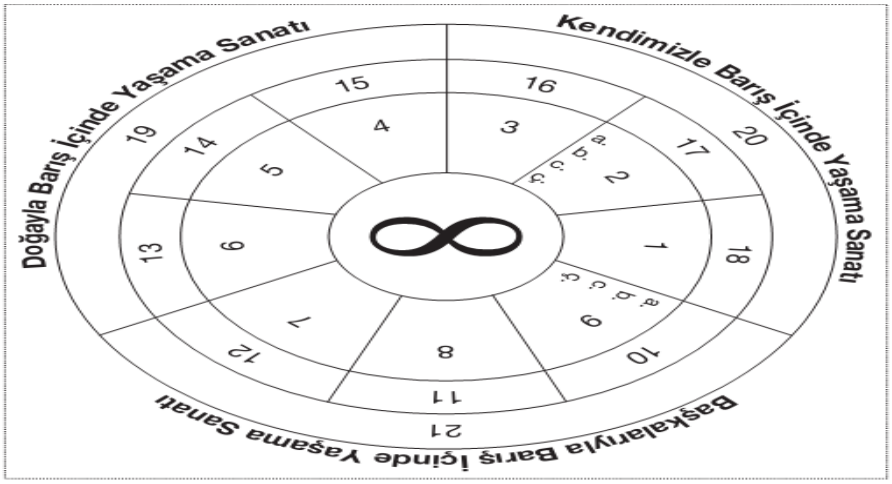
Diyalog ve İletişimin Barışla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Diyalog ve iletişim	Türkiye, içinde farklı kültürleri barındırır	Farklı kültürleri barındıran ülkemde barış için diyalog ve iletişim gereklidir

Yıldız Teknik Üniversitesinde verilen "Toplumsal Duyarlılık Projesi" dersinde öğrencilere, öğrendikleri bilgileri yaşama aktarma fırsatı tanınmaktadır. Öğrenciler, haftada en az üç saat hastanelerde, cezaevlerinde bulunan çocuklara bilgilerini aktarmaktadırlar. Çalışmalar, ders çizelgelerine işlenmekte ve dönem sonunda öğrencilerin sunduğu bir raporla değerlendirilmektedir. Her ay yapılan dersle ilgili toplantılara katılmak zorunludur. Bu toplantıların amacı, öğrencilerin çalışmalarını birbirlerine aktarmaları ve karşılıklı fikir alışverişinde bulunabilmeleridir. Böylece dersin programı sürekli yenilenmekte ve öğrenciler yeni projeler oluşturabilmektedir. Dersin temel amacı ve sloganı öğrenciler tarafından şöyle belirlenmiştir: Topluma ve devlete olan borcumuzu, bilgi ve kaynaklarımızı bizden daha az şanslı olanlarla paylaşarak ödeyebiliriz (Baydar, 2014: 114).

Toplumsal Duyarlılık Projesinin Barışla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Yıldız Teknik Üniversitesinde verilen Toplumsal Duyarlılık Projesi	Öğrenciler, haftada en az üç saat hastanelerde, cezaevlerinde bulunan çocuklara bilgilerini aktarmaları.	Benimde böyle bir projede çalışmam, toplumsal barışa katkı sağlar.

4.19.7. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Görsel Göstergebilim Üçgeni

Resim 4. 65. Barış Çarkı (Baydar, 2014: 117)

Resim 4.65'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Barış çarkı	Toplum, bilgelik, birey, sevgi, sabır, akıl, şefkat, duygular, sevinç, vücut, sağlık, bilgi, yaşam, saygı, madde, uyum, ekonomi, refah, sosyal yaşam, iş birliği, kültür, güzellik, adalet, gerçek, dayanışma, iletişim	Toplum, bilgelik, birey, sevgi, sabır, akıl, şefkat, ,duygular, sevinç, vücut, sağlık, bilgi, yaşam, saygı, madde, uyum, ekonomi, refah, sosyal yaşam, iş birliği ve kültür... Benim kendimle, doğa ve başkalarıyla barış içinde yaşamamı sağlar

4.19.8. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 11. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

-	-	Kiplik Derecesi: kullanılmamıştır
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.19.9. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında barışla ilgili bir metafor kullanılmamıştır.

4.20. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Analizi

4.20.1. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Barış Değerinin Analizi

Söz konusu ders kitabında barış değeri ile ilgili herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.20.2. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Bu kitapta barış değeri sayfa 41, 47 (dört defa), 52, 59, 70 (üç defa), 71 (iki defa), 72, 73, 74 (beş defa), 77, 97, 119, 120, 128, 139, 156 (on iki defa), 157 (sekiz defa), 158,

159 (beş defa), 162 (iki defa), 163, 166 (iki defa), 169, 170 (üç defa), 175 (üç defa), 176 (beş defa), 177 (dokuz defa) olmak üzere toplamda 75 defa kullanılmıştır.

4.20.3. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerini Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Bu kitapta barış değerini belirten 4 adet görsel kaynak kullanılmıştır.

4.20.4. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Aktarım Biçimleri

Bu kitapta bilgi metni, fotoğraf ve gazete haberi olmak üzere toplamda 3 mod kullanılmıştır.

4.20.5. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

Atatürkçülük, kişi hak ve hürriyetlerine önem verir. Yurtta ve dünyada barışın korunmasını amaçlar (Bulut, 2014: 119).

Atatürkçülüğün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürkçülük	Yurtta ve dünyada barışın korunması	Atatürkçülük yurt ve dünya barışını korur

Laiklik milli birlik ve beraberliği güçlendirerek toplumda huzur ve barış ortamının oluşmasını sağlamıştır (Bulut, 2014: 119).

Laikliğin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Laiklik	Toplumda milli birlik ve beraberliği güçlendirme	Laiklik, milli birlik ve beraberliği güçlendirerek huzur ve barış ortamını sağlamıştır

…Türkiye, yeni toprak kazanma amacında olmamış, komşularıyla *barışın* korunması için çalışmıştır (Bulut, 2014: 119).

Türkiye'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Türkiye	Toprak kazanma amacının olmaması, barışı koruması	Türkiye komşularından toprak kazanma gibi bir amacı olmadığı için, komşularıyla barışın korunmasını sağlamıştır

> Atatürk'ün "Yurtta sulh, dünyada sulh" sözü onun savaş karşıtlığını en güzel ifade eden, barışa özlemini dile getiren en bilinen sözdür. Atatürk'e göre; Barış milletleri refah ve mutluluğa eriştiren en iyi yoldur." (Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, s. 446) (Bulut, 2014: 157).

Atatürk'ün Sözünün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk	Yurtta sulh dünyada sulh, refah ve mutluluğun yolunun barış olması	Atatürk'ün yurtta sulh dünyada sulh sözü ile barış refah ve mutluluğun en iyi yoludur sözleri onun barışa olan özlemini açıklar

Lozan Barış Antlaşması ülkemizde barış ve huzur ortamının doğmasının sağlamıştır…(Bulut, 2014: 157).

Lozan Barış Antlaşmasının Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Lozan Barış Antlaşması	Barış ve huzurun doğmasını sağlaması	Lozan Barış Antlaşması ülkemizde barış ve huzur ortamını sağladı

> Ülkemizin izlediği barışçı siyaset, komşuları ve dünya devletleri ile yaptığı dostluk antlaşmaları sonucu Milletler Cemiyeti, Türkiye'yi cemiyete davet etti. Türkiye, 18 Temmuz 1932 tarihinde Milletler Cemiyetine üye oldu. Böylece ülkemiz dünya barışının korunması yolunda çalışmalarına bir yenisini eklemiş oldu (Bulut, 2014: 159).

Milletler Cemiyetinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Milletler Cemiyeti	Türkiyenin izlediği barışçı siyaset, komşuları ve dünya devletleri ile yaptığı dostluk antlaşmaları.	Türkiye'nin izlediği barışçı siyaset, komşuları ve dünya devletleri ile yaptığı dostluk antlaşmaları milletler cemiyetine üye olmasını sağlamıştır.

Atatürk'ün ölümü üzerine İngiltere'nin Türkiye büyükelçisi Percy Loraine: "Başlıca düşüncesi Türk milletinin refah ve mutluluğuydu ancak onu savaşla değil, *barış*, güvenlik, ilerleme ve dostlukla aradı."(www.mkutup.gov.tr) (Bulut, 2014: 162).

… Atatürk'ün ölümünün bu kadar büyük yankı uyandırmasında onun bütün insanları millet farkı gözetmeksizin sevmesi, dünya barışını savunması ve bu barışa her fırsatta katkıda bulunması önemli rol oynamıştır…(Bulut, 2014: 162).

Atatürk'ün Ölüm Haberinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk'ün ölümünün büyük yankı uyandırması	Atatürk'ün bütün insanları millet farkı gözetmeksizin sevmesi, dünya barışını savunması ve bu barışa her fırsatta katkıda bulunması	Atatürk, bütün insanları millet farkı gözetmeksizin sevdiğinden, dünya barışını savunmasından ve bu barışa her fırsatta katkıda bulunmasından dolayı onun ölümü büyük yankı uyandırmıştır

Atatürk'e göre;

"Çok zaman geçmeden Avrupa'da bir fırtına kopacak, bu müthiş kasırga, dünyanın her tarafına yayılacak ve insanlık genel bir savaş felâketinin bütün kötülükleri ile bir kere daha karşılaşacak! Bu kanlı, tehlikeli durumda tarafsız kalmak, savaşa katılmamak ve devlet gemisini bu fırtına ortasında hiçbir engele çarptırmadan yöneterek savaş dışında ve *barış* içinde yaşamaya çabalamak, bizim için hayati önem taşımaktadır." (Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, s. 451) (Bulut, 2014: 166).

'Atatürk'e Göre' Adlı Metnin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk	Atatürk'e göre yakın zamanda avrupada savaş çıkması, bu durumda tarafsız kalınması, savaşa girilmemesi, barış içinde yaşamak için çabalalanması.	Atatürk yakın zamanda avrupada savaş çıkacağını bilmiş, bu durumda tarafsız kalınmayı, savaşa girilmemesini, barış içinde yaşamak için çabalalak gerektiğini düşünerek ülkemizi barış içinde yaşatmayı sağlamıştır.

...Ülkeler arası *barış* ve kaynaşmanın sağlanmasına katkı sunan spor oyunlarının en önemlilerinden birisi hiç şüphesiz ki olimpiyatlardır. Bu oyunlar dünyanın en büyük spor organizasyonlarındandır. Ülkeleri spor sayesinde birbirine yakınlaştırmanın ve sporla yapılan rekabet ile savaşları önlemenin daha doğru yol olacağı kabul edilmelidir (Bulut, 2014: 169).

Olimpiyatın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Olimpiyat	Sporun ülkeler arası barışı sağlaması, ülkeleri sporla yakınlaştırmak ve sporla yapılan rekabet ile savaşları önleme.	Spor ülkeler arası barışı sağlar, ülkeler sporla yakınlaşmalı ve sporla rekabet etmelidir ki savaşlar önlensin

Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış" ilkesine bağlı olan Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri, saldırgan emeller gütmez, bağımsızlığı, ülkesi, milleti ve onuru tehdit ve tehlikeye maruz kaldığında ya da bağlı bulunulan uluslararası kuruluşların müşterek idealleri doğrultusunda birlikte alınan kararlar doğrultusunda harekete geçer. Stratejik açıdan önemli bir bölge üzerinde bulunan Türkiye Cumhuriyeti'nin silahlı kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığına bağlı olan kara, hava, deniz kuvvetlerinden oluşmaktadır. Barış zamanında iç güvenlik kuvvetlerinin bir parçası olarak görev yapan Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlıkları, savaş zamanında Kara ve Deniz Kuvvetlerinin komutası altına girmektedir (Bulut, 2014: 169).

TSK'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri	Saldırgan emeller gütmez, bir sorunla karşılaştığında uluslararası kuruluşlarla birlikte hareket eder.	TSK, saldırgan emeli olmayan, herhangi bir sorunu uluslararası kuruluşlarla ortak hareket ederek çözmeye çalışan kara, deniz ve hava kuvvetlerinden oluşan askeri bir güçtür

Dünya barışını tesis ile yükümlü Milletler Cemiyeti, kalıcı barışı sağlayamamış, insanlık II. Dünya Savaşı'nda çok daha büyük bir zarar görmüştü. Savaşta ve sonrasında yaşanan insan hakkı ihlalleri, bu hakların uluslararası düzeyde korunması gerekliliğini ortaya çıkardı. İnsanların sahip olduğu haklar evrensel düzeyde alınacak kararlar ile korunmalıydı. Bu amaçla uluslararası düzeyde kurum ve kuruluşlar oluşturuldu. Milletler Cemiyetinin yerini alan Birleşmiş Milletler, dünyadaki barışı ve insan haklarını korumayı üstlenen en önemli kuruluş hâline geldi…(Bulut, 2014: 170).

BM'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Birleşmiş Milletler	Milletler Cemiyeti'nin yerini alması, dünyadaki barışı ve insan haklarını korumayı üstlenen en önemli kuruluş olması	Milletler Cemiyeti'nin yerini alan, Birleşmiş Milletler, dünyadaki barışı ve insan haklarını korumayı üstlenen en önemli kuruluştur

> 1923 yılından bugüne kadar, savunma politikasını Atatürk'ün "Yurtta *barış*, dünyada *barış*." ilkesi çerçevesinde şekillendiren Türkiye, dünyadaki ve bölgesindeki istikrarın korunmasına yönelik girişimlere aktif bir şekilde katılmaya gayret göstermektedir. Türkiye, sorunlara *barışçıl* yollardan çözüm bulunmasını, çözüm bulunamaması hâlinde ise çatışmaların kısa sürede durdurulmasını, kalıcı ve adil barışın tesis edilmesini esas alan bir politika izlemekte ve bu politikanın gereği olarak da *barışı* destekleyen tüm faaliyetlere katkıda bulunmaktadır. Türkiye, *barışı* destekleme görevlerine uluslararası yükümlülükleri, millî menfaatleri, imkân ve kabiliyetleri ölçüsünde katılmaktadır (Bulut, 2014: 176).

Yukarıdaki paragrafın göstergebilimsel üçgeni daha önce yapılanlarla aynı olduğu için burada uygulanmamıştır.

…Soğuk savaş sonrası yumuşama dönemi olarak adlandırılan bu dönemde NATO, dünyada *barış* ve güvenliği sağlama görevini üstlendi (Bulut, 2014: 180).

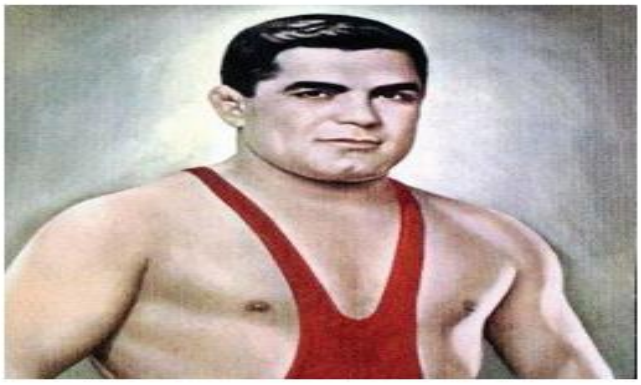
NATO'nun Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
NATO	Soğuk savaş döneminde Nato'nun dünyada barışı ve güvenliği sağlama rolünü üstlenmesi	Soğuk savaş döneminde NATO dünyada barışı ve güvenliği sağlama rolünü üstlenmiştir

> … II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan yeni siyasi düzende Türkiye, dünyada *barışın* kalıcı hâle gelmesi için Avrupa devletleri ile birlikte hareket etmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında, Avrupalı devlet adamlarının Avrupa'da kalıcı bir *barış* oluşturma çabaları hız kazandı… (Bulut, 2014: 180).

II. Dünya Savaşının Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
II. Dünya savaşı	Türkiye'nin barışı sağlamak için Avrupalı ülkelerle birlikte hareket etmesi, Avrupalı devlet adamlarının kalıcı barışı sağlama çabalarının hız kazanması	Türkiye'nin barışı sağlamak için Avrupalı ülkelerle birlikte hareket etmesi, Avrupalı devlet adamlarının kalıcı barışı sağlama çabalarının hız kazanması II. Dünya Savaşının etkisinden dolayıdır

4.20.6. lköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Görsel Göstergebilim Üçgeni

Resim 4. 66. Barış İle İlgili Bir Resim (Bulut, 2014: 169)

1948 Olimpiyatlarında güreşte altın madalya kazanan Yaşar Doğu

Resim 4. 66'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Yaşar Doğu	Olimpiyat-spor ülkelerarası barışı sağlar	Yaşar Doğu ülkeler arası yapılan olimpiyatlarda madalya kazanmış dolayısıyla ülkeler arası barışa hizmet etmiştir

Resim 4. 67. Barış İle İlgili Bir Resim (Bulut, 2014: 170)

Birleşmiş Milletler logosu

Resim 4. 67'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Birleşmiş Milletler logosu	Dünya haritasının kutuptan görünümünü çevreleyen zeytin dalları	Birleşmiş Milletler dünyanın her yerinde barış ortamını sağlamayı amaçlar

Resim 4. 68. Yurtta Barış Dünyada Barış İlkesine Bağlı Olan Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri (Bulut, 2014: 175).

Kara Kuvvetleri Komutanlığına bağlı askerlerimiz

Hava Kuvvetleri Komutanlığına bağlı uçaklarımız

Deniz Kuvvetleri Komutanlığına bağlı bir gemimiz

Daha önce Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri ile ilgili göstergebilimsel üçgen yapıldığı için bu resmin göstergebilimsel üçgeni yapılmamıştır.

Resim 4. 69. Barışla İlgili Bir Gazete Haberi (Bulut, 2014: 177).

Resim 4. 69'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili gazete haberi	Zafer kelimesi, "Türk uçakları bomba değil iyi niyet mesajları atıyor" ,"Bu bir bayramdır", "Evlerinize bayrak asın" cümleleri	Kıbrıs Barış Harekâtı ile Türkiye güvenliği sağladı. Böylece adadaki karışıklıklar son buldu

4.20.7. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 12. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

-	-	Kiplik Derecesi: kullanılmamıştır
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.20.8. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili gazete haberinde geçen zafer kelimesi, dönemin başbakanı Ecevit'in "Türk uçakları bomba değil iyi niyet mesajları atıyor" sözünde telefonun mesaj atma işlevi, uçağun bomba atma işlevine benzetilmiştir.

4.21. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabında Barış Değerinin Analizi

Bu ders kitabında sayfa 26, 45 ve 180 (sekiz defa), 181, 183 (iki defa), olmak üzere toplamda 13 defa kullanılmştır. Mod açısından incelendiğinde iki internet haberi dışında diğerleri bilgi metninden oluşmaktadır.

> …Toplumda iyi bir birey olarak yer alabilmesi için çocuk, ailede her yönüyle hayata hazırlanmalıdır. Bunun için çocuğun barış, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesi gerekir (Demircioğlu, 2014: 26).

Yukarıdaki cümlede "barış ruhuyla yetiştirilmesi" konusunda gösterge ve gösteren olmadığından göstergebilimsel üçgen yapılmamıştır.

Milliyetçilik ilkesi insana ve insanlığa değer verir. Savaşa karşıdır. Daima barışın yanındadır (Demircioğlu, 2014: 4).

Milliyetçiliğin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Milliyetçilik	İnsana ve insanlığa değer verme. Savaşa karşı olma, barışın yanında olma	Ben (milliyetçi olarak) İnsana ve insanlığa değer vermeliyim. Savaşa karşı olmalıyım. Barışın yanında olmalıyım

> …Rize valisi "Turizm barış ve huzurun dünya yüzündeki elçisidir. Dünya, birçok kırgınlıkları turizm sayesinde çözmektedir. Nitekim bizim en önemli rehberimiz, Atatürk'ün 'Yurtta barış, dünyada barış.' İlkesidir…" dedi… Haberde belirtildiği gibi ortak miras öğelerinin tanınmasında ve tanıtılmasında turizmin önemi büyüktür. Turizm, dünyada barış ve huzurun sağlanmasına katkıda bulunur. Hem insnalar hem ülkeler arasındaki huzurun temelinde ise barış vardır. Atatürk'e göre, dünya barışının sağlanması ancak bütün insanlara saygı duymak ve hoşgörü göstermekle gerçekleşir. Barışçıl bir devlet adamı olan Atatürk, yurtta ve dünyada barışa önem vermiştir. Bunun için birçok ülkeyle barış antlaşmaları imzalamış ve dostluk ilişkilerini geliştirmiştir (Demircioğlu, 2014: 180).

Dünya barışına sağladığı katkılarından dolayı turizm önemli bir etkinliktir (Demircioğlu, 2014: 181).

> Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı, "Turizmin Türkiye ekonomisine katkısı birinci sıradadır. Turizm, iş imkânı sağladığı gibi kırk dokuz sektörü de teşvik etmektedir. Aynı zamanda turizm, çevrenin korunmasına ve dünya barışına katkı sağlamaktadır…(Demircioğlu, 2014: 183).

Turizmin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Turizm, Rize Valisi, Kültür ve Turizm müsteşarı	Dünyanın birçok kırgınlıkları turizm sayesinde çözmesi, barışa katkı sağlaması	Dünyanın birçok kırgınlıkları turizm sayesinde çözüldüğü için ve barışa katkı sağladığı için turizm önemlidir

4.21.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 13. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

Gerekir	Barış ruhuyla yetiştirilmesi gerekir	Kiplik Derecesi: yüksek kip
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.21.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Metaforu

Bu kitapta barışla ilgili bir metafor kullanılmamıştır.

4.22. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders KitabındaBarış Değerinin Analizi

Bu kitapta barış değeri sayfa 79 (Altı defa), 82, 136 (Altı defa), 137 (iki defa), 141 (iki defa) olmak üzere toplamda 15 defa kullanılmıştır. Barış değeri verilirken bilgi metni, gazete haberi ve fotoğraf olmak üzere 3 mod kullanılmıştır. Bu kitap kapağında barış değerini ifade eden bir belirtiye rastlanılmamıştır.

> Hz. Muhammed bir taraftan insanları İslam'a davet ederken diğer taraftan Müslümanların huzur ve *barış* içinde yaşayacakları bir yurt arıyordu. Medine'de yeni devletin temellerinin atılmasıyla insanlar *barış* içinde yaşamaya başladılar… Hz. Muhammed savaşlara son vererek taraflar arasında *barış* sağlanmasını istiyordu… Müslümanlarla Mekkeliler arasındaki savaş ortamı Hudeybiye Antlaşmasının imzalamasıyla sona erdi, *barış* dönemi başladı. Böylece savaş yıllarından sonra *barış* ve huzur ortamı doğdu. Hz. Muhammed bundan yararlanarak İslamiyet'i yayılması için çeşitli yerlere elçiler yolladı. Hudeybiye ile başlayan *barış* ortamı ne yazık ki uzun sürmedi (Köstüklü, 2014: 79).

Yukarıdaki paragrafta geçen gösteren ve gösterilenlerin daha önce göstergebilimsel üçgeni yapıldığından dolayı burada yapılmamıştır.

Türkler Talas Savaşı'ndan sonra büyük gruplar halinde Müslüman olmaya başladılar. Araplar ile aralarında *barış* ve dostluk dönemi başladı…(Köstüklü, 2014: 82).

Yukarıdaki alıntıda barış değerinin gösteren ve gösterileni belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

> Atatürk döneminde (1920- 1938) yapılan uluslar arası antlaşma sayısı, 70 dolayındadır… Bunlar; sınır sorunlarının çözümü ve ilişkilerin düzenlenmesi (7 adet), dayanışma amaçlı antlaşmalar (3 adet), dostluk, iyi komşuluk, tarafsızlık, uyuşmazlıkların *barışçı* yoldan çözümüne ilişkin antlaşmalardır (6 adet) (Köstüklü, 2014: 136).

Yukarıdaki alıntıda barış değerinin gösteren ve gösterileni belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

> Komşu devletlerle *barış* içinde yaşama
>
> "Komşuları ile ve bütün devletlerle iyi geçinmek Türkiye siyasetinin esasıdır. Bu ilkenin bütün devletlerce siyaset esası sayılmasıyladır ki, uygarlık için ve milletlerin huzur ve refahı için gerekli olan *barış* kararlılık kazanmış olur." (Köstüklü, 2014: 136).

Türkiye Siyasetinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Türkiye Siyaseti	Komşu ve tüm devletlerle iyi geçinme, barış kararlığı	Türkiye siyaseti olan komşu ve tüm devletlerle iyi geçinme tüm devletlerce uygulanmalıdır ki barış kararlığı gerçekleşsin

"Türkiye Cumhuriyeti'nin en esaslı ilkelerinden biri olan 'Yurtta *barış* dünyada *barış*' amacı, insanlığın ve uygarlığın refah ve ilerlemesinde en esaslı etken olsa gerektir." (Köstüklü, 2014: 136).

Yukarıdaki alıntıda barış değerinin gösteren ve gösterileni belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Resim 4. 70. Barışla İlgili Bir Resim (Köstüklü, 2014: 137)

Atatürk ve İran Şahı Rıza Pehlevi

Resim 4. 70'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk ve Rıza Pehlevi	Ülkeler arası işbirliği ve ortak hareket etme	Atatürk ülkelerarası işbirliği ve ortak hareket ile barışa katkıda bulunmuş, barışı korumuştur

> …Gümrük kapılarındaki hareketlilik, illerin ekonomisini olumlu yönde etkiliyor. Bu durum ise Türkiye'nin, komşu ülkelerle *barışçı* yollarla ilişkilerini düzenlemeye yönelik politikaların ve ticari ilişkilerini geliştirmek için gösterdiği çabaların bir sonucu olarak değerlendiriliyor (Köstüklü, 2014: 141).

Gümrükle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Gümrük kapılarındaki hareketlilik	İllerin ekonomisini olumlu etkileme	Türkiye barışçı yollarla ilişkileri düzenlediği için gümrük kapıları hareketlenmiştir

4.22.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 14. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

Gerekir	Barış ruhuyla yetiştirilmesi gerekir	Kiplik Derecesi: yüksek kip
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

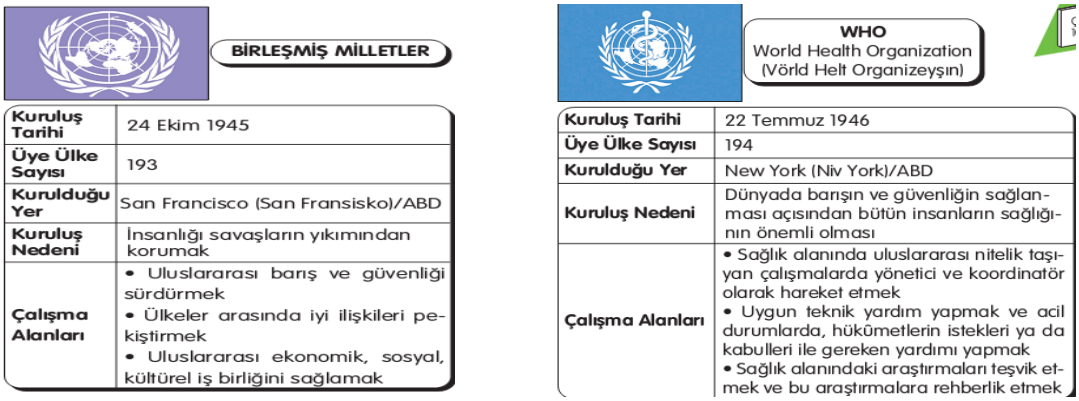
4.22.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında barışla ilgili bir metafor kullanılmamıştır

4.23. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Analizi

En kötü *barış*, en iyi savaştan iyidir. (Çiçero, İtalyan Düşünür) (Öntemel, 2014: 156)

Resim 4. 71. Barışla İlgili Olarak Verilen Amblemler (Öntemel, 2014: 156).

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Kuruluş Tarihi	24 Ekim 1945
Üye Ülke Sayısı	193
Kurulduğu Yer	San Francisco (San Fransisko)/ABD
Kuruluş Nedeni	İnsanlığı savaşların yıkımından korumak
Çalışma Alanları	• Uluslararası barış ve güvenliği sürdürmek • Ülkeler arasında iyi ilişkileri pekiştirmek • Uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel iş birliğini sağlamak

WHO
World Health Organization
(Vörld Helt Organizeyşın)

Kuruluş Tarihi	22 Temmuz 1946
Üye Ülke Sayısı	194
Kurulduğu Yer	New York (Niv York)/ABD
Kuruluş Nedeni	Dünyada barışın ve güvenliğin sağlanması açısından bütün insanların sağlığının önemli olması
Çalışma Alanları	• Sağlık alanında uluslararası nitelik taşıyan çalışmalarda yönetici ve koordinatör olarak hareket etmek • Uygun teknik yardım yapmak ve acil durumlarda, hükümetlerin istekleri ya da kabulleri ile gereken yardımı yapmak • Sağlık alanındaki araştırmaları teşvik etmek ve bu araştırmalara rehberlik etmek

Resim 4. 71'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Who Amblemi (World Health Organization)	Birleşmiş Milletler ambleminin üzerinde bulunan asaya sarılmış halde bulunan yılan. Barış ve güvenliğin sağlanması açısından bütün insanların sağlığının önemli olması	Who, barış ve güvenliğin sağlanması için bütün insanın sağlığının korur

4.24. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Barış Değerinin Analizi

4.24.1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Barış Değerinin Analizi

Bu kitabın kapağında barış değeri ile ilgili herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.24.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Bu kitapta barış değeri sayfa 41 (iki defa), 42, 55 (iki defa), 56 (iki defa) , 70, 99, 103 (iki defa), 122 (iki defa), 131 (on sekiz defa) olmak üzere toplamda 31 defa kullanılmıştır.

4.24.3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerini Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Bu kitapta barış değerini belirten iki görsel kaynak kullanılmıştır.

4.24.4. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Aktarım Biçimi

Bilgi metni (sayfa 41), fotoğraf (sayfa 41) şiir (Sayfa 42), bilgi metni (sayfa 55), fotoğraf (sayfa 56), bilgi metni (sayfa 57), şiir (sayfa 99), gazete haberi (sayfa 103), bilgi metni (sayfa 131).

4.24.5. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

> İslam dininde birlik, beraberlik, kardeşlik ve sosyal *barışa* büyük önem verilir. Camiler, Müslümanların ibadetlerini yerine getirme, dinî ve ahlaki konularda bilgilenme, aralarındaki sevgi ve dayanışma bağlarını güçlendirme yerleridir. Bu yönüyle camiler sağlam bir toplumun temellerinin atılmasında, birlik ve beraberliğimizin pekişmesinde önemli bir işlev üstlenir. Belli bir bölgede yaşayan insanlar, günün belli zamanlarında camilerde bir araya gelirler. Birbirleriyle görüşürler. Yeni dostluk ve arkadaşlıklar oluştururlar. Birbirlerinin dertlerinden, sıkıntılarından haberdar olur, bunların çözümü için dayanışma duygusuyla yardımlaşırlar. Yaşadıkları mutlulukları paylaşır, birbirlerinin sevinçlerine ortak olurlar. Tüm bunlar toplumsal birlik, bütünlük ve sosyal *barışımıza* katkı sağlar (Karahan, 2014: 41).

Camiler

…

Camiler, cemaatler, kardeşlik, barış yeri

Allah'a yaklaşmakta en güzel yarış yeri

Camiler birer okul ve birer ders evidir,

Birleştirmek, toplamak, onun baş görevidir

Ahmet DOĞAN

Kutsal Sevda, s. 14. (Karahan, 2014: 41).

Cami ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cami	Birlik ve beraberliğin pekişmesinde önemli bir işlev üstlenir. İnsanlar birbirleriyle görüşürler. Yeni dostluk ve arkadaşlıklar oluştururlar. Birbirlerinin dertlerinden, sıkıntılarından haberdar olur, bunların çözümü için dayanışma duygusuyla yardımlaşırlar. Yaşadıkları mutlulukları paylaşır, birbirlerinin sevinçlerine ortak olurlar	Camiler, birlik ve beraberliğin pekiştirdiğinden, insanların birbirleriyle görüştüğü, yeni dostluk ve arkadaşlıklar oluşturduğu, birbirlerinin dertlerinden, sıkıntılarından haberdar olduğu, sorunların çözümü için dayanışma duygusunun olduğu yer olmasından, ayrıca sevinç ve mutlulukların paylaşıldığı yer olmasından dolayı sosyal barışa katkı sağlar

…Zekât ve sadaka, varlıklı kimselerle yoksullar arasında sevgi ve dostluk duygularını geliştirir. Yardımlaşan insanlar birbirlerine dostça ve kardeşçe yaklaşırlar. Bütün bu güzel davranışlar da toplumsal birlik ve dayanışmayı güçlendirir. Toplumda barış ve huzura katkı sağlar (Karahan, 2014: 54).

Zekât ve Sadaka ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Zekât ve Sadaka	Varlıklı kimselerle yoksullar arasında sevgi ve dostluk duygularını geliştirir. Yardımlaşan insanlar birbirlerine dostça ve kardeşçe yaklaşırlar. Bütün bu güzel davranışlar da toplumsal birlik ve dayanışmayı güçlendirir	Zekât, varlıklı kimselerle yoksullar arasında sevgi ve dostluk duygularını geliştirdiğinden, insanları birbirine dostça ve kardeşçe yaklaştırdığından, toplumsal birlik ve dayanışmayı güçlendirdiğinden dolayı barışa katkı sağlar.

Hac ibadeti de davranışların güzelleşmesine katkıda bulunur. Hacca giden insanlar, mevkileri ve toplumsal konumları ne olursa olsun, aynı giysileri giyerler. Zengin, fakir her hacı adayı sade beyaz giysilere bürünür. Bu kişiler, dünyanın dört bir yanından gelen insanlarla birlikte yan yana ibadet ederler. Bütün bu yönleriyle hac, insanların kaynaşmasını sağlar. Kişilerde dostluk, sevgi ve barış duygularını geliştirir…(Karahan, 2014: 56).

Hac ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Hac ibadeti	Hacca giden insanlar, mevkileri ve toplumsal konumları ne olursa olsun, aynı giysileri giyerler. Zengin, fakir her hacı adayı sade beyaz giysilere bürünür. Bu kişiler, dünyanın dört bir yanından gelen insanlarla birlikte yan yana ibadet ederler. Bütün bu yönleriyle hac, insanların kaynaşmasını sağlar.	Hacca giden insanlar, zengin, fakir her hacı adayı sade beyaz giysilere bürünür, eşit olur. Dünyanın dört bir yanından gelen insanlarla birlikte yan yana ibadet ederler. Bütün bu yönleriyle hac, insanların kaynaşmasını sağlar, dolayısıyla insanların sevgi ve barış duyguları gelişir.

Din, vicdan ve ibadet hürriyetinin olduğu bir ülkede vatandaşlar başkalarının hak ve özgürlüklerine saygılı olurlar. Hiç kimse başkalarının inanç ve düşüncesine karışmaz. Herkes düşüncelerini özgürce dile getirir, ibadetlerini serbestçe yapar. Tüm bu hak ve özgürlükler, kişilerin kendilerini rahat ve huzurlu hissetmelerini sağlar. Kişiler birbirlerine karşı hoşgörülü ve saygılı olurlar. Birbirlerine dostluk ve kardeşlik duygularıyla yaklaşırlar. Böylece toplumda huzur, güven ve barış ortamı oluşur (Karahan, 2014: 57).

Din ve Vicdan Hürriyeti ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Din, vicdan ve ibadet hürriyeti	Başkalarının hak ve özgürlüklerine saygılı olmak, hiç kimsenin başkalarının inanç ve düşüncesine karışmaması, herkesin düşüncelerini özgürce dile getirmesi, ibadetlerini serbestçe yapması. Kişilerin birbirlerine karşı hoşgörülü ve saygılı olması, birbirlerine dostluk ve kardeşlik duygularıyla yaklaşmaları.	Herkes başkalarının hak ve özgürlüklerine saygılı olursa, hiç kimse başkalarının inanç ve düşüncesine karışmasa, herkesin düşüncelerini özgürce dile getirirse, ibadetlerini serbestçe yaparsa, kişilerin birbirlerine karşı hoşgörülü ve saygılı olursa, birbirlerine dostluk ve kardeşlik duygularıyla yaklaşırsa toplumda barış ve huzur ortamı oluşur.

…"Ey Allah'ın elçisi! Güzel ahlak nedir?" diyerek Peygamberimizden yeni bir açıklama istedi. Peygamberimiz ona şöyle buyurdu: "Sana darılan, seninle ilişkiyi kesen kişi ile barışman, sana vermeyene vermen, sana kötülük edeni bağışlamandır. İslam kişinin güzel ahlaklı olmasıdır." (Ahmed bin Hanbel, Müsned, C II, s. 117.) (Karahan, 2014: 58).

Peygamberimizin Ahlak Tanımı ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Peygamberimizin ahlak tanımı	Sana darılan, seninle ilişkiyi kesen kişi ile barışman, sana kötülük edeni bağışlamandır.	Bana darılan, benimle ilişkiyi kesen kişi ile barışmalıyım, bana kötülük edeni bağışlamalıyım ki güzel ahlaklı olayım.

İslam dininde, insanların bir arada mutlu ve huzurlu bir şekilde, *barış* içerisinde yaşamasına önem verilir. *Barış* içinde yaşanması gereken insanların başında ise akraba ve komşular gelir (Karahan, 2014: 70).

İslam'da Barış ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İslam	İslam dininde barışa önem verilir. Barış içinde yaşanması gereken insanların başında akraba ve komşular gelir	İslam dini barışa önem verdiği için başta akrabalarım ve komşularımla barış içinde yaşamalıyım

Bayram Sevinci

Davullara vuruldu,

Bayram yeri kuruldu,

Dünyalar bizim oldu,

Şükrederiz Allah'a.

Dargınlarla barıştık,

Mutluluğu paylaştık,

Bayramlara eriştik,

Şükrederiz Allah'a.

Gökhan EVLİYAOĞLU

Çocuk ve Dua, s. 33. (Karahan, 2014: 99).

Bayram ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Bayram	Dargınlarla barışmak	Bayramda dargın olduğum kimselerle barışmalıyım

Devlet ve hükümet hüyüklerimizin bayram mesajları: …TBMM Başkanı, artık Türkiye'nin kendi iç barışını ve iç huzurunu yakalamak için harekete geçmesi gerektiğini belirttiği mesajında şunları kaydetti: "Bayramımızı sevgi, dostluk ve kardeşlik içinde kutlayalım. Bu günleri vesile bilip birbirimize destek olur, sorunlarımızı el ele vererek çözersek toplumsal barış sağlanır." (Karahan, 2014: 103).

TBMM Başkanı ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
TBMM Başkanı'nın bayram mesajı	Bayramımızı sevgi, dostluk ve kardeşlik içinde kutlama, bu günleri vesile bilip birbirimize destek olma, sorunlarımızı el ele vererek çözme, toplumsal barışı sağlama	Toplumsal barışın sağlanması için bayramımı sevgi, dostluk ve kardeşlik içinde kutlaymalıyım. Bu günleri vesile bilip birbirimize destek olmalıyız

Cuma namazı, öğle namazı vaktinde topluluk hâlinde kılınır. Namaz için camiye gidenler beden ve giysilerinin temiz olmasına dikkat ederler. Böylece diğer insanları rahatsız etmemeye özen gösterirler. Namaz vaktine kadar, vaaz ve nasihat dinlerler. Cuma namazından önce hutbe okunur. Hutbelerde genellikle dostluk, kardeşlik, sevgi, barış, toplumsal dayanışma gibi konular üzerinde durulur (Karahan, 2014: 103).

Cuma Namazı ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cuma Namazı	Hutbede barış konusu üzerinde durulur	Cuma namazında önce okunan hutbe barıştan bahsettiği için barışa önem vermeliyim

Yurdumuzda çeşitli ırk ve dinlere mensup insanlar, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin vatandaşları olarak yıllardan beri barış ve kardeşlik içerisinde yaşamaktadır (Karahan, 2014: 122)…Bu ülkede yaşayan herkes birlik ve beraberlik içinde, ülkemizin gelişimi için katkıda bulunmaktadır. Birlik ve beraberliğimizin devam etmesi sevgi ve barış içinde yaşamamızla mümkün olur…(Karahan, 2014: 122).

Barış İçinde Yaşama ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Yurdumuzda çeşitli ırk ve dinlere mensup insanların barış içinde yaşaması	Birlik ve beraberliğin devam etmesi barışla mümkündür	Yurdumda birlik ve beraberliğin devam etmesi için barışa önem vermeliyim

Askere Gitmek Vatan Borcumuzdur;

…Askere gitmek vatanımızın korunması ve savunulması için vazgeçilmez bir zorunluluktur. Vatanımızın ve milletimizin korunabilmesi de güçlü bir ordunun varlığıyla mümkündür. Böylece vatanımız güvence altında olur. Ordumuzun varlığı sayesinde ülkemizde *barış* ve huzur içinde yaşarız. Ordumuz savaşta vatanımızı savunur, *barışta* ise düşmanlara karşı caydırıcı bir güç olur…(Karahan, 2014: 129).

Ordumuz ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Askere gitmek	Ordumuzun varlığı sayesinde ülkemizde barış ve huzur içinde yaşama, ordumuzun savaşta vatanımızı savunması, barışta ise düşmanlara karşı caydırıcı bir güç olması	Ordumuz bize barış ve huzur ortamı sağladığı için, barışta da düşmanlara karşı caydırıcı bir güç olduğu için askere gitmeliyim

Ben gelmedim davi (kavga) için,
Benim işim sevi (sevgi) için,
Dostun evi gönüllerdir,
Gönüller yapmağa geldim.
Yunus Emre
Yunus Emre'den Altın Öğütler, s. 11.

Yunus Emre'nin yukarıdaki dörtlüğünde verilmek istenen mesaj nedir? (Karahan, 2014: 122).

Yunus Emre ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Yunus Emre	Ben gelmedim kavga için, gönüller yapmaya geldim	Kavga etmemeli, sevgi içinde olmalıyım. İnsanların gönlünü kırmamalıyım

Barış; savaşın, şiddetin, kavganın olmaması, aksine insanlar arasında sevgi, kardeşlik, dostluk, yardımlaşma ve hoşgörünün olması demektir. Atatürk, "Yurtta barış, dünyada barış." ilkesiyle barışın insanlık için önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu ilkenin temelinde yatan ise insan sevgisidir. "Yurtta barış, dünyada barış" ilkesi, bir taraftan yurt içinde huzur ve güvenliği, diğer taraftan da dünya devletleri arasında barış ve güvenliği amaçlar. Aynı toplumda yaşayan insanlar farklı düşünce, inanç ve yaşam biçimlerini benimseyebilirler. Bu, insanlar arası ilişkileri olumsuz etkilememesi gereken bir durumdur. Yurtta barış, yurttaşların birbirlerini sevmeleri, birbirlerinin haklarına, farklılıklarına saygı göstermeleri ve hoşgörülü olmalarıyla gerçekleşir. Yurtta barışın güvencesi de demokrasidir. Ancak demokratik yönetimin gerçekleştiği bir toplumda, toplumsal barış ve kardeşlik sağlanabilir.

Yurtta barışın korunması, dünyada barışın gerçekleşmesine bağlıdır. Dünya ulusları arasındaki birlik, beraberlik ve kardeşlik dünya barışının gerçekleşmesinin temel koşuludur. Her millet, kendi huzur ve mutluluğu için dünya milletleri arasında barış olması gerektiğini bilmelidir (Karahan, 2014: 131).

Atatürk'ün Sözü ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk'ün "Yurtta barış dünyada barış" sözü	Barış insanlık için önemlidir, bir taraftan yurt içinde huzur ve güvenliği, diğer taraftan da dünya devletleri arasında barış ve güvenlik, yurttaşların birbirlerini sevmeleri, birbirlerinin haklarına, farklılıklarına saygı göstermeleri ve hoşgörülü olmaları. Barışın dünya ulusları arasındaki birlik, beraberlik ve kardeşlikle gerçekleşmesi	Barış insanlık için önemli olduğu için, bir taraftan yurt içinde huzur ve güvenliği, diğer taraftan da dünya devletleri arasında barış ve güvenlik sağlanmalıdır, yurttaşların birbirlerini sevmeleri, birbirlerinin haklarına, farklılıklarına saygı göstermeleri ve hoşgörü gereklidir. Dünya ulusları arasındaki barış için, beraberlik ve kardeşlik gereklidir, ben de herkesle beraber ve kardeş olmalıyım

İslam dini barışı öğütler. Kur'an'da şöyle buyrulur: "Ey iman edenler! Hep birden barışa girin…" Hz. Muhammed (s.a.v.) de bir barış elçisidir. O Mekke'ye girdiği zaman, kendisine düşmanca davrananları affetmiş ve insanlar arasında barışı sağlamıştır.

İslam Dininin Barışı Öğütlemesi İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İslam	Barışın öğütlenmesi, Ey iman edenler! Hep birden barışa girin, Hz. Muhammed barış elçisidir. Onun Mekkeye girerken insanları affetmesi	Kur'an ve Hz. Muhammed barışı istediğinden dolayı ve İslam dini barış dini olduğu için ben de affedici ve barışsever olmalıyım

Türk milleti yurtta ve dünyada barışı bir ilke olarak benimsemiştir. Milletimiz, daima barış ve dostluktan yana olmuştur. Başka milletlerin toprak bütünlüğüne saygı göstermiştir. Yaşamının büyük bir kısmı savaşlarda geçmiş olan Atatürk, zorunlu olmadıkça savaşları hoş karşılamamış; "Harp zorunlu ve hayati olmalıdır. Milletlerin hayatı tehlikeye düşmedikçe harp bir cinayettir." demiştir.

Atatürk, dünyada barışın sağlanmadığı sürece, yurtta sağlanan barışın huzur getirmeyeceğini şöyle ifade etmiştir: "Dünya uluslarının mutluluğuna çalışmak, başka bir yoldan kendi huzur ve mutluluğunu sağlamaya çalışmak demektir. İnsan mensup olduğu

ulusun varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar, bütün dünya uluslarının huzur ve refahını düşünmeli, kendi ulusunun mutluluğuna ne kadar değer veriyorsa bütün dünya uluslarının mutluluğuna hizmet etmeye elinden geldiği kadar çalışmalıdır (Karahan, 2014: 131).

Atatürk'ün Barışla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk	Yurtta sulh cihanda sulh, zorunlu olmadıkça savaşları hoş karşılamama, milletlerin hayatı tehlikeye düşmedikçe savaş cinayettir. Dünya uluslarının mutluluğu için çalışmak, bütün dünya uluslarının huzur ve refahını düşünmek	Zorunlu olmadıkça savaşları hoş karşılamamalıyım, milletlerin hayatı tehlikeye düşmedikçe savaşmamalıyım. Dünya uluslarının mutluluğu için çalışmalıyım

4.24.6. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Görsel Göstergebilim Üçgeni

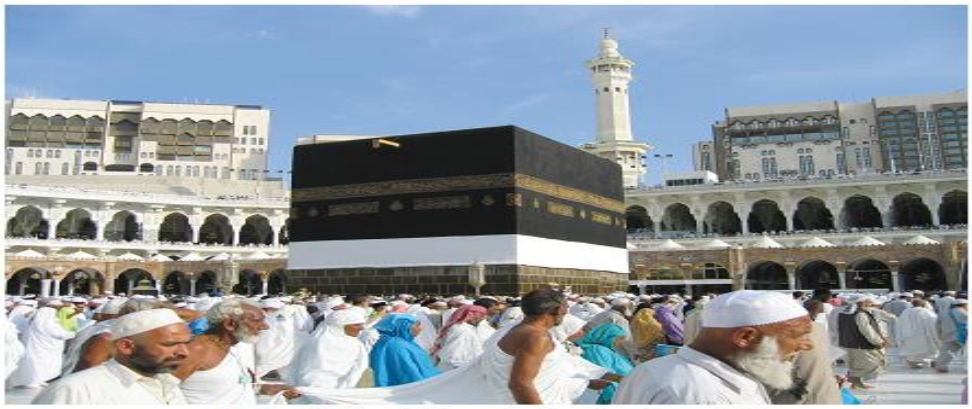
Resim 4. 72. Barışla İlgili Resim (Karahan, 2014: 41)

Fotoğraf 22 : Camiler, Müslümanlar arasındaki birlik ve beraberliği sağlayan mekânlardandır.

Resim 4. 72'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cami	Müslümanlar arasında birlik ve beraberlik yeri olması	Müslümanlar arasında birlik ve beraberliği sağlayan camilere gitmeliyim

Resim 4. 73. Barışla İlgili bir Resim (Karahan, 2014: 41)

Fotoğraf 30: Hac; dostluk, sevgi ve barış duygularını geliştirir.

Resim 4. 73'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kâbe	Kâbe etrafında olan ihramlı Müslümanlar	Hac, Kabe'de olan Müslümanlar arasındaki dostluk ve barış duygularını geliştirir

4.24.7. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 15. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

Düşünmeli	…Huzur ve refahını düşünmeli	Kiplik Derecesi: yüksek kip
Mümkün olma	Barış içinde yaşamamızla mümkün olur	Kip çeşidi: düşük objektif kip
Gerekme	...Harekete geçmesi gerektiğini..	Kiplik Derecesi: yüksek kip
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.24.8. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında barışla ilgili bir metafor kullanılmamıştır.

4.25. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Analizi

4.25.1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Barış Değerinin Analizi

Bu kitabın ders kapağında barış değeri ile ilgili herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.25.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Ders kitabında barış değeri sayfa 65 (altı defa), 66 (iki defa), 71 (iki defa) , 90 (iki defa), 113, 114 olmak üzere toplamda 14 defa kullanılmıştır.

4.25.3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerini Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Bu kitapta barış değeri ile ilgili herhangi bir görsel kaynak kullanılmamıştır.

4.25.4. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Aktarım Biçimi

Bilgi metni (sayfa 65), bilgi metni (sayfa 66) bilgi metni (sayfa 71), bilgi metni (sayfa 90), bilgi metni (113).

4.25.5. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

İslam dininde barışa önem verilir. Yüce Allah Nisa suresinde "…Sulh (barış) daima hayırlıdır…" buyurarak toplumsal barışın insanlar için önemine dikkat çeker. Hz. Muhammed (s.a.v.) de hayatı boyunca her zaman barışa önem vermiştir. Özellikle Medine'ye hicret ettikten sonra toplumsal barış sağlamaya yönelik sistemli çalışmalar yapmıştır (Yılmaz, 2014: 68).

Hz. Muhammed (s.a.v.) sadece Müslümanlar için değil, diğer din mensupları için de barış ve huzurlu bir yaşam istiyordu. O, bunun için de çalışmalar yaptı. Örneğin Yahudilerle birlikte yaşama ve karşılıklı haklara saygıyı esas alan antlaşmalar yaptı. Buna göre taraflardan hiçbiri diğer tarafın düşmanıyla ittifak yapmayacaktı. Ortaya çıkabilecek sorunlarda Hz. Muhammed (s.a.v.) hakem kabul edilecekti. Herkes kendi dininin gereklerini özgürce yerine getirebilecekti (Yılmaz, 2014: 68).

Hz. Muhammed (s.a.v.)'in yapğtığı sistemli çalışmalar ve antlaşmalar sayesinde Medine'de toplumsal barışı sağlandı. İnsanlar mutlu, huzurlu bir şekilde yaşama imkânına kavuştu (Yılmaz, 2014: 69).

Hz. Muhammed (s.a.v.) beraberindeki yaklaşık 1500 kadar Müslümanla 628 yılında Kâbe'yi ziyaret etmek amacıyla Mekke'ye doğru yola çıktı. Ancak Mekkeliler, Müslümanları şehre almak istemedi. Hz. Muhammed (s.a.v.) amaçlarının sadece Kâbe'yi ziyaret etmek olduğunu bildirdi. Taraflar arasında yapılan görüşmeler sonucunda Hudeybiye Barış Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmanın şartları uyarınca;

Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ashabı o yıl Mekke'yi ziyaret etmeyecek, sonraki yıl şehre üç günlük bir ziyaret yapacaktı. Mekkelilerden biri Medine'ye sığınırsa iade edilecek, ancak Medineli bir Müslüman Mekkeli müşriklere sığınırsa geri gönderilmeyecekti. Taraflar birbiriyle on yıl savaş yapmayacaktı (Yılmaz, 2014: 71).

İslam dini insanların mutlu ve huzurlu olmasını ister. Onların barış içinde, dostça ve kardeşçe yaşamasını amaçlar. ...Kim bağışlar ve barışı sağlarsa onun mükâfatı Allah'a aittir…" Şura suresi, 40. Ayet. (Yılmaz, 2014: 82).

İslam dini insanların mutlu, hzuurlu bir şekilde ve barış içerisinde yaşamasın ister. Toplumsal huzuru bozacak, barış ortamına zara verecek her türlü davranışı da yasaklar. Yalan söylemek ve hile yapmak, İslamın kaçınılmasını istediği başlıca davranışlar arasında yer alır (Yılmaz, 2014: 90).

İslamın Barışla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İslam	Kur'an ayeti "barış daima hayırlıdır" Peygamberin hicretten sonraki tavrı, Yahudilerle yapılan antlaşma, Hudeybiye Antlaşması, bağışlama ve barışı sağlama,	İslam dini barışı istediğini için ben de barışa önem vermeliyim

> Kur'an anne, baba ve büyüklere saygılı olmayı, akraba hakkını gözetmeyi, yoksullara yardım etmeyi, kimsesizleri korumayı emreder. Cömertliği, sabırlı olmayı, adalete önem vermeyi, alçak gönüllü davranmayı buyurur. Kutsal kitabımız içki içmek, kumar oynamak, yalan söylemek, emanete ihnet etmek, ikiyüzlü davranmak, kul hakkı yemek, hırsızlık yapmak gibi kötü davranışları da yasaklar. İnsanlar Kur'an'da yer alan bu gibi ahlaki ilkelere uymaya önem verirlerse toplumda barış, huzur ve güven ortamı oluşur…(Yılmaz, 2014: 83).

Kur'an'ın Barışla İlgili Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kur'an	Baba ve büyüklere saygılı olmak, akraba hakkını gözetmek, yoksullara yardım etmek, kimsesizleri korumak. Cömert ve sabırlı olmak, adalete önem vermek, alçak gönüllü davranmak. Kutsal kitabın içki içmeyi, kumar oynamayı, yalan söylemeyi, emanete ihanet etmeyi, ikiyüzlü davranmayı, kul hakkı yemeyi, hırsızlık yapmayı yasaklaması	Baba ve büyüklere saygılı olmalı, akraba hakkını gözetmeli, yoksullara yardım etmeli, kimsesizleri korumalıyım. Cömert, sabırlı, adaletli olmalı, alçak gönüllü davranmalıyım. İçki, kumar ve yalandan uzak durmalıyım, emanete ihnet etmek, ikiyüzlü davranmak, kul hakkı yemek, hırsızlık yapmak gibi kötü davranışları yapmamalıyım ki barış ortamı oluşsun

Mevlana'nın yaptığı çalışmalar sayesinde İslam dininin dostluk, barış, sevgi, dayanışma, kardeşlik ve adaletle ilgili mesajları daha iyi anlaşılmıştır (Yılmaz, 2014: 113).

Yukarıdaki cümlede Mevlana'nın çalışmalarından herhangi bir örnek verilmediği için göstergebilimsel üçgen analizi yapılmamıştır.

4.25.6. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 16. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

-	-	Kiplik Derecesi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.25.7. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Metaforu

Bu kitapta barışla ilgili metafor kullanılmamıştır.

4.26. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Barış Değeri

Bu ders kitabında sayfa 48, 69,70, 82, 94 ve 118 olmak üzere toplamda 6 defa kullanılmştır. Mod açısından incelendiğinde bir fotoğraf dışında diğerleri bilgi metninden oluşmaktadır.

Alevilik-Bektaşilikte insan sevgisi temel esaslardan biridisir. Sevgi, saygı, barış, hoşgörü gibi ilkelerin yaygınlaşması da istenir (Kabakçı, 2014: 69).

Alevilik-Bektaşilik ile İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Alevilik-Bektaşilik	Sevgi, saygı, barış, hoşgörü gibi ilkelerin yaygınlaşması	Sevgi, saygı, barış, hoşgörü gibi ilkelerin yaygınlaşması Alevilik-Bektaşiliğın isteğidir

Resim 4. 74. Barışla ilgili Bir Resim (Kabakçı, 2014: 82)

Toplumsal barış ve huzur ortamının sağlanmasında din ve vicdan özgürlüğünün büyük önemi vardır. Çünkü hekesin din ve vicdan özgürlüğüne sahip olduğu toplumlarda, kimse bir başkasının dinine, inancına karışmaz. Herkes birbirinin inanç ve görüşlerine saygılı olur, hoşgöryle yaklaşır. Bireyler dini inancından, ibadetlerinden dolayı kınanmaz ve suçlanmaz. Böyle insanlardan oluşan toplumlar huzur ve barış içinde yaşarlar…(Kabakçı, 2014: 82).

Resim 4. 74'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Din ve vicdan özgürlüğü	Cami, Kilise, Sinegog, Budist ayini. Kimsenin bir başkasının dinine, inancına karışmaması. Herkesin birbirinin inanç ve görüşlerine saygılı olması, hoşgörüyle yaklaşması. Bireylerin dini inancından, ibadetlerinden dolayı kınanmaması ve suçlanmaması	Din ve vicdan özgürlüğünün olduğu toplumlarda barış ve huzur ortamı olur. Ben de bu nedenle insanların inanç ve din konularında hoşgörülü olmalıyım ki barış ortamı olsun

Adaletin gerçekleştiği, hukukun hâkim olduğu toplumlarda barış, huzur ve güven sağlanır…(Kabakçı, 2014: 94).

Hukuk ve Adaletin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Hukuk ve Adalet	Toplumdaki barış, huzur ve güvenin sağlaması	Hukuk ve adaletin olduğu toplumlarda barış, huzur ve güven sağlanır

> …Dinimiz bizlerden, her türlü gurur, kibir ve gösterişten uzak durmamızı ister. Çevresiyle barışık, hoşgörüye önem veren, sevgi ve saygıyı ilke edinen, alçak gönüllü kişiler olmamızı öğütler (Kabakçı, 2014: 97).

İslamın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Hukuk ve Adalet	Her türlü gurur, kibir ve gösterişten uzak durmak. Çevresiyle barışık, hoşgörüye önem veren, sevgi ve saygıyı ilke edinen, alçak gönüllü kişiler olmak	Dinimin tavsiyesi gereği her türlü gurur, kibir ve gösterişten uzak durmalıyım. Çevresiyle barışık, hoşgörüye önem veren, sevgi ve saygıyı ilke edinen, alçak gönüllü kişi olmalıyım

> Laikliğin toplumsal açıdan birçok faydası vardır. Laiklik sayesinde ülkemizde yaygınlaşan özgürlük ortamı, insanların birbirine karşı saygı ve sevgi duymalarına katkı sağlamıştır. Toplumda barış, dostluk ve huzur egemen olmuştur (Kabakçı, 2014: 118).

Daha önce laiklikle ilgili göstergebilimsel üçgen yapıldığı için buradaki göstergebilimsel üçgen yapılmamıştır.

> Cem sırasında sık sık tevhitler okunur. “La ilahe illallah” denir Eller göğüslere konarak Hz. Muhammed ve ehl-i beyte salâvat getirilir, ayrıca işlenmiş günahlar için tövbe istiğfar edilir. Dargın ve küskünler barıştırılır…(Kabakçı, 2014: 70).

Cem Töreninin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cem	Hz. Muhammed ve Ehl-i beyte salâvat getirme, ayrıca işlenmiş günahlar için tövbe istiğfar etme. Dargın ve küskünleri barıştırma	Cem sırasında Hz. Muhammed ve Ehl-i beyte salâvat getirmeliyim, ayrıca işlenmiş günahlar için tövbe istiğfar etmeliyim. Dargın ve küskün olduklarımla barışmalıyım

4.26.1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 17. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

-	-	Kiplik Derecesi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.26.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Barış Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında barışla ilgili bir metafor kullanılmamıştır.

4.27. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Barış Değeri

Bu ders kitabında sayfa 15, 97 ve 108 (üç defa) olmak üzere toplamda 4 defa kullanılmıştır. Mod açısından incelendiğinde bir fotoğraf dışında diğerleri bilgi metninden oluşmaktadır. Bu kitabın kapağında barışı ifade eden bir belirtiye rastlanılmamıştır.

…Toplumsal yasalar, toplumsal olaylar arasında var olan sebep-sonuç ilişkisini ifade eder. Örneğin "Adaletin olmadığı bir toplumda barış ve huzur olmaz", "Gelir dağılımının adil olduğu toplumlarda yoksulluk azalır" cümleleri birer toplumsal yasa ifadesidir (Turan, 2014: 15).

Daha önce adaletle ilgili göstergebilimsel üçgen yapıldığı için burada yapılmamıştır.

Doğruluk, her insanın önem vermesi gereken ahlaki bir değerdir. Doğru davranışlar, hem bireyi ahlaken yüceltir hem de sosyal hayatta huzur, düzen ve barışı tesis eder. İslamın ve diğer dinlerin temel amaçlarından biri; doğru, dürüst ve güvenilir insanlar yetiştirmektir (Turan, 2014: 97).

Doğruluğun Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Doğruluk	Doğru davranışlar, hem bireyi ahlaken yüceltir hem de sosyal hayatta huzur, düzen ve barışı tesis eder	Doğru davranışlar, bireyi ahlaken yücelttiği için, sosyal hayatta huzur, düzen ve barışı tesis ettiği için doğruluktan vazgeçmemeliyim

…Hz. Peygamber, insanlara İslam dinini iyilik ve güzellikle anlatmış, kimseye İslam'ı kabul etmesi için herhengi bir baskı ve zorlamada bulunmamıştır. Hz. Peygamber döneminde Medine'de Müslümanlar, Yahudiler ve Hristiyanlar birlikte barış ve hoşgörü içinde yaşamışlarıdır (Turan, 2014: 108).

Hz Peygamberin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Hz. Peygamber	İslam dinini iyilik ve güzellikle anlatmış, kimseye İslam'ı kabul etmesi için herhangi bir baskı ve zorlamada bulunmamıştır	Hz. Peygamber İslam dinini iyilik ve güzellikle anlattığı, kimseye İslam'ı kabul etmesi için herhangi bir baskı ve zorlamada bulunmadığı için ben de öyle yapmalıyım

Resim 4. 75. Anadolu'da Yüzyıllar Boyunca Farklı İnanç Mensuplarının Barış İçinde Yaşamasıyla İlgili Bir Resim (Turan, 2014: 15)

Resim 16: Dinler, insanların inanç ve ibadetlerine saygı göstererek barış ve hoşgörü içinde birlikte yaşamayı emreder.

Anadolu'da yüzyıllar boyunca Müslüman, Yahudi ve Hristiyan gibi birçok farklı inanç mensubu barış ve hoşgörü içinde bir arada yaşamıştır (Turan, 2014: 15).

Anadolu'nun Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Anadolu	Müslüman Yahudi ve Hristiyanın bir arada barış ve hoşgörüyle yaşaması. Cami ve Kilise	Anadoluda Müslüman Yahudi, Hristiyanın bir arada barış ve hoşgörüyle yüzyıllarca yaşadığı için bu gün de yaşayabilirler

4.28. Dayanışma Değerinin Analizi

4.29. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi

4.29.1. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabı Kapağında Dayanışma Değerinin Analizi

Bu ders kitabının kapağında dayanışma değeri ile ilgili herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

4.29.2. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Dayanışma değeri sayfa 12, 26, 27, 35 (üç defa), 36, 52, 69, 94 (iki defa), 116, 132, 133 (iki defa), 143, 144 olmak üzere toplamda 17 defa kullanılmıştır.

4.29.3. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerini Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Bu ders kitabında bir görsel kaynak kullanılmıştır.

4.29.4. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders KitabındaDayanışma Değerinin Aktarım Biçimi

Resim (sayfa 27), bilgi notu (sayfa 12), bilgi notu (sayfa 69), bilgi notu (sayfa 94), bilgi notu (sayfa 132).

4.29.5. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders KitabındaDayanışma Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

…İnsan yaşamına ve onuruna saygı duyan bir kişi, kendisinin ve başkalarının eğitim hakkına saygılıdır, bencillikten değil dostluk ve *dayanışmadan* yanadır…(Baydar, 2014: 12).

Yukarıdaki alıntıda dayanışma değerinin gösteren ve gösterileni belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Adalet, sevgi, özgürlük, *dayanışma,* hoşgörü gibi değerler insanlığın ve toplumun temelini oluşturur…(Baydar, 2014: 26).

Yukarıdaki alıntıda dayanışma değerinin gösteren ve gösterileni belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Birlikte yaşama kültürü; eşitlik, adalet, insan hakları, hoşgörü ve *dayanışma* gibi demokratik değer ve tutumlara dayanır (Baydar, 2014: 69).

Yukarıdaki alıntıda dayanışma değerinin gösteren ve gösterileni belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

> İş bölümü ve iş birliğinin en güzel örneğini sivil toplum kuruluşlarında görürüz. Sivil toplum kuruluşları, devletin denetimi altında olmayan, kararlarını bağımsız olarak veren, toplumsal etkinliklerde bulunan bireylerin kurduğu birimlerdir. Bu kuruluşlar, çeşitli sorunların çözümü için gönüllü olarak iş birliği yapan kişilerden oluşur. Bu iş birliği sayesinde hem toplumsal birlik ve beraberlik hem de toplumsal *dayanışma* sağlanır. Böylece demokrasinin güçlenmesine de katkıda bulunulmuş olur (Baydar, 2014: 73).

STK'ların Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Sivil toplum kuruluşları	Çeşitli sorunların çözümü için gönüllü olarak iş birliği yapan kişiler	Sivil toplum kuruluşları, çeşitli sorunları çözmek için gönüllü olarak işbirliği yaptıklarından dolayı toplumda dayanışma sağlarlar. Ben de dayanışmanın gerçekleşmesi için gönüllü çalışmalıyım

…Ankara Kadın Dayanışma Vakfı, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi ile ilgilenmektedir…(Baydar, 2014: 94).

Ankara Kadın Dayanışma Vakfının Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Ankara Kadın Dayanışma Vakfı	Kadın haklarını koruma ve geliştirme	Ankara Kadın Dayanışma Vakfı, kadın haklarını koruyarak ve geliştirerek dayanışma sağlar

…Bireylerin dil, din, ahlak, ortak bir tarih gibi değerleri paylaşması toplumsal *dayanışmayı*, millî birlik ve beraberliği de güçlendirir…(Baydar, 2014: 132).

Ortak Değerleri Paylaşmanın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Ortak dil, din, ahlak ve tarihi değerleri paylaşma	Milli birlik ve beraberlik, dayanışma	Dayanışma, milli birlik ve beraberliğin gerçekleşmesi için ortak dil, din, ahlak ve tarihi değerleri paylaşmam gerekir

Bütün milletin samimi olarak birlik ve *dayanışma* içinde bulunması zorunludur. Toplumun esenliği ve mutluluğu bundadır. Milletin, özellikle aydın ve olgun yurttaşların ortak amaç etrafında olduklarını reddedilemez ve çürütülemez kanıtlarla göstermeliyiz. Milletle ilgili işlerde çeşitli iş sahiplerinin birbirlerine yardım etmesi, çalışmaların ortak hedeflerde toplanacak şekilde uzlaştırılmaları gerekir." diyen Atatürk, neden millî birlik ve beraberliğe böylesine önem vermiş olabilir? (Baydar, 2014: 133).

Millî birlik ve beraberlik, insanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda güç birliği içinde olmalarıdır. Cesaret, barış, özgürlük, yardımseverlik, hoşgörü ve adil olmak gibi Türk toplumunun ve insan hakları düşüncesinin önde gelen değerlerini benimseyip *dayanışma* içinde yaşatmaya çalışmalarıdır. Atatürk bu nedenle silahlı mücadeleye başlamadan önce genelgeler yayımlamış, kongreler düzenlemiştir. Ancak bu yolla *dayanışmayı*, millî birlik ve beraberliği sağladıktan sonra Kurtuluş Savaşı'nı başlatmıştır (Baydar, 2014: 133).

Ortak Değerleri Paylaşmanın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk	Toplumun esenlik ve mutluluğu, genelgeler yayımlanması, kongreler düzenlenmesi	Toplumun esneklik ve mutluluğu için dayanışma içinde olmalıyım. Atatürk yayınladığı genelgeler ve düzenlediği kongrelerle dayanışmayı sağlamıştır

4.29.6. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Görsel Göstergebilim Üçgeni

Resim 4. 76. Dayanışma Belirten Karikatür (Baydar, 2014: 27)

Karikatür 1. 4: Ergül Aktaş'ın bir karikatürü

Resim 4. 76'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk	Bir kadın ile bir erkeğin aynı bastonla yürümeye çalışması	İki kişinin tek bastona dayanarak yürümesiyle aralarında dayanışma oluşmuştur, yani dayanışma birlikte yaşama isteğidir...

4.29.7. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 18. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

Zorunludur	Dayanışma içinde bulunması zorunludur.	Kiplik Derecesi: yüksek kip
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.29.8. İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında dayanışma değeriyle ilgili bir metafor kullanılmamıştır.

4.30. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi

> Büyük Taarruz'da Yunan ordusunu İzmir'de takip etmesi konusunda ders kitabının şöyle açıklaması olmuştur: … Bu savaşta Türk milletinin *dayanışma* içinde özgürlük ve bağımsızlığını elde etmedeki azmi bir kez daha ortaya çıkmıştır (Bulut, 2014: 58).

> Vatansever halkımız bu maddelerde belirtilen emirleri hiç düşünmeden büyük bir özveri ile yerine getirmiştir. Millî birlik ve beraberlik içinde kazanılan Kurtuluş Savaşı'nda Türk milleti tüm imkânını savaşın kazanılması için harcamıştır. Bu davranış Türk milletinin *dayanışmaya*, özgürlük ve bağımsızlığına ne kadar çok önem verdiğinin en açık göstergesidir. Milletimiz, *dayanışma* sayesinde vatanın bütünlüğünü ve bağımsızlığını kazanmıştır (Bulut, 2014: 64).

Büyük Taarruz ve Kuvay-i Milliye'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Büyük Taarruz ve Tekâlif-i Milliye	Milli dayanışma, başarıya ulaşma, vatanın bütünlük ve bağımsızlığını kazanma	Benim ülkem milli dayanışma sayesinde bütünlük ve bağımsızlığını kazanarak, başarıya ulaşmıştır

Resim 4. 77. Dayanışma Belirten Tablo (Bulut, 2014: 64).

Tekâlifimilliye Emirlerinin uygulanışını gösteren bir tablo (Ankara Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi).

Resim 4. 77'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Tekâlif-i Milliye (Tablo)	Eşya toplama komisyonu, elinde çarşaf, giysi olan kadınlar, sırtında yük olan kadın, yük dolu kağnı, üzerinde yük olan eşek, elinde torba olan çocuk, kazan taşıyan iki adam	Kurtuluş Savaşı, Tekâlif-i Milliye emirlerini yerine getiren kadın, erkek, çocuk demeden milletin yaptığı yardımlarla başarıya ulaşmıştır

Resim 4. 78. Dayanışma Belirten Tablo (Bulut, 2014: 64).

Tekâlifimilliye Emirlerinin uygulanışını gösteren bir tablo (Ankara Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi)

Yukarıdaki resimde belirtilen gösteren ve gösterilenlerin daha önce göstergebilimsel üçgeni yapıldığndan dolayı burada yapılmamıştır.

4.31. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi

Bu kitapta dayanışma değeri sayfa 14, 26, 125, 141 (iki defa), 142 olma üzere 6 defa kullanılmıştır. Kullanılan değer aktarım biçimi 1 fotoğraf, 1 konuşma balonu olmak üzere iki tanedir.

Resim 4. 79. Dayanışma Belirten Tablo (Bulut, 2014: 64).

Resim 4. 79'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Doğum gününü kutlayan aile	Sevgi, işbirliği, dayanışma, anlayış, yardım. Doğum günü kutlaması	Ailemde doğum günü kutlanarak sevgi, işbirliği, dayanışma, anlayış ve yardımlaşma sağlanır

Sosyal bilgiler ders kitabında sivil toplum kuruluşları, dernekler ve vakıflar tanıtılmıştır. Dayanışma değeri bu kurumların çalışmaları kapsamında genel olarak verilmeye çalışılmıştır. Söz konusu kurumlar aşağıdaki gibidir (Demircioğlu, 2014: 132-138):

1-Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV)

2-Lösemili Çocukar Vakfı (LÖSEV)

3-Çocuk Vakfı

4-Türk Kızılayı

5-Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı

6-Darüşşafaka Cemiyeti

7-TEMA Vakfı

Resim 4. 80. Yardım Melekleri İle İlgili Bir Gazete Haberi (Bulut, 2014: 64)

Resim 4. 80'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Gönüllü öğrencilerin zihinsel engellilere öğretmenlik yapması	Kitap okuyan çocuk, bir çocuğa ders vermeye çalışan bayan	Gönüllü öğrencilerin, zihinsel engelli çocuklara öğretmenlik yapması dayanışmayı arttırır

> …Çocuğun gelişebilmesi için mutlu, sevgi dolu ve anlayış sahibi bir ailede yetişmesi gerekir. Toplumda iyi bir birey olarak yer alabilmesi için çocuk, ailede her yönüyle hayata hazırlanmalıdır. Bunun için çocuğun barış, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve *dayanışma* ruhuyla yetiştirilmesi gerekir (Demircioğlu, 2014: 26).

Yukarıdaki alıntıda dayanışma değerinin gösteren ve gösterileni belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

…Milli mücadelede Türk milleti birlik ve beraberlik içinde mücadele etmiştir (Demircioğlu, 2014: 45).

Yukarıdaki resimde belirtilen gösteren ve gösterilenlerin daha önce göstergebilimsel üçgeni yapıldığndan dolayı burada yapılmamıştır.

> …Milliyetçilik ilkesi birleştiricidir, Türk milletini bir arada tutar. Atatürk'e göre "Toplu bir milleti istila etmek, darmadağınık bir milleti istila etmek gibi kolay değildir." (Utkan Kocatürk, ataürk'ün fikir ve Düşünceleri, s. 129) (Demircioğlu, 2014: 45).

Yukarıdaki resimde belirtilen gösteren ve gösterilenlerin daha önce göstergebilimsel üçgeni yapıldığından dolayı burada yapılmamıştır.

Resim 4. 81. Dayanışma İle İlgili Bir Tablo (Demircioğlu, 2014: 45).

Resim 4. 81'de bulunan gösteren ve gösterilenlerin daha önce göstergebilimsel üçgeni yapıldığından dolayı burada yapılmamıştır.

4.31.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer Derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 19. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

Gerekir	Dayanışma ruhuyla yetiştirilmesi gerekir	Kiplik Derecesi: Yüksek kip
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	KipFrekansı: Kullanılmamıştır

4.31.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında dayanışmayla ilgili herhangi bir metafor kullanılmamıştır.

4.32. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi

Bu kitapta dayanışma değeri sayfa 142 (beş defa), 143 (iki defa) olmak üzere toplamda 7 defa kullanılmıştır. Dayanışma değeri için gazete haberi, bilgi metni ve fotoğraf olmak üzere toplamda 3 aktarım biçimi kullanılmıştır. Bu kitabın kapağında dayanışmayı ifade eden bir belirtiye rastlanılmamıştır.

> …Yakın arkadaşı Hz. Ebubekir ile Medine'ye gelen Hz. Muhammed büyük bir kalabalık tarafından coşkuyla karşılandı. Hz. Muhammed'in Medine'ye gelmesiyle İslam Devleti'nin temelleri atılmış oldu. Hz. Muhammed, Müslümanlar arasında *dayanışma* ve beraberliği sağladı. Medine'de yaşayan farklı dinlere inanan insanlara eşit haklar sağlayacak bir sözleşme imzaladı (Köstüklü, 2014: 79).

Yukarıdaki alıntıda gösteren ve gösterilen olmadığı için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

> Birlikten kuvvet doğar atasözünü işitmişsinizdir. Bu atasözünde olduğu gibi insanlar birlik olursa, ihtiyaçları olduğunda birbirleriyle yardımlaşırlarsa, işbirliği yaparlarsa bütün zorlukları ortadan kaldırabilir, sorunları çözebilirler. Ülkeler için de geçerli olan bu durumu, dünyada yaşanan doğal afetler, küresel sorunlar ve çevre kirliliğine çözüm bulmak için yapılan *dayanışma* ve işbirliğinde de görmek mümkündür. Ülkeler arasında dayanışma ve yardımlaşmaya örnek olabilecek aşağıda yer alan gazete haberlerini okuyarak internet sayfasını inceleyiniz.

Ban Ki-mun: Pakistana Yardım Küresel Dayanışma Sınavı: (Pakistandaki sel felaketiyle ilgli) … Ban, Pakistan'da yaşananların küresel bir felaket, tehdit ve küresel bir dayanışma sınavı olduğunu belirterek "onlara yardım için birlikte çalışalım" diye konuştu – Gazete Haberi 21 Eylül 2010- (Köstüklü, 2014: 142).

Türkiye'den Peru ve Bulgaristana Yardım: Türkiye, deprem afeti yaşayan Peru ve sellerle boğuşan Bulgaristan'a 100'er bin dolar yardımda bulundu. Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada "Türkiye tarihi ve kültürel mirası olan yardımlaşma ve *dayanışma* anlayışı içinde dünyanın neresinde olursa olsun afete maruz kalan ülkelere önümüzdeki dönemde de yardım ulaştırmaya devam edecektir." Haberi yer aldı–Gazete Haberi 27 Ağustos 2007-(Köstüklü, 2014: 142).

Japonya'dan Türkiye'ye Uzanan Yardım Eli: Marmara depremi afetzedeleri için Japon Hükümeti tarafından hibe edilen 500 adet prefabrike konut, 1999 yılı Ekim ayında Japanya'ya ait üç gemiyle Türkiye'ye getirilmiştir… www.tr.emb-japan.gov.jp (Köstüklü, 2014: 142).

Doğal Afetin Dayanışmayı Arttırmasının Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Doğal afet (Pakistan'da, Bulgaristan'da sel, Japonya Peru ve Türkiye'de deprem)	Banki-mun'nun dayanışma sınavı demesi, Türkiye'nin Peru ve Bulgaristan'a 100'er bin dolar yardımı, Japonya'nın Türkiye'ye 500 prefabrike konut vermesi	Doğal afetlerde ülkelerin birbirine yardım etmesi dayanışmayı arttırmaktadır

Resim 4. 82. Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonu İle İlgili Bir Resim (Köstüklü, 2014: 143).

Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonu (Bulgaristan, Gürcistan, Romanya Rusya Federasyonu Türkiye ve Ukrayna (Köstüklü, 2014: 143).

Resim 4. 82'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonu	Bulgaristan, Gürcistan, Romanya Rusya Federasyonu Türkiye ve Ukrayna bayrakları, mavi Karadeniz'in uydudan çekilmiş haritası, beyaz yunus balığı	Bulgaristan, Gürcistan, Romanya Rusya Federasyonu Türkiye ve Ukrayna dayanışma içerisine girerek karadenizdeki kirliliği önleyebilirler

> Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası Madde 2: Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli *dayanışma* ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devletidir (Köstüklü, 2014: 153).

Yukarıdaki alıntıda gösteren ve gösterilen olmadığı için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

4.32.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 20. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

Olmalıdırlar	…dayanışma içinde olmalıdırlar	Kiplik Derecesi: Yüksek kip
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.32.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Metaforu

Bu kitapta dayanışma değeriyle ilgili bir metafor kullanılmamıştır.

4.33. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi

Bu kitapta dayanışma değeri sayfa 116 (iki defa), 117, 119 (iki defa) 139 olmak üzere toplamda 6 defa kullanılmıştır. Dayanışma değeri bilgi metni ve internet haberi ve fotoğraf olmak üzere üç aktarım biçimi ile verilmiştir. Toplamda 4 görsel kaynak kullanılmıştır. Bu kitabın kapağında dayanışmayı ifade eden bir belirtiye rastlanılmamıştır.

> …Aşağıda Osmanlılar dönemindeki vakıf faaliyetlerine birkaç örnek verilmiştir. Bu vakıflar ile ilgili bilgileri okurken insanların yardımlaşma ve *dayanışma* isteklerinin hiç bitmediğine dikkat ediniz (Öntemel, 2014: 116).
>
> Osmanlılarda padişahlar ile aileleri, üst düzey yöneticiler ve zenginler çok sayıda vakıflar kurmuşlardır. Bu vakıflar farklı alanlarda hizmet veriyorlardı. Bir hizmetli, hizmet ettiği evde kırdığı tabaklar yüzünden azarlanmasın diye bu tabakların parasını ödeyen vakıflar bunlardan sadece birisidir.
>
> Fatih Sultan Mehmet, 136 dükkânının gelirini aşağıdaki şartlara uyulması kaydıyla bağışlamıştır. (Öntemel, 2014: 116).
>
> Osmanlılar zamanında vakıflar önemli kuruluşlardandı. Çok sayıda ve farklı alanlarda faaliyet gösteren vakıflar kuruluyordu. Sizce bu kadar çok yönlü yardımlaşma ve dayanışmanın olduğu bir topluluk için neler söylenebilir? Bu durum Osmanlı Devleti'nin sosyal ve ekonomik yapısı ile ilgili hangi bilgileri verebilir? Aşağıda Kanuni Sultan Süleyman'ın vakıf bedduası yer almaktadır. Kanuni, bu beddua ile vakıfları koruyacağını düşünmüş olmalı. Sizce günümüzdeki sivil toplum kuruluşları nasıl korunmaktadır? (Öntemel, 2014: 117).

Vakıflarla İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Vakıflar	Osmanlıların vakıf kurması, hizmetçinin kırdığı tabakların parasını vakfın vermesi, Fatih Sultan Mehmet'in 136 dükkân bağışlaması, Kanuni Sultan Süleyman'nın vakıf bedduası	Osmanlılar dönemindeki vakıflara padişahlar destek vermiş ve bu vakıflar insanların çeşitli ihtiyaçlarını gidererek dayanışmayı sağlamışlardır

Kimse Yok mu Afrika'ya Ayak Bastı!

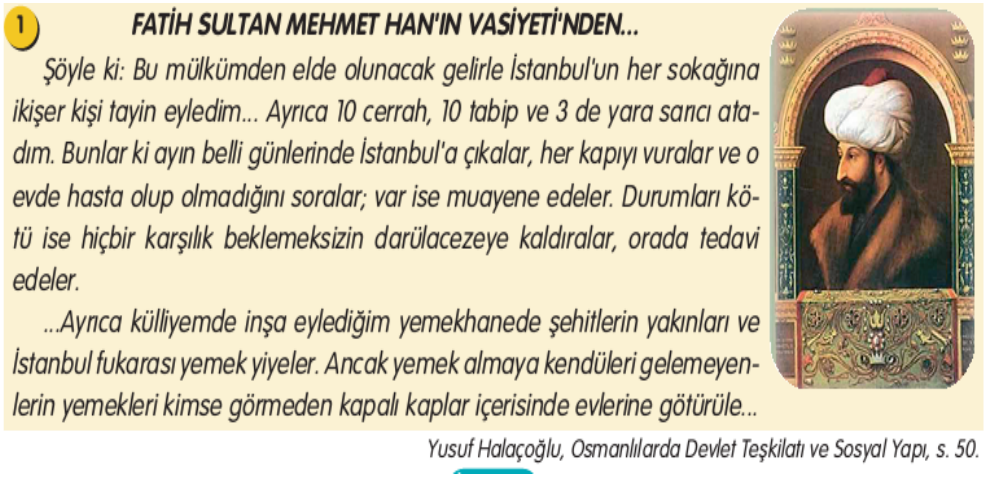
Yoksulluğun ana vatanı Afrika'da, ikisi de birbirinden muhtaç durumdaki Kenya ve Etiyopya'da önceden belirlenen eve gidildi. Ayrıca, yine önceden dağıtılan yardım karnelerini getiren yoksullara yardım malzemesi verildi. Derneğin ilk durağı Etiyopya idi. Burada yoksullara 2000 koli gıda dağıtıldı. Bir sonraki hedef Kenya idi. Kenya'da 800 bin kişinin yaşadığı teneke evlerin bulunduğu evlerde iftar yemekleri verildi. 1400 ailenin evine gidilerek yardım götürüldü.

Kimse Yok mu Derneğinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kimse Yok mu Derneği	Kenya ve Etiyopya'da muhtaç evlere gidilmesi, gıda dağıtımı, iftar verilmesi, yoksullara yardım malzemesi verilmesi	Kimse Yok mu Derneği muhtaçlara, yoksullara yardım ederek dayanışmayı sağlamaya çalışmaktadır

2. Madde – Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, *millî dayanışma* ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkeere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir. T.C. Anayasası 1982. (Öntemel, 2014: 139).

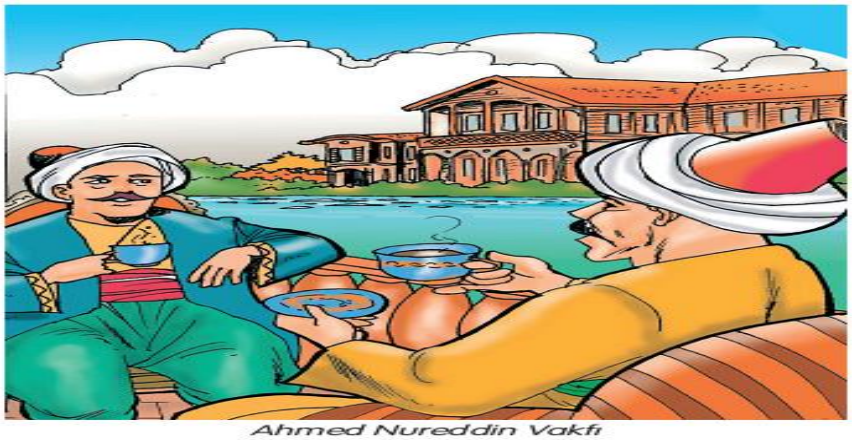
Yukarıdaki alıntıda gösteren ve gösterilen belirtilmediği için göstergebilimsel ügen uygulanmamıştır.

Resim 4. 83. Dayanışma İle İlgili Bir Resim (Öntemel, 2014: 116).

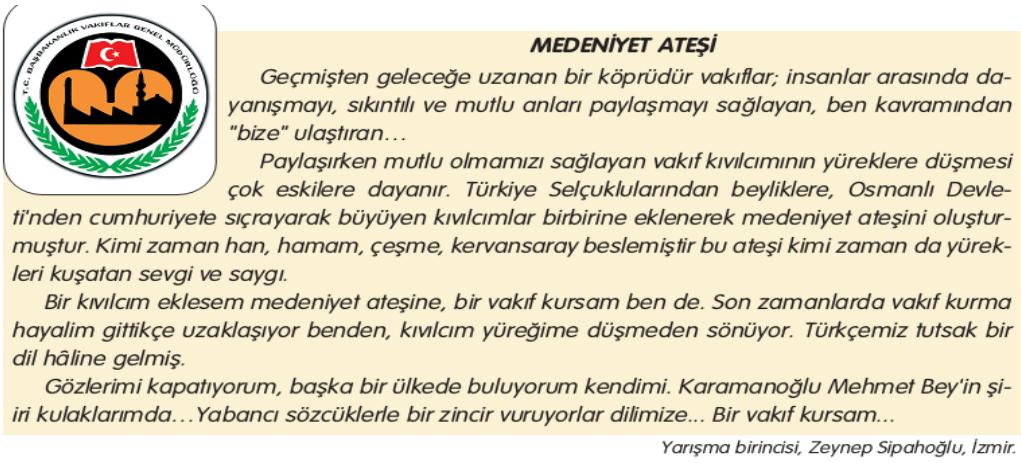
Resim 4. 83'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Fatih Sultan Mehmet Han'ın vasiyeti	Hastaları muayene etme, şehit yakınları ve İstanbul fukarasına yemek dağıtma	Fatih Sultan Mehmet Han'ın vasiyeti hasta, fukara ve şehit yakınlarına yardımı içerdiği için dayanışmayı arttırmıştır

Resim 4. 84. Dayanışma İle İlgili Bir Resim (Öntemel, 2014: 117).

Resim 4. 84'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Ahmed Nureddin Vakfı	Bebekte köşkte oturup kahve içen iki kişi, köşke benzer bir bina	Ahmed Nureddin Vakfı'nın yaptığı köşk ve limanda ümmeti Muhammmed'in tenefüs etmesi dayanışmayı sağlamıştır

Resim 4. 85. Dayanışma İle İlgili Bir Amblem (Öntemel, 2014: 118).

MEDENİYET ATEŞİ

Geçmişten geleceğe uzanan bir köprüdür vakıflar; insanlar arasında dayanışmayı, sıkıntılı ve mutlu anları paylaşmayı sağlayan, ben kavramından "bize" ulaştıran…

Paylaşırken mutlu olmamızı sağlayan vakıf kıvılcımının yüreklere düşmesi çok eskilere dayanır. Türkiye Selçuklularından beyliklere, Osmanlı Devleti'nden cumhuriyete sıçrayarak büyüyen kıvılcımlar birbirine eklenerek medeniyet ateşini oluşturmuştur. Kimi zaman han, hamam, çeşme, kervansaray beslemiştir bu ateşi kimi zaman da yürekleri kuşatan sevgi ve saygı.

Bir kıvılcım eklesem medeniyet ateşine, bir vakıf kursam ben de. Son zamanlarda vakıf kurma hayalim gittikçe uzaklaşıyor benden, kıvılcım yüreğime düşmeden sönüyor. Türkçemiz tutsak bir dil hâline gelmiş.

Gözlerimi kapatıyorum, başka bir ülkede buluyorum kendimi. Karamanoğlu Mehmet Bey'in şiiri kulaklarımda…Yabancı sözcüklerle bir zincir vuruyorlar dilimize… Bir vakıf kursam…

Yarışma birincisi, Zeynep Sipahoğlu, İzmir.

Resim 4. 85'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Zeynep Sipahoğlu'nun Vakıflar Genel Müdürlüğü amblemli yazısı	Türk bayrağı, zeytin dalı, cami-külliye, Türkiye Selçukluları, Osmanlı Devleti, Karamanoğlu Mehmet Bey	Benim tarihimde dayanışmayı sağlayan vakıfların önemli bir yeri olduğu için bu gün de vakıfların olması önemlidir

Resim 4. 86. Dayanışma İle İlgili Bir Resim (Öntemel, 2014: 119).

Resim 4. 86'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Ahilik Teşkilatı	Bir hafta önce ayakkabıcıdan papuç alan kişinin papucu yırtılmasından dolayı ayakkabı satanı Kethuda'ya şikâyet etmesi, Kethuda'nın ayakkabı satanın peştamal ve sağ ayakkabasını istemesi (görevden alma)	Ahilik teşkilatı tüketicileri koruma, gerekirse tüketici için esnafın mesleğini elinden alma(dükkânını kapatma) yetkisini kullanması, dayanışmayı sağlamıştır

4.33.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı

Tablo 4. 21. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

-	-	Kiplik Derecesi: kullanılmamıştır
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.33.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Metaforu

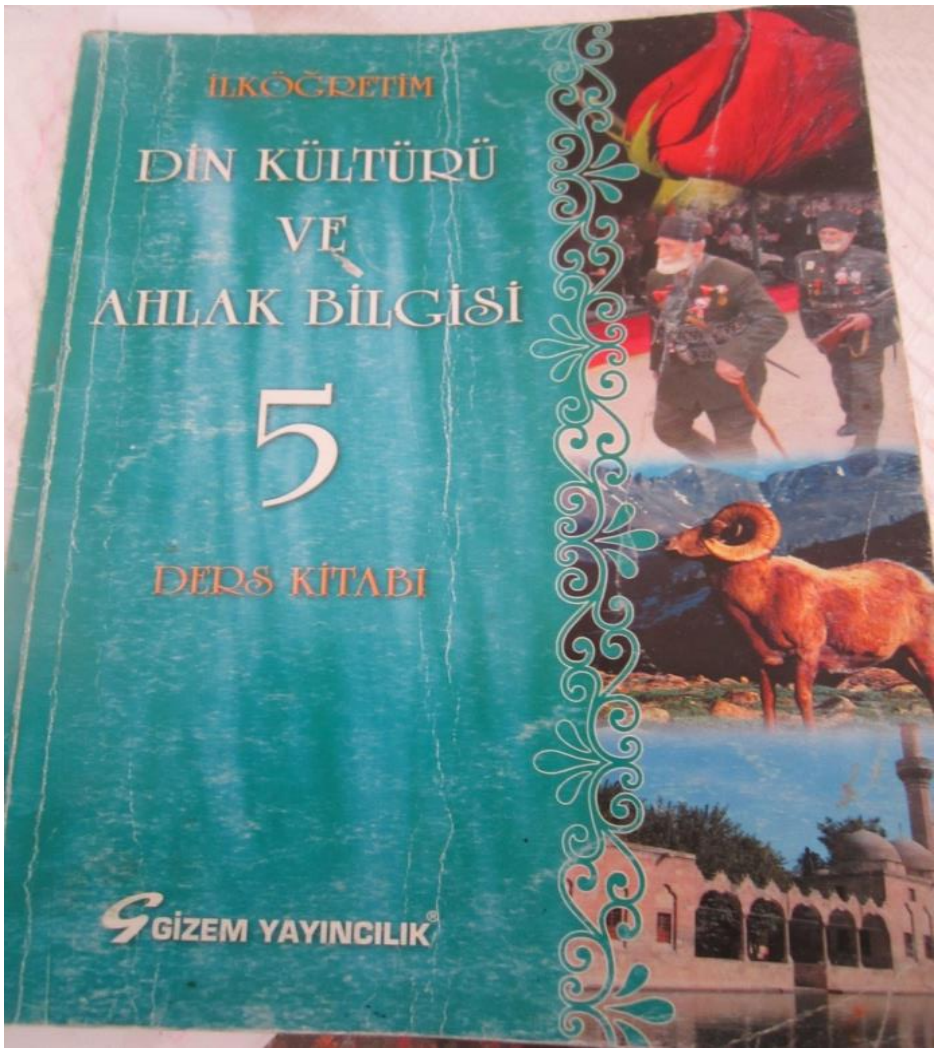
Bu kitapta dayanışma değeriyle ilgili bir metafor kullanılmamıştır.

4.34. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi

4.34.1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitap Kapağında Dayanışma Değerinin Analizi

Bu ders kitap kapağında kurban bayramını çağrışıran boynuzlu bir hayvan resmi verilmiştir. Kurban bayramında verilen kurban dayanışmanın göstergesi olarak kullanıldığı için ders kitap kapağının dayanışma değeri ile ilgili olduğu söylenebilir.

Resim 4. 87. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitap Kapağı (Karahan, 2014: 41).

4.34.2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitap Kapağında Dayanışma Değerinin Kullanıldığı Sayfa Sayısı

Bu kitapta dayanışma değeri sayfa 41 (iki defa), 44, 55, 56, 58, 65, 66 (iki defa), 67, 72, 80, 96 (üç defa), 97 (yedi defa) 98 (dokuz defa), 99, 100, 102, 103, 104 (iki defa), 113, 122, olmak üzere toplamda 39 defa kullanılmştır.

4.34.3. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitap Kapağında Dayanışma Değerini Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Bu ders kitabında toplamda 5 görsel kaynak kullanılmıştır.

4.34.4. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitap Kapağında Dayanışma Değeri

Bu ders kitabında dayanışma değeri bilgi metni (sayfa 41), bilgi kutusu (sayfa 65), fotoğraf (sayfa 67), fotoğraf (sayfa 96), gazete haberi (sayfa 97), gazete haberi (sayfa 97) olmak üzere toplamda 4 mod kullanılmıştır.

> İslam dininde birlik, beraberlik, kardeşlik ve sosyal barşa büyük önem verilir. Camiler Müslümanların ibadetlerini yerine getirme, dinî ve ahlaki konularda bilgilenme, aralarındaki sevgi ve *dayanşıma* bağlarını güçlendirme yerleridir. Bu yönüyle camiler sağlam bir toplumun temellerinin atılmasında, birlik ve beraberliğimizin pekiımesinde önemli bir işlev üstlenir. Belli bir bölgede yaıayan insanlar, günün belli zamanlarında camilerde bir araya gelirler. Birbirleriyle görüşürler. Yeni dostluk ve arkadaşlıklar oluştururlar. Birbirlerinin dertlerinden, sıkıntılarından haberdar olur, bunların çözümü için *dayanışıma* duygusuyla yardımlaşırlar. Yaşadıkları mutlulukları paylaşır, birbirlerinin sevinçlerine ortak olurlar. Tüm bunlar toplumsal birlik, bütünlük ve sosyal barışımıza katkı sağlar (Karahan, 2014: 41).

…İnsanların birbirlerinin iyiliği için dua etmeleri de aralarındaki sevgi, saygı ve *dayanışmayı* arttırır. Dua etmek kişiyi mutlu ve huzurlu kılar (Karahan, 2014: 44).

Dua'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Dua	Sevgi, saygı ve dayanışmayı arttırma	Dua etmeliyim ki insanlar arasında sevgi, dayanışma ve saygı artsın

> …Zekât veren insan, cömertlik ve yardımseverlik gibi güzel alışkanlıklar edinir. Kur'an'da şöyle buyrulur: "Onların mallarından, onları kendisiyle arındıracağın ve temizleyeceğin bir sadaka (zekât) al..." Ayrıca zekât ve sadaka, varlıklı kimselerle yoksullar arasında sevgi ve dostluk duygularını geliştirir. Yardımlaşan insanlar birbirlerine dostça ve kardeşçe yaklaşırlar. Bütün bu güzel davranışlar da toplumsal birlik ve *dayanışmayı* güçlendirir. Toplumda barış ve huzura katkı sağlar (Karahan, 2014: 55).

Zekât'ın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren (Represented Object)	Gösterilen (Referent)	Yorumlayıcı (Interpretant)
Zekât	Kur'an'nın zekât ayeti, toplumsal birlik ve dayanışmanın güçlenmesi	Zekât vermeliyim ki toplumda birlik ve dayanışma güçlensin

Bilinçli ibadet eden kişi, davranışlarını da güzelleştirir. Güven, sorumluluk, sevgi, saygı, *dayanışma*, kardeşlik, sabır ve doğruluk gibi değerler kazanır. Çevresine hoşgörülü davranır (Karahan, 2014: 56).

Tablo 4. 22. Dayanışma Belirten Tablo (Karahan, 2014: 56).

İbadetin Adı	Kazandırabileceği Ahlaki Değerler
Namaz	Dayanışma, temizlik, zamanı kullanabilme...

Yukarıda dayanışma konusunda gösteren belirtilmiş ancak gösterilen belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

İslam dininde herhangi bir konuda fikir alışverişinde bulunma ve dayanışmaya "İstişare" denir. İslam dini önemli işlerden önce insanların birbirlerinin görüşlerini almalarını, birbirlerine danışmalarını tavsiye eder. Bununla ilgili olarak Kur'an'da şöyle buyrulur: "... Onlar işlerini aralarında şûra (danışma) ile yaparlar..." (Karahan, 2014: 56).

İstişare'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İstişare	İstişare, önemli işlerden önce birbirinin görüşünü alma, birbiriyle danışma	Önemli işlerimde istişare ederek dayanışma sağlayabilirim

İnsan, yaşamında sevinçlerini ve üzüntülerini başkalarıyla paylaşma ihtiyacı duyar. Çünkü sevinçler paylaştıkça çoğalır, sıkıntılarsa paylaşıldıkça azalır. Sevinç ve üzüntülerin ilk önce paylaşılacağı yer aile ortamıdır. Sevinç ve sıkıntıların aile bireyleri arasında paylaşılması, aile içindek dayanışma ve yardımlaşmayı artırır. Bu durum, aileyi daha güçlü, huzurlu ve mutlu yapar. (Karahan, 2014: 66).

Paylaşmanın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Üzüntü ve sevinçleri paylaşma	Üzüntü ve sevinçleri aile ile paylaşma, dayanışmayı arttırma	Üzüntü ve sevinçlerimi aile ile paylaşmalıyım ki, dayanışmamız artsın

... Kur'an, toplumun kalkınması için herkesin çalışmasını, insanlar arasındaki *dayanışma* ve yardımlaşma duygusunun gelişmesini ister. Yoksulları, kimsesizleri koruyup gözetmeyi, iyiliği ve yardımsever olmayı buyurur. (Karahan, 2014: 80).

Kur'an İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kur'an	Dayanışma ve yardımlaşma duygusunun gelişmesini isteme, yoksul ve kimsesizi gözetme, iyilik ve yardımsever olmayı buyurma	Kur'an benden dayanışma ve yardımlaşma duygumun gelişmesini, yoksul ve kimsesizi gözetmeyi, iyilik ve yardımsever olmayı istediği için bunlara uymalıyım

Paylaşma, yardımlaşma ve *dayanışma* ile gerçekleşir. Örneğin, 1999 yılındaki 17 Ağustos depreminde ülkemiz insanları bu büyük felaketin açtığı yaraları yardımlaşma ve dayanışma sayesinde sarmışlardır. Bu nedenle paylaşmanın ulusumuzun birlik ve bütünlüğü açısından önemi çok büyüktür (Karahan, 2014: 96).

Yıkarıdaki alıntıda geçen yardımlaşma ve 17 Ağustos depremi ile ilgi daha önceden göstergebilimsel üçgen uygulaması yapıldığı için burada yapılmamıştır.

Ramazan Manzaraları

Yine bir ramazan ayına ulaştık. Ramazan bereketiyle beraber geldi. Gerçekten yardımlaşma ve paylaşma ayı. Son beş gündür ekibimizle tam sekiz şehri ziyaret ettik. Her gittiğimiz şehirde gördüklerimiz, insanların birbirleriyle olan *dayanışma* ve yardımlaşmasıydı. Şehirlerin farklı yerlerinde kurulmuş iftar çadırları, çeştli sivil toplum kuruluşlarının ramazan paketlerini ihtiyaç sahiplerinin evlerine kadar götürmeleri, paylaşma ve yardımlaşma manzaralarından sadece birkaçıydı. Bir okulu ziyaretimiz sırasında karşılaştığımız manzara ise bizi çok etkiledi. Öğrenciler kendi çabalarıyla mahallelerindeki ihtiyaç sahiplerine yardım paketleri hazırlamışlar ve gruplar oluşturarak bunları okul müdürlüğünün de desteğiyle dağıtıyorlardı. Gidilen her yerde ramazan ayının bereketini görmek mümkün... (Karahan, 2014: 97).

Ramazan Ayı'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Ramazan ayı	Yardımlaşma ve dayanışma ayı. İftar çadırı, ramazan paketi, Öğrencilerin yardım paketleri.	Ramazan ayı dayanışma ve yardımlaşma ayıdır. Ramazan ayında kendi okulumda yardım paketi hazırlayarak dağıtmalıyım

> Ulusumuzun bağımsızlığı ve yurdumuzun bütünlüğü için paylaşma ve dayanışma çok önemlidir. Birbirini seven, birbiriyle yardımlaşan insanlar mutlu bir toplum meydana getirirler… Büyük Önder Atatürk de ulusumuzun bağımsızlığını dayanışma sayesinde gerçekleştirmiştir. Samsun'a çıktığı günden itibaren Erzurum'da, Sivas'ta ve ülkemizin daha birçok yerinde dayanışmanın önemini anlatmıştır. O, önce halkımız arasında *dayanışmayı* sağlamış, sonra ulusal mücadeleyi başlatıp cumhuriyetimizi kurmuştur. Eğer Atatürk o günlerde ulus olarak *dayanışmay*ı sağlamasaydı, bugün Türkiye Cumhuriyeti olmazdı. Bizler de böyle mutlu, güvenli ve huzurlu yaşayamazdık (Karahan, 2014: 97).

Yukarıdaki alıntının daha önce göstergebilimsel üçgegini yapıldığından burada yapılmamıştır.

> Büyük Depremin Acıları Sarılmaya Çalışılıyor
>
> Büyük deprem bizi birbirimize bağladı.
>
> 17 Ağustos depreminin sabahı büyük bir şok yaşadık. Depremin ne kadar büyük olduğu sabahın ilk ışıklarıyla görülmeye başlandı. Türkiye'nin dört bir tarafından insanlar, deprem bölgesindeki ihtiyaç sahiplerine yardım etmek amacıyla oraya yöneldiler. Ulaşabilenler, görevlilerin yönlendirmeleriyle depremzedelerin yardımlarına koştular. Bu sırada bölgeye yardımlar da devam ediyor. Türkiye'nin dört bir tarafından kamyonlarla acil ihtiyaç duyulan malzemeler gönderiliyor. Halkımız, insanlarımızın acılarını paylaımak için ne gerekiyorsa yapmaya çalışıyor. Öylesine bir yardımlaşma ve *dayanışma* başladı ki okullarımızdaki öğrencilerimiz harçlıklarını oradaki kardeşlerinin ihtiyaçlarının karşılanması için bankalarda açılan yardım hesaplarına yatırıyorlar. Zaten böylesine büyük bir felaketin üstesinden ancak el birliği ile gelmek mümkündü (Karahan, 2014: 97).

Yukarıdaki alıntıyla ilgili daha önce göstergebilimsel üçgen yapıldığı için burada yapılmamıştır.

> Türk milleti *dayanışmaya* önem vermiştir. Çünkü *dayanışmanın* özünde iyiliği sevme ve kötülükten kaçınma yer alır. *Dayanışmaya* önem veren toplumlarda bireyler birbirlerini sever ve sayarlar. Birbirlerinin inanç ve düşüncelerine hoşgörülü olurlar. İyilik yapmaya, başkalarına yardım etmeye önem verirler. Sevinçli ve üzüntülü zamanlarda milletçe dayanışma içinde olmayı başarabilen toplumlar güçlü olurlar. Örneğin, Kurtuluş Savaşı sırasında herkes kendi çıkarını düşünse ve birbiriyle yardımlaşmasaydı parçalanıp yok olurduk. Onun içindir ki Atatürk, "Kendimiz için değil fakat mensup olduğumuz ulus için el birliği ile çalışalım. Çalışmaların en büyüğü budur." demiştir. Böylece bütün yurdu dayanışma ile kurtarabileceğimizi ifade etmiştir. O, bir başka sözünde de dayanışmanın önemini şöyle belirtmiştir: "Bir ulus sımsıkı birbirine bağlı olmayı bildikçe yeryüzünde onu dağıtabilecek bir güç düşünülemez." "…Çünkü millî mevcudiyetin temeli, dayanışma, millî şuur ve millî birliktedir…"Ulusumuz da el ele vererek yurdumuzu düşman işgalinden

kurtarmıştır. Atatürk, yalnızca kendi ulusumuzun değil, tüm dünya insanlarının da dayanışma içinde olmasını istemiştir. Bu düşüncesini şöyle ifade etmiştir: "…Bütün insanlar, bir sosyal vücudun organlarıdır ve bu nedenle birbirine bağlıdır…" Ulus olarak paylaşma, yardımlaşma ve dayanışmaya önem vermeliyiz. Sel, yangın, deprem gibi olumsuz durumlarda birbirimize destek olmalıyız. Birbirimizin sevinç ve üzüntülerini paylaşmalıyız (Karahan, 2014: 98).

Türk Milleti İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Türk Milleti	Birbirini sevme ve sayma, iyilik yapma hoşgörülü ve yardımsever olma, hüzünü ya da sevinçli zamanlarda milletçe dayanışma içinde olma.	Türk milletinin bir ferdi olarak herkesi sevmeli saymalıyım. İyiliksever, hoşgörülü ve yardımsever olmalıyım. Sevinç ve hüzünlü zamanlarda milletimle dayanışma içinde olmalıyım

Millî bayramlarımız, milletçe birlik ve beraberliğimizi pekiştirmemiz açısından önemlidir. Bu bayramlarda düzenlenen törenlere katılarak milletçe *dayanışma* içerisinde olduğumuzu gösteririz. Millet olarak aynı değerleri paylaştığımızı bir kez daha anımsarız…(Karahan, 2014: 100).

Milli Bayramlar İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Milli Bayramlar	Birlik ve beraberliği pekiştirme, törenlere katılma, aynı değerlerin paylaşıldığını anımsama	Birlik ve beraberliğimiz için, törenlere katılıp milletle aynı değerleri paylaştığımı anımsamam gereklidir

…Kurban etinden yoksullara da dağıtılarak zengin ve yoksullar arasında *dayanışma* sağlanır (Karahan, 2014: 99).

Kurban Eti İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kurban eti	Kurban etinden yoksullara dağıtılarak yoksul ile zengin arasındaki dayanışmayı sağlama	Zengin ve fakirler arasındaki dayanışmayı sağlamak için kurban eti dağıtılmalı

> Dinî ve millî bayramlarımızın ulusal *dayanışma*, yardımlaşma, birlik ve bütünlüğümüz açısından önemi büyüktür. Bu bayramlarda devlet büyükleri bayram mesajları yayınlarlar (Karahan, 2014: 103).

Yukarıdaki alıntıyla ilgili daha önce göstergebilimsel üçgen yapıldığı için burada yapılmamıştır.

> …Başbakan da mesajında, Türkiye'nin, Kurban Bayramı'na huzur ve mutluluk içinde girdiğini belirterek bayramın, huzur ve mutluluğu daha da artıracağını, kardeşlik ve *dayanışma* bilincini derinleştireceğini umduğunu kaydetti (Karahan, 2014: 103).

> Cuma namazı, öğle namazı vaktinde topluluk hâlinde kılınır. Namaz için camiye gidenler beden ve giysilerinin temiz olmasına dikkat ederler. Böylece diğer insanları rahatsız etmemeye özen gösterirler. Namaz vaktine kadar, vaaz ve nasihat dinlerler. Cuma namazından önce hutbe okunur. Hutbelerde genellikle dostluk, kardeşlik, sevgi, barış, toplumsal *dayanışma* gibi konular üzerinde durulur (Karahan, 2014: 103).

Yukarıdaki alıntıda dayanışma değerinin gösterileni belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

> İslam dini, insanların birlik, beraberlik ve *dayanışma* içerisinde yaşamalarına önem vermiştir. Cuma namazı herhangi bir yerleşim birimindeki insanların, birbirlerinden kopmamalarını, birbirlerinin durumundan haberdar olmalarını sağlar. Müslümanların birbirlerinin dertlerine çare aramaları, sevinçlerini ve kederlerini paylaşmaları için cuma namazı önemli bir fırsattır. Müslümanlar cuma namazı vesilesiyle bir araya gelirler ve ibadet ederler. Dertlerini ve sevinçlerini paylaşırlar. Birbirlerinin hâl ve hatırlarını sorarlar. Bundan dolayı cuma günü ve cuma namazı birlik, beraberlik ve *dayanışma* açısından önemli bir gündür (Karahan, 2014: 104).

Cuma Namazı İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cuma namazı	İnsanların birbirinden kopmamaları, birbirinden haberdar olma, dertlere çare, sevinç ve hüzne ortak olma, hal hatır sorma	Cuma namazı insanların birbirinden kopmaması, birbirinden haberdar olması, dertlere çare, sevinç ve hüzne ortak olması, insanların hal hatır sormasından dolayı dayanışmayı sağlar

4.34.5. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Görsel Göstergebilimsel Analizi

Resim 4. 88. Dayanışma Belirten Fotoğraf (Karahan, 2014: 41).

Fotoğraf 22 : Camiler, Müslümanlar arasındaki birlik ve beraberliği sağlayan mekânlardandır.

Camiler İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Camiler	İnsanların yan yana oturması, avizeler, minber	İnsanların yan yana oturdukları camiler dayanışmayı sağlayan mekânlardır

Resim 4. 89. Dayanışma Belirten Fotoğraf (Karahan, 2014: 67).

Fotoğraf 35: Çocuklarının sevinçlerini paylaşan bir aile

Bizler de ailemizde sevinç ve sıkıntılarımızı paylaşmalıyız. Böylece ailemizde dayanışma gerçekleşir. Huzur ve mutluluk artar.

Aile İle İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Aile	Anne, baba ve iki kızkardeş. Küçük kızkardeşin ailesine bakması, sevinç ve hüzünleri paylaşma	Ailemde sevinç ve hüzünlerimi paylaşmalıyım ki dayanışma gerçekleşsin

Resim 4. 90. Dayanışma Belirten Fotoğraf (Karahan, 2014: 72).

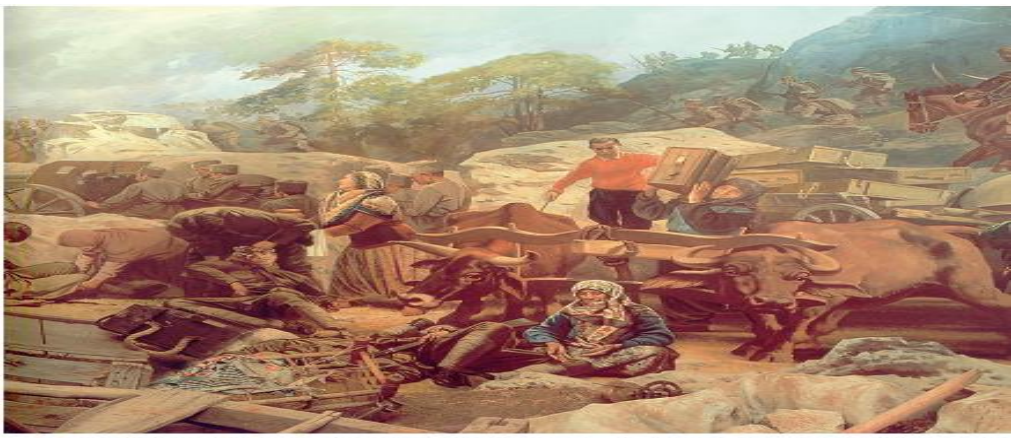
Yoksul, yetim, öksüz ve kimsesizlere yardım etmek güzel bir davranıştır. Her insan, sahip olduğu olanaklardan muhtaç durumda olanları da yararlandırmalıdır. Toplumda muhtaç durumda olan kimselere yardım etmelidir. Dinimizin bu konudaki uyarılarını dikkate almalıdır. Yoksullara yardım etmenin insani ve ahlaki bir ödev olduğunu aklından çıkarmamalıdır. Paylaşma ve yardımlaşmanın toplumsal dayanışmayı güçlendireceğini bilmelidir.

Fotoğraf 39: İslam dini öksüz ve yoksullara yardım etmeyi öğütler.

İlkyardım İlgili Göstergebilimsel Üçgen		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İlkyardım (ambulans) ekmek ve yemek yardımı, bir kız diğeri erkek iki öksüz	Muhtaç ve öksüzlere yardım etmek, İslam dini.	İslam'nın da istediği gibi muhtaç ve öksüzlere yardım etmek dayanışmayı sağlar

Resim 4. 91. Dayanışma Belirten Tablo (Karahan, 2014: 96).

Resim 2 : Milletimiz Kurtuluş Savaşı'nda büyük bir paylaşma ve dayanışma örneği göstermiştir (Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi s. 96, Genelkurmay Başkanlığı Yayını).

Resim 4.91' in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kurtuluş Savaşı	Savaş malzemesi taşıyan kadın, savaşmaya çalışan asker, top, kağnıyı çekmekte zorlanan iki öküz, yaralıya müdahale eden adam ve kadın	Kurtuluş Savaşı'nda kadın erkek herkesin yardım ve fedakârlığıyla dayanışma sağlanmış ve ülkemiz kurtarılmıştır

Resim 4. 92. Dayanışma Belirten Fotoğraf (Karahan, 2014: 104).

Fotoğraf 60: Cuma günü minberde okunan hutbede Müslümanlara öğüt verilir.

Resim 4.92'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cuma Namazı (hutbe)	Camide hutbe dinleyen cemaat, imam, minber	Hutbelerde dayanışma sağlayan öğütler okunur. Cuma günü okunan hutbelerde verilen öğütlere uymalıyım

4.34.6. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 23. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

Vermeliyiz	Dayanışmaya önem vermeliyiz	Kiplik Derecesi: Yüksek Kip
Bilmelidir	…Toplumsal dayanışmayı sağlayacağını bilmelidir	Kiplik Derecesi: Yüksek Kip
-	-	Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.34.7. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Metaforu

Bu kitapta dayanışma değeriyle ilgili herhangi bir metafor kullanılmamıştır.

4.35. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi

İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi 6 ders kitabında sayfa 49, 52 (iki defa), 68, 83 ve 113 olmak üzere 6 defa kullanılmıştır. Dayanışma değeri bilgi metni ve fotoğraf olmak üzere iki aktarım biçimi ile verilmiştir. Bu kitabın kapağında dayanışma ifade eden bir belirtiye rastlanılmamıştır.

Yukarıdaki alıntıda gösterilen belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen yapılmamıştır.

> Cemaatle kılınan namazlar insanları birbirine yakınlaştırır. Müslümanlar beş vakit namaz için her gün bir araya gelirler. Ayrıca cuma ve bayram günleri namaz için camide toplanırlar. Bu durum, onların tanışıp kaynaşmasına katkıda bulunur. Yardımlaşma ve *dayanışma* içinde olmalarını sağlar. Cuma ve bayram hutbeleri, cemaatin çeşitli konularda bilgilendirilmesinde önemli rol oynar (Yılmaz, 2014: 52).

Cemaatle Kılınan Namazın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cemaatle kılınan namazlar	Camide toplanma, tanışıp kaynaşma, yardımlaşma, dayanışma, bilgilenme	Cemaatle namaz kılmak için camiye giden müslümanlar tanışıp kaynaşır, yardımlaşır ve bilgilenirler böylece aralarında dayanışma sağlanır

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Medine'ye hicret ettiğinde öncelikle Mekke'den gelen muhacirler ile Medine'de yaşayan Müslümanları kardeş ilan etti. Buna göre Medineli her Müslüman, Mekke'den hicret eden bir Müslümanı kendi kardeşi bildi. Sahip olduğu tarla, bahçe, hayvan vb. maddi varlıklarını muhacir kardeşiyle paylaştı. Bu durum Müslümanlar arasında birlik, *dayanışma* ve kardeşlik duygularını iyice güçlendirdi (Yılmaz, 2014: 52).

Hicret'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Hicret	Peygamberimizin Mekke'den gelen muhacirler ile Medine'deki Müslümanları kardeş ilan etmesi. Medineli Müslümanların kendi tarla, bahçe, hayvan vb. muhacirlerle paylaşması	Medineli Müslümanların muhacirleri kardeş bilip onlarla mallarını paylaşmaları aralarında dayanışmayı sağladı

Kur'an anne, baba ve büyüklere saygılı olmayı, akraba hakkını gözetmeyi, yoksullara yardım etmeyi, kimsesizleri korumayı emreder. Cömertliği, sabırlı olmayı, adalete önem vermeyi, alçak gönüllü davranmayı buyurur. Kutsal kitabımız içki içmek, kumar oynamak, yalan söyemek, emanete ihanet etmek, ikiyüzlü davranmak, kul hakkı yemek, hırsızlık yapmak gibi kötü davranışları da yasaklar. İnsanlar Kur'an'da yer alan bu gibi ahlaki ilkelere uymaya önem verirlerse toplumda barış, huzur ve güven ortamı oluşur. *Dayanışma* ve yardımlaşma gibi güzel duygular gelişir (Yılmaz, 2014: 83).

Kur'an'ın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kur'an	(Kur'an) anne, baba ve büyüklere saygılı olmayı, akraba hakkını gözetmeyi, yoksullara yardım etmeyi, kimsesizleri korumayı emreder, cömertliği, sabırlı olmayı, adalete önem vermeyi, alçak gönüllü davranmayı buyurur. İçki içmek, kumar oynamak, yalan söyemek, emanete ihanet etmek, ikiyüzlü davranmak, kul hakkı yemek, hırsızlık yapmak gibi kötü davranışları yasaklar	Kur'an'ın anne, baba ve büyüklere saygılı olmayı, akraba hakkını gözetmeyi, yoksullara yardım etmeyi, kimsesizleri korumayı emretmesi, cömertliği, sabırlı olmayı, adalete önem vermeyi, alçak gönüllü davranmayı buyurması, içki içmek, kumar oynamak, yalan söyemek, emanete ihanet etmek, ikiyüzlü davranmak, kul hakkı yemek, hırsızlık yapmak gibi kötü davranışları yasaklaması dayanışmayı sağlar

Mevlana'nın yaptığı çalışmalar saysesinde İslam dininin dostluk, barış, sevgi, *dayanışma*, kardeşlik ve adaletle ilgili mesajları daha iyi anlaşılmıştır…(Yılmaz, 2014: 113).

Yukarıdaki alıntıda dayanışma ile iligli gösterilen belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen yapılmamıştır.

4.36. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi

Bu ders kitabında sayfa 33, 36 (iki defa), 71, 74, 92 olmak üzere 6 defa kullanılmıştır. Bu ders kitabında dayanışma değeriyle ilgili iki görsel kaynak mevcuttur. Bu kitabın kapağında dayanşma değeriyle ilgili herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

Fitre

İslam dininde sosyal yardımlaşma ve *dayanışmaya* önem verilir. Bunun gerçekleşmesi için de Müslümanlar sık sık sadaka vermeye teşvik edilir. İşte dinimizde emredilen sadaka çeşitlerinden biri de fıtır sadakasıdır. Fıtır sadakası toplumumuzda "fitre" olarak da adlandırılır…(Kabakçı, 2014: 33).

Fitre'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Fitre	İslam'ın sadaka vermeyi teşvik etmesi, bir sadaka çeşidi	İslam bir sadaka çeşidi olan ve dayanışma sağlayan fitreyi vermemizi istediği için sadaka vermeliyim

Muharrem ayı yetimlerin, fakirlerin, kimsesizlerin korundukları, kollandıkları, yardım faaliyetlerinin arttığı bir aydır. Dolayısıyla bu ay toplumsal *dayanışmanın*, dostluk ve kardeşliğin gelişmesine de katkıda bulunur (Kabakçı, 2014: 36).

Muharrem Ayının Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Muharrem ayı	Yetimlerin, fakirlerin, kimsesizlerin korunduğu, kollandığı, yardım faaliyetlerinin arttığı ay	Muharrem ayında yetimlere, fakirlere, kimsesizlere yardım etmeli onları kollamalıyım ki dayanışma artsın

Dini bayramların toplumsal kaynaşma, birlik ve *dayanışma* açısından önemli bir rolü vardır. Örneğin ramazan ayı ve bu ayın sonunda gelen Ramazan Bayramı'nı düşünelim. Müslümanlar ramazan ay boyunca oruç tutarlar. İftar davetleri düzenlerler, teravih namazlarına katılırlar. Bir ay boyunca her gün aç ve susuz kalarak Yüce Allah'ın emrini yerine getirir, oruç tutarlar. Oruç ayının sonuna yaklaşıldığında da çocuklar için yeni giysiler alır, bayramda gelenlere ikram etmek amacıyla hazırlıklar yaparlar. Şeker, kolonya, gül suyu vb. alınıp tatlılar hazırlarlar… Bayram namazından sonra genellikle camilerde bayramlaşma olur… Evlerde küçükler büyüklerin ellerini öperler… Öncelikle ailede bulunan herkes birbiriyle bayramlaşır… Bayramda komşular, akrabalar, dost ve arkadaşlar ziyaret edilir. Onların bayramları kutlanır. Ölmüş yakınların mezarları da ziyaret edilerek ruhlarına Fatiha okunur. Ayrıca bayramlarda kimsesiz çocukların kaldığı yurt ve yuvaları, yaşlıların kaldığı huzurevlerini ziyaret etmek, oralarda kalanların bayramını kutlamak da güzel davranıştır.

Sonuç olarak Ramazan Bayramı kadın erkek, yaşlı genç herkes için büyük bir neşe kaynağıdır. Toplumda yaşayan herkes bu bayramı sevdikleriyle birlikte sevinçle kutlamaya önem verir. Dini bayramları, Allah'ın bizlere yaşattığı sevinç ve kaynaşma günleri olarak görür. Bir bayram coşkusu yaşattığı için de Allah'a şükreder (Kabakçı, 2014: 36).

Yukarıdaki alıntının daha önce göstergebilimsel üçgeni daha önce yapıldığı için burada yapılmamıştır.

Cem ve Cemevi konusunda: Cem sırasında sık sık tevhitler okunur… Dargın ve küskünler barıştırılır, ceme katılan canların birbirlerine rızalık ve helallik vermesi

sağlanır… Yalan söyleme, haram yeme, gıybet etme, eline, beline diline sahip ol, kibir ve kin tutma, kimseye haset tutma, buğz, inat etme, gördüğünü ört, görmediğini söyleme, hilm (yumuşaklık) ile söyle, küçüğe izzet, büyüğe hürmet ve hizmet eyle… (Kabakçı, 2014: 37).

Cem ve Cemevi'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cem ve Cemevi	Dargın ve küskünleri barıştırma, birbirine rızalık ve helallik verme, yalan söylememe, haram yememe, gıybet etmeme, ele, bele dile sahip olma, kibir ve kin tutmama, kimseye haset tutmama, buğz ve inat etmeme, gördüğünü örtme, görmediğini söylememe	Cem ve Cemevi, dargın ve küskünleri barıştırma, birbirine rızalık ve helalik verme, yalan söylememe, haram yememe, gıybet etmeme, ele, bele dile sahip olma, kibir ve kin tutmama, kimseye haset tutmama, buğz, inat etmeme, gördüğünü örtme ve görmediğini söylememeyi istediği için toplumsal dayanışmayı sağlar

Alevi-Bektaşi kültüründe musahipliğin (yol kardeşliği) çok önemli bir yeri vardır. Çünkü musahiplik toplumun birlik ve bütünlüğü, insanların kardeşçe ve *dayanışma* içinde yaşamasına katkı sağlayan dini bir uygulama olarak kabul edlilir (Kabakçı, 2014: 74).

Yukarıdaki alıntıda dayanışmayı gösteren musahipliğin gösterileni belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen yapılmamıştır.

İnsan toplum içinde başkalarıyla birlikte yaşar. Toplumsal hayat iş bölümünü, *dayanışmayı*, paylaşmayı ve yardımlaşmayı gerektirir…(Kabakçı, 2014: 92).

Yukarıdaki alıntıda dayanışma belirten toplumsal hayat konusunda gösterilen belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen yapılmamıştır.

Resim 4. 93. Bayramların İnsanları Birbirine Yakınlaştırmasıyla İlgii Fotoğraf (Kabakçı, 2014: 41).

Resim 4. 93'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Camide bayram kutlaması	Camide imamın bayramını kutlamak için sıraya giren cemaat	Bayramlarda camide bayramın kutlanması, imam ve cemaatin buluşması dayanışmayı arttırır

Resim 4. 94. Bayramlar İnsanları Birbirine Yakınlaştırır (Kabakçı, 2014: 41)

Resim 4.94'te bayram kutlaması sırasında veyaz saçlı adamın çocuğun yüzünü öpmesi sırasındaki durgun hali ve sırada olan arkadaki çocuğun da gergin hali bayramın sevinç halini yansıtmamaktadır.

4.37. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Analizi

Bu ders kitabında dayanışma değeri sayfa 29 (iki defa), 30 (üç defa), 31, 32, 33 (iki defa), 34 (iki defa), 35 (iki defa), 36 (beş defa), 43, 44, 45 olmak üzere toplamda 21 defa kullanılmıştır. Söz konusu kitapta dayanışma değeri için bilgi metni (sayfa 29), bilgi metni (sayfa 30), iiir (sayfa 31), bilgi metni (sayfa 33), fotoğraf (sayfa 34) olmak üzere dört aktarım biçimi kullanılmıştır. Dayanışma değerini ifade eden görsel kaynak sayısı 5'tir.

> Yardımlaşma ve paylaşma, toplumsal *dayanışmaya*, barışa katkı sağlar. Paylaşma ve yardımlaşmanın olduğu toplumlarda ekonomik ve sosyal adaletsizlikler azalır. Bireyler arasında; paylaşma, *dayanışma* ve sorumluluk duyguları gelişir. Malını yoksul ve kimsesizlerle paylaşmak aradaki sevgiyi artırır, toplumsal *dayanışmayı* geliştirir. Böylece toplumda güven ve huzur ortamı oluşur (Turan, 2014: 29).

Yardımlaşma ve Paylaşmanın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Yardımlaşma ve paylaşma	Malını yoksul ve kimsesizlerle paylaşma, ekonomik ve sosyal adaletsizliğin azalması	Malımı yoksul ve kimsesizlerle paylaşmalım ki ekonomik ve sosyal adaletsizlik azalsın ve toplumsal dayanışma gelişsin

> İslam dini paylaşma ve yardımlaşmaya büyük önem verir. İslam'da kardeşlik, yardımlaşma ve *dayanışma* önde gelen değerlerdendir. Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayette insanların yardımlaşmaları ve *dayanışma* içinde olmaları teşvik edilmiştir. Bu ayetlerin birinde şöyle buyrulmuştur: "Sana (Allah yolunda) ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: Maldan harcadığınız şey, ebeveyn, yakınlar, yetimler, fakirler ve yolcular için olmalıdır. Şüphesiz Allah yapacağınız her hayrı bilir." Peygamberimiz de bir hadisinde; "Her kim eli dar olan borçluya kolaylık gösterirse Allah da dünya ve ahirette ona kolaylık gösterir." buyurarak ihtiyacı olana yardım edilmesini teşvik etmiştir. Diğer bir hadisinde de Pegamberimiz "Fakirleri araştırıp bulunuz, görüp gözetiniz..." sözüyle bir insanın, yaşadığı toplumdaki yoksul, yardıma muhtaç kişilerin sorunlarına ilgisiz kalmamasını istemektedir... (Turan, 2014: 30).

İslamın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İslam	Kur'an-ı Kerim, hadis	Kur'an-ı Kerim'in belirttiği gibi ebeveyn, yakınlar, yetimler, fakirler ve yolcular için malımı harcamalıyım ve hadiste belirttiği gibi borçluya fakire yardım etmeliyim ki dayanışma gerçekleşsin

Müminler birbirlerine merhamet etmekte, birbirlerini sevmekte ve birbirlerini korumakta bir vücudun organları gibidir. Vücudun herhangi bir organı ağrıdığında, nasıl tüm vücut bundan rahatsız olursa bir mümin de sıkıntı içinde bulunduğunda, diğer müminler onun sıkıntısını paylaşırlar, derdiyle dertlenirler, üzüntüsüyle üzülürler. (Buharî, Edep,78. hadis.) "Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir (Turan, 2014: 30).

Müminlerin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Müminler	Vücudun organları gibi olma, birbirinin sıkıntısı, derdi ve üzüntüsünü paylaşma, komşusu açken, tok yatanın bizden olmaması	Müminler birbirinin sıkıntısı, derdi ve üzüntüsünü paylaştığı ve komşusu açken tok yatmadıklarıı için ben de öyle davranmalıyım

Zekât

Zekâtı farz kıldı Allah,

Zengin kullar versin diye.

Yoksulların yüzü gülsün,

Mutluluğa ersin diye.

Sosyal yardım, dayanışma

Bir toplumun temelidir.

Müminlerin kaynaşması,

Rabb'imizin emelidir.

Üzeyir GÜNDÜZ
Diyanet Çocuk Dergisi, s. 23. (Turan, 2014: 31).

Zekâtın, insanların birbiriyle kaynaşmasında ve farklı gelir grupları arasındaki dengesizliğin giderilmesinde önemli işlevi vardır. Fakir, kimsesiz, muhtaç, yetim, yolda kalmış, borçlu kimselerin zekâttan faydalanmaları, insanlar arasındaki kardeşlik ve sevgi bağlarını güçlendirir. Sosyal *dayanışma* ve adaletin gerçekleşmesine katkıda bulnur (Turan, 2014: 32).

Yukarıdaki şiir ve alıntıda geçen dayanışma konusunun daha önce göstergebilimsel üçgeni yapıldığı için burada yapılmamıştır.

Toplumsal *Dayanışma* İbadeti Olarak Sadaka

... İki kimsenin arasını bulup barıştırmak sadakadır. Bir kimseye bineğine binmede veya eşyasını koymada yardım etmek sadakadır. Güzel söz sadakadır. Namaza gitmek için atılan her adım sadakadır. Yoldaki rahatsızlık veren şeyleri kaldırmak da bir sadakadır. (Buhârî, Siyer,128. hadis.) (Turan, 2014: 33).

Sadakanın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Sadaka	Bineğe binmede ve eşyayı koymada yardım etme, güzel söz, yolda rahatsızlık veren şeyi kaldırmak, iki kimseyi barıştırmak	Sadaka olarak bineğe binmede ve diğer işlerde insanlara yarım etmeliyim, güzel söz söylemeli, yolda rahatsızlık veren şeyi kaldırmalıyım ki toplumsal dayanışma gelişsin

Sadaka, fakir ve muhtaçlara, Allah rızası için karşılıksız yapılan yardım, bağış demektir. Sadaka, toplumsal dayanışmanın ve yardımlaşmanın başlıca yollarından biridir. Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayetinde sadaka vermek tavsiye edilmiştr. Bu ayetlerden biri şöyledir: "Sadaka veren erkeklere ve sadaka veren kadınlara ve Allah'a güzel bir ödünç verenlere, verdiklerinin karşılığı kat kat ödenir ve onlara değerli bir mükâfat vardır." Peygamberimiz de bir hadisinde, "Her Müslüman için sadaka vermek bir görevdir." buyurmuştur (Turan, 2014: 33).

Bir ihtiyaç sahibine para, yiyecek, giyecek vs. vermek; okul, cami, yurt, hastane, yol, köprü, çeşme gibi insanların yararlanacağı yerler yaptırmak birer sadakadır. Bunların yanında her türlü güzel ve yararlı iş yapmak, davranışta bulunmak da sadakadır. Örneğin bir hastayı ziyaret etmek, insanlara güler yüzle selam vermek, tatlı dille konuşmak, insanların sorunlarıya ilgilenmek, yoldan karşıya geçmekte zorlanan bir yaşlıya yardımcı olmak, toplu taşıma araçlarında hasta, yaşlı ve engelli kişilere yer vermek de sadakadır (Turan, 2014: 33).

Sadaka, toplumdaki yardımlaşma ve dayanışmanın pekişmesine katkısağlar. Kişiye, imkânları ölçüsünde muhtaçlara yardım etmenin mutluluğunu yaşatır. Bu ibadet insanlar arasında sevgi ve kardeşlik bağlarını güçlendirir. Böylece toplumda yardımlaşma ve *dayanışma* ortamı gelişir (Turan, 2014: 34).

Yukarıdaki alıntılarda dayanışma konusunda geçen sadakanın göstergebilimsel üçgeni yapıldığı için burada yapılmamıştır.

> Günümüzde, toplumsal yardımlaşma ve *dayanışmayı* sağlamak amacıyla çeşitli yardım kurumları kurulmuştur. Kızılay, Sosyal Yardımlaşma ve *Dayanışma* Vakfı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Millî Eğitim Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı ve bazı sivil toplum kuruluşları bunların başında gelmektedir (Turan, 2014: 35).

> Kurban, toplumdaki yardımlaşma ve *dayanışmaya* katkı sağlar. Toplumda kardeşlik, yardımlaşma ve paylaşma duygularını geliştirir. Müslümanlar kestikleri kurbanın etini peygamberimizin tavsiyesine uyarak üçe bölerler. Bir bölümünü komşu ve akrabalarına ikram ederler. Kurban etinin diğer bölümünü yoksullara dağıtırlar. Bir bölümünü de ev halkı için ayırırlar. Kurban sayesinde toplumsal paylaşma ve dayanışma artar. İnsanlar arasındaki sevgi bağları güçlenir (Turan, 2014: 44).

Resim 4. 95. Dayanışma İle İlgili Resim (Turan, 2014: 44)

Resim 13: Kurbanlık küçükbaş hayvanlar

Resim 4. 95'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Birinin boynuzuna kırmızı kurdele takılı olan kurbanlık küçükbaş hayvanlar	Kurban etinin komşu, akraba, yoksullara ve ev halkına dağıtılması	Kurban etini komşu, akraba, yoksullara ve ev halkına dağıtmalıyım ki dayanışma sağlansın

Resim 4. 96. Dayanışma İle İlgili Resim (Turan, 2014: 35).

Resim 5: Kızılay çalışmalarından bir görünüm

Resim 4. 96'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kızılay'a kan bağışlayan adam	Sedyede uzanan adamın kan vermesi, kan almaya çalışan hemşire	Kan bağışında bulunmalıyım ki dayanışma sağlansın

Resim 4. 97. Dayanışma İle İlgili Resim (Turan, 2014: 35).

Resim 6: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nda öğrenciler

Resim 4. 97'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda öğrenciler	Çocuk Esirgeme Kurumunda öğrencilerin yemek yemesi	Çocuk Esirgeme Kurumu, kimsesiz çocuklara bakarak dayanışmayı sağlamaktadır

Resim 4. 98. Toplumsal Dayanışma İbadeti Olan Sadakayla İlgili Resim (Turan, 2014: 33).

Resim 3: Güzel iş ve davranış da bir sadakadır.

Resim 4. 98'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Engelli adamı merdivenden indirmeye çalışan iki adam	Engellilere yardım (merdivenden indirme)	Engellileri merdivenden indirme gibi güzel işleri yapmalıyım ki toplumsal dayanışma sağlansın

Resim 4. 99. Dayanışma İle İlgili Resim (Turan, 2014: 34).

Resim 4: Sadaka, yardımlaşma ve dayanışmaya katkı sağlar.

Resim 4. 99'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kızılay çadırı ve yiyecek dağıtımı	Çadır kurmaya çalışan ve yiyecek dağıtan Kızılay görevlilieri	Kızılay, yardıma muhtaç kimselere çadır ve yiyecek dağıtarak dayanışmayı sağlar

4.38. Vatanseverlik Değerinin Analizi

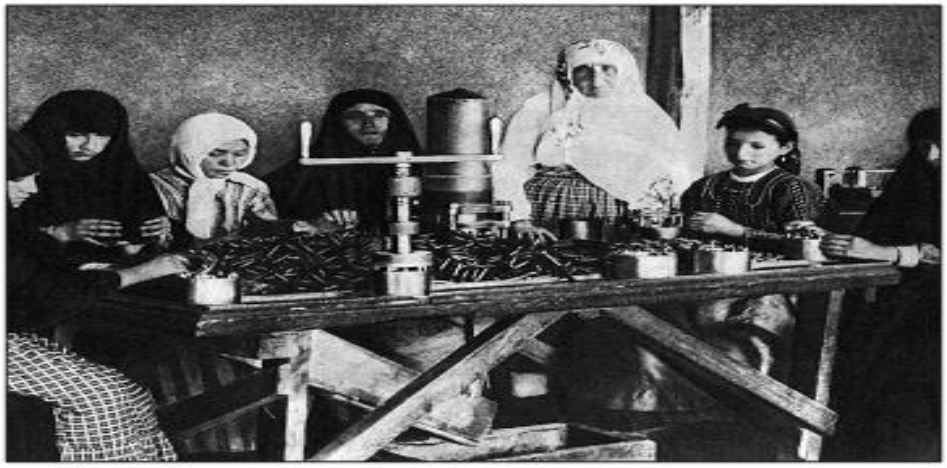
4.38.1 İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi

Bu ders kitabında vatanseverlik değeri sayfa 28 ve 130. Sayfalarda olmak üzere toplamda 2 defa kullanılmştır. Bu kitapta vatanseverlik değeri için bilgi notu ve fotoğraf olmak üzere toplamda 2 değer aktarım biçimi olarak kullanılmıştır. Vatanseverlik ifade eden görsel kaynak sayısı 2'dir.

> Atatürk Ve Vatandaşlık Görevleri
>
> Toplumun bir arada, huzurlu yaşayabilmesi; bireylerin sevinç ve üzüntüleri paylaşmalarına, birlik beraberlik içinde bulunmalarına, *vatansever* olmalarına bağlıdır. Millî birlik ve beraberlik duygusu birleştirici, bütünleştirici, bireyleri millî çıkarlar etrafında kenetleyici, güven vericidir. Millî Mücadele, birlik ve beraberikle kazanılmıştır. Yurdunu ve bağımsızığını kazanma amacı etrafında birleşen Türk milleti, büyük zorluklara katlanarak başarıya ulaşmıştır. Türk ulusu, güç birliğiyle çağdaş ve güçlü bir Türkiye Cumhuriyeti yaratabilmiştir. Atatürk bunu; "Millet tümüyle manevi bir şahıs hâlinde tek bir kitle olarak ortaya çıktı ve bu yüce birliği koruyarak ona düşman olanları ortadan kaldırdı.", "Bir amaca doğru yürürken kişisel düşünce ve çıkarları bir tarafa bırakarak el ele vermek icap eder; başarının sırrı budur. Unutulmamalıdır ki bizerin gerçek görevi, toplumumuzun gelecekteki yüksek menfaatlerini sağlamaya çalışmaktır." sözleriyle ifade etmiştir. (www.atam.gov.tr) (Baydar, 2014: 130).

Milli Birlik ve Beraberliğinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Milli birlik ve beraberlik	Birleştirme, bütünleştirme, bireyi milli çıkar etrafında kenetleme, Atatürk'ün milletin tümüyle manevi bir şahıs haline gelmesi, kişisel çıkarı bırakıp el ele verme, toplumun gelecekteki menfaatini sağlamaya çalışma	Bir vatansever olarak birleştirmeli, bütünleştirmeli, milli çıkar etrafında kenetlenmeliyim, miletimin manevi bir şahıs haline gelmesini sağlamalıyım, kişisel çıkarımı bırakıp el ele vermeliyim, toplumun gelecekteki menfaatini sağlamaya çalışmalıyım

Resim 4.100. Vatanseverlik Belirten Resim (Baydar, 2014: 130).

Fotoğraf 4. 12: *Kurtuluş Savaşı'nda mermi yapan kadınlar*

Resim 4. 100'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mermi yapan 7 bayan	Masadaki mermiler, mermi yapmaya yarayan araçlar	Kurtuluş Savaşı'nda bayanlar mermi yaparak vatanseverliklerini göstermiştir

Resim 4. 101. Vatanseverlik Belirten Resim (Baydar, 2014: 130).

Fotoğraf 4. 13: *Milli Mücadele'de savaşan Fatma Seher Hanım v*
silah arkadaşları

Resim 4. 101'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Fatma Seher Hanım ve silah arkadaşları	Ellerinde silah olan kadın ve erkekler, bir çocuk	Fatma Seher Hanım ve silah arkadaşları savaşarak vatanseverliklerini göstermiştir

4.38.2. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi

4.38.2.1. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitap Kapağında Vatanseverlik Değerinin Analizi

Bu kitap kapağında verilen Atatürk, TBMM'nin önünde yürüyen önde, Türk bayrağını taşıyan asker ve arkasındaki askerler vatanseverlik değeri ile ilişkilidir.

Resim 4. 102. Vatanseverlik İfade Eden Resim

4.38.2.2.İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Geçtiği Sayfa Sayısı

Bu ders kitabında vatanseverlik değeri sayfa 34, 35, 48 (iki defa), 56, 60, 64, 90 olmak üzere 8 defa kullanılmıştır.

4.38.2.3. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerini Belirten Görsel Kaynak Sayısı

Bu kitapta vatanseverlik değeri ile ilgili 24 görsel kaynak kullanılmıştr.

4.38.2.4. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders KitabındaVatanseverlik Değerinin Aktarım Biçimi

Bu kitapta vatanseverlik değeri bilgi metni ve fotoğraf olmak üzere iki aktarım biçimi ile verilmiştir.

4.38.2.5. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Metinsel Göstergebilim Üçgeni

Mustafa Kemal öğrenimini tamamladıktan sonra 1905 yılında Şam'a atandı. Bu görevi sırasında Suriye'nin birçok yerini dolaştı. Buradaki yönetimin bozukluğunu ve olumsuzluklarını yakından gördü. Ülkenin içinde bulunduğu sorunlara çözüm üretmek için arkadaşları ile birlikte "*Vatan ve Hürriyet*" adlı bir cemiyet kurdu. Mustafa Kemal cemiyetin kuruluş gerekçelerini arkadaşlarına şu sözlerle ifade etmiştir:

Bu talihsiz memlekete karşı önemli görevlerimiz vardır. *Onu kurtarmak* tek hedefimizdir. Bugü Makedonya'yı ve bütün Rumeli topraklarını vatan bütünlüğünden ayırmak istiyorlar. Millet, baskıcı ve zorba yönetim altında yok oluyor. Hürriyet olmayan bir memlekette ölüm ve yok olma vardır. Her ilerlemenin ve kurtuluşun anası hürriyettir. Eskimiş çürük yönetimi yıkmak, milleti hâkim kılmak, özetle vatanı kurtarmak için sizi göreve çağırıyorum." [Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s.1 (Düzenlenmiştir.)] (Bulut, 2014: 15).

Vatan ve Hürriyet Cemiyetinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mustafa Kemal'in Vatan ve Hürriyet adlı cemiyeti	Ülkenin sorunlarına çözüm arama, vatanı kurtarma, hürriyet.	Atatürk ülkenin sorunlarına çözüm arayarak, vatanı kurtararak, hürriyet isteyerek vatanseverliğini göstermiştir

Mustafa Kemal Manastır'dan sonra öğrenim hayatın tamamlamak için İstanbul'a gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin başkenti olan bu şehirde öğrenim hayatını sürdürürken aynı zamanda siyasi faaliyetleri yakından takip etmiştir. *Ülke sorunları üzerine arkadaşlarıyla birlikte toplantılar yapmıştır*. Günlük gazeteleri takip etmiş, özellikle Fransızca yayınları okuyarak Avrupa'daki gelişmeleri öğrenmeye çalışmıştır (Bulut, 201: 20).

... *Vatanını* ve milletini çok seven, hayatını bile feda etmekten kaçınmayan bir vatansever olan Mustafa Kemal, vatanımızın bir an önce işgalden kurtulması için çeşitli çalışmalara başladı. Mustafa Kemal, Fethi Bey (Okyar) ile birlikte, işgale karşı seslerini duyurmak için Minber gazetesini çıkardılar. Padişah ve diğer yöneticilerle görüşerek düşüncelerini açıkladı. Şişli'deki evinde yakın arkadaşlarıyla toplantılar yaptı. Bu toplantılar sonucunda Anadolu'ya geçerek millî birliği sağlamak, halkı işgaller karşısında uyarmak kararı alındı. Ordunun terhisine engel olmak, silah ve cephanenin teslim edilmemesi, komutanların kuvvetlerinin başında bulunması da alınan diğer kararlardı (Bulut, 201: 30).

Atatürk'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk	Vatanı kurtarmak için çalışma, hayatını feda etmekten kaçınmama, Ülke sorunlarıyla ilgili toplantı yapma, günlük gazete takibi, Fransızca yayın okuyarak Avrupa'daki gelişmeleri öğrenme, orduyu terhis etmeme, cephaneyi teslim etmeme, komutanların kuvvetlerinin başında bulunması	Atatürk, vatanı kurtarmak için çalışarak, hayatını feda etmekten kaçınmayarak, ülke sorunlarıyla ilgili toplantı yaparak, orduyu terhis etmeyerek, cephaneyi teslim etmeyerek, komutanların kuvvetlerinin başında bulunmasını sağlayarak vatanseverliğini göstermiştir

İşgallere karşı Osmanlı yönetimi sessiz kalıyordu. Çünkü onlara göre işgale direnmek imkânsızdı ve istekler yerine getirilerek belki uygun şartlarda bir antlaşmaya varılabilirdi. Ülkenin hemen her yerinde kargaşa ve düzensizlik vardı, halk ne yapacağını bilmez hâldeydi. Ancak işgallerin başlamasıyla birlikte Türk halkı kimseden emir ve talimat almadan vatanını, toprağını savunmaya başladı. Halk egemenliğini istiyor, işgalcilerin bir an önce topraklarını terk etmesi için uğraşıyordu. Anadolu'da direnişler başlamıştı (Bulut, 201: 30).

Kuvay-i Milliye

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından sonra İtilaf Devletleri topraklarımızı işgale başladılar. Savaştan savaşa cepheden cepheye sürüklenen halk yorgundu. Ordumuz terhis edilmiş, silahlarına el konmuş ülke kendisini savunma gücünden yoksun bırakılmıştı. Osmanlı Hükûmeti işgallere kayıtsız hatta İtilaf Devletleri ile iş birliği hâlindeydi. Bu olumsuzluklar karşısında halk bağımsızlığını kaybetmemek için harekete geçti. Halk bir yandan işgalleri mitingler düzenleyerek protesto etmeye başlamış, bir yandan da direniş birlikleri oluşturarak silahlı direnişi başlatmıştı. Halkın vatanını savunmak amacıyla oluşturduğu bu birlikler Kuvayımilliye olarak isimlendirilmişti. İşgal edilen bölgelerde direnişi gerçekleştiren Kuvayımilliye vatanın kurtuluşu uğrunda milletimizin fikir ve ruh birliğini ifade eden bir kavram hâline geldi. Kuvayımilliye birlikleri birbirlerinden bağımsız hareket eden, düzenli olmayan, eli silah tutan vatanseverlerin oluşturduğu birliklerdi. Halk tarafından destekleniyorlardı. Kuvayımilliye birlikleri düzenli ordunun kuruluşuna kadar vatan savunmasında önemli hizmetlerde bulunmuştur. Batıda Yunan ordusu güneyde Fransız ordusu ile mücadele etmiştir (Bulut, 2014: 31).

Kuvay-i Milliye'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kuvay-i Milliye	İşgalleri, mitingler düzenleyerek protesto etmeye başlama, bir yandan da direniş birlikleri oluşturarak silahlı direnişi başlatma	Kuvay-i Milliye, işgalcileri protesto etmeye başlamış, bir yandan da direniş birlikleriyle düşmanla savaşmış ve vatanseverliklerini göstermiştir

Millî Cemiyetler

Milletimiz Kuvay-i Milliye birlikleri ile işgal güçlerine silahla direnirken haklı davasını halkımıza ve dünyaya duyurmak için çeşitli cemiyetler kurdu. Millî cemiyetler olarak adlandırılan bu kuruluşların ortaya çıkışında halkımızın işgaller karşısında alınacak tedbirleri belirlemek üzere topladıkları yerel ve bölgesel kongreler etkili oldu. Millî cemiyetler Kuvayımilliye birliklerini destekledi, mitinglerle işgalleri protesto etti, gazete ve dergiler yayınlayarak halkı bilgilendirmiştir (Bulut, 2014: 31).

Mondros Ateşkes Antlaşması doğrultusunda Anadolu'da işgaller başlamıştı, Osmanlı Devleti düşmana karşı koyabilecek bir durumda değildi. Memleketin içine düştüğü durum karşısında Mustafa Kemal ve *vatansever* arkadaşları Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele'yi başlatmak için hazırlıklara başladılar. Milletin bağımsızlığının yine milletin kendi gayreti ve kararlılığı ile kurtulacağını düşünüyorlardı (Bulut, 2014: 34).

Mustafa Kemal Samsun'a çıktığında elinde maddi bir gücü yoktu. Bu mücadelede Mustafa Kemal'in dayandığı tek kuvvet kaynağı kahraman ve asil Türk milletinin bağımsızlık duygusu, azim ve kararlılığıydı. Mustafa Kemal Samsun'a çıkar çıkmaz millî cemiyetler, *vatansever* halk ve ordu komutanları ile irtibata geçerek kurtuluş yolunda düşündüklerini uygulamaya başladı (Bulut, 2014: 35).

Erzurum Kongresi Konusunda: O artık Türk milletinin kendisine duyduğu sevgi, cömertlik ve güvene inanarak yoluna devam etme kararı aldı. Bu zor dönemde bile Mustafa Kemal Türk milletinin bir ferdi olarak azim, kararlılık ile yılmadan vatanı için çalışmaya devam etmiştir. Mustafa Kemal'e en büyük destek 15. Kolordu komutanı Kâzım Karabekir'den geldi. "Ben ve kolordum, hepimiz emrinizdeyiz paşam." diyerek ona olan bağlılığını bildirdi. Kâzım Karabekir (1882 - 1948) I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale, Irak ve Kafkas Cephelerinde görev yaptı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından sonra kolordu komutanı olarak Erzurum'a geldi. Erzurum Kongresi'nin düzenlenmesini sağladı. Kurtuluş Savaşı'nda 15. Kolordu komutanı olarak Doğu Cephesi'nde Ermenileri yenilgiye uğrattı. TBMM'de milletvekilliği yaptı. Terakkiperver Cumhuriyet Partisini kurarak başkanlığını yaptı. 1948 yılında meclis başkanı seçildi (Bulut, 2014: 36).

…Birlik beraberlik içinde hareket eden halkımız örgütlenerek düşmanın buradaki vilayetlerimize yerleşmesini önlemiştir. İstiklaline düşkün olan Türk halkı tüm yokluklara karşı bağımsızlıklarını kazanmak ve ülkelerini işgalden kurtarmak için kahramanca mücadele etmişlerdir. Bu cephelerde adları duyulmayan binlerce isimsiz kahraman vardır. Hepsi de aynı hedef uğruna vatanın kurtuluşu için mücadele vermiştir (Bulut, 2014: 48).

II. İnönü Muharebesi'nin kazanılması üzerine Mustafa Kemal, ordu komutanı İsmet Bey'e gönderdiği telgraf ile onu kutlamış ve zaferin önemini aşağıdaki sözleriyle belirtmiştir. "Bütün dünya tarihinde, sizin İnönü Meydan Muharebelerinde üzerinize yüklendiğiniz görev kadar ağır bir görev yüklenmiş komutanlar pek azdır. Milletimizin istiklal ve varlığı, dâhice iradeniz altında görevlerini yapan komuta ve silah arkadaşlarınızın kalbine ve *vatanseverliğine* büyük bir güvene dayanıyordu. Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiniz. İstila altındaki talihsiz topraklarımızla birlikte bütün

vatan bugün en ücra köşelerine kadar zaferinizi kutluyor. Düşmanın istila hırsı, azminizin ve vatanseverliğinizin yalçın kayalarına başını çarparak paramparça oldu." (Mustafa Kemal, Nutuk, s.394) (Bulut, 2014: 48).

Kuvay-i Milliye, Kazım Karabekir, Atatürk, İsmet İnönü ve Türk Halkının Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk, Milli Cemiyetler, Kuvay-i Millliye, Kazım Karabekir, İsmet İnönü ve Türk Halkı	Silahlı mücadele, halkın işgaller karşısında tedbir alması, işgali protesto, halkı bilgilendirme, Türk milletinin bağımsızlık duygusu, azim ve kararı, Antep, Maraş, Urfa halkının Fransız ve Ermenilere karşı mücadalesi	Ataürk, Milli Cemiyetler, Kuvay-i Millliye, Kazım Karabekir, İsmet İnönü ve Türk Halkı; Silahlı mücadelede bulunarak, işgaller karşısında tedbir alarak vatanseverliklerini göstermişlerdir

Büyük Taarruz

Sakarya Meydan Muharebesi'nde ağır yenilgi alan Yunan ordusu savunmaya geçerek birliklerinin gücünü artırmaya başlamıştı. Türk ordusu ise Sakarya Meydan Muharebesi'nde büyük bir zafer elde etmesine rağmen Yunan ordusuna karşı taarruza geçebilecek durumda değildi. Devletin bütün kaynakları ordumuzun emrine verildi. *Vatansever* halkımızdan son bir fedakârlık istendi (Bulut, 2014: 56).

Büyük Taarruz'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Büyük Taarruz	Türk ordusu, devlet ve halkın fedakârlığı	Büyük Taarruz'da Türk ordusu, devlet ve halkın fedakârlıkları sayesinde düşman yenilmiştir

Harf İnkılâbı konusunda: Mustafa Kemal, 9 Ağustos 1928 tarihinde İstanbul Sarayburnu'nda yeni Türk alfabesini şöyle müjdeledi: "Arkadaşlar, zengin dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. Yeni Türk harfleri çabuk öğrenilmelidir. Her vatandaşa, kadına erkeğe hamala sandalcıya öğretiniz. Bunu *vatanseverlik* ve milliyetseverlik ödevi biliniz. Bu ödevi yerine getirirken düşününüz ki, bir milletin, bir toplumun yüzde onu, yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni, doksanı bilmezse bu ayıptır." [Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s.733 (Düzenlenmiştir.)] (Bulut, 2014: 90).

Harf İnkılâbının Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Harf İnkılâbı	Her vatandaşa öğretilmesi, vatanseverlik ödevi	Herkesin yeni Türk harflerini öğrenmesi, öğretmesi vatanseverlik görevi olarak görülmelidir

> Türkiye Cumhuriyeti'ni iç ve dış tehditlere karşı korumak her Türk vatandaşı için millî bir görevdir. Bağımsızlığımızı kazanarak yeni bir devlet olmamız kolay olmamıştır. Atalarımızın kanlarıyla sulanan bu vatan toprakları Türk gençliğine emanettir. Onu korumak ve kollamak gençliğin en önde gelen görevidir (Bulut, 2014: 126).

Türkiye Cumhuriyeti'ni Korumanın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak	Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak gençlerin en önde gelen görevidir	Gençlerin Türkiye Cumhuriyeti'ni koruyup kollaması onların önde gelen görevi olduğu için ben de korumalı ve kollamalıyım

4.38.2.6. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Görsel Göstergebilim Üçgeni

Resim 4. 103. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 27)

Galiçya Cephesi'nde siperde dinlenen Mehmetçik (1916)

Resim 4. 103'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Cephede dinlenen Mehmetçik	Siper, Mehmetçiğin siperde uyuması, silah	Elindeki silahla cephede uyuyan Mehmetçiğin, dinlenme zamanını bile siperde geçirmesi onun yüksek düzeydeki vatanseverliği sayesindedir

Resim 4. 104. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 26).

Kafkas Cephesi'nde Ruslara taarruza hazırlanan askerlerimiz (1917)

Resim 4. 104'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Savaş hazırlığı yapan askerler	Karlı ortamda yük hayvanlarının yardımıyla yapılan savaş hazırlığı	Zor şartlarda savaş yapan askerler vatanseverliklerini göstermektedir

Resim 4. 105. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 26).

Çanakkale Cephesi'nde askerlerimiz (1915)

Resim 4. 105'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Çanakkale cephesinde siperde bulunan, biri Osmanlı sancağını tutan diğerleri düşman gözleyen askerler	Siperde olma, savaşmaya hazır olmak	Çanakkale cephesinde sipelerde olan askerler canları pahasına vatanseverliklerini göstermiştir

Resim 4. 106. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 26).

Suriye - Filistin Cephesi'nde askerlerimiz (1917)

Resim 4. 106'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Filistin cephesinde görevli olan askerler	Filistin cephesinde görevli olan askerlerin toplu yürüyüşü, silahlar	Filistin cephesindeki askerler kendilerine verilen savaşma görevini yerine getirmeye çalışarak vatanseverliklerini göstermiştir

Resim 4. 107. Vatanseverlik Belirten Kuvay-i Milliye ile İlgili Fotoğraf (Bulut, 2014: 31).

Erzurumlu Fatma ve silah arkadaşları

Resim 4. 107'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Erzurumlu Fatma ve silah arkadaşları	İki kadın, 10 erkek asker ve bir çocuk, silahlar	Erzurumlu Fatma ve silah arkadaşları vatanı savunarak vatanseverliklerini göstermişlerdir

Resim: 4. 108. Vatanseverlik Belirten Kuvay-i Milliye ile İlgili Fotoğraf (Bulut, 2014: 31).

Mustafa Kemal Kuvayımilliye birlikleri ile Ankara'da

Resim 4. 108'de belirtilen Atatürk ve Kuvay-i Milliye birliklerinin daha önce göstergebilimsel üçgeni yapıldığından dolayı burada yapılmamıştır.

Resim 4. 109. Kuvay-i Milliye İçinde Kahramanlık Destanları Yazan Bir Vatanseverin Hayat Hikâyesi (Bulut, 2014: 31).

Yörük Ali Efe

Yörük Ali Efe

Millî Mücadele kahramanlarından Yörük Ali Efe, Aydın'da doğdu. Millî Mücadele'ye katıldığı zaman 23 yaşındaydı. Aydın bölgesinde ilk Kuvayımilliye birliğini oluşturarak işgale direndi. Kurtuluş Savaşı'nda düzenli orduya katıldı. Yunan kuvvetleri ile kahramanca çarpıştı. Bölgede çok sayıda vatanseverin Millî Mücadele'ye destek vermesini sağladı.

Resim 4. 109'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Yörük Ali Efe	Kuvay-i Milliye birliğini oluşturarak işgale direnme, düzenli orduya katılma, Yunanlara karşı kahramanca çarpışma	Yörük Ali Efe Kuvay-i Milliye birliğini oluşturarak işgale direnmesi, düzenli orduya katılması, Yunanlara karşı kahramanca çarpışması onun vatanseverliğinden dolayıdır

Resim 4. 110. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 30).

Mustafa Kemal Çanakkale Cephesi'nde ileri siperlerde (1915)

Resim 4. 110'nun Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mustafa Kemal ve iki asker	Siperde bulunma, düşmanı gözleme	Mustafa Kemal ve askerler siperde düşman gözleyerek vatanseverliklerini göstermişlerdir

Resim 4.111. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 32).

İstanbul'da faaliyet gösteren Müdafaa-i Milliye Cemiyeti üyeleri

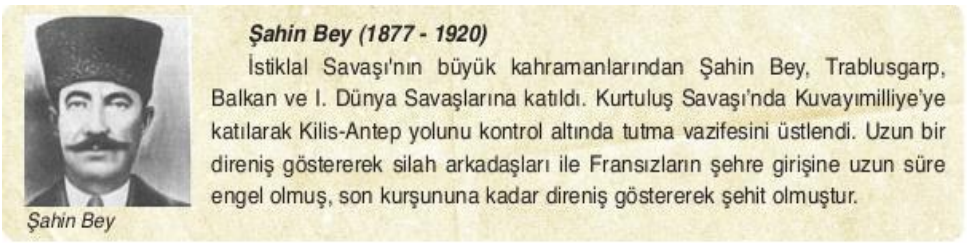
Resim 4. 111'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Müdafaa-i Milliye Cemiyeti üyeleri	Masada çalışan 4 kişi, başlarında ay-yıldız fes olup ayakta olan 7 kişi	Müdafaa-i Milliye Cemiyeti üyeleri çalışarak vatanseverlilerini ortaya koymuştur

Resim 4. 112. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 36).

Resim 4. 112'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kazım Karabekir	Çanakkale, Irak ve Kafkas cephesinde görev yapma, Erzurum Kongresinin düzenlenmesini sağlama, Ermenileri yenilgiye uğratma, milletvekilliği ve parti başkanlığını ve meclis başkanlığı yapma	Kazım Karabekir Çanakkale, Irak ve Kafkas cephesi'nde görev yaparak, Erzurum Kongresi'nin düzenlenmesini sağlayarak, Ermenileri yenilgiye uğratarak, milletvekilliği, parti başkanlığı ve meclis başkanlığı yaparak vatanseverliğini göstermiştir

Resim 4. 113. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 48).

Resim 4. 113'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Şahin Bey	Trablusgarb, Balkan ve I. Dünya savaşına katılma, Kuvay-i milliyede Antep-Kilis yolunu kontrol altına alma görevi üstlenme, Fransızların şehre girişine engel olma, uzun süre son kurşununa kadar direniş gösterme	Şahin Bey Trablusgarb, Balkan ve I. Dünya Savaşı'na katılarak, Kuvay-i milliyede Antep-Kilis yolunu kontrol altına alma görevini üstlenerek, Fransızların şehre girişine engel olarak, uzun süre son kurşununa kadar direniş göstererek vatanseverliğini göstermiştir

Resim 4. 114. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 48).

Gaziantep Şehitleri ve Şahin Bey Anıtı

Yukarıdaki fotoğrafta belirtilen Şahin Bey'in daha önce göstergebilimsel üçgeni yapıldığından burada yapılmamıştır.

Resim 4. 115. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 48).

Maraş'ta, Sütçü İmam'ın önderliğini yaptığı mücadeleye tüm Maraş halkı katıldı. Maraş'ta tutunamayan düşman, şehri terk etmek zorunda kaldı (11 Şubat 1920). Bu kahramanlığa imza atan Maraş'ın adı TBMM kararı ile Kahramanmaraş olarak değiştirilmiştir.

Sütçü İmam anıtı

Resim 4. 115'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Sütçü İmam Anıtı	Şehir direnişine tüm halkın katılması, TBMM'nin Maraş'a Kahraman ünvanı vermesi.	Önderlik yaptığı mücadeleye tüm halkın desteğini alan ve meclisin şehirlerine kahraman ünvanını almasını sağlayan Sütçü İmam vatanseverliğini göstermiştir

Resim 4. 116. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 50).

Bir Kuvayımilliye Birliği

Resim 4. 116'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kuvay-i Milliye	Savaş techizatlı olup oturan 5 kişi	Vatanı savunma görevi olan kuvay-i milliye ülkemizi savunarak vatanseverliklerini göstermiştir

Resim 4. 117. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 54).

Mustafa Kemal İnönü Muharebeleri günlerinde Ankara Dikmen sırtlarında (1921).

Resim 4. 117'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mustafa Kemal	Kar üstünde uyuması, paltosunu battaniye olarak kullanması	Zor şartlarda çalışan Mustafa Kemal dinlenme zamanını bile dışarıda kar üstünde geçirerek vatanseverliğini ortaya koymuştur

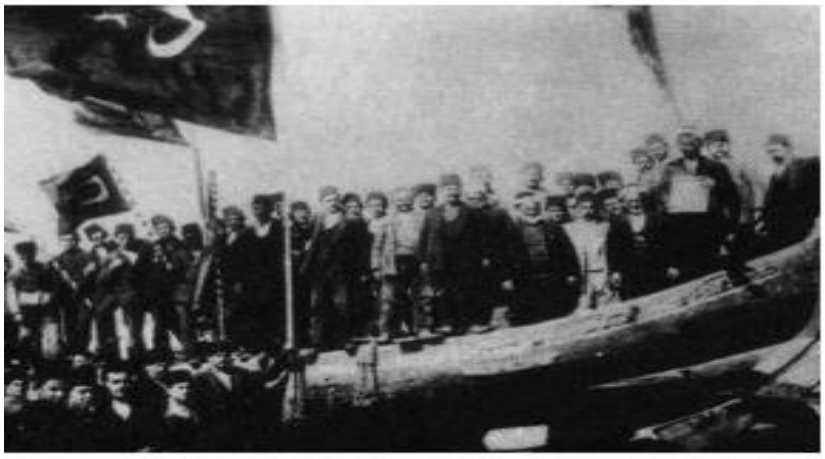
Resim 4. 118. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 56).

Sakarya Savaşı'nda harekâtı yöneten Mustafa Kemal ve yaveri Salih Bozok (1921)

Resim 4. 118'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mustafa Kemal ve yaveri Salih Bozok	Sakarya savaşını yönetme, dürbünle düşman gözetleme	Mustafa Kemal ve yaveri Salih Bozok cephede savaş yöneterek, düşman gözeterek vatanseverliklerini göstermiştir

Resim 4. 119. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 57).

Anadolu'ya cephane kaçıran İnebolulu kayıkçılar

Resim 4. 119'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İnebolulu kayıkçılar	Kayık, kayıkçılar, Türk Bayrağı	İneboulu kayıkçılar, Anadolu'ya cephane kaçırarak vatanseverliklerini göstermişlerdir

Resim 4. 120. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 57).

Ankara'da askerî fabrikada mermi yapan kadınlar

Resim 4. 120'nin daha önce göstergebilimsel üçgeni yapıldığından burada yapılmamıştır.

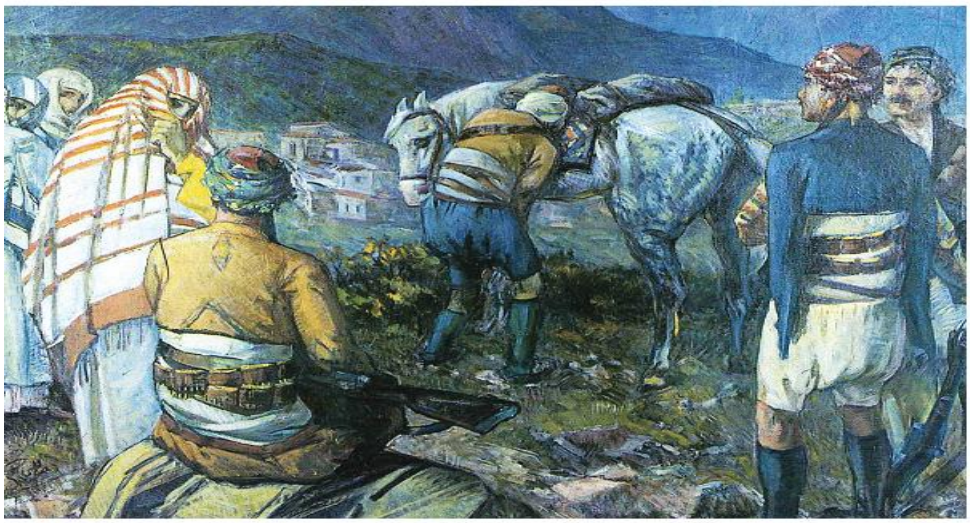
Resim 4. 121. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 58).

Halil Dikmen'in İstiklal Harbi'nde Cephane Taşıyan Köylü Kadınlar tablosu

Resim 4. 121'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mermi taşıyan köylü kadınlar	Cephane taşıyan 4 köylü kadın, iki çocuk ve iki öküz	Mermi taşıyan köylü kadınlar ve çocuklar vatanseverliklerini göstermişlerdir

Resim 4. 122. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 57)

İbrahim Çallı'nın Zeybekler Kurtuluş Savaşı'nda isimli tablosu

Resim 4. 122'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Zeybekler	4 zeybek, 3 kadın, at, silah	Zeybekler ve kadınlar Kurtuluş Savaşında görev alarak vatanseverliklerini göstermişlerdir

Resim 4. 123. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 91).

Köyde açık havada yapılan okuma yazma öğretimi

Resim 4. 123'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Kara tahtada yazı yazan adam ve oturan 3 kişi	Tahta, sandalye, yazı yazmaya çalışan öğretmen ve 3 öğrenci	Öğretmen yazıyı öğreterek öğrenciler de yazı yazmayı öğrenerek vatanseverliklerini göstermişlerdir

Resim 4. 124. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 145).

Sakarya Meydan Muharebesi'ni gösteren panorama (Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi)

Resim 4. 124'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Savaş meydanındaki askerler ve testi ile su taşıyan yaşlı adam	Savaşma, yaralanma, cepheye su taşıma, Türk sancaklı süvari, top	Savaş meydanında askerler savaşarak, yaralanarak ve ölerek, yaşlı adam su taşıyarak, bir asker de Türk sancağını taşıyarak vatanseverliklerini göstermiştir

Resim 4. 125. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 146)

Çanakkale Zaferi'ni gösteren panorama (Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi)

Resim 4. 125'in Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Seyit Onbaşı	Vurulan askerler, top, top mermileri, sırtında mermi taşıma	Yanındaki 4 arkadaşı vurulan Seyit Onbaşı sırtında ağır top mermisi taşıyarak vatanseverliğini göstermiştir

Resim 4. 126. Vatanseverlik Belirten Fotoğraf (Bulut, 2014: 146).

Büyük Taarruz'u gösteren panorama (Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi)

Resim 4. 126'nın Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Mustafa Kemal ve savaşan askerler	Askerlerin savaşması, kırılmış kağnı-at arabası tekerleği, Türk Sancağı, taarruz	Türk bayrağını dalgalandırmak için Mustafa Kemal ve askerler savaşarak vatanseverliklerini göstermişlerdir

4.38.2.7. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi (Tavsiye, Buyruk, Zorunluluk) ve Değer Frekansı (Bazen, çoğu kez, her zaman)

Tablo 4. 24. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Değer derecesi, Değer Kipi Çeşidi ve Değer Frekansı

-	-	Kiplik Derecesi: Kullanılmamıştır
-		Kip çeşidi: Kullanılmamıştır
-	-	Kip Frekansı: Kullanılmamıştır

4.38.2.8. İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Metaforu

Bu ders kitabında vatanseverlikle ilgili bir metafor kullanılmamıştır.

4.38.3 İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi

Bu ders kitabının kapağında verilen Atatürk'ün resmi vatanseverlik değeriyle doğrudan ilişkilidir.

Resim 4. 127. Vatanseverlik Değerini Belirten Bir Resim (Demircioğlu, 2014: 45)

Resim 4. 127'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Bir çiçeğin özünde bulunan Atatürkçülük kelimesi	Vatan ve milleti sevgisi	Atatürkçülük vatan ve millet sevgisini kapsadığından dolayı vatanseverliği istemektedir

4.38.4. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi

Bu ders kitabının kapağında verilen Atatürk'ün resimleri vatanseverlik değeriyle doğrudan ilişkilidir

Resim 4. 128. Vatanseverlik Değerini Belirten Kitap Kapağı (Köstüklü, 2014)

Atatürk'e göre; "Ordumuz, Türk birliğinin, Türk gücü ve yeteneğinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir ifadesidir. Ordumuz Türk topraklarının ve Türkiye ülküsünü gerçekleştirmek için harcamakta olduğumuz sistemli çalışmaların yenilmesi imkânsız güvencesidir." Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s.858 (Köstüklü, 2014: 73).

Ordu'nun Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Ordu	Atatürk'e göre ordunun vatanseverliğin çelikleşmiş ifadesi ve güvencesi olması.	Ordu, vatanseverliği ifade eden güçlü bir güvencedir.

Resim 4. 129. Vatanseverlik Belirten Resim (Köstüklü, 2014: 73)

Resim 4. 129'un Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Vatan Savunması	Asker, gemi, uçak, tank, Atatürk'ün vatan savunması sözü	Askerlik ve vatan savunması vatanseverliğin göstergesidir

4.38.5. İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi

Bu ders kitabında vatanseverlik değeri sayfa 37, 38, 39, 43 olma üzere 4 defa kullanılmıştır. Vatanseverlik ifade eden görsel kaynak sayısı 1'dir. Değer aktarım biçimi olarak bilgi metni ve fotoğraf kullanılmıştır.

Çalışan nüfusun ülkemize katkısıını *vatanseverlik* açısından değerlendiriniz (Öntemel, 2014: 37).

Yukarıdaki alıntıda gösteren ve gösterilen belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Eğitim Öğrenim Hakkı Ve Ödevi

42. Madde - Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına

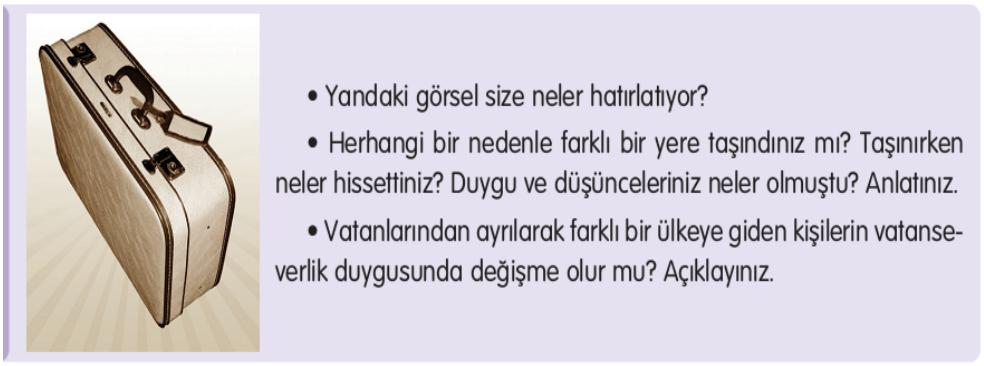
göre devletin gözetim ve denetimi altında yapılır... İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır… T.C. Anayasası 1982. (Öntemel, 2014: 39).

Yukarıdaki alıntıda gösterilen belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Vatandaşlar vergi vererek devlete karşı olan görevlerini yerine getirmezlerse hangi sorunlarla karşılaşılabilir? Vergi vermekle *vatanseverlik* arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? (Öntemel, 2014: 39).

Yukarıdaki alıntıda gösterilen belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Resim 4. 130. Vatanseverlik Belirten Bir Resim (Öntemel, 2014: 40).

Yukarıdaki alıntıda gösterilen belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

57. Alay Destanı

Yalnız size, Bombasırtı Vak'asını anlatmadan geçemeyeceğim. Karşılıklı siperler arasında mesafemişz sekiz metre… Yani ölüm muhakkak… Birinci siperdekiler, hiçbiri kurtulamamacasına kâmilen düşüyor, ikincidekiler onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar şayan-ı gıpta bir itidal ve tevekküle, biliyor musunuz? Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor. Hiç ufak bir fütur bile göstermiyor. Sarsılmak yok. Okuma bilenler, ellerinde Kur'an-ı Kerim, cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bilmeyenler, kelimeişahadet çekerek yürüyorlar. Bu, Türk askerlerindeki ruh kuvvetini gösteren şayan-ı hayret ve tebrik bir mşisaldir. Emin olmalısınız ki Çanakkkale Savaşı'nı kazandıran bu yüksek ruhtur. Talha Uğurel, Çanakkale Gezi Rehberi, s. 81. (Öntemel, 2014: 155).

57. Alay Destanının Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Atatürk'ün 57. Alay Destanı	Birinci siperdekilerin düşmesi, ikincilerin yerini alması, siper gerisinde olanların öleni görmesi, üç dakikaya kadar kendisinin öleceğini bilmesi, buna rağmen fütur göstermemesi	Çanakkale savaşına katılan askerlerin öleceğini bilmesine rağmen savaşmaları ve fütur göstermemelerinden dolayı onlar büyük vatanseverdir…

4.38.6. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi

Bu ders kitabının kapağında bulunan iki gazi, vatanseverlik değerini ifade etmektedir.

Resim: 4. 131. Vatanseverlik İfade Eden Resim (Karahan, 2014).

Bu ders kitabında vatansverlik değeri bir defa (sayfa 130) kullanılmıştır. Ancak vatanseverlik vatan sevgisi olarak aktarılmıştır. Bu değerle ilgili olarak 2 görsel kaynak kullanılmıştır.

> İsim Duası
> "Bismi Şah (Allah'ın adıyla), Allah, Allah…
> Ulu Tanrım…
> Bu çocuk iyi huylu, yasaklananları yapmaktan çekinen, içi dışı tertemiz bir insan olsun. Rızkı bol olsun. Hz. Muhammed'in yolunda yüce hizmetlerde bulunsun. Vatanına, ulusuna, ailesine hayırlı olsun. Ehlibeyt yoluna bağlı olsun. Ya Allah'ım! Bu isteğimizi sevgili kulun Hazreti Muhammed hakkına ve Fâtiha suresi hürmetine yerine getir." (Karahan, 2014: 52).

Yukarıdaki alıntıda gösterilen belirtilmediği için göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır.

Bizler Türk milletinin bireyleriyiz. Milletimizin yüzyıllardır üzerinde yaşadığı vatanımız, bizim için çok değerlidir (Karahan, 2014: 119).

"Bülbülü altın kafese koymuşlar, 'Ah vatanım!' demiş." atasözüyle ilgili düşüncele rinizi açıklayınız (Karahan, 2014: 119).

> Vatan yalnızca bir toprak parçası değildir. Çünkü vatan, bir milletin sahip olduğu en yüce değerlerdendir. Milletlerin yaşamında bir vatana sahip olmanın önemi büyüktür. Milleti millet yapan unsurların yaşatılması, korunması ve geliştirilmesi, üzerinde bağımsız olarak yaşanan vatan topraklarında mümkündür. Milleti geçmişi, bugünü ve geleceğiyle birleştiren en önemli öge vatandır. İnsanlar vatanlarının bağımsızlığı ve bu bağımsızlığın korunması için gerektiğinde canlarını vermişlerdir. Bağımsız bir vatan olmadan, bir millet kendi öz değerleri ile hür olarak yaşayamaz. Bizler Türk milletinin bireyleriyiz. Milletimizin yüzyıllardır üzerinde yaşadığı vatanımız, bizim için çok değerlidir (Karahan, 2014: 119).

Yukarıdaki alıntılarda gösterilen belirtilmediği için göstergebilmsel üçgen uygulanmamıştır

> Vatanımız bizim üzerinde doğup büyüdüğümüz, atalarımızın uğrunda can vererek bize bıraktıkları kutsal topraklardır. O, şehitlerimizin bize emanetidir. Vatanımız olmadan varlığımızı koruyup devam ettiremeyiz. Vatanı sevmek aynı zamanda dinimizin de bir gereğidir. Bütün bunlardan dolayı bizler vatanımızı çok severiz.
>
> Vatanımızı sevmek ve korumak, onun kalkınması için elimizden geleni yapmak demektir. Bir milletin kalkınıp gelişmesi için bireylerinin birbirine sıkıca bağlanması gerekir. Bir millet ancak birlik ve beraberlik içinde yaşayabilir. Milletimizin bütün bireylerini sevmeliyiz. Çünkü dilimiz, tarihimiz, kültürümüz ve bayrağımız birdir. Aynı olaylar karşısında birlikte sevinir, birlikte üzülürüz. Başlangıçtan günümüze kadar bu vatanda hep aynı kaderi paylaştık. Güçlükleri, sıkıntıları birlikte aştık. Vatanımızı birlikte savunduk ve ilerlettik. Kültürümüzü birlikte oluşturduk.

Türk milleti yüzyıllardır aynı vatanı paylaşır. Bu topraklarda çalışır, üretir ve kazanır. Bütün maddi ve manevi değerlerini bu topraklar üzerinde oluşturur. Bu nedenle de milletimizin her bireyi vatanını ve milletini çok sever. Bu sevginin en önemli göstergelerinden biri de vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı için çalışmaktır. Türk milletinin önderi Atatürk de böyle yapmıştır. O, vatanına ve milletine duyduğu büyük sevgiyi, vatan savunması için yaptığı çalışmalarla açıkça ortaya koymuştur (Karahan, 2014: 120).

Vatan Sevgisinin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Vatan sevgisi	Vatanın kalkınması için elinden geleni yapmak, birbirine sıkıca bağlanmak, milletin bütün bireylerini sevmek, vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı için çalışmak, Atatürk'ün vatan savunması	Atatürk'ün vatan savunması, vatan sevgisi olduğu gibi ben de vatanın kalkınması için elimden geleni yapmalıyım, milletin bütün bireylerini sevmeliyim, vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızığı için çalışmalıyım ki vatanverliğim belli olsun

Atatürk vatan ve millet sevgisini, yalnızca yurt savunması olarak görmüyordu. Ona göre vatan kutsaldı, savunulmalıydı ve uğruna gerekirse can verilmeliydi. Ancak aynı zamanda her alanda güçlü olmak için de çalışılmalıydı. Atatürk bu durumu şu sözleriyle belirtiyordu: "Yurdumuza ve bağımsızlığımıza göz dikenlere yalnızca askerî yönden üstün gelmek yeterli değildir. Memleketimiz hakkında saldırgan emeller besleyecek olanların her türlü ümitlerini kıracak biçimde siyasi, idari ve ekonomik yönden kuvvetli olmak lazımdır…" Bizzat kendisi Türkiye Cumhuriyeti devleti kurulduktan sonra da Türk milleti için çalışmıştır. Örneğin; Atatürk, savaştan yeni çıkmış olan ülkemizi kalkındırmak amacıyla çalışmalar başlatmıştır. Kâğıt, ipek, seramik, cam, deri ve şeker fabrikalarının kurulmasında öncülük etmiştir. Demir, bakır, krom gibi madenlerin daha iyi işletilmesini sağlamıştır. Türk denizciliğine kara sularımızda gemi işletme hakkını kazandırmıştır. Çiftlikler ve kooperatifler kurdurmuş, çiftçilere destek olunmasını sağlayarak tarımın gelişmesine hizmet etmiştir. Eğitim alanında da başta okuma yazma seferberliği olmak üzere ülkemizin pek çok bölgesinde okullar açtırarak önemli çalışmalar yapmıştır. O, milletimize de şöyle sesleniyordu: "Beni seven arkadaşlarıma tavsiyem budur:… Şahsınız için değil, fakat mensup olduğumuz ulus için el birliği ile çalışalım. Çalışmaların en büyüğü budur." Bunun içindir ki Türk ulusu Atatürk'ün izinde ülkemizin kalkınması için el birliği ile çalışmıştır. Atatürk bu durumu da sözleriyle ifade eder: "Az zamanda çok ve büyük işler yaptık; bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bundaki başarıyı Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak azimkârane yürümesine borçluyuz."

Atatürk yaşamı boyunca vatanını ve milletini sevmiş, yurdumuzun korunmasında gereken mücadeleyi vermiş ve ulusumuzun ilerlemesi için de bütün varlığıyla çalışmıştır. Bizler de Atatürk'ü örnek almalı, çalışarak vatanımızı ve milletimizi çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmalıyız (Karahan, 2014: 121).

Yukarıdaki alıntıların göstergesi olan Atatürk'ün daha önce göstergebilimsel üçgeni yapıldığı için burada yapılmamıştır

Şehitlerimiz ve gazilerimiz bu güzel vatanı bize bıraktılar. Bizler de onların bıraktığı bu vatanı ebediyen sevmeli, korumalı ve geliştirmeliyiz. Onlara layık nesiller olduğumuzu göstermeliyiz (Karahan, 2014: 127).

Şehit ve Gazilerin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Şehitler ve Gaziler	Vatanı sevmek, korumak, geliştirmek, ona layık olmak	Şehitlerin ve gazilerin bıraktığı bu vatanı sevmeli, korumalı, geliştirmeli, ona layık olmalıyım

…Vatanımızın kurtarıcısı, devletimizin kurucusu Atatürk de aynı zamanda bir askerdi. O, askerliğin kutsallığını en iyi bilenlerdendi. Atatürk, askerliğin kutsallığını şöyle belirtmişir: "Türk vatanseverliğinin birinci özelliği, vatan savunması çağrısı karşısında her işi bırakarak silah altına koşmaktır." "Askerlik yapmak bir vatan borcudur." "Vatan savunmasına ait görevlerden daha önemli görev olamaz…"Atatürk, Türk milletinin, ordusuyla ayrılmaz bir bütün olduğunu belirtmiştir. Türk ordusunu ve askerini överek tefekkürünü şöyle dile getirmiştir: "Dünyanın hiçbir ordusunda yüreği seninkinden daha temiz, daha sağlam bir askere rast gelinmemiştir. Her zaferin mayası sendedir. Her zaferin en büyük payı senindir. Kanaatinle, inancınla, itaatinle hiçbir korkunun yıldıramadığı demir gibi kalbinle düşmanı nihayet alt eden büyük gayretin için gönül borcumu ve teşekkürümü söylemeyi kendime aziz bir borç bilirim." Bizler de zamanı geldiğinde askerlik görevimizi yerine getirmeliyiz. Bunun, ülkemizi korumak için yapmamız gereken bir vatandaşlık görevi olduğunu unutmamalıyız. (Karahan, 2014: 130).

Vatanımız atalarımızın bizlere emanetidir. Bizler onun korunması için üzerimize düşen her görevi seve seve yaparız. Vatanımıza karşı yerine getirmemiz gereken görevlere vatandaşlık görevleri denir. 20 yaşına gelmiş, engeli olmayan her Türk genci askere gider. Askere gitmek bir vatandaşlık görevi, kutsal bir vazife ve bir vatan borcudur. Çünkü askere gitmek vatanımızın korunması ve savunulması için vazgeçilmez bir zorunluluktur. Vatanımızın ve milletimizin korunabilmesi de güçlü bir ordunun varlığıyla mümkündür. Böylece vatanımız güvence altında olur. Ordumuzun varlığı sayesinde ülkemizde barış ve huzur içinde yaşarız. Ordumuz savaşta vatanımızı savunur, barışta ise düşmanlara karşı caydırıcı bir güç olur (Karahan, 2014: 129).

Yukarıdaki alıntıların göstergesi olan askerlik yapmanın daha önce göstergebilimsel üçgeni yapıldığı için burada yapılmamıştır.

Resim 4. 132. Vatanın Geliştirilmesi Konusunda Verilen Fotoğraf (Karahan, 2014: 121)

Fotoğraf 70: Atatürk vatanımızın gelişmesi için çaba göstermiştir (Atatürk, Kültür Bakanlığı Yayını, s. 122.)

Resim 4. 132'nin Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
Traktör süren Atatürk	Traktör, tarla sürme	Atatürk traktör sürerek ülkemizi ziraat alanında geliştirmiş böylece vatanseverliğini göstermiştir

Resim 4. 133. Vatan Sevgisi Konusunda Verilen Fotoğraf (Karahan, 2014: 120)

Fotoğraf 69: Vatanımızdan çeşitli görünümler

Resim 4. 133'ün Göstergebilimsel Üçgeni		
Gösteren	Gösterilen	Yorumlayıcı
İstanbul, Efes, Şanlı urfa, Ürgüp-göreme, Konya, Antalya	Balıklı göl, Antalya sahili, Mevlana Türbesi, peribacaları, İstanbul Boğazı	Her şehri farklı güzellikte olan vatanımı sevmeliyim

4.38.7. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi

Bu ders kitabında vatanseverlik değeri geçmemiştir.

4.38.8. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi

Bu kitapta vatanseverlik değeri geçmemiştir.

4.38.9. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabında Vatanseverlik Değerinin Analizi

İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi 8. sınıf ders kitabında vatanseverlik değeri geçmemiştir.

4.39. Müzik Dersinde Değerlerin 5, 6, 7 ve 8. sınıf Düzeyinde İncelenmesi

Müzik dersinin öğretim programında paylaşım, hoşgörü ve sorumluluk olmak üzere toplamda 3 değerin belirtildiği daha önce belirtilmişi. Ancak MEB, bu dersin ders kitabını yayınlamamıştır. Ders kitabının yerine müzik dersi çalışma kitabını, müzik dersi öğretmen kılavuz kitabına uygun olarak yayınlamıştır. Yapılan incelemede bu çalışmanın inceleme konusu olan ve müzik dersi öğretim programında yer alan hoşgörü ve sorumluluk değerleriyle ilgili herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır.

5. TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5. 1 Tartışma

Bu bölümde; araştırmada elde edilen bulgular ve araştırmanın alt problemleri tartışılmıştır.

Göstergebilim çok eski bir bilim dalı olmamasına rağmen edebiyat, müzik, sinema, basın yayın, reklamcılık gibi birçok alanda etkili bir araştırma alanı haline gelmiştir. Son zamanlarda eğitim alanında da göstergebilimin kullanıldığı görülmüştür. Örneğin ders kitaplarının düzenlenmesi konusunda (Bezemer ve Kress, 2008), çok kipliliğin sınıflarda kullanılmasının öğrenme ve algı üzerindeki etkisi (Jewitt, 2008), ders kitaplarında bulunan değerlerin kodlanması konusunda (Christodoulou, 2012) araştırmalar mevcuttur. Ancak göstergebilim, sosyal göstergebilim ve çok kiplilik kuramının değerler eğitimi ve ders kitaplarının incelenmesi ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu araştırmanın yeni bir analiz çalışması olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Değerler konusunda birçok lisansüstü veya diğer akademik araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalardan bazılarının (Yiğittir ve Öcal, 2011; Fidan, 2009; Özmen, Er, vd., 2012; Kaymakcan ve Meydan, 2011; Yazar ve Erkuş, 2013; Yuvacı, 2013; Açıkgöz ve Fırat, 2012; sağnak, 2003; Cihan, 2014; Turan ve Ulusoy, 2014) ders öğretmenlerinin değer ve değer eğitimi konusundaki görüşleri üzerinde durduğu görülmüştür. Öte yandan ders kitaplarında değerler ve değerler eğitimi ve uygulaması konusunda da birçok araştırma (Ersoy ve Şahin, 2012; Yiğittir ve Kaymakçı, 2012; Yaşar ve Çengelci, 2012; Keskin, 2008; İşcan, 2007) yapılmıştır. Bu araştırmalar daha çok, değerler eğitimi, öğretmen görüşleri, ders kitapları ve öğretim programlarındaki değerler üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak bu araştırmada ders kitaplarında verilen değerler göstergebilimsel, sosyal göstergebilimsel ve kipsel olmak üzere üç açıdan incelemiştir. Değerlerin ders kitaplarındaki bulunuş şekli, öğrenciler tarafından algılanışları ve anlam oluşturmadaki etkililiği üzerinde durulmuştur. Değerler eğitimi konusunda ders kitaplarının rolü ve bu rolün etkin kullanımını sorgulayan bir açıdan bakıldığında bu araştırmanın değer eğitimi konusunda görsel ve metinsel öğelerin anlam oluşturma süreçlerinin sistemli bir şekilde düzenlenmesini mümkün kılan bir yaklaşım ortaya çıkardığı söylenebilir.

Değerlerin göstergebilimsel incelemesi bir anlamda ders kitaplarının etkili bir iletişime sahip olması ile ilgilidir. Birçok iletişimci iletişimi, öğretme-öğrenme süreci ile aynı anlamda kullanmakta ve değerlendirmektedir (Yalın, 2000:6). Dolayısıyla öğrenciyi iletişim yönünden etkileyen faktörler arasında ders kitapları ve yazılı materyaller de vardır. Ders kitapları, belli bir dersin öğretim programına uygun olarak hazırlanmış temel öğretim materyallerindendir. Öğrencilerin elinde bulunması gereken çok önemli bir basılı materyaldir (Tan, 2015:380). Ders kitapları geçmişten günümüze kadar önemini korumayı sürdüren eğitim materyalleridir. Eğitim- öğretim ortamlarına dâhil edilen birçok teknolojik araç, öğretimi desteklemesine rağmen ders kitapları güçlü rolünü oynamaya devam etmektedir. Çağdaş bilgi ve iletişim teknolojisinin gelişmesiyle birlikte, öğrenme sürecinde ders kitaplarından yararlanma oranı azalmış olmasına rağmen yine de en çok yararlanılan kaynak olma özelliğini devam ettirmektedir (Şahin, 2012: 131). Bilimsel araştırmalar göstermiştir ki eğitim sürecinde yeni basın ve medya araçlarının çıkması ve yayılmasına rağmen ders kitapları öncelikli ve çok fonksiyonlu öğretim kaynağı olmayı sürdürmüştür (Kleppe, 2010:262, aktaran; Bušljeta ve Madarević, 2013:127). Bütün kanıtlar ders kitaplarının 21. asırda önemini sürekli devam ettirdiğini ve eğitimin temel aracı olduğunu göstermiştir (Brugeilles ve Cromer, 2009:6). Ders kitapları sadece bilgi veya kaynağını değil aynı zamanda genel olarak belirli bir eğitim seviyesi ve belirli konular için yasal olarak düzenlenmiş beceri ve değerleri de temsil eder (Bušljeta ve Mađarević, 2013:128). Bu materyaller öğrencilerin karşısına belirli bir düzenleme sonucunda ulaşmaktadır. Öğretim materyallerinin etkin bir şekilde hazırlanmasında ve seçilmesinde bazı soruların sorulması önemlidir. Örneğin materyalin içerdiği bilgilerin doğru ve güncel olması, öğrenciyi güdüleyici ve ilgisini çekici nitelikte olması, ders kitaplarının cevap vermesi gereken sorular arasındadır. (Uşun, 2006: 42). Öğretimde içeriğin düzenlenmesi konusunda içeriğin hedeflerle tutarlı olması, güncel olması, bireysel ve sosyal fayda sağlaması, öğrenciler için anlamlı olması gibi bazı ilkeler vardır (Sünbül, 2007: 77). Tan, ders kitabının önemli hususları arasında hedef ve öğrenci düzeyine uygunluk ile bilgilerin bilimselliği ve güncelliğini ifade etmektedir (Tan, 2015:380). Tüm bu ölçütler dikkate alındığında, incelenen ders kitaplarının değerleri öğretme konusundaki rolü ve etkisi de ortaya çıkarılmıştır. Göstergebilimsel bir yöntemle incelenen kitapların yazılı materyallerde bulunması gereken özellikleri ve göstergebilimsel yöntemle elde edilen veriler karşılaştırılmış ve değerlendirmeler yapılmıştır.

5.1.1. Ders Kitap Kapaklarının Göstergebilimsel İncelemesi İle İlgili Tartışma

Ders kitap kapaklarının göstergebilimsel incelemesinde 13 ders kitabından 5 tanesinin değerlerle (vatandaşlık ve demokrasi eğitimi ders kitabının hoşgörü değeriyle, T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ders kitabının vatanseverlik ve sorumluluk değerleriyle, din kültürü ve ahlak bilgisi 5 ders kitabının dayanışma değeriyle, sosyal bilgiler 5 ve 6. sınıf ders kitaplarının vatanseverlikle) ilgili olduğu tespit edilmiştir. Kitap kapaklarında değerlere ilgili olumsuz bir durum tespit edilmemesine rağmen sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabında hoşgörü ile ilgili olumsuz bir fotoğraf tespit edilmiştir (Demircioğlu, 2014: 27). Bu kitapta bütün çocukların çocuk haklarına sahip olduğunu, bu haklara sahip olmak için bir şey yapmak gerekmediği vurgulanmıştır. Bu konuda sayfanın alt bölümünde farklı renk ve fiziksel özelliklere sahip 10 çocuk resmi (Resim 4.2) gösterilmiştir. Bu çocuklar içinde siyah renkli olan kız çocuğu diğer çocuklardan daha uzakta ve alt köşede gösterilmiştir. Her ne kadar Türkiye'de siyah renkli insanlar yoğun olarak yaşamasa ve T.C. vatandaşı olan zenciler çok az olsa da, fotoğraftaki görüntüde siyah renkli kız çocuğu ile diğer çocuklar arasında belirli bir mesafenin olması ve kız çocuğunun resmin alt köşesinde yer almasının, eşitlik ve hoşgörü konusunda bir kaygıya yol açabileceği düşünülmektedir. Bu görselin bir art niyet taşımadığı bilinmesine rağmen, yine de daha uyumlu olan ve soru işaretlerine yer vermeyen bir görselin kullanılması daha uygun görülmektedir. Yurt dışında yapılan bazı araştırmalarda bazı ders kitaplarının da olumlu özelliklere sahip olmadığı bilinmektedir. Ders kitabı kapaklarının resim analizi ile ilgili yapılan bir araştırmada bu konuya olumsuz örnek olarak verilebilecek bir çalışma Nordensvärd (2010: 23) tarafından yapılmıştır (Resim 4.1). Nordensvärd, "What's Up" adlı bir İngilizce ders kitabının kapak analizini yapmıştır. Bu kitabın kapak sayfasında farklılığı gösteren birkaç insan resminin olduğunu (kumral, esmer, çekik gözlü, zenci) ancak kitap isminin zenci çocuğun yüzünün üzerinde yazıldığını, dolayısıyla zenci çocuğun yüzünün görülmediği, bununla beraber "what's up" cümlesini zencilerin her zaman söylediği imasının olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle zenci öğrencilerin bu ders kitabını çok sıkıcı bulduğunu ifade etmiştir (Nordensvärd, 2010: 23).

5.1.2. Ders Kitaplarında Değerlerin Aktarım Biçimleri İle İlgili Tartışma

Ders kitaplarında değerler çeşitli biçimlerle verilmeye çalışılmıştır. Bu biçimlere modality olarak adlandırılmaktadır. Modal, "bir madde veya içeriğe karşıt olarak genel yapı veya şekil, genel yapı; fiil kipini veya bir dil bilimsel formu ifade etme" anlamına gelir (Allen, 2002:564). Ders kitaplarının salt akademik bilgi içeren bir yayında olduğu gibi küçük puntolarla ve aynı biçimde yazılmış bilgiler ya da bir gazete makalesi gibi bir düşünceyi ifade eden yazılı bir metinden farklı olması beklenmektedir. Bunun nedeni ise yazılı materyallerin öğrencilerin seviyesine uygun olması, daha basit düzeyde ve daha motive edici olması gibi özellikler aranmaktadır. Bu nedenle kitaplarda resim, grafik, bilgi notu, karikatür gibi çeşitli aktarım biçimleri kullanılmıştır. Bir yazılı materyalin (ders kitabı, ders notları, kılavuz kitap vs.) öğretimsel etkililiği özellikle 3 temel değişkene bağlıdır. Bunlar materyalin okunabilirlik düzeyi, materyalin içeriği ve materyalin tasarımıdır. (Altın, 2000: 124). Dolayısıyla söz konusu materyallerin tasarımı da kendine özgüdür. Ders kitabı tasarımının öğrenci başarısına ve öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına etkisinin olduğu yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur (Alpan, 2004). Ders kitaplarında verilmek istenen içeriğin farklı, öğrenci seviyesine uygun bir tasarıma sahip ve ilgi çekici olması önem arz etmektedir. Bu araştırmada ders kitaplarında verilmek istenen değerler düz yazı ve resim kullanımı dışında 20 farklı metinsel ve görsel biçimle verilmeye çalışılmıştır. Bu biçimler bir anlamda mod olarak değerlendirilebilir. Değer öğretimi konusunda ders kitaplarında kullanılan modlar; tablo, bilgi metni, örnek durum metni, bildiri-beyanname, sormaca, resim, fıkra, bilgi metni-tarifler, örnek durum, açık uçlu soru, öykü, metin-beyin fırtınası etkinliği, şiir, bilgi notu, karikatür, haberler, şema, atasözü kutusu, gazete haberi ve cümle tamamlamadır. Kullanılan modların farklılığı, değer öğretiminde ders kitaplarının zengin bir tasarımı ortaya çıkardığı söylenebilir. Bu anlamda ders kitaplarının değer öğretimi konusunda çok sayıda farklı anlatım biçimleri kullanılmıştır.

5.1.3. Ders Kitaplarında Değerlerin Kullanım Sayıları İle İlgili Tartışma

Ders kitaplarında hangi değerin kaç defa kullanıldığı ve görsel kaynak sayısı, değerlerin ders kitaplarındaki ağırlığını, önem derecesini ve öğrencilerin anlama-algılama durumlarını etkileyen bir faktördür. Ders kitaplarına, eğitim açısından bakıldığında resimlemelerin çocukların öğrenme düzeyine etkileri dikkate değerdir (Kaptan ve Kaptan, 2004). Resimler, metinlerden daha iyi ve uzun süre hatırlanmaktadır. Bu yüzden resimleri ağır, zor anlaşılacak konuları anlatırken kullanmak yerinde olacaktır...(Uzuner, Aktaş vd., 2010:723). Bazı tanımların, yabancı dil veya değer gibi derin ve soyut anlam ifade eden kavramların öğretiminde görsel kaynakların kullanımının öğrenme sürecini hızlandıracağı düşünülmektedir. Nitekim bu konu ile ilgili araştırmalar da mevcuttur. Joklová, resimlerin öğrenci grupları üzerinde yaş ve seviyelerine bakılmaksızın birçok yolla uygulanabileceğini ifade etmiştir (Joklová, 2009: 15). Sagita, resimlerin bazı güçlerinin olduğunu, bir problemi çözmede aydınlatıcı olduğunu yani öğrencilerin, öğretilen konuları resimlere bakarak kısa sürede öğreneceklerini araştırmasıyla ortaya koymuştur (Sagita, 2009:2) Carney ve Levin, çocukların öğrenmesi konusunu şöyle açıklamıştır: "Resimli hikâye kitapları bazen iki anlatımlı hikâye olarak adlandırılır çünkü resim ve yazı birlikte bir hikâyeyi anlatır" (Carney ve Levin, 2002:6). Sonuç olarak öğretim materyallerinde özellikle soyut anlamları olan değerler gibi konuların öğretiminde resim kullanımının, öğrenme üzerinde olumlu etkisinin olduğu söylenebilir. Yapılan araştırmada incelenen ders kitaplarında hoşgörü değeri metin içerisinde 75 defa geçmiş ve bu kitaplarda 17 görsel kaynak kullanılmıştır. Ders kitaplarında dayanışma değeri metin içerisinde 112 defa geçmiş ve bu kitaplarda 17 görsel kaynak kullanılmıştır. Barış değeri metin içerisinde 183 defa geçmiş ve bu kitaplarda 9 görsel kaynak kullanılmıştır. Vatanseverlik değeri metin içerisinde 22 defa geçmiş ve bu kitaplarda 31 görsel kaynak kullanılmıştır. Sorumluluk değeri metin içerisinde 250 defa geçmiş ve bu kitaplarda 48 görsel kaynak kullanılmıştır.

5.1.4. Ders Kitaplarında Değer Belirten Metinlerin Göstergebilimsel Analizi İle İlgili Tartışma

Yapılan araştırmada değer öğretimini gerçekleştirmek amacıyla verilen metinler, Charles Sanders Peirce'nin göstergebilimsel analiz üçgeni kullanılarak incelenmiştir. Metinler, göstergebilimsel üçgene göre incelenirken gösteren veya gösterilen bölümlerinin

metinlerde mevcut olması dikkate alınmıştır. Ders kitaplarında metinler temel iletişim noktalarından biridir. Aslında ders kitapları ne söylemek istediğini belirten metinlerden oluşmaktadır. Yazarın kavrama seviyesini değerlendirmesi gerekmektedir çünkü ders kitabının değeri, öğrenme ve öğretme aracı olarak kullanılması bu kavrama seviyesine bağlıdır (Seguin, 1989: 31). Özellikle değerler gibi soyut ve öğretilmesi zor olan kavramların yazı diline çevrilmesi de önemli bir konu olmuştur. Ders kitaplarında bulunan metinlere göstergebilimsel üçgen tatbik edilmiştir. Hem gösteren hem de gösterilenin belirtildiği metinlere yorum yapılmıştır. Ancak gösteren veya gösterilenlerden birinin olmadığı metinlerin göstergebilimsel incelemesi yapılmamıştır. Çünkü metinlerden beklenen hem gösteren hem de gösterilenleri içermesidir. Araştırmada metinlerden elde edilen verilere göre hoşgörü değeri konusunda 13 göstergebilimsel analiz yapılmıştır. 6 metnin gösterileni belirtilmemiştir. Sorumluluk değeri konusunda 56 göstergebilimsel analiz yapılmıştır. 1 metnin gösterileni belirtilmemiştir. Barış değeri konusunda 35 göstergebilimsel analiz yapılmıştır. 3 metnin gösterileni belirtilmemiştir. Dayanışma değeri konusunda 32 göstergebilimsel analiz yapılmıştır. 7 metnin gösterileni belirtilmemiştir. Vatanseverlik değeri konusunda 12 göstergebilimsel analiz yapılmıştır. 6 metnin gösterileni belirtilmemiştir.

Ders kitaplarındaki metinlerin göstergebilimsel analizine göre metin içerisinde gösterilen öğesinin olmaması değer öğretimini olumsuz etkilemiştir. Charles Sanders Peirce'nin göstergebilimsel üçgenine göre bir mesajın gösteren ve gösterilen öğeleri verildikten sonra yorumlama kısmının birey tarafından yapılması anlam oluşturmada daha etkili olmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarının metinlerinde, değer öğretimi konusunda gösteren ve gösterilen öğelerinden birinin olmaması, anlam oluşturmada bir eksiklik oluşturduğu söylenebilir. Yine bazı metinlerin değer öğretimi için uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Bunlardan biri sorumluluk değeri konusunda vatandaşlık ve demokrasi eğitimi 8. sınıf ders kitabında verilen Nasrettin Hoca fıkrasıdır (Baydar, 2014: 79). Bu fıkrada Nasrettin Hoca'nın eşi ile yaptığı iş bölümü anlaşması gereğince ev işlerine karışmadığı, dolayısıyla evinin yanması durumunun eşinin sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir. Bu fıkradan sonra öğrencilere Nasrettin Hoca'nın hak ve sorumlulukları sorulmuştur. Nasrettin Hoca'nın doğru düşünmediği fikri, fıkrada ortaya açıkça ortaya çıkmış olsa da iyi, kurnaz ve mantıklı bir karakter olarak tanınan Hoca'nın fıkrada sorumsuz bir kişi olarak tanıtılması değer öğretimi için olumsuz bir örnek olarak

değerlendirilmiştir. Sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabında sorumluluk konusunda verilen öyküde (Demircioğlu, 2014: 25), kullanılan belgisiz zamirler (herkes, birisi, herhangi biri ve hiç kimse) ilk bakışta anlaşılamamakta, birkaç okuyuştan sonra öykü anlaşılmaktadır. Ders süresi ve okuma zamanı, öğrencilerin yaş ve algılama seviyesi dikkate alındığında ayrıca gösteren ve gösterilen bağlamına bakıldığında yorumlayıcının-öğrencinin öyküyü anlamakta zorlanacağı söylenebilir. Bu konuda Bangir'in görüşü önemlidir. Ona göre çok sayıda ipucu rahatsız edicidir. Öğrenmeyi azaltmaktadır. Mantıksal bir yapıda sunulan bilgi ve etkili bir tasarım öğrenmeyi olumlu yönde etkileyebilmektedir (Bangir, 2008:108).

5.1.5. Ders Kitaplarında Değer Belirten Görsellerin Göstergebilimsel Analizi İle İlgili Tartışma

Ders kitaplarında görsel kaynakların kullanılmasının öğretimi daha etkili hale getirdiği ve öğrencilerin derse karşı motivasyon ve dikkatlerini arttırdığı bilinmektedir. Kaya'ya göre bir ders kitabında resim, fotoğraf, tablo, grafik, şema, plan, harita gibi öğretime yardımcı unsurlar bulunur. Bunlar metinlerin kolay kavranmasını sağlayacak biçimde, uygun yerlere konur ve gerekli açıklamalar yapılır (Kaya, 2006: 93). Görsel materyalleri açık, okunaklı, alıcının vermek istediği mesajı kısa bir sürede algılamasını sağlayan, alıcının mesajla etkileşimini arttıran ve dikkatleri mesajın en önemli noktasına çeken bir tasarıma sahip olması gerekir (Altın, 2000:113). Resimlerin verilmek istenen mesajla doğrudan ilgisinin bulunması ve mümkün olduğunca basit olması da beklenmektedir. Görseller mümkün olduğunca basit olmalıdır. Gerçek resimler yerine basit çizgi resimler, karikatürler, çizelgeler ve diyagramlar kullanmak daha doğrudur (Altın, 2000:115). Yapılan araştırmada değer konusunda 28 gerçek olmayan (illüstrasyon-resimleme) görsel kaynak kullanılmışken 90 adet gerçek fotoğraf kullanılmıştır. Küçük öğrenciler illüstrasyonlarda anlam aramayı ya da metin ile illüstrasyon arasındaki ilişkiyi anlatmayı talep ederler (Sieber, 2012:7). Çocuklar için ilgi çekici ve onların motivasyonlarını artıran etkenlerden birisi de illüstrasyondur. Hayal güçlerini etkileyen, estetik beğenilerini geliştiren, duygu dünyalarına hitap eden, zeka gelişimlerini etkileyen, dünyayı ve içindeki varlıkları tanımalarını sağlayan görseller çocuklar için vazgeçilmezdir (Uzuner, Aktaş vd.,2010:725). Dolayısıyla gerçek resimlerden çok illüstrasyon resimlerin

kullanılmasının özellikle soyut olarak değerlendirilen değerlerin öğretiminde daha etkili olacağı düşünülmektedir.

Resim 4.7 de Mevlana'nın "Gel" rubaisi kullanılmıştır. Mevlana, sadece Türk dünyasında değil uluslararası alanda da tanınan ünlü bir âlimdir. Şafak, meşhur rubaideki gel ne olursan ol gel, ister Mecusi ister puta tapan ol dizelerindeki anlam konusunda "Gel de olduğun gibi kal şeklinde anlaşılabilecek bir yoruma bizim de katılmamız, mümkün değildir" demiştir (Şafak, 2009: 75). Bu anlamda ne olursan ol gel ama geldikten sonra değişime ihtiyacın var anlamının doğrudan hoşgörü olarak değerlendirmenin ötesinde dini bir davet anlamını taşıdığı söylenebilir. Artun, Mevlana konusundaki fikirlerini şöyle ifade etmiştir (Türkoloji, 2014):

> Türk kültüründeki engin hoşgörü düşüncesinin mimarlarından olan Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin evrensel *hoşgörü* mesajı; farklı din, dil ve kültürden olan insanları aynı coğrafyada birlikte barışla sevgiyle yaşamalarını sağlayarak kaynaştırmıştır. Bütün insanları kucaklayan bu düşünce yerelden ulusala, ulusaldan evrensele yayılarak evrensel bir boyut kazanmıştır. Anadolu kültürel mirasını devralarak bu kültürel mirasa sevgi, *hoşgörü* mayasını katarak Mevlânâ bu düşüncelerini gelecek kuşaklara, günümüze taşımıştır.

Kolaç, değerlerin kazandırılması konusunda kültürümüz ve tarihimizden beslenmenin ve bunu eğitim programlarına yansıtmanın önemini şu şekilde ifade etmiştir (Kolaç, 2010:193):

> Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan, geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan bireylerin yetiştirilebilmesi ancak dikkatle, özenle hazırlanmış öğretim programlarıyla mümkündür. Millî değerleri özümsemiş, evrensel değerleri kazanmış bir neslin yetiştirilmesinde medeniyetin beşiği olan Anadolu'da yüzyıllar önce sevgi, barış, *hoşgörü* mesajları veren düşünür ve şairlerimizden yararlanmalıdır. Bu durum, çocukları, gençleri, kendi kültürlerine, toplumuna, milletine daha çok yaklaştıracak, aralarında kopmaz bağlar oluşturacaktır.

Mevlana'nın "Gel" demekle kastettiği dergahı, İslam'a çağırma olarak değerlendirmek doğru görünmektedir. İslamın, *hoşgörü* dini olduğu düşünüldüğünde, aslında insanları hoşgörüye çağırdığı söylenebilir. Ancak unutulmamalı ki bu söz de sadece dini değil aynı zamanda felsefi olarak da değerlendirilebilecek birçok anlam ortaya çıkarılabilir. Boyacıoğlu ve Erdağ, "Gel"in bireyi İslamın dergahına çağırdığı konusunda şöyle düşünmektedir (2013:335):

> Mevlâna insanların kusur ve ayıplarını örtmeye, görmemeye çalışan ve bunu öğütleyen bir âlimdir, fakat hiçbir zaman "gözü kapalı güvenme" yanlısı değildir. Mesnevî'nin 3. cildi olan Hikmetler ve Sırlar Hazinesi'nde: "Dosttan, akrabadan gelen cefa, hilekârın üç yüz bin eziyetine eşittir. Çünkü insan eşin-dostun eziyette bulunacağını ummaz; onun vefasına alışmıştır. (Öyle ki) insanların uğradıkları belâ hep alışmadıkları şeylerden meydana gelir" buyurur ve mutlak *hoşgörüyle* birlikte uyanık olmaya da davet eder. Yunus Emre'nin sözünde olduğu gibi Mevlâna'nın insan sevgisi ve *hoşgörüsü* Allah inancından gelmektedir. Mevlâna, şu meşhur sözlerinde insanlığı İslamın dergâhına çağırmaktadır: "Gel... Gel, ne olursan ol, gel!...

Yapılan araştırmaya göre ders kitaplarında geçen resimlerin göstergebilimsel analizine göre Resim 4.9.'da Atatürk'ün renkli fotoğraf ve sivil olarak Balkan Antlantı üyelerinin ise renksiz ve askeri kıyafetli olarak verilmesi ve herkesin ciddi bakışları hoşgörü değeri için uygun olmayan bir fotoğraf olarak değerlendirilmiştir. Resim 4.11'de Osmanlılarda her milletin kendi kıyafetini giyebildiğini gösteren yerel kıyafetli 3 kişiyi göstermektedir. Osmanlı Devleti döneminde kılık kıyafetle ilgili bir kanun olmadığından ve milli bir devlet olmamasından dolayı bu fotoğraf hoşgörü değerini ifade ederken yanlış gösterilen olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu fotoğraf, kılık kıyafet kanunu olan Türkiye'yi de eleştirel bir konuma düşürmüş olabilir.

Şekil 4. 11'de Agustus Tapınağı ve Hacı Bayram Cami'sinin göstergebilimsel üçgeni yapılmıştır. Bu tapınak milattan önce 25 yılında inşa edilmiştir (Batteri ve Bangi, 2003:1). Bu tarihi eser bu gün için faal olmamakla beraber koruma altına alınmıştır. Dolayısıyla hoşgörü değerini ifade etmesi anlamında bu tapınağın zayıf bir gösteren olduğu söylenebilir. İstanbul ve Mardin şehirlerinde bulunan kiliselerin hem camilere yakın bir yerde olması hem de bu gün için ibadete açık olmasından dolayı onların güçlü bir gösteren olduğu söylenebilir.

Şekil 4. 20'de sema yapan Mevleviler gösterilmiştir. Semada maksat, Mevlevî müridinin vecd içinde kendisinden geçmesi ve Allah ile bir olmasıdır. Tasavvuf, Arapça sûf'tan gelen bir kavram olup, "Sofulaşma, gönlünü Allah sevgisiyle bağlama" demektir. (Develioğlu, 1997, aktaran Uğurlu, 2014: 827). Dolayısıyla semaya dini bir ayin olarak bakmak gerekmektedir. Mevlana'nın ne olursan ol gel sözünde de aslında Allah'ın affedici olduğu vurgulanmak istenmiştir. Bu konuda Mevlana ve Mevlevilik konusunda Çetin'in yaklaşımı önemlidir. Ona göre: Mevlâna, hümanist bir düşünür olabilir mi? Hemen söyleyelim, hayır. Çünkü Mevlâna, her şeyden önce Müslüman bir Türk şair ve

düşünürüdür. Mevlâna, insana değer verirken, insan sevgisini ön plana çıkarırken İslâm'ın insan anlayışını dillendirmiştir sadece.(Çetin, 2006:561). Bu bilgiler doğrultusunda sema yapan Mevlevileri hoşgörüyü temsil etmekten ziyade dini bir ayin olarak değerlendirmek doğru olacaktır.

Resim 4.14'te Hacı Bektaş Veli Türbesi gösterilmiştir. Kendisi Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında büyük rol oynamıştır. O, "Her ne ararsan kendinde ara" diyerek başkalarını suçlamak yerine sorumlu davranmayı öğütlemiştir. "Yetmiş iki milleti bir gör" ve "Düşmanın dahi insan olduğunu unutma" sözleri ile de insana verdiği değeri ortaya koymuştur (Yavuzer, 2013: 2221). Onun hoşgörüyü ifade eden sözlerine vurgu yapmadan sadece türbesinin verilmesi, hoşgörü değerini ifade etmede gösterilen öğesinin eksikliğini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla sadece onun türbesinin verilmesi, değer öğretimi konusunda yetersiz bir etki oluşturduğu söylenebilir.

Ders kitaplarındaki görsellerin göstergebilimsel analizinde sorumluluk değeriyle ilgili olarak Resim 4. 22'te birçok polisin olduğu bir görüntü gösterilmiştir. Ancak polislerin sorumluluklarını belirten gösterilen öğesi mevcut değildir. Dolayısıyla bu resmin değer öğretimi konusunda yeterli bir mesaja sahip olmadığı söylenebilir.

Resim 4. 26'da Türk dilinin korunması konusunda TSK'nın armasının kullanılması bağlamdan kopuk bir gösterilen olarak değerlendirilmektedir. Yine Resim 4. 27 ve Resim 4. 28'de verilen resimde Türk dilinin korunması konusunda TSK'nın armasının kullanılması bağlamdan kopuk bir gösterilen olarak değerlendirilmektedir.

Resim 4.33'te verilen fotoğrafta iki erkek öğrencinin ellerinin boş olması ayrıca birinin elinin yumruk biçiminde olmasından dolayı erkek öğrenciler çöp toplama konusunda açık bir gösterge olarak kullanılmamıştır. Ayrıca bu görselde cinsiyet eşitliği konusunda da istenilen gösterilenlere sahip olmadığı düşüncesi ağır basmaktadır.

Resim 4.34'te kantinin önünde sıraya girmeyi düzene koyan bariyer zaten mevcuttur ve o bariyer sıraya girmeyi kontrol altına almaktadır. Birçok okul kantininde bariyer bölümünün olmadığı bilinmektedir. Bariyerin olmadığı bir durumda da sıraya girme görüntüsünün mevcut olması daha güçlü bir gösteren olarak kullanılabilir.

Resim 4.37'de çöp toplama sorumluluk belirtisi olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak resimde herhangi bir yerde çöp olmaması gösterenin eksik olduğunu ortaya koymaktadır.

Resim 4.40'ta, okulun görev ve sorumlulukları konusunda okulun müsabakalara katılması örnek olarak verilmiştir. Ancak müsabakalara katılmak okullar için resmi bir görev değildir dolayısıyla sorumluluk da yoktur. Bununla beraber okul idareci ve öğretmenlerin görev ve sorumlulukları öğretmen ve idarecileri ilgilendirmektedir.

Resim 4.42'de, katırlarla Kızılay yardım kutuları taşıyan Kızılay görevlileri yer almaktadır. Burada Kızılay'ın yardım etme sorumluluğu belirtilmek istenirken kullanılan katırlar ve patika yol daha çok kaçakçı izlenimi vermiştir. Bunun nedeni ise Kızılay ile ilgili gösterilen öğesi olan Kızılay armasının görevlinin yakasında küçük bir boyutta bulunmasıdır.

Resim 4. 56'da Sınır Tanımayan Doktorlar Kuruluşu'nun sorumluluğunu yerine getirmesiyle ilgili olarak birkaç işçinin yırtık kutuları indirdiği görülmektedir. Resimde tıbbi yardımın gösterilen öğesi olarak kullanılması beklenirken, işçilerin, ilaç olduğu belli olmayan yırtık kutuları taşıması, bu resmin sorumluluk değerini tam olarak ifade etmeyen bir resim olarak değerlendirilmesine neden olmuştur.

Resim 4. 61'de cenaze namazının kılınmasının sorumluluk olduğunu belirtilmiştir. Cenaze namazını kılmaya hazırlanan bir cemaat, bir tabut ve imam gösterilmiştir. 6. sınıfa giden öğrencilerin yaşları dikkate alındığında ayrıca öğrencilerin bir kısmının da kız olduğu göz önüne alındığında, sorumluluk değerini kazandırma konusunda bu resmin 6. sınıf düzeyine uygun olmadığı söylenebilir.

Şekil 4. 104'te Nakşibendîliğin sorumlukla ilgili göstergebilimsel üçgeni yapılmıştır. Nakşibendî tarikatı, XVII. yüzyılda Osmanlı topraklarında var olan ve daha sonraki dönemlerde de etkinliğini artıran bir tarikattır (Kaya, 2011:5). Ortaokul öğrencileri için tarikat kavramını açıklamak sorumluluk kavramını açıklamaktan daha zor olan ve ortaokul öğretim programlarında içerik olarak mevcut olmayan bir konudur. Dolayısıyla Nakşibendîlik konusu ile sorumluluğu öğretmenin uygun olmadığı değerlendirilmesi yapılmıştır.

Şekil 4. 113'te Hz. Yusuf ile ilgili göstergebilimsel analizde Hz. Yusuf'un, hükümdarın rüyasını bildiği için, hükümdar tarafından hapisten çıkarılması, hükümdarın ona devlet hazinesinin sorumluluğunu vermesi vardır. Gösterilen öğesi olan rüya tabirini bilme ile sorumluluk arasında mucize anlamında bir ilişki vardır. Dolayısıyla bu örneğin

öğrencilere sorumluluğu öğretmesi konusunda yeterli olmadığı düşünülmektedir. Bu metinde kardeşlerinin, Hz. Yusuf'a karşı merhametsizlikleri ve acımasızlıklarının kardeşlik sorumlulukları bağlamında verilmesi daha yeterli bir örnek olarak gösterilebilir.

Resim 4. 61'de sorumluluk değeri konusunda, insanın iradesiyle yaptıklarından sorumlu olduğu vurgusu yapılmak istenmişse de bu resim daha çok kitap sevgisi ve çalışma konusunu çağrıştırmıştır.

Ders kitaplarındaki görsellerin göstergebilimsel analizinde barış değeriyle ilgili olarak ilköğretim T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ders kitabında geçen Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili gazete haberi yer almıştır. Burada geçen zafer kelimesi (Bulut, 2014: 177) ve dönemin başbakanı Ecevit'in 'Türk uçakları bomba değil iyi niyet mesajları atıyor' sözü barıştan ziyade savaşı çağrışmaktadır. Dolayısıyla burada barış değerini dolaysız olarak ileten daha güçlü görsellerin kullanılmasının gerektiği söylenebilir.

Din kültürü ve ahlak bilgisi 5. sınıf ders kitabında barış değeri konusunda cuma namazında, hutbede barış konusu üzerinde durulduğu yazılmıştır (Karahan, 2014: 103). Cuma namazına erkek öğrencilerin gittiği ve 5. Sınıf öğrencierinden bir kısmının gitmediği düşünüldüğünde, bu gösterenin 5. sınıfta okuyan bütün öğrencileri kapsayan uygun bir gösteren olmadığı söylenebilir. Başka bir ifadeyle bu gösterenin daha büyük yaşlardaki öğrenciler için kullanılması daha uygun görülmüştür. Ayrıca bu görselde okulun değer eğitimindeki rolünü ve konuyu somutlaştırma görevini tam olarak yerine getirmeyip bu rolü başka bir dini kuruma ve belirsiz bir zamana aktardığı söylenebilir.

Din kültürü ve ahlak bilgisi 5. sınıf ders kitabında barış değeri konusunda "Cem İbadeti" verilmiştir. (Kabakçı, 2014: 70) Bu bölümde Hz. Muhammed ve Ehl-i Beyte salâvat getirme, ayrıca işlenmiş günahlar için tövbe, istiğfar etme, dargın ve küskünleri barıştırma gösterilen olarak verilmiştir. Alevi ve Bektaşilerin cemaatle ibadet etmesi olarak değerlendirilen cem etkinliğinin barış konusunda gösteren olarak verilmesi öğrencilerin farklılıkları bilmesi anlamında olumlu bir durumdur. Öğrencilerin farklı mezheplerden gelme ihtimalinden yola çıkarak bu mezheplerin de barışa karşı olan duruşunu ifade etmiştir. Cem, toplumu kapsayıcı olması açısından olumlu bir gösteren olarak değerlendirilmiştir.

Din kültürü ve ahlak bilgisi 8. sınıf ders kitabında barış değeri başka bir değer olan doğruluk ile anlatılmak istenmiştir. Doğruluğun barışı tesis edeceğini bildiren bu bölümde hem barış hem de doğruluk kavramı kullanılmıştır. (Turan, 2014: 97). Bireylerin belli bir zaman diliminde işleyebileceği ve özümseyebileceği bilgi miktarı sınırlıdır. Bir cümledeki kelime veya kavramların sayısı ve karmaşıklığı cümlenin güçlük derecesini etkiler (Altın, 2000: 15). Dolayısıyla bu gösterenin soyut olması ve başlı başına bir değer olarak öğretim programında yer alması dikkate alındığında, uygun bir gösteren olmadığı söylenebilir.

İlköğretim T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ders kitabında dayanışma değeri ile ilgili olarak Tekâlif-i Milliye emirlerini ifade eden bir tablo Resim 4. 75' te kullanılmıştır (Bulut, 2014: 64). Aynı resim, ilköğretim sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabında Resim 4. 79'da kullanılmıştır (Demircioğlu, 2014: 45). Yine ilköğretim T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8 ve ilköğretim vatandaşlık ve demokrasi eğitimi 8. sınıf ders kitaplarında vatanseverlik değeri için mermi yapan kadınları gösteren aynı resim (Resim 4. 118. ve Resim 4. 98.) kullanılmıştır. Ayrıca vatanseverlik değeri için Fatma Seher Hanımın resmi (Resim 4. 99 ve 4. 105) iki defa kullanılmıştır. Değer eğitimi ile ilgili aynı resimlerin tekrar kullanılması bu konuda materyal eksikliğini veya ders kitabı hazırlama konusunda yeterli materyalin toplanmadığını göstermektedir.

İlköğretim sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabında dayanışma değeri, Kimse Yok mu Derneği'nin Afrika'ya yaptığı yardımlarıyla anlatılmak istenmiştir. Bu kurumun ulusal basında olumsuz bir şekilde yer alması ve yardım toplama yetkisinin Bakanlar Kurulu kararıyla kaldırılması (Milliyet, 05 Ekim 2014), dayanışma değeri ve bu dernek arasındaki bağ konusunda bir çelişkinin oluşmasına neden olmuştur. Bu konuda herhangi bir sıkıntının yaşanmaması için örnek kullanımında resmi kurumların seçilmesi daha uygun olarak değerlendirilmiştir.

İlköğretim T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ders kitabında vatanseverlik değeri konusunda harf inkılâbı gösterilen olarak kullanılmıştır (Bulut, 2014: 90). Ancak bu inkılâp daha çok ulusun modernleşmesi yolunda atılan bir adım olarak değerlendirilebilir. Akdoğan'a göre bu inkılâp uluslaşma yolunda atılan en önemli adımlardan bir tanesidir (Akdoğan, 2010). Dolayısıyla kullanılan gösterilenin vatanseverlik değerini doğrudan ifade eden bir görsel olmadığı söylenebilir.

Şekil 4. 13'te hoşgörü değeri konusunda Allah'a inanma göstereni kullanılmıştır. Ancak hoşgörü dışında Allah'a inanan kişinin merhametli, dürüst, sevgi ve ümit dolu, yardımsever vs. gibi özelliklerinin olduğu belirtilmiştir. Burada bir gösteren ile birçok değerin birlikte verildiği göz önüne alınırsa soyut kavramların yine soyut gösteren ile aktarıldığı görülmektedir. Metinde hem kavram-değer çokluğu hem de soyut gösteren kullanılmasının, ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin gelişim dönemleri ve bilişsel özelliklerine uygun olmadığı söylenebilir.

Şekil 4. 18'de hoşgörü değeri için oruç tutan kişi gösteren olarak kullanılmıştır. Oruç tutan kişinin hoşgörülü olmaya önem vermesi gerektiği ifade edilmiştir ancak hangi davranışlarla (gösterilen) hoşgörülü olabileceği belirtilmemiştir. Dolayısıyla hoşgörü değerinin öğretilmesi amacıyla oruç ibadeti kullanılırken, açık gösterilenlerin verilmesinin, değer öğretimini kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Sorumluluk değeri konusunda vatandaşlık ve demokrasi eğitimi 8. sınıf ders kitabında örnek bir durum verilmiştir (Baydar, 2014: 81). Bu örnek durumda, öğrencinin hasta olan sınıf arkadaşının evine gitmesine gerek yoktur çünkü telefonla kendisine bilgi verilebilir. Ayrıca hasta bir öğrencinin ödevini zamanında yapma sorumluluğu da yoktur. Dolayısıyla bu örnek durum sorumluluk duygusunu aktarmada kullanılabilecek uygun bir metin gibi görünmemektedir.

Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi 8. sınıf ders kitabında sorumluluk değeri konusunda Resim 4. 20'de Gürbüz Doğan Ekşioğlu'nun kafesteki kuş resmi verilmiştir. Kafesin dışındaki kuşun uçup kendini kurtarma imkânı olmasına rağmen kafesin içindeki diğer kuşu kurtarması için uçmaması gerekmektedir. Sorumluluk değeri konusunda olağanüstü bir durumun verilmesi bu değere sahip olmanın çok zor olduğu ve bedel gerektirdiği izlenimi vermektedir. Dolayısıyla bu resmin Felsefe ve düşünce ile ilgili derslerde ve daha üst sınıftaki öğrencilere verilmesinin uygun olduğu düşünülmektedir.

Resim 4. 23 ve 4. 24'te öğrencilere sorumluluk bilincini kazandırmak amacıyla gençlerin yaşlılara yardımı ve onlarla zaman geçirmesini konu alan iki görsel kullanılmıştır. Ayrıca engellilere yardım amacıyla kullanılan Resim 4. 25, çevre temizliği konusunda verilen Resim 4.41' ve Resim 4.37'in, sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumuyla ilgili olarak verilen Resim 4. 53'ün öğrencilerde toplumsal konularla ilgili duyarlılığı arttırmayı amaçladığı söylenebilir. Bu örnekler hizmet odaklı öğrenme

faaliyetleri kapsamındadır. Hizmet odaklı öğrenme örnekleri ile öğrenciler ilgili konularda ihtiyaç sahibi kimselere yardım etmeyi öğrenmektedirler. Öğrenciler teorik bilgilerini hizmet odaklı öğrenme sayesinde pratiğe çeviriler. Hizmet odaklı öğrenmenin pedagojinin potansiyel gücünü temsil eder çünkü bu öğrenme akademi ile pratiğin bağlantısını sağlar (Astin, Vogelgesang vd., (2000:1). Ayrıca bu öğrenme sayesinde öğrencilerin demokratik toplum oluşumuna katılımı gerçekleşir ve onlar bu konunun önemini öğrenirler (American University, 2006:3).

Resim 4. 59'da sorumluluk değeri gerçek görsel materyal kullanılarak anlatılmaya çalışılmıştır. 71. Sayfada mavi kanepede oturan iki bayan karşılarındaki bayana bakmakadırlar. Önlerindeki masanın boş olması (ikram anlamında) ve yüz ifadelerinin sevgi, memnuniyet gibi olumlu özellikler ifade etmemesi resimde eksiklik olarak ortaya çıkmıştır. Oysa bu resim, komşuların eve davet edilmesinin bir sorumluluk belirtisi olduğunu ifade etmek amacıyla kullanılmıştır.

5.1.6. Ders Kitaplarında Değer Belirten Metaforlar İle İlgili Tartışma

Değerlerin ders kitaplarında daha somut hale gelmesini sağlayan faktörlerden biri de metafor kullanımıdır. Ders ortamında kullanılan metaforların anlam oluşturma sürecine önemli katkısı olan, olay ve durumları somutlaştıran dil ile ilgili olan önemli bir pratiktir. Ders kitaplarında değerler konusunda en az kullanılan uygulamalardan birisi de metafor olmuştur. Barış değeri ile ilgili bir, hoşgörü değeri ile ilgili de bir olmak üzere iki defa kullanılmıştır. İncelenen kitap sayısının 13 ve değerlerin soyut olduğu dikkate alındığında metafor kullanımının çok düşük sayıda kaldığı söylenebilir.

Eğitim ortamında metaforla ilgili bazı araştırmalar yapılmıştır. Öğretmen (Çelikten, 2005), okul (Saban, 2008), eğitim (Altun ve Apaydın, 2013) ve okul müdürlerinin (Yalçın ve Erginer, 2012) metaforları ortaya çıkarılmıştır. Arsan ve Bayrakçı, öğrenme ortamı içerisinde metaforların öğretim amaçlı olarak kullanımlarında dikkat edilmesi gereken noktaları belirtmiş ve çeşitli önerilerde bulunmuştur (Arsan ve Bayrakçı, 2006). Eğitimde metafor kullanımıyla ilgili yurtdışında yapılmış bir çok araştırma mevcuttur. Metaforu bir öğrenme aracı olatak kullanma (Moruaz, Pareira vd, 2013), sosyal ve eğitimsel bağlamda

metaforlar (Jensen, 2006), metaforun eğitimde kullanımının neden önemli olduğu konusunda (Botha, 2009; Hong-bo ve Wen-juan, 2010; Sfard, 1998) birçok araştırmaya rastlanılmıştır. Bu çalışmaların sonuçlarına göre eğitimde metafor kullanımıyla öğrenmenin daha kısa ve etkili bir şekilde gerçekleşmesi sağlanmaktadır.

5.1.7. Ders Kitaplarında Kullanılan Değer Kipi, Çeşidi ve Frekansı İle İlgili Tartışma

Yapılan araştırmada ders kitaplarında değerlerin hangi kiplerle kullanıldığı ve bu kiplerin anlam üzerindeki etkisi de incelenmiştir. İletişimde dil bilgisi kurallarının öneminin büyük olduğu bilinmektedir. İnsanlar, maddi ve manevi değerlerinin taşıyıcısı olan, onları birbirleri ile bütünleştirerek millet haline getiren dillerinin sistemini tanımak ve tanıtmak isterler (Karademir, 2012:2093). Bu durumda iletişim daha sistematik ve etkili bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Bir dilin sisteminde kiplerin de önemli bir yeri vardır. Bilindiği gibi Türkçede eylemin belirttiği işin nasıl, ne zaman ve ne biçimde yapıldığını bildiren anlatım biçimine kip denir (Kadıu, 2012: 1593). Daha önce kiplerin çeşitli türlerinin olduğu ifade edilmişti. Her ifade edişin cümleye farklı bir anlam verdiği söylenebilir. Örneğin gereklilik kipinin temel işlevi, eylemin anlattığı işin, oluşun gerekli bulunduğunu dile getirir (Oymak, 2004:9). İletişimin güçlülüğü kullanılan kiplerin etkisine bağlıdır. Kipler mesaj ve iletilerin kesinlik dereceleri, gerçekleşme ihtimalleri ve bu ihtimallerin sonuçları konusunda insana bilgi verir.

Değerlerin birey, devlet ve toplum üzerindeki etkileri düşünüldüğünde ders kitaplarının değer eğitiminde kullandığı kipin yüksek olması, öğrencilerin değerleri hayatlarında içselleştirmelerini sağlamaya yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca değerlerin yüksek dereceli kiplerle kullanılması, değerlerin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Göstergebilime göre dil bilgisinde kullanılan cümlelerin dereceleri vardır. Bu dereceler aşağıdaki örnekte açıklanmıştır: Bir insan vatansever olabilir (düşük kip), bir insan vatansever olacak (orta kip), bir insan vatansever olmalı (yüksek kip). Bu cümlelerin ortaya çıkardığı anlam birbirinden farklıdır. Eğitimde kural, davranış ve değerlerin orta ve yüksek derecelerde kullanılmasıyla, onların öğretimi üzerinde olumlu ve kararlı bir tutum oluşacağı düşünülmektedir. Kiplik kavramı için önemli olan başka bir konu da kipin frekansıdır. Burada frekans eylemin yapılma sıklığını belirtmektedir. Bu

yapılar sıklık zarfı olarak da bilinmektedir. Örneğin insan sorumlu davranır (düşük frekans), insan çoğu kez sorumlu davranır (orta frekans), insan her zaman sorumlu davranır (yüksek frekans). Kullanılan kipin frekansı da değerlerin davranışa dönüştürme ve uygulamasının sıklığını ifade eder. Ayrıca kipler konusundaki bir ayırım da kip çeşididir. Kip çeşidinde söylenmek istenenin ne kadar doğru bir şekilde kullanıldığı önemlidir. Değerlerin kullanıldığı cümlelerin yüksek objektiflik içermesi, değerlerin genellilik, gerçeklilik veya evrenselliği konusunda öğrenene fikir vermektedir. Bu kipin birey üzerinde daha inanılır ve güvenilir bir şekil olduğu söylenebilir.

Ders kitaplarında değer konusunda 26 yüksek kip, 1 düşük kip kullanılmıştır. Kip frekansı hiç kullanılmamış ve kip çeşidi olarak da 2 düşük objektif kip kullanılmıştır. 13 ders kitabında incelenen değer sayısının 5 olduğu ve değerlerin eğitimdeki önemi ölçüt olarak ele alındığında kip kullanımının oldukça düşük seviyede kaldığı söylenebilir. Ayrıca kiplerin anlamı oluşturma ve yönlendirmelerindeki rolü de değerlendirildiğinde, değerler eğitiminde sistematik olarak kiplerin yeterli miktarda kullanılması gerekmektedir. Bu miktar değer eğitiminin geçtiği her sayfada birer yüksek kip, yüksek frekans ve yüksek objektif kip olarak belirlenebilir.

Bu araştırmada ders kitaplarında değerlerin öğretilmesinde kullanılan gösterenlerin 58 tanesinin bireysel alanla, 59 tanesinin milli alanla, 70 tanesinin dini, 50 tanesinin tarihi-toplumsal alanla ve 28 tanesinin uluslararası alanla ilgili olduğu tespit edilmiştir (Ek 6). Dolayısıyla değerlerle ilgili olarak örnek verilen 5 alan olmuştur. Uluslararası alan diğerlerine oranla daha az kullanılmıştır. Bu yönüyle toplamda 5 alanın hepsinin kullanılması ders kitaplarının olumlu bir özelliği olarak değerlendirilmektedir. Eğitimde beklenen davranışların belirli bir standart dâhilinde verilmesi önemlidir. Yani bir kişi için olumlu olan bir davranış bir başkası için olumsuz olursa bu bir kargaşaya neden olabilir. Bu nedenle Baharathiar Üniversitesi, eğitimde değerler konusunda beklenen davranışlar için 4 ölçüt belirlemiştir. Bunlar; bireysel gelişimi içermesi, toplumu etkilemesi, milleti olumlu etkilemesi ve beklenen davranışların uluslararası seviyede kabul edilebilir olmasıdır (Ramachandran,Thangaraj vd., 2008:6). Crouch, ders kitaplarını hazırlamak için hazırladığı kılavuzda, ders kitaplarının bireysel ve toplumsal amaçları, ulusal birliği, bir milletin farklı kültürlerine saygıyı ve uluslararası konuları da içermesi gerektiğini bildirmektedir Crouch, 2005). Ders kitaplarının değer öğretiminde de bu alanları içermesi kitapların kapsayıcı özelliğini olumlu etkilemiştir. Yapılan araştırmada bazı değerlerin

bireysel alanla ilgili gösterenlerinin az olduğu belirlenmiştir. Örneğin hoşgörü değeri ile ilgili sadece 2 gösteren kullanılmıştır. Yine barış değeri için bireysel alanla ilgili kullanılan gösteren sayısı 3'tür. Dolayısıyla eğitimde beklenen birinci ölçüt olan bireysel gelişimi desteklemesi konusunda bazı değerlerde eksiklikler olduğu söylenebilir. Bu sonuçlara bakıldığında her değer için her alanda yeterli gösterenin olması, bir ders kitabından beklenen bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Müzik dersinin öğretim programında paylaşım, hoşgörü ve sorumluluk olmak üzere toplamda 3 değer mevcuttur. Ancak MEB, bu dersin ders kitabını yayınlamamıştır. Ders kitabının yerine müzik dersi çalışma kitabını yayınlamıştır. Yapılan incelemede müzik dersi öğretim programında yer alan hoşgörü ve sorumluluk değerleriyle ilgili herhangi bir belirtiye rastlanılmamıştır. Müzik insanların duygu ve düşünce dünyalarına hitap eden söz, ses ve diğer enstrümanlardan oluşan bir bütündür. Müziğin öğrencilerin duygu dünyasını etkilemesi nedeniyle öğretimde önemli bir ders olarak değerlendirilmektedir. Bu konu ile ilgili bazı çalışmaların olduğu bilinmektedir. Bu çalışamalara örnek olarak Jose de Burgo, 1993; Rosová, 2007; Levy ve. Byrd, 2011; Yıldız, 1996 gösterilebilir. Bu araştırmalar, müziğin eğitimde önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin duygu ve düşüncelerine hitap eden müzik ile değerlerin öğretimi konusunda, müzik çalışma kitabında herhangi bir etkinliğin olmaması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Son tahlilde ders kitapların değer öğretimi konusunda olumlu olarak değerlendirilen yönleri olduğu gibi eksik olan ve tamamlanması gereken bazı yönleri de olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonucu ortaya çıkaran, ders kitaplarında değer incelemeyi mümkün kılan değerlerin göstergebilimsel analiz aracıdır. Bu aracın kitap incelemelerinde veya tasarımlarında kullanılmasıyla değer öğretiminin daha kısa sürede ve kalıcı olarak gerçekleşebileceği düşünülmektedir.

5.2. Sonuçlar

Ortaokul öğretim programlarında yer alan değerlerin göstergebilimsel incelemesiyle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğretim programında değerlerin olduğu ders kitaplarında toplamda 5 ders kitap kapağının değerlerle ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Ek-7)
- Ders kitaplarında hoşgörü değeri en fazla din kültürü ve ahlak bilgisi 8. sınıf ders kitabında yer almıştır. Bu dersi sırasıyla sosyal bilgiler 7 ve vatandaşlık ve insan hakları dersi takip etmiştir (Ek-8).
- Ders kitaplarında sorumluluk değeri en fazla vatandaşlık ve insan hakları dersi, din kültürü ve ahlak bilgisi 7 ve sosyal bilgiler 5 'te kullanılmıştır (Ek-8).
- Ders kitaplarında dayanışma değeri en fazla sırasıyla din kültürü ve ahlak bilgisi 5 ve 8. ders kitabında, vatandaşlık ve insan hakları dersi 8'de yer almıştır (Ek-8).
- Barış değeri en çok T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8, din kültürü ve ahlak bilgisi 5 ve vatandaşlık ve insan hakları dersi 8'de yer almıştır (Ek-8).
- Vatanseverlik değeri en çok T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8, sosyal bilgiler 7 ve vatandaşlık ve insan hakları dersi 8'de yer almıştır (Ek-8).
- Ders kitaplarında hoşgörü değerini belirten görsel kaynak sayısının en çok vatandaşlık ve insan hakları, sosyal bilgiler 7 ve din kültürü ve ahlak bilgisi 8'de kullanıldığı tespit edilmiştir (Ek-9).
- Ders kitaplarında sorumluluk değerini belirten görsel kaynak sayısının en çok sosyal bilgiler 5, vatandaşlık ve demokrasi eğitimi ve sosyal bilgiler 7'de kullanıldığı tespit edilmiştir (Ek-9).
- Ders kitaplarında barış değerini belirten görsel kaynak sayısının en çok T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8, din kültürü ve ahlak bilgisi 5 ve sosyal bilgiler 6'da kullanıldığı tespit edilmiştir (Ek-9).
- Ders kitaplarında dayanışma değerini belirten görsel kaynak sayısının en çok din kültürü ve ahlak bilgisi 5, sosyal bilgiler 7 ve sosyal bilgiler 5'te kullanıldığı tespit edilmiştir (Ek-9).
- Ders kitaplarında vatanseverlik değerini belirten görsel kaynak sayısının en çok T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8, din kültürü ve ahlak bilgisi 5 ve vatandaşlık ve insan hakları 8. sınıf kitaplarında kullanıldığı tespit edilmiştir (Ek-9).
- İncelenen kitaplarda barış değeri ile ilgili bir, hoşgörü değeri ile ilgili de bir olmak üzere toplamda iki metafor kullanılmıştır.
- Algılama ve anlama üzerinde kolaylaştırıcı etkisi olan ve soyut olan kavramların somutlaştırılmasını sağlayan metafor kullanımı, vatandaşlık ve demokrasi eğitimi ders kitabında, hoşgörü değeri konusunda Noel Baba, geyiğe ters bindirilerek

Nasrettin Hoca'ya benzetilmiştir. Barış değeri konusunda kullanılan zafer kelimesi (Bulut, 2014: 177) ve dönemin başbakanı Ecevit'in 'Türk uçakları bomba değil iyi niyet mesajları atıyor' sözü ile bomba atımı telefonla mesaj atmaya benzetilmiştir.

- İncelenen ders kitaplarında hoşgörü değeriyle ilgili en fazla gösterenin vatandaşlık ve insan hakları dersi, din kültürü ve ahlak bilgisi 7 ve 8. sınıf ders kitabında kullanıldığı tespit edilmiştir (Ek-10).
- İncelenen ders kitaplarında sorumluluk değeriyle ilgili en fazla gösterenin sosyal bilgiler 5, vatandaşlık ve insan hakları 8, din kültürü ve ahlak bilgisi 8. sınıf ders kitabında kullanıldığı tespit edilmiştir (Ek-10).
- İncelenen ders kitaplarında barış değeriyle ilgili en fazla gösterenin din kültürü ve ahlak bilgisi 5, T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ve vatandaşlık ve insan hakları 8. sınıf ders kitabında kullanıldığı tespit edilmiştir (Ek-10).
- İncelenen ders kitaplarında dayanışma değeriyle ilgili en fazla gösterenin din kültürü ve ahlak bilgisi 5 ve 8, ayrıca sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabında kullanıldığı tespit edilmiştir (Ek-10).
- İncelenen ders kitaplarında vatanseverlik değeriyle ilgili en fazla gösterenin T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8, vatandaşlık ve insan hakları dersi 8 ve din kültürü ve ahlak bilgisi 5. sınıf ders kitabında kullanıldığı tespit edilmiştir (Ek-10).
- Ders kitaplarında hoşgörü değerinin gösteren veya gösterileni belirtilmediğinden dolayı toplamda 5 yerde göstergebilimsel üçgen uygulanmamıştır. Bu sayı sorumluluk değeri için 3, dayanışma değeri için 12, barış değeri için 6 ve vatanseverlik değeri için 6'dır.
- Ders kitaplarında verilen değerler düz yazı ve resim kullanımı dışında 20 farklı metinsel ve görsel biçim ile verilmiştir. Bu biçimler bir anlamda mod olarak değerlendirmiştir. Değer öğretimi konusunda ders kitaplarında kullanılan modlar tablo, bilgi metni, örnek durum metni, bildiri-beyanname, sormaca, resim, fıkra, tarifler, örnek durum, açık uçlu soru, öykü, metin-beyin fırtınası etkinliği, şiir, bilgi notu, karikatür, haberler, şema, atasözü kutusu, gazete haberi ve cümle tamamlama şeklindedir.
- Sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabında hoşgörü değerine uygun olmayan bir görsel (Resim 4.42) kaynak kullanılmıştır.
- 13 ders kitabında yapılan göstergebilimsel analiz sonucunda hoşgörü değeriyle ilgili 25, sorumluluk 100, barış 49, dayanışma 47 ve vatanseverlik değeri ile ilgili 38 gösteren tespit edilmiştir.

- Yapılan araştırmada incelenen ders kitaplarında hoşgörü değeri metin içerisinde 75 defa geçmiş ve bu kitaplarda 17 görsel kaynak kullanılmıştır. Ders kitaplarında dayanışma değeri metin içerisinde 112 defa geçmiş ve bu kitaplarda 17 görsel kaynak kullanılmıştır. Ders kitaplarında barış değeri metin içerisinde 183 defa geçmiş ve bu kitaplarda 9 görsel kaynak kullanılmıştır. Vatanseverlik değeri metin içerisinde 22 defa geçmiş ve bu kitaplarda 31 görsel kaynak kullanılmıştır. Sorumluluk değeri metin içerisinde 250 defa geçmiş ve bu kitaplarda 48 görsel kaynak kullanıldığı tespit edilmiştir.
- Araştırmada metinlerden elde edilen verilere göre hoşgörü değeri konusunda 13 göstergebilimsel analiz yapılmıştır. 6 metnin gösterileni belirtilmemiştir. Sorumluluk değeri konusunda 56 göstergebilimsel analiz yapılmıştır. 1 metnin gösterileni belirtilmemiştir. Barış değeri konusunda 35 göstergebilimsel analiz yapılmıştır. 3 metnin gösterileni belirtilmemiştir. Dayanışma değeri konusunda 32 göstergebilimsel analiz yapılmıştır. 7 metnin gösterileni belirtilmemiştir. Vatanseverlik değeri konusunda 12 göstergebilimsel analiz yapılmıştır. 6 metnin gösterileni belirtilmemiştir.
- Bazı metinlerin değer öğretimi için uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Bunlar: sorumluluk değeri konusunda ilköğretim vatandaşlık ve demokrasi eğitimi 8. sınıf ders kitabında verilen Nasrettin Hoca fıkrası (Baydar, 2014: 79), sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabında sorumluluk konusunda verilen öyküdür (Demircioğlu, 2014: 25).
- Yapılan araştırmada değer öğretiminde 28 gerçek olmayan (resimleme) görsel kaynak kullanıldığı ve 90 adet gerçek fotoğraf kullanıldığı tespit edilmiştir.
- Yapılan araştırmaya göre ders kitaplarında geçen resimlerin göstergebilimsel analizine göre Resim 4.8, 4.20, 4.14, 4. 20, 4.22, 4.23, 4.24, 4.27, 4.28, 4.33,4.34, 4.37, 4.40, 4.42, 4.56 ve 4.61'de değer öğretiminde uygun olmayan gösteren ve gösterilenlerin kullanıldığı tespit edilmiştir.
- Yapılan araştırmaya göre ders kitaplarında geçen metinlerin göstergebilimsel analizine göre, şekil 4.13, 4.18'de değer öğretiminde uygun olmayan gösteren ve gösterilen kullanıldığı tespit edilmiştir.
- İlköğretim T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ders kitabında dayanışma değeri ile ilgili olarak Tekâlif-i Milliye emirlerini ifade eden bir tablo Resim 4. 75' te (Bulut, 2014: 64) kullanılmıştır. Aynı resim, ilköğretim sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabında Resim 4. 79'da (Demircioğlu, 2014: 45) kullanılmıştır. İlköğretim T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük 8 ve ilköğretim vatandaşlık ve demokrasi eğitimi 8. sınıf ders kitaplarında vatanseverlik değeri için mermi yapan kadınları gösteren aynı resim (Resim 4.

118. ve Resim 4. 98.) kullanılmıştır. Ayrıca vatanseverlik değer için Fatma Seher Hanım (Resim 4. 99 ve 4. 105) tekrar kullanılmıştır.

- Ders kitaplarında değer konusunda 26 yüksek kip, 1 düşük kip kullanılmıştır. Kip frekansı hiç kullanılmamış ve kip çeşidi olarak da 2 düşük objektif kip kullanılmıştır.
- Bu araştırmada ders kitaplarında değerlerin öğretilmesinde kullanılan gösterenlerin 58 tanesinin bireysel alanla, 59 tanesinin milli alanla, 70 tanesinin dini, 50 tanesinin tarihi-toplumsal alanla ve 28 tanesinin uluslar arası alanla ilgili olduğu tespit edilmiştir (Ek 6).

5.3. Öneriler

5.3.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Öğretmenlerin değer konusunu işlerken göstergebilimin anlam oluşturma süreçlerini dikkate almaları gerekmektedir. Öğretmenler iletmek istediği mesajla ilgili gösteren ve gösterilen öğelerini belirtmelidir. Böylece içerikle ilgili yorumlamanın kolaylaşacağı bilinmelidir.
- Değerlerin öğretiminde ve diğer soyut konular hakkında metafor kullanmak, öğrenme sürecini olumlu etkilemektedir. Bu nedenle öğretmenlerin mümkün olduğu kadar metafor kullanmaları gerekmektedir.
- Öğretmenler ve velilerin öğrencilere değer kazandırma ve olumlu davranış geliştirme konusunda kullandıkları iletişim biçimi önemlidir. Yüksek, objektif ve frekansının da yüksek olduğu cümlelerin kullanılmasının, bireyler üzerinde daha etkili olacağı bilinmelidir.
- Öğretmenlerin değer öğretiminde birden fazla aktarım biçimini kullanmaları, öğrencilerin motivasyonunu ve ilgisini arttırmaktadır. Bu nedenle hem görsel hem de farklı metinsel aktarım biçimlerinin kullanılması öğretim faaliyetine katkı sağlayacaktır.

- Eğitim ve iletişim arasında güçlü bir ilişkinin bulunduğu bilinmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin değer öğretimine uygun olan, mesajı açık olan görsel ve metinsel materyallerin kullanmasının anlama sürecinine katkı sağlayacağı bilinmelidir.
- Geçek resimlerden çok (resimleme) illüstrasyon kullanımının öğrencilerin ilgisini daha fazla çekeceği bilinmektedir. Bir konuyu anlatmaya yardımcı olan bu resimlemelerin kullanımın öğrencilerin ilgisini arttırmaya yardımcı olacağı bilinmelidir.
- Öğretmenlerin değer konusunu işlerken, değerlerin bireysel, toplumsal, dini, milli ve uluslararası alanla ilgili örneklerine yer vermelidir. Değer hakkında bireysel alan ile ilgili olan örneklere özellikle önem verilmelidir.
- Öğretmenlerin değerleri en iyi şekilde ifade eden gösterenleri (sembol-işaret) kullanmaları, öğrenme faaliyetlerini olumlu etkileyeceğinin farkında olmalıdır.

5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma ortaokullardaki ders kitaplarında yer alan değerlerin incelenmesine yönelik yapılmıştır. Değerler haricinde matematik, fen bilgisi gibi sayısal derslerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak veya Türkçe ve sosyal bilgiler gibi ders konularının daha etkili bir şekilde öğrenilmesini sağlamak amacıyla benzer bir çalışma yapılabilir.
- Araştırmada geliştirilen ortaokul ders kitaplarında değerleri göstergebilimsel analiz modeli ilkokul ve lise kitaplarının incelenmesinde kullanılabilir.
- Araştırma için geliştirilen göstergebilimsel analiz modeline uygun ders kitapları geliştirilip pilot okullarda uygulanabilir. Bu bağlamda etkili sonuçlar alınırsa bu değişim ülke genelinde uygulanabilir.
- Araştırma ders kitaplarının tasarımı konusunda bir fikir verebilir. Birbirinden farklı olan metin türleri veya modlarla ders içeriği daha etkili bir şekilde aktarılabilir.
- Araştırmada inceleme alanlarından biri olan metaforla ilgili bir araştırma yapılabilir. Değerler gibi önemli konuları daha somut bir şekilde öğrenilmesi ve öğretilmesini sağlayacak materyaller geliştirilebilir.

- Bu araştırma yazılı materyalleri analiz etmek amacıyla yapılmıştır. Bu günün ilerleyen ve daha fazla kullanılmaya başlanan internet ve bilgisayar ortamındaki ders içerikleri ve programları benzer bir yöntemle analiz edilebilir.
- Bu araştırmada kullanılan analiz yöntemine uygun olarak geliştirilen örnek anlatım ve sunular hazırlanıp öğrencilere sunulabilir. Anket kullanılarak bu değişikliklerin öğrenciler üzerindeki etkisi ortaya çıkarılabilir. Daha farklı veri toplama yöntemleri ile söz konusu araştırmalar boyutlandırılabilir.
- Göstergebilimle beraber özellikle sosyal göstergebilim ve kiplik kuramı daha derin ve detaylı bir şekilde incelenerek benzer analiz yöntemleri geliştirilebilir. Bu yöntemle dini kitaplar, çocuk kitapları ve çocuklar için hazırlanmış olan internet tabanlı etkinlikler incelenebilir.
- Bu araştırma Türkiye'de MEB tarafından kullanılan ders kitapları incelenmiştir. Söz konusu analiz yöntemine göre MEB dışında yayınlanmış olan veya özel eğitim kurumlarında okutulan ders kitapları incelenebilir. Ayrıca daha geniş çaplı bir karşılaştırma yapmaya imkân sağlayan farklı ülkelerdeki ders kitapları incelenebilir. Böylece benzer ve farklı yönler ortaya çıkarılabilir.
- Araştırmada değerlerin gösteren ve gösterilenleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Değer eğitimi alanında değerlerin yerel, ulusal ve uluslararası gösteren ve gösterilenleri tespit edilerek farklı bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, O., C. Ve Ergünay, V. (2012). Türkiye'de Değerler Üzerine Gerçekleştirilen Lisansüstü Tezlerin Eğitim Bilimleri ve Öğretmen Yetiştirme Perspektifinden İncelenmesi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Yaz-2012 Cilt:11, Sayı:41.

Agawu, K. (2009). Music as Discourse, Semiotic Adventures in Romantic Music, Oxford University Press, New York.

Aiello, G. (2006). Theoretical Advances in Critical Visual Analysis: Perception, Ideology, Mythologies, and Social Semiotics, Journal of Visual Literacy, Spring 2006 Volume 26, Number 2, 89-102.

Akbaş, O. (2004). Tük Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II: Kademesindeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Akdoğan, N. S. (2004). Modern Ulus-Devlet Olma Yolunda Harf İnkılâbı ve Uygulanması, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 43 Sayı 3, Ankara

Akpınar, B. (2009) Eğitim ve Program, Data Yayınları, Elazığ.

Akyol, Ş. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Akyüz, Y. (2011). Türk Eğitim Tarihi, Pegem Akademi, Ankara.

Alfonso, A. (2012). I Could Have Been a Contender, A Semiotic Analysis of Representative Films on Italians Outside Italy, A thesis submitted in conformity with the requirement for the degree of PhD Graduate Department of Italian Studies University of Toronto.

Allen, R.(2002). The Penguin English Dictionary, Penguin Group, London.

Alpan, B., G. (2004). Ders Kitaplarının Grafik Tasarımının Öğrenci Başarına ve Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi, Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 3, (6).

Alswaikh J, ve Morgan C. (2013). Analysing the Palestinian School Mathematics Textbooks: A Multimodal (Multisemiotic) Perspective, Proceedings of the British Society for Research into Learning Mathematics.

Altın, H. İ. (2000). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Altunkaya, h. (2012). Beyhude Ömrüm Adlı Hikâyenin Greimas'ın Eyleyenler Modeline Göore İncelenmesi, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, Fall 2012, p. 761-771.

American University, (2006). Faculty Guide To Service Learning, Community Service Center Mary Graydon Center, Room 273 American University.

Arı, A. (2002). Tevhid-i Tedrisat ve Laik Eğitim, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 22, Sayı 2 (2002) 181-192.

Astin, Vogelgesang vd., (2000). How Service Learning Affects Students, Higher Education Research Institute University of California, Los Angeles.

Aşçı, D. (2012). Semiotic Analysis of Woman İmage: A Research in Today's İstanbul Outdoor Advertisements, Yeditepe University, Graduate Institute of Social Sciences In partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Visual Communication Design, İstanbul.

Ateş, T. (2010). Türk Devrim Tarihi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Bangir, A. G. (2008). Ders Kitaplarının Metin Tasarımı, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6 (1) Ankara.

Barthes, R. (1964). Elements od Semiology, Hill and Wang, New york.

Barthes, R. (1981). Camera Lucida, Farrar, Straus and Giroux, New York.

Batu, B. (2011). Sanat Eğitimi alanında Yapıt İncelemelerine Dair Bir Yöntem Olarak Görsel Gösterge Çözümlemesi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri

Enstitüsü, Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış yüksek Lisans tezi, Ankara.

Bayat, N, Hamzadayı, E.,vd. (2013). Gülen Ada Öyküsünün Göstergebilimsel İncelemesi, Journal of History School (JOHS) 3 December, Year 6, Issue XVI, pp. 351-370.

Bayav, D. (2006). Resimde Göstergebilim, Çocuk Resimlerinin Göstergebilimsel Çözümlenmesi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Baydar, A. (Belirtilmemiş). İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi 8. Sınıf Ders Kitabı, Eko Yayınları, Ankara.

Bell, P. (2002). Subjectivity and Identity: Semiotics as Psychological Explanation, Carfax Publishing, Social Semiotics, Vol. 12, No. 2.

Besbes, K. (2007). The Semiotics of Beckett's Theatre, A Semiotic Study of the Complite Dramatic Wroks of Samuel Beckett, Universal Publishers, Boca Raton, Florida.

Bezemer, J ve Kress G. (2008). Gains and Losses: A Social Semiotic Study of Textbook Design for Secondary Education, Proceedings of the International Symposium on the School Textbook, Kongju National University, Korea.

Bezemer, J. ve Kress, J. (2008). Writing in Multimodal Texts: A Social Semiotic Account of Designs for Learning, Written Communication, Sage Publications Volume 25 Number 2 166-195.

Bezemer, J., Diamantopoulou, S. Vd. (2012). Using a Social Semiotic Approach to Multimodality: Researching Learning in Schools, Museums and Hospitals, National Centre for Research Methods Working Paper.

Black, L. M. (2011). History Teaching Today Approaches and Methods, Eu Founded Project,Kosova,(http://www.theewc.org/uploads/content/archive/History_teaching_today_manual_1.pdf adresinden 04.11.2014 tarihinde edinilmiştir.

Botha, E.(2009). Why Metaphor Matters in Education, South African Journal of Education, EASA Vol 29.

Boyacıoğlu, F. Ve Erdağ, S. (2013). Mevlana Celaleddin Rumi ve La Fontaine'de Hoşgörü Algısı, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/8 Summer 2013, p. 325-340.

Botteri P. ve Pangi E. (2003). The Ancyra Project: The Temple of Augustus and Rome in Ankara, The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences, Vol. XXXIV, Part 5/W12.

Brandt, L., ve Brandt, P., A. (2005). Make Sense of Blend, A Cognitive-Semiotic Approach to Metaphor, Annual Review of Cognitive Linguistics 3, 216-249.

Brugeilles, C., ve Cromer, S. (2009). Promoting Gender Equality through Textbooks, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris.

Bušljeta, R. ve Mađarević, L. (2013). Teaching Moral Values: The Example of Croatian Gymnasium History Textbooks, Journal of Educational and İnstructional Studies in the World, April 2013, Volume: 3 Issue: 1 Article: 16.

Bütüner, S. Ö. (2006). İlköğretim Matematik Dersi 6–8. Sınıflar Öğretim Programı Kitabı MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Elementary Education Online, 5(2), 123-125.

Campell, D.,R.,M. (2007). Mood and Modality in Hurrian, The University of Chicago, Department Of Near of Eastern Languages and Civilization, Degree of Doctor of Philosophy, Chicago, Illinois.

Can, G. (2011). Göstergebilimsel Açıdan Cihat Burak Eserlerinin İncelenmesi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Cevizci, A. (2010). Eğitim Sözlüğü, Say Yayınları, Ankara.

Children's Literature, International Journal on Studies in English Language and Literature (IJSELL) Volume 1, Issue 1, March 2013, PP: 30-40.

Christodoulou, A. (2012). Values in greek and international educational texts. A semiotic approach, İnternational conference Education Acress Borders, University of Western Macedonia, Florina.

Chun, J. (2010). The content and Critical Metaphor of Illustrated Print Advertisements in China, for the Degree of Doctor of Philosophy Department of Humanities, University of Louisville, Kentucky.

Cihan, N. (2014). Okullularda Değer Eğitimi ve Türkiye'deki Uygulamaya Genel Bir Bakış, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/2 Winter.

Coballero, R. V. Ve Antunano, I., I. (2007). Ways of Perceiving, Moving, and Thinking: Re-vindicating Culture in Conceptual Metaphor Research, The Journal of Cognitiöve Semiotics, Volume 5, Number 1-2.

Cohen, L., Manion, L., ve Morrison, K. (2007) Research Methods in Education, Routledge Taylor & Francis Group, Canada

Crouch, M. (2005). The Textbook Writer's Manual, Economic Commission for Africa, P.O. box 3001, Addis Ababa, Ethiopia.

Çakar, D., B. (2010). Sportif Görsel İçeren Reklamların Göstergebilimsel Çözümleme Teknikleriyle İncelenmesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çakır, P. (2013). Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1, p.1171-1180, Ankara.

Çankaya, M. (2009). Hacettepe University, Graduate School of Social Sciences Department of English Lingustics, Linguistic and Semiotic Represen tation of Gender in Turkish Commercials, PhD Dissertation, Ankara.

Çapoğlu, E. (2014). Ortaokul 8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Şiirlerde Yer Alan Değeler, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

Çelebi, T. (2009). Reha Erdem Sinemasına Göstergebilim Açısından Bakış: Beş Vakit Filminin göstergebilimsel bağlamda İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Çelik-Şen Y ve Şahin Taşkın, Ç. (2010). Yeni İlköğretim Programlarının Getirdiği Değişiklikler: Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Aralık 2010. Cilt: VII, Sayı: II, 26-51.

Çelikten, M. (2005). Kültür ve Öğretmen Metaforları, Pamukkale Üniversitesi, XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Denizli.

Çetin, N. (2006). Mevlâna "Hümanist" Bir Şair Midir? Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında Mevlâna ve Mevlevîlik Ulusal Sempozyumu, Konya.

Çev. Bağlı, M.T. (2004). Medya Okuryazarlığı Hareketinde Yedi Büyük Tartışma, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, yıl: 2004, cilt: 37, sayı: 1, ss.122-140.

Çev. Lavers, A.(1972). Mythologies, The Noonday Press, New York.

Çev. Miller, R. (1990). S/z, Blackwell Puplishing, Oxford.

Çevirme, H. (1999). Murathan Mungan'ın Hikâyelerinin kültür Yapılarının Değerlendirilmesi ve Greimas Göstergebilim Metoduna göre Yapısal Özelliklerinin İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi Erzurum.

Çulha, O. (2011). Gösterge Bilim (Semiyotik) Tekniğini Kullanılarak Kanada Fotoğraflarının İncelenmesi, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 13, ss. 409–424.

Dağlı, A. (2012). Göstergebilimsel Yöntemle bir Efsane Çözümlemesi: Ferhat ile Şirin, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research Cilt: Sayı: 20 Volume: 5.

Danesi, M. (2004). Messages, Signs and Meanings a Basic Textbook in Semiotics and Communication, Canadian Scholar'sPress, Toronto, Ontario.

De Morentin, J.M. (2011). Semiotics of The Edges Notes on Semiotic Methodology, http://www.semioticmethodology.com/Edges.pdf adresinden 15.92.2014 tarihinde edinilmiştir.

Deledalle, G. (2000). Charles S. Peirce's Philosophy of Signs Essays in Comparative Semiotics, Indiana University Press, Bloomington.

Demir, Ö, Acar, M. (2002). Sosyal Bilimler Sözlüğü, Vadi yayınları, Ankara.

Demir, S. (2009) Göstergebilim, Umberto Eco ve Yapıtları Bağlamında Göstergebilime Katkıları, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Demircan Iscan, C. ve Senemoplu, N. (2009). İlköğretim 4. Sınıf Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği, Eğitim ve Bilim, Cilt no:34, Sayı 153.

Demircan, T. (2010). Ortaöğretim Dokuzuncu Sınıf Türk Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Temel Değerlerin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Demircioğlu, E. (2013). Dokuzuncu Sınıf Tarih Ders Kitabında Yer Alan Görseller Hakkında Öğretmen Görüşleri: Trabzon Örneği, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/7, p. 95-107, Ankara.

Demirel, Ö. (2008). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, Pegem A. Yayınları, Ankara.

Demirören, Y. (2013). Analyse Sémiotique de Parle-Leur de Batailles, de Rois et D'éléphants, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Department for Education, (2002). the Importance of Music a National Plan for Music Education,https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/180973/DFE-00086-2011.pdf adresinden 06.11.2014 tarihinde edinilmiştir.

Duncum, P. (2004). Visual Culture Isn't Just Visual: Multiliteracy, Multimodality and Meaning, Studies in Art Education A Journal of Issues and Research, 45(3), 252-264.

Eco, U. (1981). The Theory of Signs and the Role of the Reader, The Bulletin of the Midwest Modern Language Association, Vol. 14, No.1.

Ed. Bulut, İ. (2014). İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8, Semih Ofset SEK Yayınları, Ankara.

Ed. C. Bally ve A. Sechehaye (1959). Course in General Linguistics, Philosophical Library New York.

Ed. Demircioğlu, İ., H. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 5, Devlet Kitapları, Beşinci Baskı, Ankara.

Ed. Demircioğlu, İ., H. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 5, Devlet Kitapları, 5. Baskı, Ankara.

Ed. Güngör, E. (2010). Redhouse Eğitim Bilimleri Sözlüğü, Sev Matbaacılık, İstanbul.

Ed. Hambel, S.C. (2011). Semiotic Theory and Applications, S.Jamani, J., K. A Semiotic Discourse Analysis Framework: Understanding Meaning Making in Science Education Context, Nova Science Publishers.

Ed. Kabakçı, A. (2014). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7, Tutku Yayıncılık, Ankara.

Ed. Karaman, Y. (2014). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5, Tuna Matbaacılık, Ankara.

Ed. Köstüklü, N. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 6, Devlet Kitapları, 4. Baskı, Ankara.

Ed. Öntemel, F. (Belirtilmemiş). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 7, Evren Yayıncılık ve Basım., 4. Baskı, Ankara.

Ed. Pehlivan, İ. (1995). Hoşgörü ve Eğitim Toplantısı, Unescc Türkiye Milli Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ortak Yayını, Ankara.

Ed. Rattasepp, S. And Bennet, T.(2012). From physics to semiotics. Stuart Kauf man, University of Tartu Press, Estonia.

Ed. Stpehenson J. and others, (2005). Values in Education, Taylor & Francis e-Library, London.

Ed. Turan Refik ve Ulusoy K. (2014). Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi, Pegem Akademi, Ankara.

Ed. Turan, N. (2014). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, Küre Yayıncılık, Ankara.

Ed. Yılmaz, A. (2014). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6, Tutku Yayıncılık, Ankara.

Ed.Semetsky, I. (2010). Semiotics Education Experience, Nöth, Winfried, The Semiotics of Teaching and the Teaching of Semiotics, Sense Puplishers, Rotherdam.

Eğri, O. (2003). Eğitimin Genel Amaçları Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri, AüİFD CiLtXLIV (2003) Sayı 1.

Eijk, M., V. ve Roth, M. W. (2008). Representations of Scientists in Biology Textbooks, Seventh conference of the European Researchers in Didactics Of Biology (ERIDOB), Utrecht, the Netherlands.

Elbir, B. ve Bağcı C.(2013). Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 Winter 2013, p.1321-1333, Ankara.

Ergün, M. (2009). 100. Yılında II. Meşrutiyet Gelenek ve Değişim Ekseninde Türk Modernleşmesi Uluslar arası Sempozyumu, Bildiriler, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Marmara Üniversitesi yay. 2009. S.263-273.

Ergün, M. (1996). İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri, (Yayın evi Belirtilmemiş) Ankara.

Erkman-Akerson, F. (2005). Göstergebilime Giriş, Multilingual Yayınları, İstanbul.

Ersoy, E. Ve Başer, N. (2009). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerin Yaratıcı Düşünme Düzeyleri, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Volume 2 / 9 Fall.

Ersoy, F. Ve Şahin, T. (2012). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, [Ek Özel Sayı/Supplementary Special Issue] • Bahar/Spring • 1535-1558.

Ertürk, S. (2006). Ders Kitaplarında Toplum, Yurttaşlık, Vatanseverlik ve Ekonomi Anlayışının Dönüşümü: 1997 ve 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Üzerine Bir İçerik Analizi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Fırat, Ş. N. Açıkgöz, K. (2012). Bazı Değişkenler Açısından Öğretmenlerin Değer Sistemleri, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Dergisi, 43: 422-435.

Fidan, K., N. (2009). Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri, Kuramsal Eğitimbilim, 2 (2), 1-18.

Fintel K., V. (2006). Modality and Language, In Encyclopedia of Philosophy, MacMillan Reference USA.

Garey, A. (2012). How it Was: Semiotic Approaches to Soviet References, Labarotorium, Vol. 4, no: 2: 27-5.

Godino, J, D ve Batanero, G. (2003). Semiotic Functions in Teaching and Learning Mathematics, M. Anderson, A. Sáenz-Ludlow, S. Ze llweger and V. V. Cifarelli (Eds) (2003). Educational Perspectives on Mathematics as Semiosis: From Thinking to Interpreting to Knowing, Ottawa.

Gömleksiz, N. ve Duman, B. (2013). Medya Okuryazarlığı Dersi Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Öğrenci ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic.

Gülersoy, A. E. (2013). İdeal Ders Kitapları Arayışında Sosyal Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi, International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education, volume 2, issue 1.

Günay, N. (2014). Türkçe'de -(A/I)r Biçimbiriminin Kiplik Anlam Alanları, International Journal of Language Academy, Volume 2/4 Winter, 529.

Günay, V., D. (2002). Göstergebilim Yazıları, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul

Gündüz, M. (2007). II. Meşrutiyetin Klasik Paradigmaları, Lotus Yayınları, Ankara.

Gündüz, M. (2010). Osmanlı Mirası Cumhuriyet'in İnşası, Modernelşme, Eğitim, Kültür ve Aydınlar, Lotus Yayınları, 2010, Ankara.

Güneş, F. (2012). Öğrencilerin Düşünme Becerilerin Geliştirme, TÜBAR-XXXII-/2012-Güz.

Gürses, F. (2010). Tüekiye'de Ders Kitaplarında Yuttaşlık: Cumhuriyetin Kuruluş Yıllarından Bu güne Kavramsal Dönüşüm, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Güzel, D. (2013). 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Hacquard, V. (2006). Aspects of Modality, University of California, Department of Linguistic and Philosophy, for Degree of Doctor of Philosophy in Linguistics, at Massachutes Institute of Technology, Los Angeles.

Halstead J. M. ve Taylor M.T. (2005). Values in Education and Education in Values, Taylor & Francis e-Library, Bristol.

Han, S. (2011). Education, Semiotics, and the Virtual World of Second Life, The International Journal of Arts Education, In JAE9.2,CNTAEC.

Harland, T. And Pickering, N. (2011). Values in Higher education Teaching, Routledge, Abingdon, Oxon.

Hassanein, H. (2013). A structural-cognitive semiotic analysis of the Qur'anic story Joseph and his Brothers, PJOS 5(2).

Hawkes, T. (1977). Structualizm and Semiotics, Routledge, London.

Heath, Stephen. (1977). İmage, Music and text, Fontana Press, Washinton.

Hebert, L. (2011) Tools for Text and Image Analysis An Introduction to Applied Semiotics, Université du Québec à Rimouski, Département de lettres (http://www.signosemio.com/documents/Louis-Hebert-Tools-for-Texts-and-Images.pdf)

Hobsan, A. (2001). Oxford Dictionary of Difficult Words, Oxford University Press, United States.

Hobyane, S., R. (2012). A Greimassian semiotic Analysis of Judith, degree Philosophiae Doctor in Greek at the Potchefstroom campus of the North-West University.

Horzum, I. (2008). Modernizm Ekseninde Doğa İçerikli Reklamların Göstergebilimsel İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.

İşcan, C., D. (2007). İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği, Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.

İşeri, K. (2002). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlköğretim Programına Uygunluğunun İncelenmesi: Göstergebilimsel Bir Betimleme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Jewitt, C. (2008). Multimodality and Literacy in School Classrooms, Review of Research in Education February, Vol. 32, pp. 241–267.

Joklová, K. (2009). Using Pictures in Teaching Vocabulary, Bachelor's thesis, Brno.

Jose de Burgo, T. (1993). Teaching Christian Values Through School Choir Activities, Institute for Christian Teaching 12501 Old Columbia Pike Silver Spring, USA.

Kadıu, S. (2012). Türkçede Zaman ve Kip Kavramı ve İ-ek Eylemin Fonksiyonu Üzerine, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Ankara.

Kamalu, I. (2013). Metaphor and Education: Exploring the Social Semiotic of Nigerian.

Kanca, Elif. (2009). *Masalın Toplumsal İşlevi, Bir Göstergebilimsel Sembolik Analiz*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kaptan, G., S. Ve Kaptan, A. Y., (2004). Ders Kitaplarındaki Tasarım Sorunları ve Öğrencilerin Öğrenme Düzeyine Etkisi, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.

Karaca, E. (2009). Masalın Toplumsal İşlevi: Bir Göstergebilimsel Sembolik Analiz, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antropoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış doktora Tezi, Ankara.

Karademir, F. (2012). Türkiye Türkçesinde Emir Kiplik Üzerine, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, Ankara.

Karagöz, B. (2009). Yapılandırmacı Yaklaşıma Göre İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Muğla.

Kaya, Z. (2006). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Pegam A Yayıncılık, Ankara.

Kaymakcan, R. Ve Meydan, H.(2011). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi, Değerler Eğitimi Dergisi © Değerler Eğitimi Merkezi Cilt 9, No. 21, 29-55.

Kenan, S. (2009) Modern Eğitimde Kaybolan Nokta: Değerler Eğitimi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Th eory & Practice 9 (1) • Kış / Winter 2009 • 259-295.

Keskin, Y. (2008). Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Bölümü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul.

Kiss, T. ve Weninger, C. (2013). A Semiotic Exploration of Cultural Potential in EFL Textbooks, Malaysian Journal of ELT Research, Vol. 9 (1).

Kolaç, E. (2010). Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunuz Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Değerler ve Hoşgörü Eğitimi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 55 -193.

Kordjazi, Zahra. (2012). "İmages Mater: A semiological Content Analysis of Gender Positioning in Contemporary English-Leraning Software Applications, Novitas- ROYAL (Research on Youth and Language), 6 (1), 59- 80.

Kumral, N. (2013). Semiotic analysis of textual communication in Snow by Julia Alvarez, Journal of Language and Linguistic Studies, 9 (2), 31-44.

Kuş, D. (2000). İlköğretim Programlarının, Örtük Programın ve Okul Dışı Etmenlerin Değerleri Kazandırmada Etkililiğinin 8. Sınıf İlköğretim Öğrencilerinin ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kuşçu, R. (2009). Ortaöğretim Sosyal Alan Ders Kitaplarında Yer Alan Çağdaş Değerler, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Niğde.

Lawrence, W., P., W. (2011). Textbook Evaluation: A Framework for Evaluating the Fitness of Hong Kong New Secodary School (NSS) Curriculum, Master of Arts, Department of English, City University of Hong Kong.

Lebrun, J.,Lenoır, Y. Vd. (2002). Past and Current Trends in the Analysis of Textbooks in a Quebec Context, e Ontario Institute for Studies in Education. Curriculum Inquiry 32:1y Blackwell Publishing, Malden.

Levy D.L. Ve. Byrd, D. C. (2011). Why can't we be friends? Using music to teach social justice, Journal of the Scholarship of Teaching and Learning, Vol. 11, No. 2, April 2011, pp. 64 - 75.

Leeuwen, Theo W. (2005). Introducing Social Semiotics, Routledge, Abingdon.

Lin, Y. (2008). Semantic Annotation for Process Models: Facilitating Process Knowledge Management via Semantic Interoperability, Norwegian University of Science and Technology, Department of Computer and Information Science, Doctoral Thesis, Trondheim.

Lipka, L. (1992). An outline of English Lexicology, Lexical Structure, Word Semantics and Word-Formation, Second Edition, Tübingen, Niemeyer.

Lovat, T. And Tooney, R. (2009) Values Education and Quality Teaching, Library Congress, Australia.

Ludlow, S., A ve Presmerg, N. (2006). Guest Editorial Semiotic Persperctives on Learning Mathematics and Comminicating Mathematically, Educational Studies in Mathematics 61: 1–10.

Mahmood, K. Ve Iqbal., M. Z. (2009). Textbook Evaluation Through Quality Indicators: The Case of Pakistan, Bulletin of Education and Research December 2009, Vol. 31, No. 2 pp 1-27.

Martin, B and Ringham F.(2000). Dictionary of Semiotics, Cassel Wellington House, London.

MEB. (2007). Duygusal ve Sosyal Gelişim, MEGEP, Ankara.

Menezes, I. And Campos, B., P. (Ed. Leicester, M and thers). (2000). Education, Culture and Values, Falmer Press, London.

Meyers, E. M., Zaminpaima, E., & Frederico, A. (2014). The Future of Children's Texts: Evaluating Book Apps as Multimodal Reading Experiences. In iConference 2014 Proceedings, 916–920.

Mukundan, J. (2012). Evaluative Criteria of an English Language Textbook Evaluation Checklist, Journal of Language Teaching and Research, Vol. 3, No. 6, pp. 1128-1134.

Nordensvärd, E. (2010). Multimodality, An EFL textbook comparison using multimodal discourse analysis, Söder törns högskola | Lärarutbildningen med interkulturell profil Examensarbete 15 hp | Utbildningsvetenskap C, Höstterminen.

Oleksiak, T. (2012). Multimodality: A Social-Semiotic Approach to Contemporary Communication, by Gunther Kress, Rhetoric Society Quarterly, 42: 3, 297-299.

O'Neill, S., J. (2005). Exploring Semiotics of New Media, A thesis submitted in partial fulfilment of the requirements of Napier University for the degree of Doctor of Philosophy in Computer Science, Edinburg.

Oymak, R. (2004). Türkçe Öğretiminde Dilbilgisel Bir Biçimbirim/Ulam Olan Kip Kavramının Biçimdizindeki İşlevi ile Kavranma Düzeyi ve Geleneksel Dilbilgisi Eleştirisi, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.

Öcal, A. Ve Yiğittir, S. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Kırıkkale Örneği, Ahi Evran Üniversitesi Kırehir Eitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 8, Sayı, 51-61.

Özcoşar, İ. (2007). Hoşgörü Toplumunda Ermeniler II, Osmanlı Toplumunda Birlikte Yaşama Sanatı: Türk Ermeni İlişkileri Örneği, Erciyes üniversitesi, I. Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu, Kayseri.

Özdemir, M., D. (2010). ziya Gökalp'in Şiirlerinde Dil, Milli Kültür ve Aidiyet Kavramlarının Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özdemir, S., ve Akkaya, E. (2013). Genel Lise Öğrenci ve Öğretmenlerinin Okul ve İdeal Okul Algılarının Metafor Yoluyla Analizi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Cilt 19, Sayı 2, ss: 295-322.

Özipek, B. (2005). Muhafazakârlık, Akıl, Toplum, Siyaset, Kadim Yayınları, Ankara.

Özkan, R. (2006). Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler İlköğretim Dersk Kitapları Örneği, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Özmakas, U. (2009). Charles Senders Peirce'nin Gösterge Kavramı, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2/1, 32-45.

Özmen, Er vd., (2012). İlköğretim Branş Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl/Year: 2012 ♦ Cilt/Volume: 9 ♦ Sayı/Issue: 17, s. 297-311.

Papafragou, A. (1998). Modality and the Semantics-Pragmatics Interface, partial fulfilment of the requirements for the degree of Ph. D, University College London.

Parlakyıldız, H. (2009). İlkokul İkinci Devrede Türkçe Ders Kitaplarındaki Moral Değerlere Kısa Bir Bakış (1948-1968 Yılları Arası),Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi XXII (1), 2009, 245-262.

Parlatır, İ., Zülfikar, H., vd. (1994). Okul Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Basım Evi, Ankara.

Parmentier, R., R., (1994). Signs in Society, Studies in Semiotic Anthropology, İndiana University Press, Bloomington.

Parsa, A., F. (2004). Televizyonda Görsel Okur-Yazarlık ve Anlamlandırma: TV Reklamlarının Anlamlandırılmasında Görüntünün Rolü ve Göstergebilimsel Çözümlemesi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Pham, T. (2013). Satirical Depictions of the European Union, A Semiotic Analysis of Political Cartoons on the 2004 Enlargement and 2009-2012 Eurozone Debt Crisis, Centre for European Studies at Lund University, CFE Working paper series No. 49.

Pingel, F. (2009). Unesco Guidebook on Textbook Researchand Textbook Revision, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris.

Pozzer, L. Ve Roth,W,M. (2002.) Toward a Pedagogy of Photographs in High School Biology Textbooks, annual meeting of the National Association for Research

in Science Teaching, New Orleans, Louisiana (http://web.uvic.ca/~mroth/conferences/CONF2002/Photographs.pdf adresinden 15.12.2014 tarihinde edinilmiştir.

Radford, L. (2013). On Semiotics and Education, Éducation et Didactique, 7(1), 185-204.

Ramachandran,Thangaraj vd., (2008). Value Education –Human Rights, Bharathiar University, Coimbatore.

Rıfat, M. (2009). Göstergeilimin ABC'si, Say Yayınları, İstanbul.

Rossolatos, G. (2014). Brand Equity Planning with Structutalist Rhetorical Semiotics, Kassesl University Press, Kassel.

Rosová, V.(2007). The Use of Music in Teaching English, Masaryk University, Faculty of Education Department of English Language and Literature, Brno.

RTÜK, (2007). Medya Okuryazarlığı, Rtük Yayınları, Ankara.

Saagita, D., I., (2009). The Effect of Teaching Writing Narration Using Series Pictures in The Second Grade of Muhammediyah 10 Junior High School at Surakarta, Bachelor Degree of Education in English Department, Surakarta.

Saban, A. (2008). Okula ilişkin Metaforlar, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Yaz, Sayı 55, ss: 459-496.

Sağnak, M. (2003). İlköğretim okullarında görevli yöneticilerin ve öğretmenlerin örgütsel değerlere ilişkin algıları ile kişisel değerleri arasındaki uyum düzeyleri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Bolu.

Saryoto, (2013. Islamic Values in Harry Potter and the Deathly Hallows Novel: A Semiotiic Analysis, English Lanuage Departement, Faculty of Letters and Cultural Sciences, State Islamic University Sunan Kalijaga, BAchelor Degree in English Literature, Yogyagarta.

Sebeok, A. T. (1994). An Introduction to Semiotics, Pinter Puplishers, London.

Seguin, R. (1989). The Elaboration of School Textbooks Methodological Guide, Unesco, Paris.

Semetsky, I. (2007). Towards a semiotic theory of learning: Deleuze's philosophy and educational experience, Semiotica164 – 1/4 (2007), 197 – 214.

Serafini, F., Clausen, J., vd. (2012). Typography as Semiotic Resource, Journal of Visual Literacy, Volume 31, Number 2.

Sezer, Ö. (2005). İlköğretim Birinci Kademe Ders Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Sezgin, A., A. (2013). Çocuklara Yönelik Yeni Medya Ortamındaki Siyasi İçeriğin Göstergebilimsel Analizi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Sezgin, D. (2008). İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflar Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Metin Dilbilimsel yöntemlerle İncelenmesi ve Bu Metinlerin Öğrencilerin Anlama Düzeylerine Etkisi, Fırat Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

Shapiro, B. (2012). Structures That Teach: Using a Semiotic Framework to Study the Environmental Messages of Learning Settings, Eco Thinking, (I) (http://www.eco-thinking.org/index.php/journal/article/view/1/2 Erişim Tarihi: 24.12.2014).

Sieber, E. (2012). Teaching With Object and Photographs, Trustees of Indiana University Mathers Museum of World Cultures Indiana University, Indiana.

Soden, R.,S. (2009). Representations of Ageing in a selection of women's magazines: A Textual and Semiotic Analysis, a thesis submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of PhD School of Arts Roehampton University.

Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Volume 2 / 9.

Somuncu, S. (2008). İlköğretim 7. Sınıf Ders Kitabındaki Edebi Metinlerin Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

Souryana, Y. (2012). Culture Issues, Ideology and Otherness in EFL Textbooks: A Social Semiotic Multimodal Approach, Ministry of Higher Education and Scientific Research, Mouloud Mammeri University, Faculty of Letters and Languages Department of English, Phd Thesis, Tisi-Ouzou.

St. Clair, R.i N. (1998). Cultural Wisdom, Communication Theory, and the Metaphor of Resonance, Intercultural Communication Studies VIII-1.

Stables, A. Ve Gough, S. (2006). Towars a Semiotic Theory of Choice and of Lerning, Educational Theory, Volume 56 Number 3.

Stano, S. (2014). Eating the OTher: A Semiotic Approach to the Translation of the Colinary Code, Ph. D. in Faculty of Comminication Sciences, Universita Della Svizzera Torino.

Su, W., S. (2012) The Various Concepts of Curriculum and the Factors Involved in Curricula-making, Journal of Language Teaching and Research, Vol. 3, No. 1, pp. 153-158.

Sulkunen, P.ve Törrönen, J. (1997). The Production of Values: The Concept of Modality in Textual Discourse Analysis, Semiotica, 113-1/2, 43-69.

Sünbül, A., M. (2007). Öğretim İlke ve Yöntemleri, Çizgi Kitabevi, Konya.

Şafak, Y. (2009). Mevlânâ'ya Atfedilen "Yine Gel…" Rubâîsine Dair, tasavvuf ilmî ve akademik araştırma dergisi, 24, s. 75-80.

Şahin, M. (2012). Ders Kitaplarının Mesaj Tasarımı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), Cilt 13, Sayı 3.

Şen, Üç (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi, The Journal of International Social Research, Volume 1/5 Fall.

Şişman, M. (2002). Eğitimde Mükemmellik Arayışı, Ankara: PegemA Yayıncılık, Ankara.

Tagg, P. (1999). Introductory notes to the Semiotics of Music, Version 3: Liverpool/Brisbane (http://www.tagg.org/xpdfs/semiotug.pdf Erişim Tarihi: 16.12.2014).

Tan, Ş. (2015). Öğretim İlke ve Yöntemleri, Pegem Akademi, Ankara.

Turner. G. (1990). British Cultural Studies, An Introduction, Routledge, London.

Tok, E. Ve Sevinç, M. (2010). Düşünme Becerileri Eğitiminin Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 27, Denizli.

Tok, H. (2010). TEFL textbook evaluation: From teachers' perspectives, Educational Research and Review Vol. 5 (9), pp. 508-517.

Tok, N. (2005). Liberal Demokratik Toplumda Vatandaşlık ve Eğitim, Ankara ün. SBS. Dergisi, Cilt no: 60, sayı:3.

Torop, P, Mihhai, L, ve Kull, K. (2001). Sing Systems Studies, Tartu University Press, Tartu-Estonia.

Tortop, H., S. (2013). Öğretmen Adaylarının Üniversite Hocası Hakkındaki Metaforları ve Bir Değerlendirme Aracı Olarak Metafor, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, Cilt/Volume 3, Sayı/Number 2, 153-160.

Trench, W. F. (2013). Introduction to real analysis, Library of Congress Cataloging-in-Publication(http://ramanujan.math.trinity.edu/wtrench/texts/TRENCH_REAL_ANALYSIS.PDF Erişim Tarihi: 30.12.2014).

Turan R. Ve Ulusoy, K. (2014). Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi, Pegem Akademi, Ankara.

Türk, İ. (2009). Değerler Eğitiminde Saygı, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat.

Uğurlu, S. (2014). Türk Kültüründeki Dini Rakslara Birkaç Örnek, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Cilt: 7 Sayı: 29 Volume: 7 Issue: 29.

Unesco. (1994). Tolerance: the threshold of peace A teaching / learning guide for education for peace, human rights and democracy, Unesco, France.

Uşun, S. (2006). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

URL-1, http://ttkb.meb.gov.tr/www/kriterler/dosya/9 Erişi Tarihi:08.04.2014.

URL-2, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/27449_0.html Erişi Tarihi:09.09.2014.

URL-3, http://sgb.meb.gov.tr/Str_yon_planlama_V2/MEBStratejikPlan.pdf Erişi Tarihi: 11.01.2015.

URL-4,

http://www.muslim-library.com/dl/books/English_Importance_of_ethics_and_values_in_Islamic_civilization.pdf Erişi Tarihi:10.04.2015.

URL-5,

http://www.meb.gov.tr/19-mill-egitim-srasi-sona-erdi/haber/7594/tr Erişi Tarihi: 11.08.2015.

URL-6,

http://ikgm.meb.gov.tr/upload/TTK%C3%A7izelge.pdf Erişi Tarihi: 19.03.2015.

URL-7,

http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72 Erişi Tarihi:04.06.2015.

URL-8,

http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72 Erişi Tarihi: 06.06.2015.

URL-9,

http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72 Erişi Tarihi: 16.07.2015.

URL-10,

http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72 Erişi Tarihi: 13.08.2015.

URL-2,

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/180973/DFE-00086-2011.pdf Erişi Tarihi:17.02.2014.

URL-12,

http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72 Erişi Tarihi: 18.09.2015.

URL-13,

http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72 Erişi Tarihi: 19.09.2015.

URL-14,

http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72 Erişi Tarihi: 19.09.2015

URL-14,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56fec0d6b38a42.91277648 Erişi Tarihi: 19.02.2015.

URL-15,

http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/modality Erişi Tarihi: 19.02.2014.

Uzun, E. (2006). Hukukun Göstergebilimsel Analizi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir.

Uzuner, S., Aktaş E. vd. (2010). Türkçe 6,7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarının Görseller açısından Değerlendirilmesi, TÜBAR-XXVII.

Ülger, M.(2012). Düşünme Eğitimi Dersi, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, S. 146, Nisan, ss.67-72.

Vicdan, M. (2010). Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programlarında Dilbilim ve Göstergebilim Kuramlarının Etkileri, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

Wake, B., J. (2006). Dialogic Learning in Tutorial Talk: A Case Study of Semiotic Mediation as a Learning Resource For Second Language International Students, PhD Thesis, The University of Adelaide, South Australia.

Weininger, J, S. (1998). Contemplating The Finger: Visuality and the Semiotics of Chemistry, HYLE – An International Journal for the Philosophy of Chemistry, Vol. 4.

Williams, D. (1983) Developing criteria for textbook evaluation, ELTJournal Volume 37/3.

Wright, J ve Forrest, G. (2007). A social semiotic analysis of knowledge construction and games centred approaches to teaching, Physical Education and Sport Pedagogy, 12(3), , 273-287.

Yalçın, M., Eriner, A. (2012). İlköğretim Okullarında Okul Müdürüne İlişkin Metaforik Algılar, Öğretmen Eğitimi ve Eğitimcileri Dergisi Volume/Cilt 1, Number/Sayı 2, 229-256.

Yaşar, Ş ve Çengelci T. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimine İlişkin Bir Durum Çalışması, Uluslar arası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, yıl:3 Sayı 9, (1-23).

Yavuzer, H. (2013). Hoşgörü Önderi Hünkâr Hacı Bektaş Veli, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/8 Summer, Ankara.

Yazar, T. ve Erkuş, s. (2013). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 20 (2013) 196-211.

Yazıcı, S. (2007). Göstergebilimsel Bir Uygulama, Kulenin Anahtarı (The Key of the Tower) Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Yıldız, U., Y. (2011). Göstergebilim Kiplikleri açısından Anlatı Kişilerinin İncelenmesi, Ege Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Yıldız, G. Ve Demircioğlu N. (1996). Müziğin Eğitimdeki Yeri, Dergi Park, Yıl 2, Sayı 1, Ankara.

Yiğittir, S, ve Kaymakçı, s. (2012). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Uygulama Kılavuzu'nda Yer Alan Etkinliklerin Değer Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 13, Sayı 2, Ağustos 2012, Sayfa 49-73.

Yiğittir, S., Öcal, A. (2011). Lise Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 13 (20): 117-124.

Yumin, C. (2009). Interpersonal Meaning in Textbooks for Teaching English as a Foreign Language in China: A Multimodal Approach, A thesis submitted in fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy, Department of Linguistics University of Sydney.

Yurt, G. ve Aslan, M. (2014). 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Şekil-İçerik-Metin Yönünden İncelenmesi: Zambak ve Pasifik Yayınları Örneği, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 31, ss. 317-327.

Yuvacı, Z. (2013). Okulöncesi değer eğitimi uygulayan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesi, Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Kütahya.

EKLER

EK-1 Ortaokul Ders Kitaplarında Bulunan Bütün Değerlerin Frekans Listesi (Her Bir frekans, bir öğretim programında yer aldığını göstermektedir. Örneğin Çalışkanlık değerinin frekansı 3'tür, yani 3 dersin öğretim programında yer alır).

1- Hoşgörü 4
2- Dayanışma 4
3-Sorumluluk Frekansı 5
4-Paylaşma 2
5-Sevgi 3
6-Saygı 3
7-Çalışkanlık 3
8-Bağımsızlık 3
9-Barış 4
10-Aile Birliğine önem Verme 2
11-Demokrasi Bilinci 1
12-Yardımseverlik 3
13-Özgürlük 2
14-Bilimsellik 2
15-Duyarılık 2
16-Dürüstlük 2
17-Estetik 2
18-Misafirperverlik 2
19- Sağlıklı olmaya önem verme 2
20-Temizlik 2
21-Alçakgönüllülük 1
22-Bağışlama 1
23-Diğerkâmlık 1
24--Milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma 1
25-Adil olma1
26-Özsaygı 1
27- Eşitlik 1
28- Farklılıklara saygı duyma1
29-Uzlaşma1
30-Kültürlerarası mirası yaşatmaya duyarlılık1
31-Onur 1
32-Adalet 1
33-Bağışlama 1
34- Türk bayrağı ve istiklal marşına saygı 1
35-Cesaret 1
36- Cömertlik 1
37-Doğa sevgisi 1
38- Doğal çevreye duyarlılık 1
39- Doğruluk 1
40- Dostluk 1
41-Emaneti kurmak 1
42- Fedakârlık 1
43- Gazilik 1
44- Görgülü olmak 1
45- Güvenirlik 1
46- Hakseverlik 1
47- Hakikat sevgisi 1
48-Hayâ 1
49- İbadet yerlerine saygı 1
50- İffet 1
51- İyi niyet 1
52- Kadirşinaslık 1
53 Kanaat 1
54- Kardeşlik 1
55- Merhamet 1
56- Millet sevgisi 1
57- Millî birlik şuuru 1
58- Mürüvvet 1
59- Namuslu olmak 1
60- Nezaket 1
61- Ölçülülük 1
62-Paylaşımcı olmak 1
63- Sabır 1
64-Sadelik 1
65- Samimiyet 1
66- Sözünde durmak 1
67- Şehitlik 1
68- Şükür 1
69- Tarihsel mirasa duyarlılık 1
70- Tutumluluk 1
71- Türk büyüklerine saygı 1
72- Vefa 1
73-vatanseverlik 4

EK-2 Değerlerin Kip Derecesinin, Çeşidinin ve Frekansının Tablosu

Dersler	Kip Derecesi	Kip Çeşidi	Kip Frekansı
Vatandaşlık Ve İnsan Hakları 8	1 yüksek kip 1 düşük kip	1 düşük objektif kip	0
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8	1 yüksek kip	0	0
Sosyal Bilgiler 5	3 yüksek kip	0	0
Sosyal Bilgiler 6	2 yüksek kip	0	0
Sosyal Bilgiler 7	7 yüksek kip	0	0
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5	4 yüksek kip	1 düşük objektif kip	0
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6	1 yüksek kip	0	0
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7	5 yüksek kip	0	0
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8	2 yüksek kip	0	0
Müzik 5, 6, 7 ve 8	0	0	0

EK-3 Derslere Göre Değerlerin Kullanım Sayısının Tablosu

Dersler	Hoşgörü	Dayanışma	Barış	Vatanseverlik	Sorumluluk
Vatandaşlık Ve İnsan Hakları 8	13	17	25	2	131
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8	1	4	75	8	9
Sosyal Bilgiler 5	0	6	13	0	25
Sosyal Bilgiler 6	0	7	15	2	11
Sosyal Bilgiler 7	13	6	3	4	19
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5	8	39	31	6	9
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6	0	6	14	0	11
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7	7	6	6	0	7
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8	33	21	1	0	28
Müzik 5, 6, 7 ve 8	0	0	0	0	0

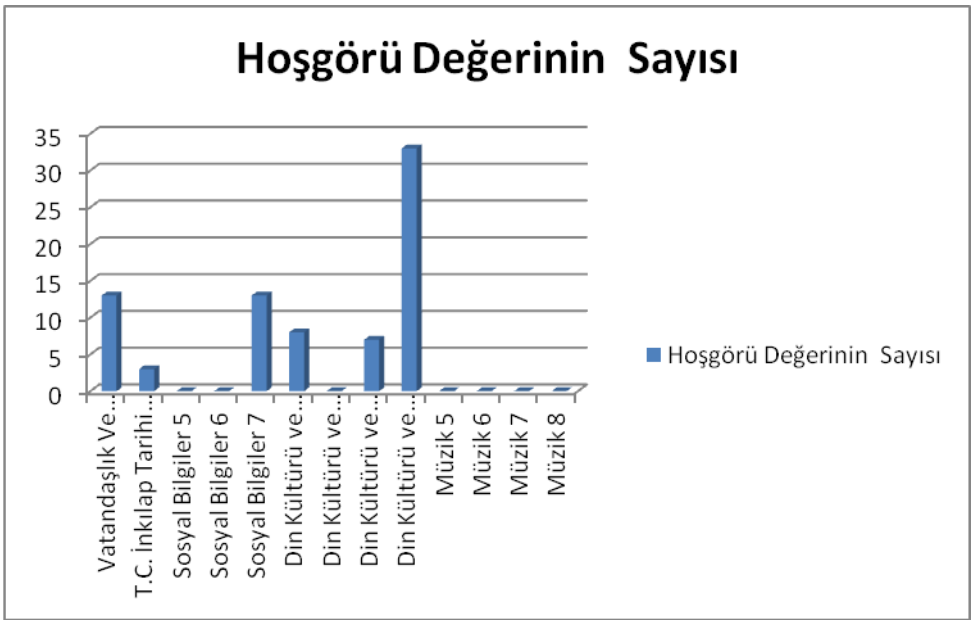
EK-4 Derslere Göre Değerler Konusunda Kullanılan Görsel Kaynak Sayısının Tablosu

Dersler	Hoşgörü	Dayanışma	Barış	Vatanseverlik	Sorumluluk
Vatandaşlık Ve İnsan Hakları 8	4	1	0	2	11
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 8	1	2	4	24	1
Sosyal Bilgiler 5	0	1	0	1	20
Sosyal Bilgiler 6	0	1	1	1	3
Sosyal Bilgiler 7	4	4	0	1	7
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5	3	5	2	2	1
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6	0	0	0	0	3
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7	3	2	1	0	0
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8	2	1	1	0	2
Müzik 5, 6, 7 ve 8	0	0	0	0	0

EK-5 Değer Belirten Kitap Kapakları

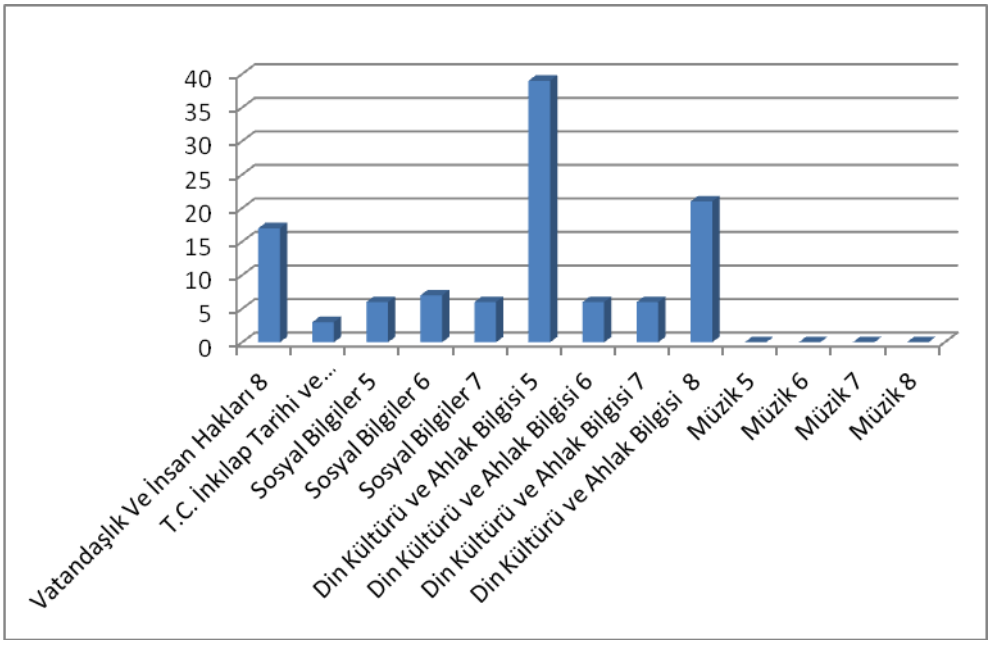
Sayı	Dersler	Hoşgörü	Dayanışma	Barış	Vatanseverlik	Sorumluluk
1	Vatandaşlık Ve İnsan Hakları 8	Farklı renkle Boyanmış Eller	X	X	X	X
2	T.C. İnkılap Tarihi ve Aattürkçülük 8	X	X	X	Atatürk ve Askerler	Askerlik
3	Sosyal Bilgiler 5	X	X	X	X	X
4	Sosyal BİIgiler 6	X	X	X	Atatürk	X
5	Sosyal Bilgiler 7	X	X	X	Atatürk	X
6	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5	X	Kurbanlık Hayvan	X	X	X
7	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6	X	X	X	X	X
8	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7	X	X	X	X	X
9	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8	X	X	X	X	X
10	Müzik 5	X	X	X	X	X
11	Müzi 6	X	X	X	X	X
12	Müzik 7	X	X	X	X	X
13	Müzik 8	X	X	X	X	X

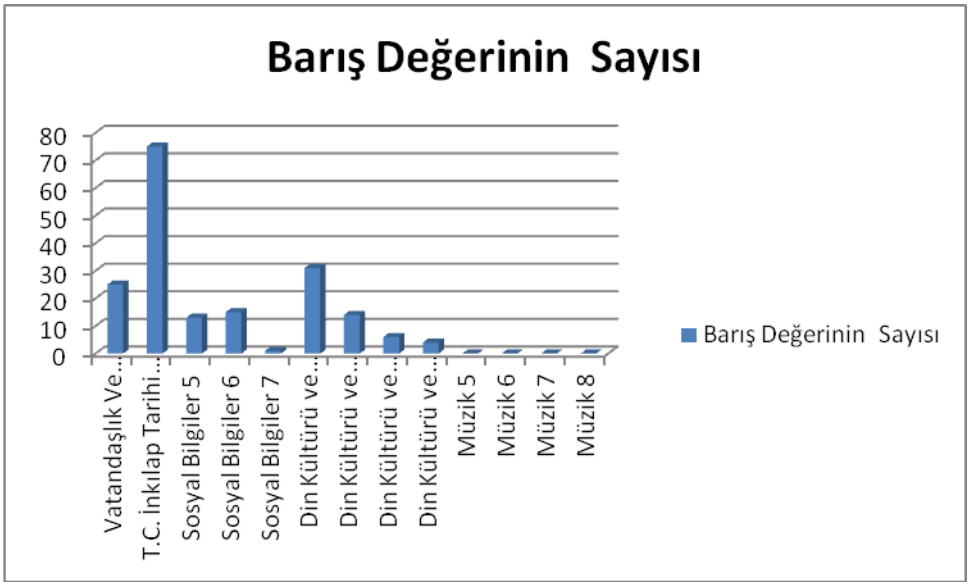
EK-6 Ders Kitaplarında Değerlerin Kullanım Sayıları

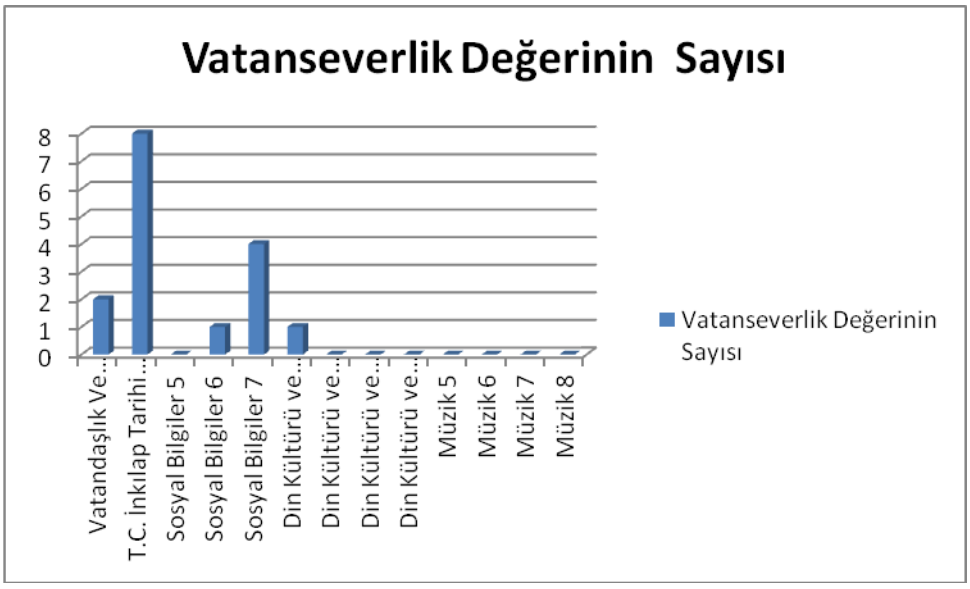

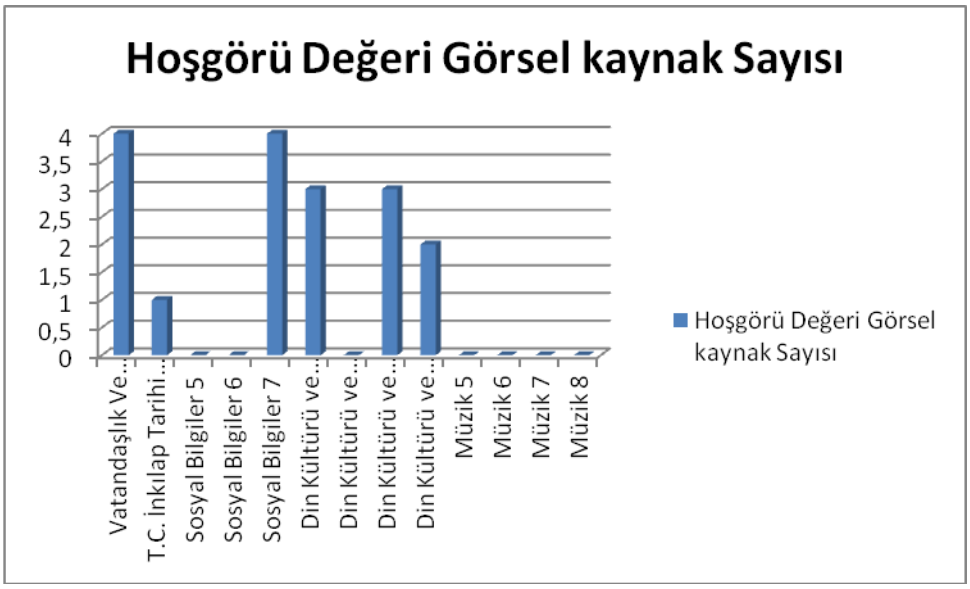
Dayanışma Değerinin Sayısı

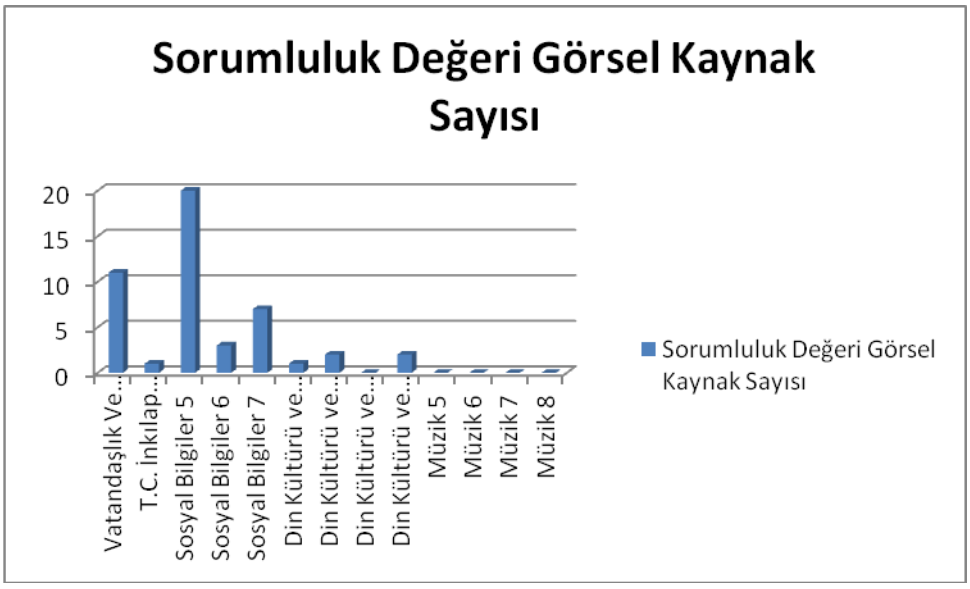

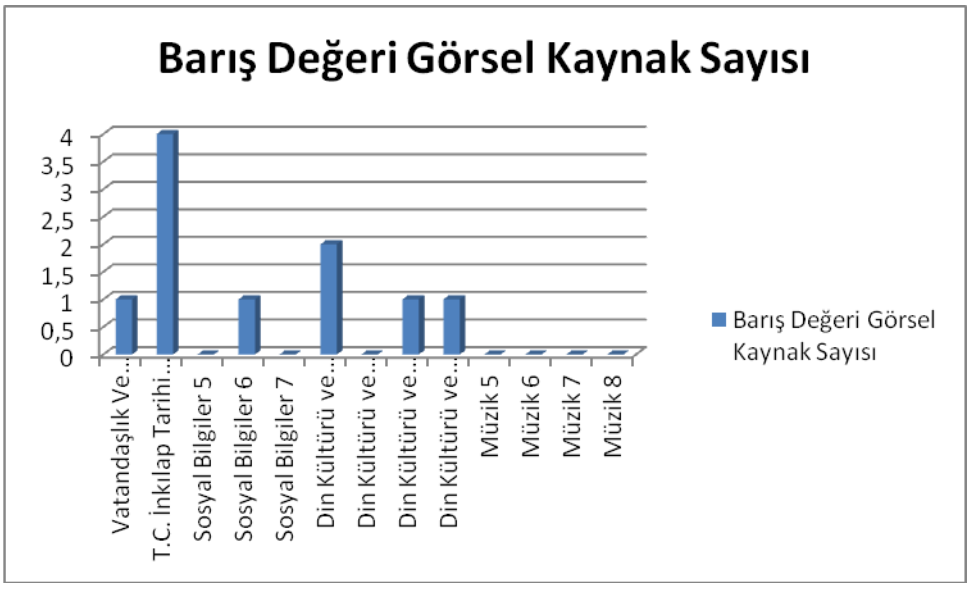

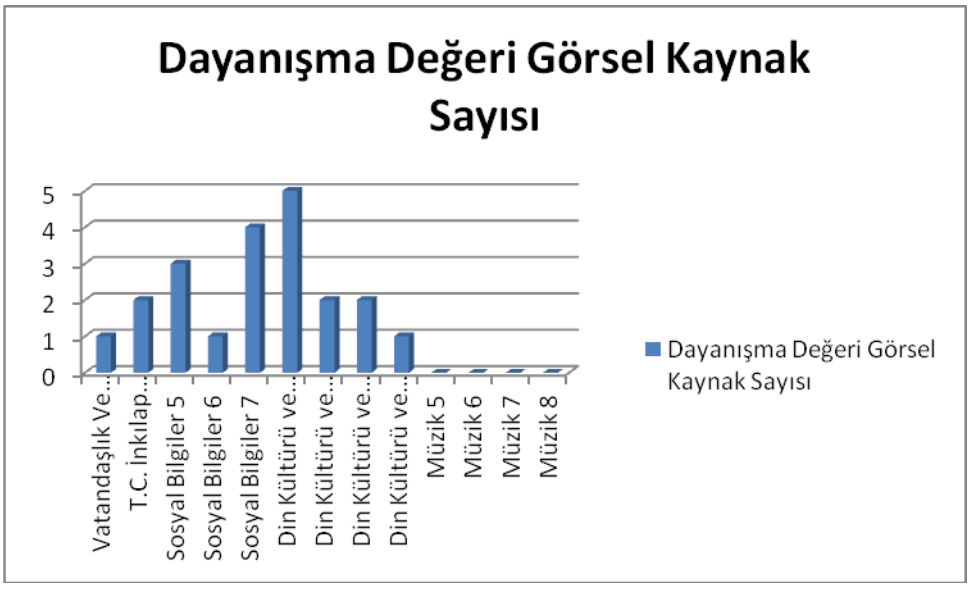

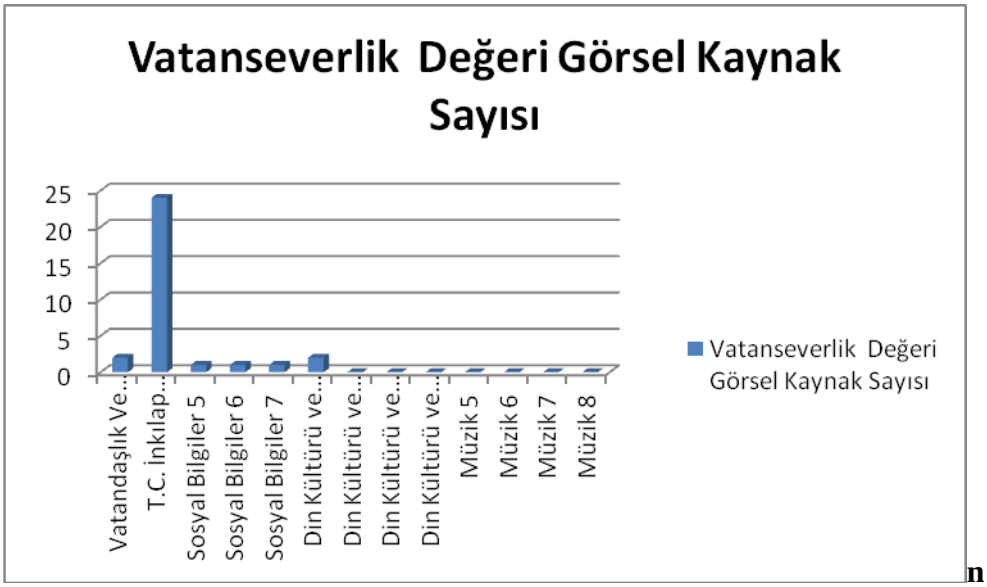
EK-7 Ders Kitaplarında Değerlerin Görsel Kaynak İstatistiği

Sorumluluk Değeri Görsel Kaynak Sayısı
20
15
10
5
0
Vatandaşlık Ve...
T.C. İnkılap...
Sosyal Bilgiler 5
Sosyal Bilgiler 6
Sosyal Bilgiler 7
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Müzik 5
Müzik 6
Müzik 7
Müzik 8
Sorumluluk Değeri Görsel Kaynak Sayısı

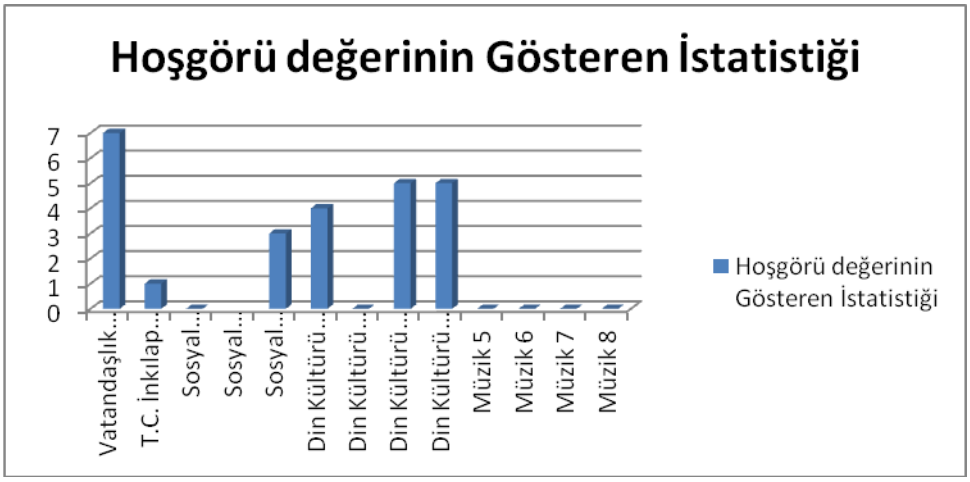

Barış Değeri Görsel Kaynak Sayısı
4
3,5
3
2,5
2
1,5
1
0,5
0
Vatandaşlık Ve...
T.C. İnkılap Tarihi...
Sosyal Bilgiler 5
Sosyal Bilgiler 6
Sosyal Bilgiler 7
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Müzik 5
Müzik 6
Müzik 7
Müzik 8
Barış Değeri Görsel Kaynak Sayısı

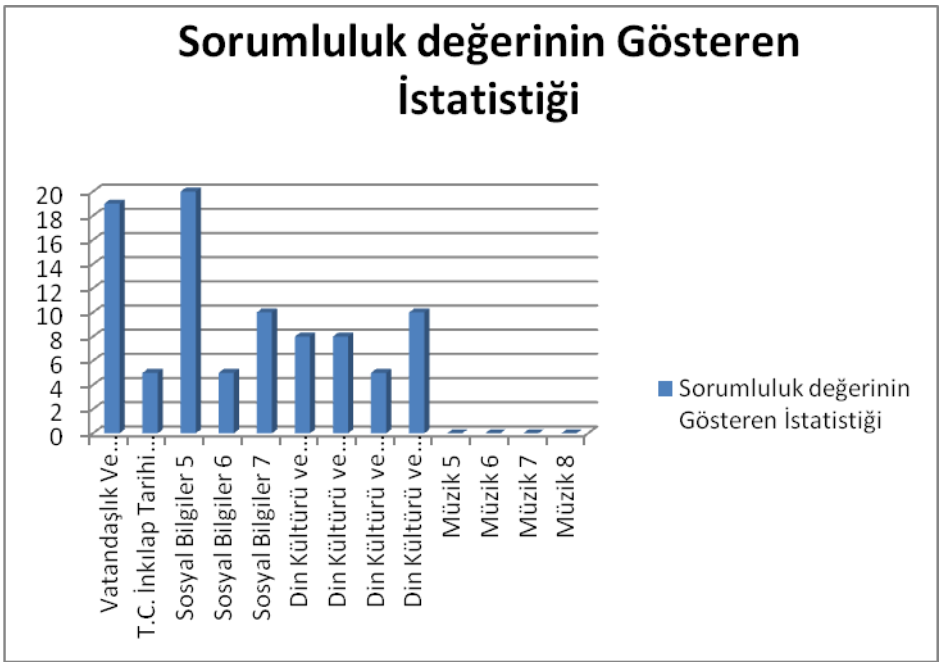

Dayanışma Değeri Görsel Kaynak Sayısı
5
4
3
2
1
0
Vatandaşlık Ve...
T.C. İnkılap...
Sosyal Bilgiler 5
Sosyal Bilgiler 6
Sosyal Bilgiler 7
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Müzik 5
Müzik 6
Müzik 7
Müzik 8
Dayanışma Değeri Görsel Kaynak Sayısı

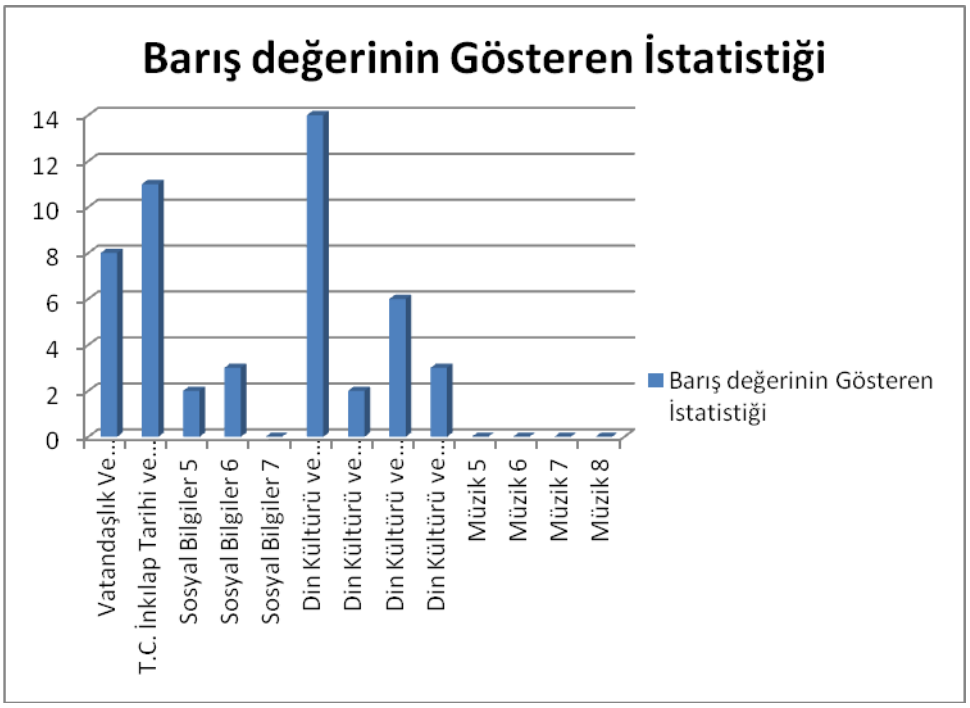

Vatanseverlik Değeri Görsel Kaynak Sayısı
25
20
15
10
5
0
Vatandaşlık Ve...
T.C. İnkılap...
Sosyal Bilgiler 5
Sosyal Bilgiler 6
Sosyal Bilgiler 7
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Müzik 5
Müzik 6
Müzik 7
Müzik 8
Vatanseverlik Değeri Görsel Kaynak Sayısı

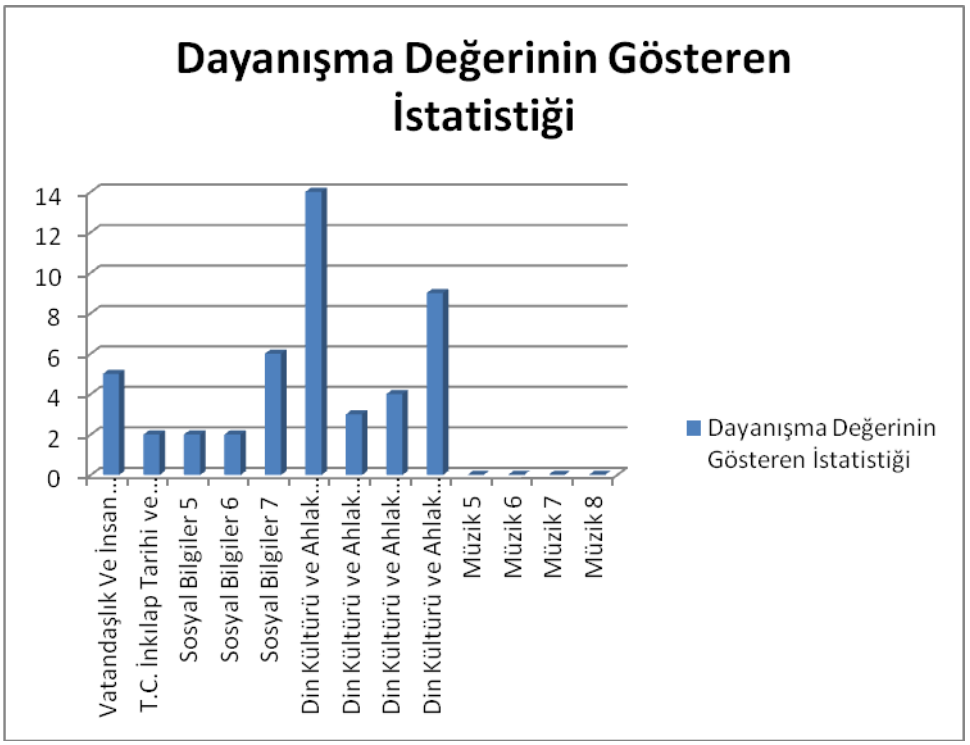
n

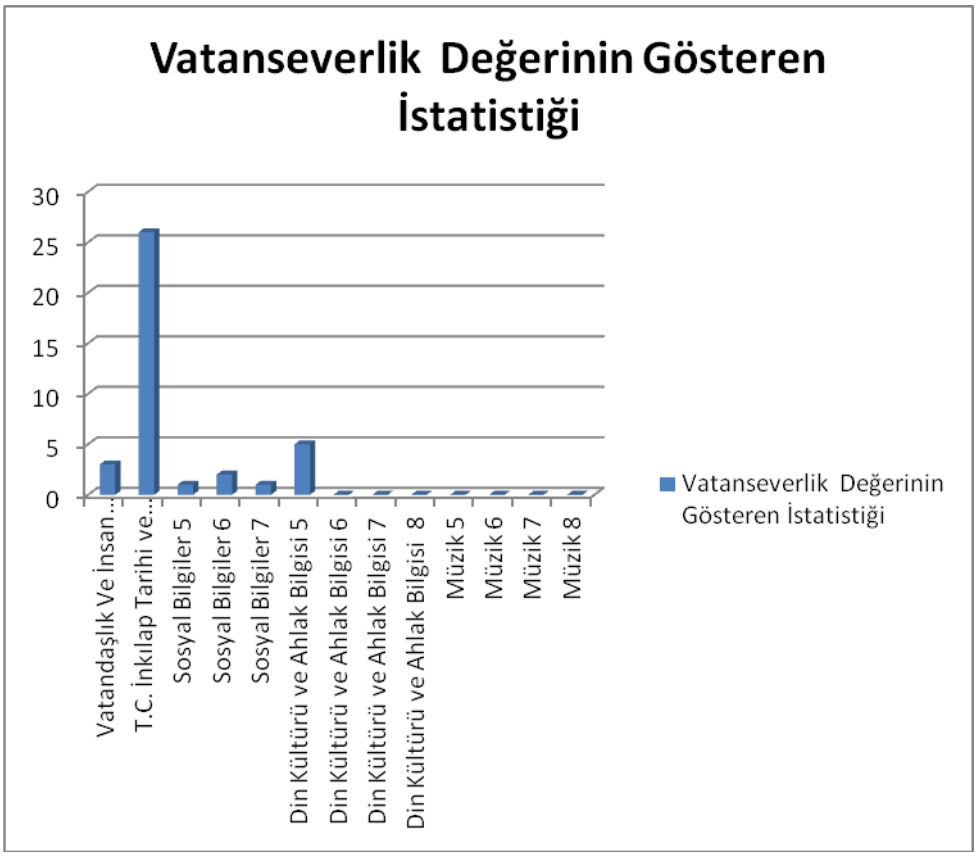
EK-8 Ders Kitaplarında Değerlerin Gösteren İstatistiği

Barış değerinin Gösteren İstatistiği
14
12
10
8
6
4
2
0
Vatandaşlık Ve...
T.C. İnkılap Tarihi ve...
Sosyal Bilgiler 5
Sosyal Bilgiler 6
Sosyal Bilgiler 7
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Din Kültürü ve...
Müzik 5
Müzik 6
Müzik 7
Müzik 8
Barış değerinin Gösteren İstatistiği

Dayanışma Değerinin Gösteren İstatistiği
14
12
10
8
6
4
2
0
Vatandaşlık Ve İnsan...
T.C. İnkılap Tarihi ve...
Sosyal Bilgiler 5
Sosyal Bilgiler 6
Sosyal Bilgiler 7
Din Kültürü ve Ahlak...
Din Kültürü ve Ahlak...
Din Kültürü ve Ahlak...
Din Kültürü ve Ahlak...
Müzik 5
Müzik 6
Müzik 7
Müzik 8
Dayanışma Değerinin Gösteren İstatistiği

Vatanseverlik Değerinin Gösteren İstatistiği
30
25
20
15
10
5
0
Vatandaşlık Ve İnsan...
T.C. İnkılap Tarihi ve...
Sosyal Bilgiler 5
Sosyal Bilgiler 6
Sosyal Bilgiler 7
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8
Müzik 5
Müzik 6
Müzik 7
Müzik 8
Vatanseverlik Değerinin Gösteren İstatistiği

ÖZGEÇMİŞ

ADI SOYADI: Übeydullah Pilatin

DOĞUM YERİ: Diyarbakır/Bismil

DOĞUM TARİHİ: 27.04.1980

MEDENİ HALİ: Evli

YABANCİ DİL: İngilizce

EĞİTİMİ VE YIL :

Lise: Batman Fatih Lisesi - 1997

Lisans: Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Eğitim Fakültesi/Sosyal Bilgiler Öğretmenliği- 2003

Yüksek Lisans: Fırat Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü - 2011

Doktora: Dicle Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü – 2015

İŞ DENEYİMİ/ÇALIŞTIĞI KURUM/KURUMLAR VE YIL

Gazi Lisesi / Batman (İngilizce Öğretmeni) – 2003-2004

Beykent İlköğretim Okulu / Kurtalan-Siirt (Sosyal Bilgiler Öğretmeni) – 2005-2006

20 Temmuz İlköğretim Okulu (Sosyal Bilgiler Öğretmeni) – 2006-2008

Cengiz Topel İlköğretim Okulu / Batman (Sosyal Bilgiler Öğretmeni) 2008-2012

Mehmet Akif İnan Ortaokulu / Batman (Sosyal Bilgiler Öğretmeni) 2012-2015

Bilim Ve Sanat Merkezi / Batman (Sosyal Bilgiler Öğretmeni) 2015-...